

Πόνος και επιμέλεια
ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ
ΤΗΣ ΠΟΡΦΥΡΙΑΔΙ ΣΧΟΛΗΣ
1898 - 1899

1116

ΤΙΜΟΘΕΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Προλόγου τῆς Θεολογίας, Ἱερῆως τοῦ Σωφρονιστηρίου « Ἀβέρωφ ».

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΝ « ἈΒΕΡΩΦ »,

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗΡΙΑ

ΚΑΙ

ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ

Λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν
τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανο-
οῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα δικαίοις, οἵ-
τινες οὐ χρειὰν ἔχουσι μετανοίας. — Ἐν
φυλακῇ ἤμην καὶ ἦλθετε πρὸς με.

(Ἰησοῦς Χριστός).

« Μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες
τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. » (Παῦλος).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1898

Εξ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΩΤΗΡΑ ΜΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΝ

Ἡ ζωὴ μας	Ἐν σοὶ
Ὁ φωτισμὸς μας	παρὰ σοῦ
Ἡ κίνησις μας	ἐν τῇ δυνάμει σου
Ἡ ὑπομονὴ μας	διὰ σέ
Ἡ ἐλπίς μας	ἐν σοὶ
Ἡ τέρψις μας	τὸ θέλημά σου
Τὸ ἔργον μας	αἱ ἐντολαί σου
Ἡ χαρὰ μας	ἡ χάρις σου
Ἡ παρηγορία μας	ἡ εὐσπλαγχνία σου
Τὸ θάρρος μας	ἡ ἀγάπη σου
Ἐν τῇ ἀγάπῃ σου	ὑπὲρ τὰς θλίψεις
Ἐν τῇ ἀγάπῃ σου	ὑπὲρ τοὺς κινδύνους
Ἐν τῇ ἀγάπῃ σου	ὑπὲρ τὸν θάνατον
Πιστεύομεν εἰς σέ,	βοήθει μας
Ἀγαπῶμεν σέ,	βοήθει μας
Νὰ ἀγαπῶμεν θέλομεν,	βοήθει μας.

THE UNIVERSITY OF

OXFORD

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ
ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο ΓΡΑΨΑΣ
ΤΙΜΟΘ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Ἰερὸς

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΝ “ΑΒΕΡΩΦ,,

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἀνέγραψαν αἱ ἐφημερίδες τῆς πρωτεύουσας ἄλλη ἄλλως, καθ' ἃς ἐκάστη ἔλαβε πληροφορίας «περὶ ἐξετάσεων τῶν καταδίκων τοῦ Σωφρονιστηρίου «Ἀβέρωφ» γενομένων τὴν 16^{ην} τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου τρέχοντος ἔτους, παρούσης τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης». Αἱ ἐφημερίδες πληροφορηθεῖσαι ἐπετέλεσαν εὐσυνειδήτως τὸ καθήκον των. Ἐφώτισαν τοὺς ἀναγνώστας των καὶ περὶ ἐξετάσεων ἑνὸς Σωφρονιστηρίου καὶ τὸ πρᾶγμα ἐπέρασεν εἰς τὰ χρονικά τοῦ βέοντος χρόνου.

Φρονῶ, ὅτι κύριος σκοπὸς τῆς δι' ἐφημερίδων ἢ διὰ βιβλίων δημοσιογραφίας εἶνε ὁ φωτισμὸς τοῦ δημοσίου περὶ τῶν ἀληθῶς συμβαινόντων, ἵνα, μορφουμένης ὀρθῆς γνώμης περὶ παντὸς ἀντικειμένου, καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐπανόρθωσις τῶν κακῶς ἐχόντων καὶ ἐπιτυγχάνηται ἐν παντὶ ἡ παρὰ παντὸς φιλοπάτριδος ποθουμένη βελτίωσις καὶ πρόοδος.

Τοῦτο φρονῶν καὶ ὑπὸ συναισθήματος φιλαληθείας ἀναγκάζομενος ἀπεφάσισα νὰ συμπληρώσω πρῶτον τὰς περὶ ἐξετάσεων δοθείσας πληροφορίας καὶ εἶτα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνάγκης ταύτης νὰ δώσω εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δημόσιον σχετικὰς τινὰς πληροφορίας ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας ὀφείλω ἐν καιρῷ νὰ δημοσιεύσω ἐκ τῶν καθημερινῶν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ παρατηρήσεών μου.

Μεγίστη ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀδιαφορία περὶ τῶν Σωφρονιστικῶν φυλακῶν ἥτοι περὶ τῶν ἐγκληματούντων καὶ ἐν ταύταις κλειομένων. Ἀπόδειξις τῆς ἀδιαφορίας ταύτης εἶνε ἡ κατάστα-

σις τούτων, ἦν πάντες γινώσκομεν οἰκτρὰν, ἀπαισίαν. Προκειμένου λοιπὸν νὰ γράψω περὶ τοῦ Σωφρονιστηρίου «Ἀβέρωφ» δὲν ἠδυνήθην νὰ λησμονήσω καὶ τὰς ἐν Ἑλλάδι Σωφρονιστικὰς φυλακὰς πάσης τὰς μὴ εὐτυχησάσας νὰ διοργανωθῶσι καὶ νὰ λειτουργήσωσιν, ὡς τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἐνὸς ἤδη ἔτους λειτουργεῖ. Διότι δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω τὴν φροντίδα περὶ τῶν νεαρῶν ἐγκληματιῶν καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν ὑπὲρ τὰ 20 ἔτη γενομένων καὶ ἐγκληματησάντων. Ἡ συμπάθεια πρὸς ἐκείνους, ναί, ἰσχυροτέρα πρέπει νὰ ὑπάρχη εἰς τὰς καρδίας τῶν φιλανθρωπῶν καὶ φιλοπατρίδων, ἀλλὰ καὶ ὁ οἶκτος πρὸς τούτους ἐν τῇ κακίᾳ φθειρομένους καὶ ἀπολλυμένους δὲν εἶνε δυνατὸν παρὰ νὰ ἦνε μέγιστος. Δι' ἐκείνους μέγας ὁ φόβος μήπως μάλιστα κακουργίας ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀποβῶσι καὶ ἀπολέσωσιν ἄλλους καὶ ἐλεεινοὶ ἐλεεινῶς αὐτοὶ ἀπολεσθῶσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, νομίζω, μέγιστος ὁ φόβος μὴ ἐπικινδυνότατοι ἀποβῶσιν, ἐν τῇ πλήρει αὐτῶν πωρώσει κακουργότατοι γενόμενοι. Δὲν ἐνόησα οὔτε ἐννοῶ τὴν διάκρισιν καὶ προτίμησιν τῶν νεαρῶν ἐγκληματιῶν, πιστεύω δὲ, ὅτι οὐδὲ εὐρίσκονται ἄνθρωποι παρ' ἡμῖν νομίζοντες, ὅτι, ἀφ' οὗ τὸ «Ἀβερῶφειον» ἐγένετο, μέγα τι ἐγένετο ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐγκληματικὸν κόσμον. Ναί, μέγα τι ἐγένετο, διότι, ὡς διὰ τῆς παρουσίας πραγματείας ἡμῶν θὰ πληροφορήσωμεν, ἐν τούτῳ θαυμάσιοι καρποὶ ἠθικῆς ἐπανορθώσεως παράγονται, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐγένετο καὶ δὲν γίνεται, ἐφ' ὅσον ἠθικῶς θεραπεύονται ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ τούτῳ 100 καὶ βραδύτερον ἴσως 150 νεαροὶ ἐγκληματῖαι, δεκάς δὲ χιλιάδων ἐγκληματιῶν σῆπεται τέλειον σωματικῶς καὶ ἠθικῶς ἐν τοῖς ἀπαισίαις κατέργοις, ἐν ταῖς λεγομέναις Ἑλληνικαῖς φυλακαῖς. Εἶνε ἐκτὸς πάσης ἀντιλογίας, ὅτι ἰδιαζόντως πονῶ τὸ ἔργον τοῦ Ἀβερῶφείου Σωφρονιστηρίου, τοῦ δὲ πόνου μου τούτου ἐκδήλωσις εἶνε ἡ παροῦσα πραγματεία μου, καὶ ὅμως ἡ συνείδησίς μου μοὶ ἐπιτάσσει νὰ ἐρωτήσω ἐν βαθυτάτῃ θλίψει· «τί περὶ τῶν οἰκογενειάρχων ἐγκληματιῶν ἐφροντίσατε; τί περὶ τῶν ἐν τῇ κακίᾳ γηρασκόντων καὶ ἐν ταύτῃ τελευτώντων τὸν βίον; Πῶς τὴν ἐγκληματικὴν νόσον πολεμεῖτε καὶ ἐν ταῖς φυλακαῖς, ἵνα τὸ ἐκ ταύτης μόλυσμα

περισταλή; Μὴ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ ὑπὸ τῆς χάριτός του πεφωτισμένη ἀνθρωπίνη λογικὴ «ἀσθενῆ καὶ ἐν φυλακαῖς» μόνον τοὺς ἐγκληματοῦντας παῖδας ἐννοῆ;» Ψυχὰὶ ἀπόλλυνται· ἰδοὺ ἡ εὐθύνη καὶ ἡ μεγάλη ἐκ τῆς περὶ αὐτῶν ἀδιαφορίας ἐνοχῆ. Ἰδοὺ τὸ καθῆκον.

Μὴ δυνηθεῖς νὰ λησμονήσω τοὺς δέκα χιλιάδας ἀδελφοὺς ἡμῶν, ὁμοιοπαθεῖς ὄντας πρὸς τοὺς ἑκατόν, περὶ ὧν κατ' ἀρχὴν ἐσκέφθην νὰ γράψω, ἠναγκάσθην νὰ ἐκφράσω πρῶτον τὴν γνώμην μου περὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων μέσων τῆς ἠθικῆς ἐπανορθώσεως καὶ πνευματικῆς θεραπείας τῶν ἐγκληματοῦντων καὶ ἐν οἰοισδήποτε Σωφρονιστηρίοις ἐγκλειομένων καὶ εἶτα νὰ πληροφορήσω περὶ τῶν ἠθικῶν καρπῶν, οὓς ἔδωκε κατὰ τὸ πρῶτον τῆς λειτουργίας αὐτοῦ ἔτος τό, περὶ οὗ πρόκειται, Σωφρονιστήριον. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν παρουσιάζει τι τὸ ἀνακόλουθον ἢ παράδοξον. Τὸ παράδοξον εἶνε τόδε: Αἱ λέξεις Σωφρονιστήριον καὶ Σωφρονιστήρια τόσην ἐξήσκησαν ἐπὶ τοῦ πνεύματός μου ἐπίδρασιν, ὥστε μὲ συνήρπασαν ἀνεπαισθητῶς εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐθνικῆς σωφροσύνης, γενικῶς ἐννοουμένης. Πάντοτε εἶχον καὶ ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι τὰ ἐγκλήματα, ἤτοι τὰ ἔργα τῆς ἠθικῆς παραφροσύνης, ὅσον περισσότερα εἶνε εἰς ἓν ἔθνος, τόσον ἀσφαλέστερον πληροφοροῦσι περὶ τῆς νοσηρᾶς ἠθικῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Πάντοτε εἶχον καὶ ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατοῦνται ἄνθρωποι *δικαίως μὲν*, διὰ τὰ ὑπὲρ αὐτῶν πεπραγμένα ἐγκλήματα, *ἀλλὰ ἀδίκως*, διότι ἐὰν ὑποτεθῆ, ὅτι ἐπαρουσιάζετο ἀνάγκη, ἐλλείψει χώρου, νὰ φυλακισθῶσιν οἱ βαρῦταινοι καὶ νὰ ἀφεθῶσιν ἐλεύθεροι οἱ ἐλαφρόταινοι, εἰς τὴν θέσιν των ἔπρεπε νὰ ᾔηνε οἱ ἀνά τὰς Ἑλληνικὰς κοινωνίας ἐπιτηδείως ἀποκρυπτόμενοι, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς μεγάλοι καὶ τρανοὶ ἐπευφημούμενοι, ἐπικινδυνότατοι ἐγκληματῆται, οἱ πρὸς πᾶν ἱερόν καὶ ὅσιον ἀσεβοῦντες, οἱ τὰ πάντα καθυβρίζοντες καὶ κακουργότατα ἐκμεταλευόμενοι χάριν τῶν ἀτομικῶν των συμφερόντων. Προσθέσατε καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματός μου ἐπίδρασιν τῶν τελευταίων ἐθνικῶν συμβάντων, δι' ὧν ἀπεκαλύφθημεν μὴ ἐθνικῶς σωφρονοῦντες, καὶ θὰ ἔχητε, φίλτατοι

ἀναγνώσται, σαφῆ τὸν ἀληθῆ καὶ πραγματικὸν λόγον, δι' ὃν δὲν ἠδυνήθην περὶ Σωφρονιστηρίων γράφων νὰ μὴ ἀποβλέψω εἰς τὸν ἐθνικὸν σωφρονισμὸν καὶ νὰ μὴ συνδυάσω τοῦτον πρὸς τὰ Σωφρονιστήρια.

Νομίζω ἢ μᾶλλον πέπεισμαι, ὅτι ἔπαθον τοιοῦτόν τι. Γράφων ἠσθανόμην τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς κεκλεισμένους λέγοντας : « Διὰ τί γιὰ μᾶς μόνον καὶ δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶνε σὰν καὶ 'μᾶς ἢ καὶ πειὸ πολὺ ἔνοχοι εἰς τὴν θείαν καὶ πολιτικὴν δικαιοσύνην μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι εἶνε ἐλεύθεροι, δὲν γράφεις τίποτε ; Καὶ γιὰτί σὲ μᾶς ἀγάπη καὶ συμπάθεια καὶ ὑπόδειξις μέσων θεραπείας, καὶ γιὰ κείνους ἀστοργία καὶ σκληρὰ ἀδιαφορία ; "Ὅλοι μας εἴμεθα Ἕλληνες. Διὰ νὰ πᾶμε καλὰ πρέπει ὅλοι νὰ σωφρονισθῶμεν καὶ νὰ ἀγαπήσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ τὴν Πατρίδα μας. Πρέπει ὅλοι νὰ θεραπευθῶμεν. Δι' ὅλους τὰ θεραπευτικὰ μέσα. Διότι ἡμεῖς, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε φοβερὰ καὶ ἐπίμονος ἐπιδημία ἀφροσύνης εἰς τὰς κοινωνίας, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἐζῶμεν πρὸ τοῦ νὰ κλεισθῶμεν ἐδῶ, δὲν θὰ προσεβαλόμεθα ὑπὸ τῆς νόσου καὶ δὲν θὰ ἐπράττομεν ἔργα ἠθικῆς παραφροσύνης, διὰ τὰ ὁποῖα ἐστερηθήμεν ὅλα τὰ ἀγαθὰ : τὴν τιμὴν μας τὴν ἐχάσαμεν, τὴν οἰκογένειάν μας τὴν κατεστρέψαμεν, τὸ μέλλον μας τὸ ἐκάμαμεν μέλλον παντοτεινῆς δυστυχίας καὶ ἀδιαλείπτων βασάνων. Ναι, ὁ ὀργανισμὸς μας ἦτο εἰς τοιαύτην ζωηρότητος κατάστασιν, ὥστε ἡ προσβαλοῦσα ἡμᾶς νόσος ἀνέπτυξε κακοήθη χαρακτῆρα. Ἄλλ' ἀδιάφορον τοῦτο. Διότι, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἐπιδημία, ἡμεῖς δὲν θὰ προσεβαλόμεθα. Λοιπὸν καὶ γιὰ μᾶς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐπιδημία καὶ γι' αὐτὴν πρὸ πάντων, ἵνα μὴ εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου καὶ τῆς ἀπωλείας ἀσυγκρίτως περισσότεροι εἰς τὸ μέλλον εἰσέρχωνται. Ἐὰν δὲν εἶπες τίποτε διὰ τὴν ἐπιδημία, τίποτε δὲν κάμνεις ; τὸ βιβλίον σου δὲν θὰ εἶνε ἀληθινό, διότι δὲν θὰ εἶνε πλήρες, διότι δὲν θὰ προέρχεται ἀπὸ αἶσθημα ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα γενικῶς καὶ ἀπὸ αἶσθημα φιλανθρωπίας δι' ὅλους τοὺς πατριώτας μας ».

Αἱ ὀρθόταται αὗται σκέψεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐκφρασθῶσι παρὰ παντὸς ἐν φυλακῇ σωφρονιζομένου καὶ ἐν συναισθήσει τῆς

ιδίας καταστάσεως διατελοῦντος, με ἠνάγκασαν νὰ παρενείρω εἰς τὴν περὶ Σωφρονιστηρίων ἰδίᾳ ἐκφραζομένην γνώμην μου καὶ τὰς περὶ ἐθνικοῦ σωφρονισμοῦ σκέψεις μου. Ἐγραψα, ὅτι αἰσθάνομαι τεχνικῶς προδιαγεγραμμένον σχέδιον κατατάξεως τῶν ἐννοιῶν δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀκολουθήσω, διότι φρονῶ, ὅτι, ὅταν τὰ πράγματα ἐκφράζονται ἀνεπιτηδεύτως καὶ φυσικῶς, ἐκφράζονται, ὅπως πρέπει νὰ ἐκφράζονται. Εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ὀρισμῶν ἐπιστημονικῶν θεωριῶν βεβαίως ἀπαιτεῖται διαβήτης ἐπιστημονικῆς μεθόδου, εἰς τὴν ἐκφρασιν πραγμάτων τοῦ κοινωνικοῦ ἢ ἐθνικοῦ βίου ἐν σχέσει πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ἀλήθειαν ὁ διαβήτης τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου εἶνε ἢ εἰλικρίνεια, εἶνε ἢ φυσικότης τοῦ αἰσθήματος. Διὰ τοῦτο ἐν τῷ συνδυασμῷ τῶν Σωφρονιστηρίων καὶ τοῦ ἐθνικοῦ σωφρονισμοῦ δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ συμβῶσι πλατυσμοὶ καὶ παρεκβάσεις, ἀλλ' ἐν πᾶσι καὶ ὁ μετὰ ἀπλῆς προσοχῆς ἀναγινώσκων θὰ ἐννοήσῃ ἀμέσως τὴν φυσικὴν μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν ἐνότηता καὶ θὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐκφρασιν τῶν ἰδεῶν μετὰ πλήρους αὐτῶν καταλήψεως.

Ἐξηγοῦμαι εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εὐρέθην περὶ Σωφρονιστηρίων ἀποφασίσας νὰ γράψω, ἵνα ἐννοήσῃσι πλήρως τὸν λόγον τῶν πολλῶν περὶ ἐθνικοῦ σωφρονισμοῦ παρεκβάσεων, ἐν αἷς ἡ πραγματεία μου θὰ παρουσιάσῃ, ὁμολογῶ, τὸ ἰδιόρρυθμον καὶ τὸ παράδοξον. Ἡ ἐξήγησις, ἣν προλαμβάνω νὰ δώσω, ἔχει καὶ ἄλλον σπουδαῖον σκοπὸν, ἔχει τὸν σκοπὸν τῆς ἐκκλήσεως εἰς προσοχὴν σύντονον εἰς τὰς περὶ ἐθνικοῦ σωφρονισμοῦ καὶ περὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐν γένει καταστάσεως παρεκβάσεις μου, διότι τὸ σπουδαιότερον καὶ σημαντικώτατον τοῦ βιβλίου μου μέρος ἐννοῶ τοῦτο. Εἰς ἣν ψυχολογικὴν κατάστασιν εὐρέθην δύναται, νὰ εὐρεθῇ, ὡς φρονῶ, πᾶς ἄνθρωπος.— Ἴδου ἡ ἐξήγησις. Ἐλλειπούσης τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς βάσεως τῆς καθόλου ἐννοουμένης ἠθικῆς τάξεως, εὐρίσκεται τις ἐν τῷ μέσῳ χάους ἠθικῆς ἀταξίας, ὅταν θελήσῃ νὰ ἐξετάσῃ καὶ νὰ συμβουλευθῇ νὰ τεθῇ εἰς τάξιν καὶ νὰ στηριχθῇ ἐν καταπεπτωκὸς μέρος τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἔθνους οἰκοδομήματος. Ἡ θέσις τοῦ τολμήσαντος νὰ νο-

μίσῃ, ὅτι θὰ ὠφελήσῃ, ἐὰν γνωματεύσῃ περὶ τῆς ἐπανορθώσεως ἐνὸς κατερριμμένου μέρους τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἔθνους οἰκοδομήματος, εἶνε θέσις πολλῆς δυσφορίας καὶ ἀδιεξόδου στενοχωρίας. Δυσφορεῖ καὶ στενοχωρεῖται, ἐὰν τυχὸν δὲν ἔχῃ διεφθαρμένον τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ παντὸς ἀνθρώπου ἐμφυτον τῆς φιλοπατρίας συναίσθημα, καὶ αἰσθάνεται, ἕνεκα τούτου, ἀληθὲς περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ὄλου οἰκοδομήματος ἐνδιαφέρον. Ἐν τῇ δυσφορίᾳ καὶ στενοχωρίᾳ του συναρπάζεται ἀνεπαίσθητως εἰς τὴν τόλμην νὰ προσέξῃ εἰς ὅλα τὰ εἰς ἀποσύνθεσιν εὐρισκόμενα μέρη καὶ μάλιστα εἰς τὰ πρὸς τὴν βάσιν σχέσιν ἔχοντα· διότι φυσικῶς καὶ ἀναγκαίως, ἐὰν ἔχῃ τὸ πλεονέκτημα νὰ αἰσιοδοξῇ στηριζόμενος ἐπὶ τῆς πίστεώς του πρὸς τὸν παντοδύναμον Θεὸν καὶ νὰ μὴ ἀπελπίζῃ ἀπέναντι οἰασδήποτε ἀπρεποῦς καταστάσεως, δὲν θὰ ρίψῃ τὴν γραφίδα, οὐδὲ θὰ κλείσῃ τὸ στόμα παύων ἐργαζόμενος, τὸ ἐπ' αὐτῷ, ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, ἣν ὀφείλει μετὰ Θεὸν νὰ ἀγαπᾷ μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας. Ἡ ἀσθένειά του καὶ ἡ ἀνικανότης του δὲν θὰ ἐμποδίσωσι ποτε νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσίν του πρὸς τὸ ἰδεῶδες τῆς πατρίδος του, ὥσπερ οὐδὲν δύναται νὰ παρακωλύσῃ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν λατρείαν αὐτοῦ καὶ παντὸς σωφρονουντος.

Νὰ σᾶς εἶπω δὲ καὶ καθαρῶτερα. Τὰ ἱερὰ συναίσθηματα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν λατρείας καὶ τῆς φιλοπατρίας εἶνε τὰ πρῶτα ἀπὸ τὰ φυσικὰ καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖα συναίσθηματα. Ἡ ποικίλη κατὰ τὰς περιστάσεις ἐκδήλωσις αὐτῶν γίνεται φυσικῶς καὶ ἀμελετήτως. Ὅπως ὅλα τὰ εὐγενῆ συναίσθηματα, εἰς τὴν ἐκδήλωσίν των δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην προμελέτης. Παρατηρήσατε τὴν μητέρα εἰς τὰς περιπτώξεις τοῦ τέκνου της, τὸ ὅποῖον ἐπὶ τινα χρόνον ἐστερήθη; Δὲν εἶνε καθ' ὄλου σεμνὴ καὶ εὐσχήμων, τυφλουμένη δὲ ὑπὸ τῆς χαρᾶς λέγει ἀνοήσιας μὴ σκεπτομένη, τί λέγει. Παρατηρήσατε φίλον ἀληθῆ πῶς δέχεται τὸν περιπαθῶς ἀγαπώμενον φίλον του καὶ ἐπὶ ἡμέρας τινὰς μακρὰν αὐτοῦ διατρίψαντα; Ἀνόητοι ἀστειότητες καὶ παλιλλογίαι καὶ παιδικαὶ περιπτώξεις καὶ ἐπανειλημμένοι ἀσπασμοὶ καμμιά φορὰ ἐν μέσῃ ὁδῷ ἢ ἐν πληθύσει ἀγορᾶ. Εἰς ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ τούτοις παρὰπλήσια κατα-

φαίνεται ἡ ἀγνότης τῶν τῆς ψυχῆς συναισθημάτων, καταφαίνεται ἡ φυσικὴ τοῦ ἀνθρώπου εὐγένεια. Εἰς τοῦτο δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐπιστήμη, οὔτε παιδεία, οὔτε ἰκανότης, οὔτε ἀδυναμία, οὔτε ἀσκησις, οὔτε ἡλικία, οὔτε ἔνδεια ἢ πλοῦτος, οὔτε ἄνω οὔτε κάτω, οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος, ὑπάρχει μόνον πνευματικὴ φυσικότης εἰς τὸ ζεῖν τῆς ἐκδήλωσεως αὐτῆς. Ὅπου δὲ ὑπάρχει ἡ θεία αὕτη πνευματικὴ φυσικότης, τόσον εἶνε πολυθέλητος καὶ θαυμαστή, ὥστε ἡ ἀταξία τῆς εἶνε τάξις, ἡ ἀσχημοσύνη τῆς εἶνε εὐσχημοσύνη, ἡ ἐλαφρότης τῆς σοβαρότης, ἡ πολυλογία τῆς σπουδαιολογία λακωνική, καὶ αἱ ἀνοησῖαι τῆς ἀξιοζήλευτοι εὐφύιαι. Πηγαίνετε εἰς τὰ ὄρη, εἰς μίαν κοινωνίαν ἀδιάφθορον ἀπὸ τὴν ἐπιτήδευσιν τὴν ἀπατηλὴν. Ἴδετε τὴν ἐκδήλωσιν τὴν φυσικὴν τῶν εὐγενῶν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας συναισθημάτων. Δὲν θὰ ἦγε βεβαίως ἡρτυμένη ἡ ἐκδήλωσις αὕτη μὲ τὰ καρυκεύματα τῆς φιλοφρονήσεως ἢ τῆς ὑπόουλου ὑπομονῆς καὶ ἀπαθείας, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο θὰ σᾶς ἀναγκάσῃ νὰ τὴν θαυμάσητε καὶ νὰ ἀναπνεύσητε μετ' εὐφροσύνης, διότι εὐρέθητε μεταξὺ ἀνθρώπων συναισθανομένων φυσικῶς, ὡς ἐμπρέπει εἰς τὴν θείαν αὐτῶν καταγωγὴν. Ἀλλά, τί ἄλλο κατορθώνει ἡ ἡθοποιὸς τοῦ Εὐαγγελίου δύναμις παρὰ τὴν ἐπαναγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ ψεύδους τῆς ἐγωϊστικῆς ἐπιτηδεύσεως εἰς τὴν φυσικότητά του; Καὶ ποία ἄλλη εἶνε ἡ πνευματικὴ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς φυσικότης παρὰ ἡ ἀγάπη ἢ ποιικίλλουσα εἰς τὴν πρὸς τὰ ἔξω ἐνέργειαν καὶ ἐφαρμογὴν αὐτῆς;

Λοιπὸν ὁ ἐν ἑαυτῷ γνήσιον τὸ τῆς φιλοπατρίας συναίσθημα ἔχων καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἀναγκαζόμενος νὰ δώσῃ γνώμην περὶ τῆς ἐπανορθώσεως ἐνὸς καταπεπτωκότος καὶ ἐν ἀθλιότητι εὐρισκομένου μέρους τοῦ ἐθνικοῦ οἰκοδομήματος ἀναλόγως τῆς θερμῆς τῆς ἀγάπης του καὶ τοῦ ζήλου ὑπὲρ τῆς πραγματώσεως τῶν τῆς φιλοπατρίας διαθέσεων του παράγεται συναρπαζόμενος εἰς τὴν περὶ παντὸς μέριμναν καὶ τὴν περὶ πάντων τῶν κακῶς ἐχόντων γνωμάτευσιν. Εἶνε πτωχὸς εἰς τὰς γνώμας του ἀτελής εἰς τὴν τούτων διατύπωσιν; τῷ εἶνε ἀδιάφορον. Ἀρκεῖ, ὅτι ἐν τῇ ἐκδήλωσει τοῦ συναισθήματος λησμονεῖται καὶ ἐκφράζει, ὅ,τι αἰσθάνε-

ται καί, ὅ,τι ἐγκαρδίως ἐπιθυμῆι νὰ γίνηται. Ὅποιος θέλει ἄς τὸν προσέξῃ, ὅποιος θέλει ἄς τὸν ψέξῃ. Αὐτός, ὅ,τι κάμνει τὸ κάμνει φυσικῶς, ὡς εἶπομεν, καὶ ἐπομένως ἀναγκαίως. Ἐχει τι τὸ θεῖον καὶ τὸ ἔξοχον ἢ φυσικότης αὕτη; ἀπεδείξαμεν, ὅτι ἔχει. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ λόγοι καὶ αἱ ἐπικρίσεις εἶνε μηδὲν ἀπέναντι τοῦ πλεονεκτήματος τούτου. Τοιοῦτόν τι συμβαίνει εἰς τὰς ἐμὰς παρεκβάσεις ἐν τῇ περὶ Σωφρονιστηρίων μελέτῃ μου. Μὲ κατέχει τόσον πολὺ ἢ προσοχὴ μου εἰς τὴν καθόλου κατάστασιν τοῦ ἔθνους, ὥστε δὲν δύναμαι νὰ γράψω περὶ τοῦ ἐνός, ὃ προεθέμην, χωρὶς νὰ σκεφθῶ περὶ πάντων. Ἐσχάτως ἐνόησα, ὅτι χαρακτηριστικώτερον θὰ ἦτο, ἐὰν προήγγελον τὴν μελέτην μου ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ περὶ ἐθνικοῦ σωφρονισμοῦ γινῶμαι ἐν τῇ περὶ σωφρονιστηρίων μελέτῃ». Ἀλλὰ τώρα εἶνε ἀργά.

Ἰκανὰς νομίζων τὰς εἰσαγωγικὰς ταύτας ἐξηγήσεις εἰς τὴν κατάληψιν τῶν κυριωτέρων τῆς πραγματείας μου ἐννοιῶν καὶ τοῦ λόγου τῆς ἰδιορρυθμίου τούτων ἐκφράσεως προβαίνω εἰς τὰ καθ' ἕκαστα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΝ "ΑΒΕΡΩΦ",

§ 1. Ἡ πρώτη αἰτία τῆς μελέτης μου.

Τὸ Σωφρονιστήριον «Ἀβέρωφ», τὸ προορισμὸν ἔχον νὰ μορφώῃ τοὺς νεαροὺς ἐγκληματίας καὶ νὰ τοὺς ἀποδίδῃ εἰς τὴν κοινωनीαν χρηστοὺς πολίτας, ἐνδιαφέρει πάντας. Διότι εἶνε τὸ πρῶτον καὶ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἐν τῷ ὁποίῳ ὅλα τὰ μέσα τῆς ἠθικῆς μορφώσεως ὑπάρχουσιν. Ἀπομόνωσις, θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ διδασκαλία, τέχναι, ἐπιβλεψίς κ.λ.π. καὶ ἐπομένως αἱ ἀξιώσεις τῆς κοινωσίας αἱ ἀφορῶσαι εἰς τοὺς καρποὺς τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ὅσῳ αὐστηρότεραι εἶνε, τόσῳ καὶ δικαιοτέραι ἀποδεικνύονται.

Διὰ ταῦτα φρονῶ, ὅτι τὸ κοινὸν θὰ κατηφράνθη βεβαίως διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης, εἰς τῆς ὁποίας τὴν φιλόανθρωπον πρωτοβουλίαν ὀφείλεται ἡ ἰδρυσις τοῦ πνευματικοῦ τούτου θεραπευτηρίου, τοῦ εὐεργετικωτάτου εἰς τὸ Ἔθνος, ἀνεγνώσῃ μετ' εὐχαριστήσεως τὰ ὀνόματα τῶν μετὰ τῆς Α. Μεγαλειότητος συμπαραυρεθέντων εἰς τὰς γενομένας ἐξετάσεις, ἀλλὰ ζητεῖ καὶ τι πλέον, τὸ ὁποῖον, ἀφ' οὗ δὲν τῷ ἐδόθη, ἡσυχάζει, ὅπως δι' ὅλα τὰ ἐθνικὰ πράγματα.

Ζητεῖ τὸ Ἑλληνικὸν δημόσιον περὶ τοῦ Ἀβερωφείου Σωφρονιστηρίου προκειμένου : πρῶτον τί διδάσκονται τὰ παιδιὰ αὐτὰ καὶ πῶς ἐγένοντο αἱ εἰς τὸ δημόσιον διὰ πασῶν σχεδὸν τῶν ἐφημερίδων ἀνακοινωθεῖσαι ἐξετάσεις καὶ δεύτερον, τὸ καὶ σπουδαιότερον, ἐὰν κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας αὐτοῦ διαρρεῦσαν δεκάμηνον διάστημα ἔφερε καρποὺς τινὰς ἔστω καὶ ἐλαχίστους, ἱκανοὺς ὅμως νὰ βεβαιώσωσι περὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον ἀφθονωτέρας πνευματικῆς καρποφορίας του καὶ τῆς πραγματώ-

σεως τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ, ὃν προέθετο ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα καὶ ὁ φιλάνθρωπος ἰδρυτῆς ὁ δαπανήσας ὑπὲρ τὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον δραχμῶν.

Ἀνέμεινα ἐπὶ πολὺ νὰ ἀπαντήσῃ τις ἐκ τῶν εἰδότων εἰς τὰ ἐννοούμενα ταῦτα ἐρωτήματα τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, ἀλλ' οὐδεὶς ἐφρόντισεν, ἢ, ἵνα ἀσφαλέστερον εἶπω, οὐδεὶς ἴσως ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ἀρμόδιον νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ καθήκον τοῦτο. Λέγω δὲ καθήκον, διότι δὲν πρόκειται περὶ κοινοῦ τινος καὶ ἀσημάντου ἔργου, ἀλλὰ πρόκειται περὶ τοῦ Ἀβερωφείου Σωφρονιστηρίου τοῦ ὀργανωθέντος δι' ὄλων, ὡς εἶπομεν, τῶν ἀναγκαίων μέσων εἰς τὸ νὰ ἀποβῆ ἀληθῆς πνευματικὸν θεραπευτήριον.

Οὐδενὸς λοιπὸν ἀπαντήσαντος, ἀπαντῶ ἐγὼ ὑπακούων εἰς τὴν ἐπιταγὴν τῆς συνειδήσεώς μου καὶ ἐκπληρῶν μίαν δικαιοσύνην τῶν ὁμοεθνῶν μου ἀξίωσιν.

§ 2. Ἡ ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ «Ἀβέρωφ» διδασκαλία.

Μόνος ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένος διδάσκαλος εἶνε ὁ ἱερεὺς, διοριζόμενος ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος». Εἰς τὴν ἐπιτηρητικὴν δὲ ἐπιτροπὴν παρέχεται τὸ δικαίωμα νὰ προτείνῃ εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς διοικούσης τὸ Σωφρονιστήριον Ἐφορείας τὸν διορισμὸν καὶ ἄλλων διδασκάλων δι' ἄλλα μαθήματα ἐκτὸς ἐκείνων, τὰ ὅποια ὀφείλει νὰ διδάξῃ ὁ ἱερεὺς· τὸ δὲ ἔργον τοῦ γεωπονίαν διδάσκοντος, ὡς εἶκός, δὲν δύναται νὰ νομισθῆ ὡς ἔργον ἀμέσως ἀποβλέπον εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἠθους καὶ τὴν καθ' ὅλου ἠθικὴν μεταβολὴν τῶν ἐξ ἀπαιδευσίας καὶ κακῆς ἀνατροφῆς ἐγκληματησάντων νέων, ἀλλ' ὠρισμένως εἰς τὴν μετάδοσιν γνώσεων γεωργικῶν χρησιμωτάτων εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, ἐπ' ἴσης ὡς καὶ αἱ ἐν τοῖς τεχνουργείοις παρεχόμεναί.

Ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου παρελθόντος ἔτους, ὅτε ἤρξατο ἡ λειτουργία τοῦ Σωφρονιστηρίου, μόνος διδάσκαλος ὑπῆρξεν ὁ ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένος ἱερεὺς. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰουλίου προσελήφθη ὑπὸ τῆς ἐπιτηρητικῆς ἐπιτροπῆς διδάσκαλος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

ὁ κ. Δημήτριος Παπαδόπουλος, ὁ ὁποῖος ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος ἐξακολουθεῖ νὰ διδάσκη ἐν τῷ σχολείῳ τὴν δὲ Κυριακὴν νὰ ψάλλῃ ἐν τῷ ναῷ.

ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐδιδάχθησαν Ἑρμηνεῖα τοῦ Εὐαγγελικοῦ Νόμου, Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, Κατήχησις, ἰδίᾳ δὲ ἐρμηνεῖα τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως. Ἐκαστον Σάββατον ἐρμηνεῖα τοῦ Ἀποστόλου τῆς Κυριακῆς καὶ τῶν κατὰ τὴν ἱεράν λειτουργίαν ψαλλομένων ἱερῶν ὕμνων καὶ ἐν γένει τὰ σπουδαιότερα τῆς λειτουργικῆς. Τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν ἱεράν λειτουργίαν ἐν τῷ σχολείῳ ἐπὶ μίαν ὥραν ἐρμηνεῖα τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Δίς τῆς ἐβδομάδος Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τρίς ἀριθμητικῆ καθ' ἑκάστην ἀνάγνωσις καὶ γραφὴ πρὸς τοὺς ἀγραμμάτους.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν μέχρι τοῦδε γενομένην διδασκαλίαν. Τίνες δὲ αἱ γενόμεναι καὶ εἰς τὸ κοινὸν ἀνακοινωθεῖσαι ἐξετάσεις;

§ 3. Αἱ ἐξετάσεις ἐν τῷ Ἀβερωφείῳ.

Ἐξετάσεις τακτικαὶ καὶ πλήρεις εἰς ὅλους τοὺς συμπληρώσαντας ἐξάμηνον ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ δὲν ἐγένοντο διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, διότι δὲν ὑπῆρχεν ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος, ἕνεκα τῆς παρατάσεως τῆς ἱερᾶς λειτουργίας τῆς γενομένης ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῶν ἐγκαινίων τοῦ ἱεροῦ ναοῦ καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ Σωφρονιστηρίου.

Μόνον ἐξ ἐξητάσθησαν εἰς τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Εὐαγγελικοῦ νόμου, εἰς εἶπε τὴν ἐρμηνεῖαν τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, εἰς τὴν ἐρμηνεῖαν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν προσηγορίας «Πάτερ» τῆς ὑπὸ παντὸς χριστιανοῦ ἀπευθυνομένης, καὶ εἰς 14ετής, πρῶτην ἀγράμματος, ὁ ἐκ Λοιδωρικίου Ν. Καραίνδρος εἶπε τὰς γνώσεις του περὶ τῆς καθαρτικῆς δυνάμεως τῆς ἀληθοῦς χριστιανικῆς μετανοίας, ἥτοι τοῦ βαπτίσματος τῶν δακρύων, ὡς ταύτην ἐκάλεσε. Παρατηρήθη δὲ καὶ ἡ εἰς τὴν γραφὴν πρόοδος ἐπὶ τῶν καλλιγραφικῶν τετραδίων. Οὔτε εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, οὔτε

εις τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, οὔτε εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν ἐγένοντο ἐξετάσεις, οὔτε οἱ πρόην ἀγράμματοι νῦν δὲ ἀπταιστως ἀναγινώσκοντες ἐξητάσθησαν, διότι δὲν ὑπῆρχε χρόνος παρελθούσης τῆς δωδεκάτης ὥρας μετὰ τὴν ἐξέτασιν ὅ νέων εἰς τὴν διδασχθεῖσαν γεωπονίαν.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐκ τοῦ ὀλίγου δυνατὸν πολλάκις νὰ συμπεράνη τις περὶ τοῦ ὅλου. Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τοῦτο συνέβη εἰς τὴν Α. Μ. τὴν Βασίλισσαν, ἣ ὁποία ἐπανειλημμένως ἐξεδήλωσε τὴν εὐχαρίστησιν της διὰ τὰς εὐστόχους τῶν νεαρῶν ἐγκληματιῶν ἀπαντήσεις κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ κυριωτάτου ἀληθῶς θρησκευτικοῦ μαθήματος, ἐξ ὧων ἐδιδάχθησαν.

Τῇ 2ῃ Φεβρουαρίου 1898 ἐν Ἀθήναις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ

§ 1. Τίς ὁ ἄνθρωπος ;

Ἡ πραγματεία μου δὲν εἶνε πραγματεία ἐγκληματολογική, ἀλλὰ θεραπευτικὴ τῆς ἐγκληματούσης ψυχῆς. Δὲν θὰ ἐξετάσω εἶδη ἐγκλημάτων, δὲν θὰ ἀπαριθμήσω παράφρονας ἐγκληματίας, δὲν θὰ πληροφορήσω περὶ τῶν ἐκ κληρονομικότητος ἐγκληματιῶν, ὅλα ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν φυσιολόγων καὶ φρενολόγων τῶν περὶ τοιαῦτα ἀσχολουμένων.

Ἡ βᾶσις, ἐφ' ἧς στηρίζω τὰς σκέψεις μου εἶνε ὅλως διάφορος ἐκείνης, ἐφ' ἧς οἱ ἐγκληματολόγοι στηρίζουσι τὰς περὶ ἐγκληματιῶν θεωρίας καὶ μελέτας των.

Ἐκείνων οἱ πλεῖστοι, οἱ καὶ διασημότεροι, ἐξετάζουσι τὸν ἐγ-

κληματίαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὀργανικὴν κατάστασιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἐγκεφάλου. Ἐνασμενίζουσιν, ὡς παρετήρησα, διὰ ζωηρῶν χρωμάτων νὰ παριστῶσι τὸ εἰδεχθὲς καὶ τὸ ἀπαίσιον τῆς θηριώδους ἀγριότητος τῶν περιβοήτων ἐγκληματιῶν νὰ ἀναφέρωσιν οἰονεὶ μετὰ θαυμασμοῦ καὶ ἐκπλήξεως τοὺς τῆς ἠθικῆς παραφροσύνης ἐγκληματικούς παραλογισμούς, προσπαθοῦσι νὰ διεγείρωσι τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀπέχθειαν εἰς τοὺς ἀναγνώστας των καὶ νὰ διδάξωσι δι' ὄλων αὐτῶν τῶν τραγικῶν ἀφηγήσεων, ὅτι ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, **ἄνθρωποι** καὶ, ὅτι ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι **θηρία** ἐν διαθέσει καὶ **ἐνστίκτοις**.

Πειρῶνται νὰ πείσωσιν, ὅτι ἡ Δαρβινικὴ θεωρία, ὡς ὑπὸ τῶν νεωτέρων αὐτῆς θαυμαστῶν διετυπώθη, ἔχεται ἀληθείας, καί, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ διακριθῆ εἰς ψυχὴν ἄϋλον, ἐνιαίαν ἀφθαρτον, ἀθάνατον, καὶ εἰς σῶμα ὕλικόν καὶ φθαρτόν.

Δὲν παραδέχονται ὡς ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν, ἀλλὰ τὸ πολὺ στέργουσιν, ἵνα μεταξὺ τῶν ἀμφισβητησίμων κατατάξωσι τὴν περὶ ψυχῆς διδασκαλίαν, καθ' ἣν αὕτη εἰκὼν τοῦ ἀύλου καὶ ἀθανάτου Θεοῦ εἶνε καὶ ἐν ταῖς ιδιότησι καὶ δυνάμεσιν αὐτῆς αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀγαθὴ, ἐν δὲ τῷ ἀγαθῷ τὴν ἀληθινὴν ἢ **φυσικὴν** αὐτῆς ζωὴν ἔχει. Εἰς τὴν περὶ ἀμαρτίας θεωρίαν οἱ ἐγκληματολόγοι ἢ ὀλίγον ἢ οὐδαμῶς προσέχουσιν.

Ἐχουσιν ἀπέναντί των μίαν τερατώδη δυσμορφίαν ἐνὸς ἐγκληματιοῦ αἰμοδόρου καὶ αἰμοχαροῦς, ἀντιπαραβάλλουσι τοῦτον πρὸς τὸν κοινωνικῶς ἀνεπτυγμένον καὶ ἠθικῶς μεμορφωμένον, ἥτοι πρὸς τὸν πεπολιτισμένον, καὶ ἐπιστημονικῶς (;) ἀποφαίνονται καὶ αὐθεντικῶς (!) βεβαιοῦσι δεικνύοντες τὸν πρῶτον. «Ἴδε ὁ ἄνθρωπος, τὸ θηρίον μὲ τὰ ἄγρια τοῦ ἐνστικτα». Καλοῦντες δὲ ἐπὶ τὸν δεῦτερον ἀνακράζουσιν «Ἴδε ὁ ἄνθρωπος ὁ πεπολιτισμένος, τοῦ ὁποίου τὰ ἐνστικτα εἰς ἠθικὰ συναισθήματα ἐμορφώθησαν». Ὁ πρῶτος εἰς τὴν ἀπώλειαν καὶ τὴν ἀτιμίαν **διὰ παντός** ὁ δεῦτερος εἰς τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν τιμὴν. Ὁ πρῶτος τῆς περιφρονήσεώς σου καὶ τῆς ἀστοργίας σου ἄξιος, ὁ δεῦτερος τῶν ὑποκλίσεών σου καὶ τῶν φιλοφρονήσεων. Ἀπὸ τοῦ πρώτου **φυλά-**

χθῆτι καὶ ρίψον αὐτὸν εἰς τὴν κατάθλιψιν καὶ τὴν σῆψιν, ἵνα συντηρηθῇ ἡ κοινωνία ! Δὲν πετᾶς τὰ ἄχρηστα καὶ δὲν ἀπολυμαίνεσαι ἀπὸ τῶν βλαβερῶν ; Πρόκειται περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἢ περὶ κοινωνικῆς συμβιώσεως. Ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις κατορθοῦται διὰ τῆς ἐξοντώσεως τῶν ἐπιβλαβῶν τῆς κοινωνίας μελῶν. Εἰς τὸν δεύτερον ἐμπιστεύθητι καὶ μετ' αὐτοῦ βίωσον. Ἀξία ψυχῆς, ἀνθρώπος τέκνον Θεοῦ, Θεὸς Πατὴρ, ἠθικὴ ἐπανόρθωσις, ζωὴ μέλλουσα, ἀθανασία καὶ αἰώνιος ζωὴ, ὅλα αὐτὰ χίμαιρα. Φιλοσοφία ὑγιῆς, χριστιανικὴ ἱστορία ἔχουσα νὰ ἐπιδεικνύῃ αἰμοβόρους καὶ αἰμοχαρεῖς, ἀσελγεστάτους καὶ ἐκ κακοθεΐας παράφρονας μεταβληθέντας εἰς πρότυπα σωφροσύνης καὶ ἀγιότητος, εἰς ἥρωας ἀγάπης καὶ φιλάνθρωπίας τὰ πάντα καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν ζωὴν θυσιάσαντας ὑπὲρ τῶν ὁμοίων των ἀνθρώπων καὶ ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης τῆς θεΐας καὶ τῆς κατὰ ταύτην ἠθικότητος, ταῦτα πάντα προσοχῆς ἀνάξια !!

Τί εἶνε ὁ ἄνθρωπος ; Πόθεν καὶ ποῦ, ἀπὸ τίνος καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν ἔχει τὴν ὕπαρξιν ; Σᾶς ἀπαντῶσι μὲ τὰς θεωρίας των οἱ ἐγκληματολόγοι ὡς ἐξῆς περίπου : « Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἐν τῶν ζώων, ὁ προορισμὸς του ὡς ἐκεῖνος τῶν ζώων : Νὰ ζῆ καὶ νὰ ὑπάρχη, ἕως ὅτου ἀποθάνῃ καὶ ἐκλείψῃ ! Περιπλέον τίποτε. Ἐτυχε νὰ κάμῃ κοινωνίας, ὅπως τὰ ζῶα συναγελασμούς. Καὶ τί μὲ τοῦτο ; Τελειότερα ἀνάπτυξις ! Πόθεν ; πῶς ; μὴ ἐξέταξε. Μένε εἰς τὸ χάος τῆς περὶ πάντων ἀμβιβολίας καὶ λέγε, ὅτι ἐπιστημονικῶς ἀποφαίνεσαι !! Συναισθήματα ἀγάπης, φιλαληθείας, φιλοδικαιοσύνης, οὐράνιοι πόθοι, θρησκευτικὴ συνείδησις, πεποίθησις ἔμφυτος περὶ ἀθανασίας, αὐταπάρνησις καὶ αὐτοθυσία, νοῦς καὶ λογικότης, τέρατα καὶ σημεῖα καλλιτεχνίας καὶ ἐπιστήμης τοῦ νοῦ προϊόντα· εἰς ὅλα αὐτὰ μὴ πρόσεχε. Ἐθνικὰ ἰδεώδη καὶ μεγαλεῖα, ἐθνῶν πνευματικὴ ἐνότης ἢ ὑπὸ τὰς ὄψεις σου ὑποπίπτουσα· καὶ τοῦτο τίποτε. **Συναγελασμὸς—κοινωνικότης.** Τοῦτο τὸ πραγματικόν !!

Οἷα ὑλικά ἐνστικτὰ ἄγουσι τὰ ζῶα εἰς συναγελασμόν, τοιαῦτα καὶ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀπαρτισμὸν κοινωνιῶν !! Ἡ κοινωνι-

κότης οὐχὶ ἀπαίτησις τοῦ πνεύματος *χωρὶς* τοῦ σώματος θεωρουμένου, ἀλλὰ ἀποτέλεσμα τῶν ὀρμῶν τῶν σωματικῶν, ὧν ἡ πλήρωσις κατορθοῦται ἐν τῇ κοινωνικότητι!! Ὅ,τι λέγεται ὑψηλόν, ὅ,τι λέγεται μέγα, ὅ,τι λέγεται θεῖον, *κατὰ συνθήκην λεκτικὴν λέγεται*. Διότι οὐδὲν θεῖον καὶ ὑψηλόν καὶ μέγα, διότι οὐδὲν *ἀνθρώπινον ὑπὲρ τὴν ὕλην*. Ὁ ἄνθρωπος, κύριοι, *εἶνε ὕλη καὶ μένει ὕλη· καὶ εἶνε ἄγριος· καὶ κακουργεῖ· καὶ ἀλληλοτρῶγεται· καὶ ἠθικοποιεῖται, ὕλη πάντοτε ὦν καὶ ὕλη μένων* μετὰ τὴν διαφοράν, ὅτι ἡ μηχανικὴ του ἐνέργεια εἶνε κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ τὰς συνθήκας *τὰς τυχαίας*, ὑφ' ἧς εὐρίσκεται, διάφορος καὶ ποικίλη!!!»

Οὕτως ἐννοοῦσι τὸν ἄνθρωπον οἱ ἐγκληματολογοῦντες καὶ μὴ ἀρχὴν καὶ βάσιν τῶν μελετῶν αὐτῶν τιθέμενοι τὴν τῆς ὑγιοῦς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλίαν. Κατὰ ταύτην ὁ ἄνθρωπος *γενικῶς καὶ ἀνεξαίρετως* εἶνε ὑλοπνευματικὸν ὄν. Συνίσταται ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς. Ἡ ψυχὴ εἶνε ἄυλος, ἐνιαία, ἀθάνατος, ἔχουσα νοῦν καὶ αὐτεξούσιον ἢ ἐλευθερίαν, δι' ὧν ἐπὶ τῆς ὕλης δεσπόζει καὶ ὑπὲρ ταύτην ἐξαιρεται. *Εἶνε φύσει ἀγαθὴ καὶ ἔχει θέλησιν πραγματικὴν* πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ, καθ' ἃ καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, εὐρίσκει τὴν ἑαυτῆς προαγωγὴν καὶ ἀληθῆ ζωὴν. Εἶνε δὲ τοιαύτη ἡ ψυχὴ, διότι ὑπὸ τοῦ τελειοτάτου καὶ ἀπείρου Πνεύματος, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἦλθεν εἰς τὸ εἶναι, ἵνα εἰς τὴν αἰωνιότητα ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν πνευμάτων ἔχη τὸν προορισμὸν αὐτῆς.

Εὐρίσκεται ὁ ἄνθρωπος εἰς ἀγριότητα καὶ θηριωδίαν; κακουργεῖ καὶ ἐγκληματεῖ; παραφρονεῖ καὶ παραλογίζεται; τὰ στυγερώτατα διαπράττει καὶ εἰς τὰ φρικωδέστατα ἀρέσκειται; Δὲν παύει τοῦ νὰ ᾔηνε ἄνθρωπος· δὲν παύει τοῦ νὰ ᾔηνε ὑλοπνευματικὸν ὄν, δὲν παύει τοῦ νὰ ἔχη *ψυχὴν φύσει* πρὸς τὸ ἀγαθὸν κλίνουσαν καὶ ἐν τούτῳ ἀρεσκομένην.

Τερατώδης συλλογισμὸς! τερατωδέστερα γνώμη! θὰ ἀνακράξωσιν ἴσως οἱ ἐν Ἑλλάδι ὑλισταὶ οἱ τυχὸν ἀναγνώσοντες τὴν ἀτελεῖ ἐν τοῖς εἰρημένοις διατύπωσιν τῆς περὶ ἀνθρώπου διδα-

σκαλίας τῆς ὑγιοῦς φιλοσοφίας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἄς ἀνακράξωσιν, ἀλλὰ καὶ ἄς προσέξωσι καὶ ἄς μελετήσωσι, διότι διὰ πραγμάτων θὰ διδαχθῶσιν ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ ἐκ τῆς συγχρόνου πείρας, ὅτι μέγας παραλογισμὸς εἶνε τὸ νὰ λέγη τις, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, διότι ἁμαρτάνει καὶ κακουργεῖ, πρέπει νὰ ὀρισθῆ καὶ νὰ ὀνομασθῆ ἐν τῇ οὐσιαστικότητι αὐτοῦ **κτῆνος**!!

Οὐδεὶς ἄνθρωπος **κτῆνος**, ἀλλὰ πάντες εἰκόνες τοῦ Θεοῦ, πάντες τέκνα αὐτοῦ κατὰ χάριν, πάντες οὐράνια πνεύματα ἐπὶ τῆς γῆς προσκαίρως εὐρισκόμενα, ἵνα ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀπέλθωσι καὶ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Θεοῦ μακάριοι καὶ εὐδαίμονες ἀτελευτήτως ὑπάρξωσι.

Καὶ οἱ κακοῦργοι; καὶ οἱ ἐγκληματικοὶ τύποι; καὶ τὰ ἀνθρωπόμορφα θηρία; Καὶ οἱ αἰμοχαρεῖς οἱ εἰς ἐκατόμβας ὁμοίων των ἀνθρώπων ἀκόρεστοι καὶ ἄπληστοι καὶ οὗτοι οὐράνια πνεύματα; καὶ οὗτοι τέκνα τοῦ Θεοῦ;

Καὶ οὗτοι ναί! οὐράνια πνεύματα καὶ οὗτοι τέκνα τοῦ Θεοῦ.

Κύριοι, ἡ φιλοσοφία ἡ ἀληθής, εἶνε ἡ φιλοσοφία τῶν πραγμάτων. Κύριοι, μάθετε, ὅτι ἡ ἐπιστήμη εἶνε ἡ ἀλήθεια ἡ διὰ τῶν αἰώνων ἀποδειχθεῖσα καὶ ὑπὸ τὰς ὄψεις παντὸς μὴ τυφλοῦ ὑποπίπτουσα.

Κύριοι, ὁ Χριστιανισμὸς εἶνε ἡ συμπλήρωσις καὶ ἡ τελειοποίησις πάσης φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης, διότι ὁ χριστιανισμὸς εἶνε ἡ **πραγματικὴ ἀλήθεια**· διότι ὁ χριστιανισμὸς εἶνε φῶς, τὸ δὲ φῶς τοῦτο εἶνε ἀπὸ οὐρανοῦ, διότι διὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ, ἐπέλαμψε καὶ ἐπὶ εἴκοσιν αἰῶνας ἐπιλάμπει ἐπὶ τῆς γῆς καὶ θὰ ἐπιλάμπῃ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἐννοῶ, ὅτι ἡ κεφαλὴ σας ἡ ὑλόφρων ἡ εἰς τὸ σκότος ἐνασμενίζουσα νὰ ζῆ καὶ νὰ κινῆται, καὶ ἐν τούτῳ νὰ φιλοσοφῆ ἀλογίας, ἐννοῶ, ὅτι μετὰ οἰκτιρμοῦ καὶ ἀπεχθείας σείεται εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν εἰς αὐτὴν σκοτεινὴν οὐσαν ἀκαταλήπτων τούτων **φωτεινῶν δογμάτων**.

Ἄλλὰ, ἵνα ἴδητε φῶς καὶ ἐξέλθητε ἐκ τοῦ σκότους, ἐξέλθετε ἐκ τῆς ἐγωϊστικῆς στενότητος καὶ βλέψατε γύρω σας καὶ ἴδετε τὸ πνευματικὸν τοῦ χριστιανισμοῦ μεγαλεῖον· καὶ θὰ ἴδητε τὴν

ἀλήθειαν καὶ θὰ ἴδῃτε τὴν ἐπιστήμην καὶ θὰ ἴδῃτε τὸν ἄνθρωπον, ἀφ' οὗ ἴδῃτε τὸν σταυρωθέντα μεταξὺ δύο ληστῶν, μεταξὺ δύο τεράτων κακούργων, οὐράνιον ἄνθρωπον, καὶ θὰ μάθητε δυσκολωνεύτους εἰς τὴν σκοτεινὴν σας κεφαλὴν ἀληθείας, ἀλλὰ ἀληθείας, καὶ θὰ μάθητε, ὅτι ὁ οὐράνιος αὐτὸς ἄνθρωπος, ὁ ἀναμάρτητος Ἰησοῦς, ὅλος ἀγάπη, καὶ μόνον ἀγάπη ὢν «μετὰ δύο ἀνόμων, ἦτοι μετὰ δύο τεράτων κακούργων, ἐλογίσθη» καὶ πρὸς αὐτοὺς συνεπάθησε καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐθυσιάσθη καὶ αὐτῶν τὸν ἕνα τῆς Βασιλείας τῶν πνευμάτων ἤξιωσε τῇ χάριτί του φωτισθέντα ἐν διαστήματι **στιγμῶν εἰς τὸ πνεῦμά του**, (ναί, εἰς τὸ πνεῦμά του!) καὶ θὰ μάθητε, ὅτι καὶ ὁ ἄλλος φοβερὸς κακούργος ληστής ἦτο ἴσᾶν καὶ τὸν ἄλλον, ἀλλὰ δὲν **ἠθέλησε, ἐλεύθερος** ὢν, νὰ ἐννοήσῃ ἑαυτόν, ὅπως καὶ σεῖς δὲν θέλετε νὰ ἐννοήσητε ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ μεταβάλλετε τοὺς ἄλλους καὶ μεταβάλλεσθε σεῖς εἰς θηριώδη μηχανισμόν ὑλικόν, ἐν ᾧ δὲν εἴσθε τοῦτο, οὐδὲ δύνασθε νὰ εἴσθε τοῦτο. Βλέψατε, κύριοι, εἰς τὸ ἔργον τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ θὰ ἴδῃτε, ὅτι εἶνε ἔργον, τὸ ὁποῖον κύριον καὶ μόνον αὐτοῦ σκοπὸν ἔχει νὰ μεταβάλλῃ τοὺς παντοειδεῖς κακούργους εἰς ἀγαθοὺς καὶ ἀγίους. Πληροφορήθητε ἐκ τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας, βεβαιώθητε ἐκ τῆς σημερινῆς πείρας, ὅτι ἡπραγματώσῃς τοῦ σκοποῦ τούτου εἶνέ τι εὐχερὲς καὶ σύνηθες. Ἀνοιξατε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἴδετε, ὅτι ἦρωες τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν κόσμον τὸν ἀνθρώπινον σύμπαντα ἀνεδείχθησαν περιβόητοι αἰμοβόροι καὶ αἰμοχαρεῖς, καὶ πρότυπα σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας, θαύματα δὲ ἀγιότητος, ἄνθρωποι ἐκ παιδῶν ἐν τῇ ἀκολασία καὶ φαυλότητι ζήσαντες καὶ ἐν ταύτῃ ἀνατραφέντες καὶ ἀνδρωθέντες. Στρέψατε τοὺς ὀφθαλμοὺς σας πρὸς τὰ πράγματα καὶ ἄφετε τὴν θεωρητικὴν ἀεροβασίαν, μελετήσατε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἄφετε τὸ κτῆνος. Προσέξατε εἰς τὰς ἀρετάς του, ἵνα ἴδῃτε τὸ ἀλλότριον τῆς κακίας. Καὶ ἵνα ἀπὸ τῶν πραγματικῶν εἰς τὰ πραγματικώτερα καταλήξω, ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν σας ἐπὶ τῆς ἐξῆς προτροπῆς, ἡ ὁποία θὰ σας εἶνε πολὺ φωτιστικὴ, ἐὰν τὴν ἀκούσητε.

§ 2. Τὸ ἐγκληματολογικὸν πείραμα.

Κάμνετε πειράματα φυσιολογικά, κάμνετε παρατηρήσεις φρενολογικάς καὶ κροτεῖτε αὐταρέσκως τὰς χεῖρας καὶ παταγωδῶς αὐτεπαινείσθε καὶ ἐνθουσιωδῶς αὐτοδοξάζεσθε, διότι ἀνακαλύπτετε τὸ μικρόβιον (!) τῆς ἐκ κληρονομικότητος ἠθικῆς παραφροσύνης, καὶ ἀποφαίνεσθε περὶ μηχανικῶν λειτουργιῶν καὶ βεβαιοῦτε (:) περὶ τῶν κτηνωδῶν ἐνστίκτων τοῦ ἀνθρώπου τῶν μήπω εἰς ἠθικά συναισθήματα μετατραπέντων (!) καὶ ἀρνεῖσθε διαρρήδην τὴν αὐτοσυνειδησίαν καὶ ἀπορρίπτετε τὴν ἐλευθερίαν, καὶ καταδικάζετε τὴν λογικότητα εἰς δεσμὰ ὑλοφροσύνης, καὶ ἐξάγετε ἐκ τῆς ὑλοφροσύνης ἰδέας (!) ἐννοίας (!) ἠθικά συναισθήματα (!) πνευματικότητα (!) καὶ θέτετε πτερὰ εἰς τὴν χελώνην καὶ ἀρνεῖσθε τὴν ὕπαρξιν τοῦ περὶ τὴν κεφαλὴν σας τὴν τυφλὴν καὶ σκοτεινὴν περιϋπτὰμένου ἀετοῦ καὶ αὐτοκαλεῖσθε ἐπιστήμονες καὶ αὐτοσυνιστᾶσθε εὐεργέται τῆς ἀνθρωπότητος, ἀφ' οὗ ταύτην εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἀποκτηνώσεως προθυμεῖσθε καὶ ἀμιλλᾶσθε τὸ ταχύτερον νὰ ὀδηγήσετε. Καὶ δικαίως πάντα ταῦτα πράττετε, διότι πλανᾶσθε καὶ πλανᾶτε, κρημνίζεσθε καὶ κρημνίζετε.

Πετάξατε τὰ τῆς φυσιολογίας μικροσκοπία, ἀκούσατε τὴν τῆς ὑγιοῦς φιλοσοφίας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλίαν περὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὑλοπνευματικοῦ ὄντος. Λάβετε ὑπ' ὄψει, ὡς εἶπομεν, τὰ ἐν τῷ χριστιανισμῷ τελεσθέντα καὶ τελούμενα θαύματα τῆς ἠθικῆς μεταβολῆς ἢ ἀλλοιώσεως. Ἐρωτήσατε καὶ μάθετε, ὅτι ἄνθρωποι, ὡς ἐκεῖνοι, οὓς σεῖς τύπους καλεῖτε ἐγκληματιῶν, ἄνθρωποι ἐν τῇ κακίᾳ διαφθαρέντες, πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς χάριτος αὐτοῦ τεθέντες, μετεβλήθησαν εἰς οὐράνια καὶ ὑπεράνθρωπα φαινόμενα αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας, καὶ εἰς ἀληθεῖς λάτρεις τοῦ πνεύματος, ἅγια πνεύματα ἐν τῷ ἔργῳ ἀναδειχθέντες, αὐτοὶ οἱ ὀλίγον πρότερον κτηνωδῶς κινούμενοι, θηριωδῶς ἐνεργοῦντες, κακούργως ἐν πᾶσι φερόμενοι, λάβετε ταῦτα ὑπ' ὄψει, ἀγαπήσατε τὴν εἰλικρίνειαν, ὑποθέσατε, ὡς δεδομένην καὶ ἀναμφισβήτητον, τὴν ὕπαρξιν αὐλοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δυνά-

μεως αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένης, ὡς αὐτὴν ἀνωτέρω πολλα-
χοῦ παρεστήσαμεν, καὶ ἀρχίσατε ἄλλου εἶδους πειράματα καὶ
ἄλλου εἶδους παρατηρήσεις· πειράματα καὶ παρατηρήσεις καθα-
ρῶς ψυχολογικὰς, τῆς ψυχῆς ἐννοουμένης ἐντελῶς διαφόρου τοῦ
σώματος, ἀφθάρτου δὲ καὶ ἀθανάτου οὐσης καὶ θὰ ἴδῃτε τὴν ἀνθρω-
πίνην ψυχὴν μὲ ἀγαθὰς διαθέσεις ἐκεῖ, ὅπου ἐπιστημονικῶς εὐρίσκετε
μόνον κτῆνος μὲ ἄγρια ἐνστικτὰ (!!!). Λάβετε ἓνα τύπον ἐγκλη-
ματίου περιβοήτου, αἰμοβόρου καὶ αἰμοχαροῦς ἢ ἀκολάστου καὶ
ἀσελγοῦς, ζητήσατε μόνον νὰ βεβαιωθῆτε, ὅτι ὀργανικῶς ἐν τῷ
νευρικῷ συστήματι καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ δὲν ἔχει βλαβῆ· ἄλ-
λοις λόγοις, ζητήσατε νὰ βεβαιωθῆτε, ὅτι δὲν εἶνε ἡ θέσις του εἰς
φρενοκομεῖον, ἀλλ' εἰς τὰς φυλακὰς ἢ τὰ κάτεργα, καὶ παραδέ-
χθητε, ὅτι ἔχετε νὰ ἐξετάσητε καὶ νὰ θεραπεύσητε τὴν ψυχὴν του
μὴ προσέχοντες τὸ παράπαν εἰς τὸ σῶμά του. Δὲν θὰ ἀπολέσητε
τίποτε, πειράματα κάμνετε, καὶ οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶνε τὰ ἀποτε-
λέσματα, σεῖς δὲν ἔχετε νὰ ὑποστῆτε μηδεμίαν ζημίαν, πάντοτε δὲ
τιμῆς ἄξιοι θὰ εἴσθε διὰ τὴν φιλομάθειαν καὶ φιλεπιστημοσύνην σας.

Τὸν ἀνθρώπον τοῦτον, ὃν ἀπεφασίσατε, ὡς εἶπομεν, νὰ ὑποβά-
λητε εἰς ψυχικὴν θεραπείαν, παράδοτε εἰς ἱερέα χριστιανὸν πι-
στεύοντα εἰς τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ καὶ ταύτην παντοδύναμον
ἐννοοῦντα. Εἰς ἱερέα ἐν πᾶσιν ἀποδεικνυόμενον πεφωτισμένον,
μυσταγωγόν· βοηθήσατε αὐτὸν διὰ πάντων τῶν πειθαρχικῶν
μέσων ἀνθρωπίνως καὶ οὐχὶ θηριωδῶς· ἀποδείξατε σεῖς, ὡς θὰ
ἀποδείξῃ ὁ τοιοῦτος ἱερεύς, ὅτι ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς ἀγα-
πᾶτε τὸν κατὰ σᾶς ἀδιόρθωτον κακοῦργον. Τί σᾶς μέλει; ἄς μὴ
αἰσθάνεται ἡ καρδιά σας ἀγάπην, διότι ἐσυνήθησε νὰ εἶνε πάν-
τοτε σκληρὰ εἰς τοιαῦτα ὄντα !! ὑποκρίθητε ἐπὶ τέλους, ὅτι ἀγα-
πᾶτε αὐτὸ τὸ τέρας!!! καὶ τοῦτο χάριν τῶν πειραμάτων σας,
κύριοι ἐπιστήμονες. Ἄφετε τὸν ἱερέα νὰ ἀγαπᾷ εἰλικρινῶς καὶ
πραγματικῶς, σεῖς μένετε μὲ τὴν σκληροκαρδίαν σας, εὐγενέστα-
τοι, ἀλλὰ δείξατε, ὅτι ἀγαπᾶτε θεσιν διευθυντοῦ, ἱατροῦ, ἐπό-
πτου, ἢ, ὅ, τι θέλετε, ἔχοντες. Ἡ θεραπεία κατ' αὐτὸν τὸν τρό-
πον εἰς ἐνέργειαν.

Ὁ θεραπευόμενος ἀναλόγως τοῦ ποιοῦ τῆς κακοηθείας του κατ' ἀρχὰς θὰ ἔχη τὰς ἀντιδράσεις του, διότι θὰ ἦνε τυφλός. Περὶ τῆς ἀνοιξέως τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς του, ἵνα ἴδῃ, τί εἶνε, καὶ τί ὀφείλει νὰ ἦνε, μὴ φροντίζετε σεῖς, διότι δὲν θὰ κατορθώσητε τοῦτο· «δὲν ἔχετε τὴν κατάλληλον κλεῖδα», τὸ μυστήριον τοῦτο τὸ ἔχει ὁ ἱερεὺς. Τὰς ἀντιδράσεις θὰ διαδεχθῆ μετὰ χρόνον ἀνάλογον πρὸς τὴν ζωηρότητα τῆς κακοηθείας ἀνοχὴ ἀπερίγραπτος ἐν τῇ ιδιότητι αὐτῆς τῇ ἐκ τῆς πάλης μεταξύ τῆς πραγματικῆς παραδοχῆς τῶν φωτιστικῶν τοῦ ἱερέως συμβουλῶν καὶ τῆς διὰ παντὸς ἀπορρίψεως αὐτῶν. Ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ τῶν ἰατρῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἱερέως θὰ μεταβάλλῃ τὴν συγκεχυμένην καὶ ἀορίστου ιδιότητος ἀνοχὴν, εἰς πραγματικὴν ἀνοχὴν καὶ προσοχὴν τινα πρὸς τὰ λεγόμενα καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ θεραπευομένου πραττόμενα. Τὴν ἀνοχὴν μετὰ τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς παγίωσίν της χρόνον θὰ διαδεχθῆ ἡ συναίσθησις καὶ ἡ πρόθυμος προσοχὴ πρὸς τὰ λεγόμενα. Ταύτην τὴν μετὰ προσοχῆς συναίσθησιν θὰ διαδεχθῆ ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν προσοχὴ καὶ τοῦ δικαίου ἢ ἀντίληψις, ἢ πάντῃ ἄγνωστος πρότερον εἰς «τὸν τύπον τοῦτον τοῦ ἐγκληματίου» καὶ εἶτα θὰ ἀκολουθήσῃ ἡ κατὰ μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον λεληθότως δὲ καὶ ἀνεπαισθήτως συμβαίνουσα ἀπαλλαγὴ ἢ ἐλευθερία τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς κακοηθείας τῆς σωματικῆς καὶ μετὰ ταύτην ἡ ἐξέγερσις τῆς νεναρκαζομένης ὑπὸ τοῦ δηλητηρίου τῆς ἁμαρτίας καὶ βαθύτατα κοιμωμένης ψυχῆς καὶ ἡ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἦτοι εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς ζωὴν ἀναβίωσις. Μετὰ τὴν ἀναβίωσιν κατακλύζεται ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς χάριτος, ὅπερ εἰσάγει διὰ τῶν προσευχῶν καὶ τῆς πειστικότητός του ὁ καλὸς ἱερεὺς, καὶ ἀναφαίνεται εἰς τὰ πράγματα ἢ νίκη τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ἐκ κακοηθείας καὶ φαυλότητος ἀσυνειδήτως κακουργούσης σαρκός, καὶ σεῖς τότε, κύριοι πειραματισταί, θὰ παραστῆτε ἀπέναντι ἀκαταλήπτου θαύματος ἠθικῆς μεταβολῆς, καὶ θὰ τρίβητε τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ θὰ ἀρχίσητε νὰ ἀμφιβάλλητε, ἐὰν εἴσθε οἱ ἴδιοι, ἢ, ἐὰν ἦνε ὁ ἴδιος ὁ ὑπὸ θεραπείαν τοιαύτην ὑφ' ὑμῶν ὑποβληθείς, ἢ εἰς τὴν θέσιν του ἐτέθη ὁσὶός τις τοῦ Ἁγίου Ὄρους πολίτης. Βεβαίως

εις τὸ πείραμά σας, ὡς εἶπον, ἀπαιτεῖται ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή. Ἡ βραδύτης τῆς θεραπείας ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐπιμονὴν τῆς νόσου, ἀλλὰ καὶ δέκα ἐτῶν βραδύτης καὶ εἴκοσιν ἐτῶν διάρκεια δὲν δύναται νὰ διαψεύσῃ τὸ ἀσφαλὲς τῆς θεραπείας καὶ τὸ βέβαιον τοῦ ἱαματικοῦ ἀποτελέσματος. Εἶνε τόσαι αἱ ἱστορικαὶ καὶ αἱ ἐκ πείρας μαρτυρίαι, ὅτι καὶ ὁ χειρίστος τῶν κακούργων μεταβάλλεται εἰς ἄγιον, ὥστε μόνον ἡ ἀπροσεξία τῶν ὑλοφρονούντων καὶ ἡ στρεβλὴ καὶ ἐσφαλμένη περὶ ἀνθρώπου ἰδέα αὐτῶν δύναται νὰ φέρῃ εἰς τὴν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν.

§ 3. Αἱ κοινῶς καὶ παρὰ πάντων παρατηρούμεναι ἠθικαὶ μεταπτώσεις.

Κάμετε τοιαῦτα πειράματα, ἵνα βεβαιωθῆτε, ὅτι οὐδεὶς κακούργος ὑπὸ τὸ φῶς τῆς χάριτος *τιθέμενος* καὶ ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ ἐνισχυόμενος καὶ θεραπευόμενος, οὐδεὶς κακούργος εἶνε *ἀθεράπευτος*. Δυσθεράπευτος ναί, μακροτάτης θεραπείας δεόμενος, ναί, ἐκ τῆς ἀκαταλλήλου καὶ ἀσκόπου θεραπείας τῆς μὴ γινομένης αὐστηρῶς μετὰ χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ αὐταπαρνησίας τῶν ἱατρῶν καὶ νοσοκόμων ἢ ἀθεραπευσία του, ναί· *ἀλλὰ ἀθεράπευτος, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος* ὁ ἄνθρωπος, οὐδέποτε δύναται νὰ θεωρηθῆ. Ὑπάρχουσι σωματικαὶ ἀσθένειαι ἀθεράπευτοι, ἀλλὰ ψυχικαὶ ἀσθένειαι ὑπὸ τὴν θεραπείαν τοῦ χριστιανικοῦ φωτός δὲν *ὑπάρχουσιν ἀθεράπευτοι*.

Ταῦτα λέγων ἐννοῶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, ὡς αὐτῆς ἀντιλαμβανόμεθα παρὰ τοῖς ὑγίεσι σωματικῶς καὶ πνευματικῶς, ἀγαθοῖς δὲ ἠθικῶς. Ἔχω δὲ ὑπ' ὄψει καὶ τὰς καθ' ἑκάστην παρατηρουμένας ἠθικὰς μεταπτώσεις ἀνθρώπων διαφόρων ἡλικιῶν μεταβαλλομένων ἀπὸ ἀγαθῶν εἰς κακούργους καὶ ἀπὸ κακούργων εἰς ἀγαθοὺς. Ἐπὶ παραδείγματι.—Νέος ἐν αὐστηρότητι ἠθῶν ἀνατραφεὶς ἐκ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας, διαπνέεται ὑπὸ ἀγαθῶν συναισθημάτων συμπαθείας πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ πάσχοντας, ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν θρησκείαν, ἠθικῶς δὲ

παρίσταται ἀξιοπρεπῆς καὶ μεγαλόφρων ἐν πᾶσι. Μέχρι τοῦ εικοστοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας του ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποδεικνύεται πρότυπον κοσμιότητος, σεμνότητος, σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας.

Εἰς τὸ εικοστὸν πέμπτον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος ρίπτεται παρ' ἄλλων παρακινούμενος εἰς τὸ ἀθέμιτον συμφέρον, καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἢ τοῦ χρήματος δίψα φαίνεται καταλαβοῦσα αὐτὸν εἰς μέγαν βαθμὸν, καὶ ὁ κορεσμὸς αὐτῆς καθίσταται ἀδύνατος. Ἡ τῶν φρενῶν σύγχυσις, τοῦ συνειδότος καθεύδοντος, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐκτραπῆ καὶ εἰς τὰς θελγούσας τὴν σάρκα ἀπολαύσεις.

Δὲν παρέρχεται πολὺς χρόνος καὶ ὁ φιλάργυρος—ἄσωτος καθίσταται τερατώδης ὑπαρξίς κακουργίας πολυειδοῦς. Πᾶν εὐγενὲς συναίσθημα καταπνίγεται ὑπὸ τῶν ἀκολάστων ἐπιθυμιῶν. Ἐὰν ἡ νοημοσύνη τὸν βοηθῆ καὶ αἱ περιστάσεις τὸν εὐνοήσωσι, τὰ θύματα του εἶνε ἀναρίθμητα. Οἰκογένειαι ἀφανίζονται διὰ τῆς τοκογλυφικῆς του τέχνης, οἰκογένειαι ἀτιμάζονται καὶ ὑπάρξεις ἀθῶαι καὶ ἀγναὶ ἐλεειναὶ καθιστάμεναι φρικωδῶς ὑπ' αὐτοῦ ἀπόλλυνται. Ἡ ἐξέλιξις του, ἐὰν μὴ καταλλήλως ἀνασχεθῆ, δυνατὸν νὰ λάβῃ τοιαύτην τροπὴν, ὥστε νὰ ἀναπτυχθῆ εἰς ἓνα δεινὸν ἀπατεῶνα κακοῦργον, εἰς ἓνα ἀθλιώτατον χαρτοπαίκτην. Κατὰ δὲ τὰς περιστάσεις ἀπαλλάττει τούτου τὴν κοινωνίαν ἢ ἡ λαιμητόμος ἢ ἡ αὐτοχειρία.

Νέος ἐκ παιδῶν ἄσωτος καὶ κακοῦργος τὰ ιδεώδη του, ιδεώδη ἀτιμίας καὶ φαυλότητος, αἱ τέρψεις του, τέρψεις ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ὁμοίους του περιφρονήσεως καὶ βλάβης, ἢ εὐδαιμονία του ἐν τῇ φθορᾷ καὶ τῇ παραλυσίᾳ. Θρησκείαν, ἠθικότητα, δικαιοσύνην, ἀξιοπρέπειαν, σωφροσύνην, ἐγκράτειαν, ὅλα ταῦτα ἀγνοεῖ καὶ μόνον χαρακτηριστικὸν του ἔχει τὴν ἀσεβείαν του τὴν θρᾶσειαν καὶ πρὸς τὰ στοιχειώδη τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Εὐχαριστεῖται καταπατῶν θεῖα καὶ ἀνθρώπινα δίκαια, ἀγάλλεται ὑβρίζων ὅσια καὶ ἅγια. Περιστάσεις ὁμῶς ἀντιθέτως καὶ ἰσχυρῶς ἐπιδρῶσαι ἐπὶ τοῦ ἀθλίου βίου του τὸν ἀποσπῶσιν ἀπὸ τῆς ἀθλιότητος καὶ τὸν ὀδηγοῦσιν εἰς τὴν χρηστότητα· καὶ ὁ πρότερον ἄσωτος καὶ ἐγκληματίας, ὁ πρότερον ἄδικος καὶ πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον ἀσεβῆς μετατρέπεται εἰς σώφρονα καὶ συμπαθῆ, εἰς φιλοδίκαιον καὶ ἐνά-

ρετον. Ἐν τοῖς παραδείγμασι τούτοις ἐννοητέον τὰ ἄπειρα παραδείγματα τῶν ἠθικῶν μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων, αἱ ὁποῖαι ἐν πάσαις ταῖς χριστιανικαῖς κοινωνίαις καθ' ἑκάστην παρατηροῦνται. Τοῦ πρώτου εἶδους τὴν μεταβολὴν, ἧτοι τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρω καὶ τὸν ὄλεθρον, κατεργάζεται κοινωνικὸν περιβάλλον ἢ κοινωνικὴ ἀναστροφή *κακοήθης* καὶ φαύλης, τὴν τοῦ δευτέρου εἶδους μεταβολὴν τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω κατ' τὴν ἀρετὴν, κατεργάζεται κοινωνικὴ χρηστότης καὶ ἀγαθὴ ἀναστροφή, μάλιστα δὲ φωτιστικὴ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν διδασκαλία.

§ 4. Τινες οἱ ἐγκληματίαι.

Προκειμένου δὲ περὶ ἐγκλήματος καὶ ἐγκληματιῶν, ἵνα μὴ ἀτελῆ περὶ τούτων ὀρισμὸν δώσωμεν καὶ εἰς τὴν ἀδικίαν περιπέσωμεν περὶ δικαιοσύνης ὀμιλοῦντες ἢ γράφοντες, ἀνάγκη νὰ μὴ ἐννοῶμεν καὶ νὰ ἐξετάζωμεν τὸ ἐγκλημα ἢ τὸν ἐγκληματίαν ἐν σχέσει πρὸς τὸν πολιτικὸν νόμον, ἀλλὰ πρωτίστως καὶ κυρίως ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον· οὐδὲ νὰ κρίνωμεν μόνον κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δίκαιον, ἀλλὰ πρωτίστως καὶ κυρίως κατὰ τὸ θεῖον δίκαιον. Οὕτως ἐννοοῦντες καὶ κρίνοντες τὴν ἀτέλειαν τῶν ἀνθρώπινων διαγινώσκουμεν, ἀσφαλῶς δὲ ἀποφαινόμεθα καὶ γνωματεύουμεν καὶ εἰς ἑαυτοὺς προσέχομεν περὶ τῶν ἄλλων ἀσχολούμενοι. Διότι πῶς εἶνε δυνατόν ἄνθρωπος λογικῶς σκεπτόμενος καὶ εὐσυνειδήτως κρίνων νὰ συζητήσῃ καὶ νὰ ἀποφανθῇ περὶ ἐγκληματικῶν τύπων χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπὸ σπουδαίαν μελέτην τοὺς φοβεροὺς καὶ ἀπαισίους τῶν πόλεων ἐγκληματίας, τοὺς ἀσυγκρίτως ἐπικινδυνότερους τῶν κοινῶς καὶ ἐπιπολαίως λεγομένων ἐγκληματικῶν τύπων, καὶ τῶν αἰμοβόρων καὶ αἰμοχαρῶν ληστῶν; Μεταξὺ τῶν ὑποκριτῶν καὶ ὑπόουλων κακούργων τῶν ἀπατώντων τὴν κοινωνίαν καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἠθικότητος τῆς κοινωνικῆς τὰ μέγιστα τῶν ἐγκλημάτων διαπραττόντων βεβαιότατα δύναται τις νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς ἀπαισιωτάτους καὶ εἰδεχθεστάτους ἐγκληματικούς τύπους.

Διότι τὰ ὄργια ἐνὸς τοκογλύφου ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ φιλοπάτριδος εὐεργέτου παρουσιαζομένου, καθιστῶσιν ἀρετὰς τὰ κακουργήματα ἐνὸς περιβοήτου ληστοῦ ἢ βιαστοῦ.

Τὰ ὄργια ἐνὸς φιλοδόξου ἄρχοντος ἢ ἐνὸς ἀσώτου εὐγενοῦς καὶ ἀριστοκράτου πολίτου, τὰ ὄργια ἐνὸς ἀθλίου οἰκογενειάρχου σφαιγιάζοντος εἰς τὸν φαῦλον ἐγωϊσμόν του τὰ φυσικῶς στενωτάτα καὶ ἀδιαρρήκτως μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένα πρόσωπα, δὲν δύνανται ἐν τῷ μεγέθει τῆς ἀπαισιότητος νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ τερατουργήματα ἐνὸς ἀθλίου, ὃν ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ κοινωνικὴ καταδίωξις, ἢ παρὰ πάντων δὲ περιφρόνησις καὶ ὕβρις κατέστησε μαινόμενον καὶ ἄφρονα ἐγκληματίαν. Καὶ διὰ τοῦτο ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν, ὅτι δύο εἶδη ἐγκληματιῶν ὑπάρχουσιν· οἱ χρηστότητα καὶ ἀρετὴν ἐπιτηδεύοντες ὑποκριταὶ καὶ ὕπουλοι, οἱ τὴν πολιτικὴν δικαιοσύνην διαφεύγοντες, καὶ οἱ λόγῳ κακῆς ἀνατροφῆς, φαύλης ἀναστροφῆς καὶ πλήρους ἀπαιδευσίας ἀγρίως καὶ ἀσυστόλως εἰς τὸ ἐγκλημα ἐκτρεπόμενοι. Εἶνε δὲ ἐκ πραγμάτων βεβαιωμένον, ὅτι καὶ εἰς τοὺς δεινοὺς ὑποκριτὰς καὶ ὑπούλους ἐγκληματίας τῶν πόλεων δυνατὸν νὰ συμβῶσι μεταπτώσεις ἐκ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ εἰς τοὺς φανεροὺς καὶ διαβοήτους ἐγκληματίας. Μόνη δὲ διαφορὰ ἐν τούτῳ ὑπάρχει, καθ' ἃ ἡ πείρα διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι δυσθεραπευτότεροι ἀποδεικνύονται οἱ ὑποκριταὶ καὶ ὕπουλοι ἐγκληματῆαι τῶν φανερῶν καὶ διαβοήτων.

Διότι οἱ ὑποκριταὶ καὶ ὕπουλοι οἱ ἐν τῇ ἀνοχῇ τῆς κοινωνίας ζῶντες καὶ ἐγκληματοῦντες ὡσπερ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς κακουργοῦσιν ἀποκρυπτόμενοι διὰ τῆς ἐπιτηδεύσεως χρηστότητος, καὶ εἰς τὰς προφυλάξεις ἀσκούμενοι, μετὰ νοημοσύνης δὲ πάντοτε χωροῦσιν εἰς τὰς πράξεις των, τὰ κατορθώματά των, καὶ ἐν τούτῳ στυγεροὶ ἐκ προμελέτης ἐγκληματῆαι ἀναδεικνύονται ἀπέναντι τοῦ ἠθικοῦ νόμου, οὕτω συνειθίζουσιν εἰς τὴν καταπάτησιν τοῦ δικαίου καὶ τὴν ἀσέβειαν πρὸς τὸν νόμον, καὶ οὐδένα ἐν ἑαυτοῖς φόβον αἰσθάνονται, ἐνῶ οἱ βίαιοι καὶ τοῖς πᾶσι γνωστοὶ κακουργοὶ, οἱ ἐν παροξυσμῷ τῆς φαύλης σαρκός των κακουργοῦντες, διατελοῦσιν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου τῶν νόμων καὶ τοῦ κοινωνικοῦ

δικαίου, ἐν καταλλήλῳ δὲ φωτισμῷ καὶ ἐπιτηδείῳ καταστολῇ τῆς σφριγώσης εἰς τὰ φαῦλα σαρκὸς αὐτῶν δυνατὸν εὐκολώτερον νὰ μετατραπῇ ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν οὗτος εἰς σεβασμὸν.

Φρονῶ, ὅτι μοὶ εἶνε εὐκολώτερον νὰ μεταβάλω εἰς ἀγαθὸν ἓνα ληστὴν τῶν ὁρέων καὶ ἓνα ἐξ ἐπαγγέλματος βιαστὴν, ἔὰν μοὶ δοθῶσιν ὅλα τὰ μέσα τῆς πνευματικῆς θεραπείας, παρὰ ἓνα ἐγωϊστὴν φθονερόν, καὶ ἐν γένει ὑπουλον κακοῦργον, καὶ μάλιστα, ἔὰν κατὰ κακὴν σύμπτωσιν ἔρχεται οὗτος εἰς σχέσιν πρὸς τὰ ἱερά, ὅτε πλέον ἐν τῇ ψυχῇ του καθίσταται **φουλεπιφανυλότατος** ὑπουλος κακοῦργος, διότι καὶ αὐτὰ τὰ ἱερά τολμᾷ νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς κορεσμὸν τῶν ἐγωϊστικῶν παθῶν, τοῦ φθόνου του, καὶ ἐν γένει τῆς ὑπούλου κακουργίας του, ἐπιχαιρεκακεῖ δὲ διὰ τὴν δυστυχίαν καὶ ἐξόντωσιν τῶν θυμάτων του. Διὰ τούτων ἐκφράζω τὴν γνώμην μου, καθ' ἣν δὲν μοὶ ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῶν φαινομένων τῶν ὑπούλων ἐγκληματιῶν νὰ καλέσω «τύπους ἐγκληματιῶν» ὠρισμένου εἴδους κακούργους ὅσονδήποτε καὶ ἂν παρίστανται οὗτοι ἐν τῇ κακουργίᾳ τῶν στυγεροῦ καὶ ἀπαίσιου. Ἡ γνώμη μου σχηματίζεται ἐκ τῶν ἐξῆς περίπου σκέψεων: Ἀναγινώσκω τὴν Ἱστορίαν καὶ δὴ τὴν χριστιανικὴν. Ἐπιμένω εἰς τὰς αὐτοκρατορικὰς ἢ βασιλικὰς αὐλὰς τῶν χριστιανικῶν κρατῶν, ἐξετάζω καὶ ψυχολογῶ ἐπὶ τῆς ὑπούλου κακουργίας τῶν ἐγωϊστῶν αὐλικῶν, παρατηρῶ τὰ τερατουργήματα τοῦ φθόνου, καὶ ἔκπληκτος ἴσταμαι ἀπέναντι τῆς ἐψυμιθιωμένης θηριωδίας, τῆς εἰς τὴν λαιμητόμον καὶ τὴν ἀγχόνην ἀναβιβαζούσης ἀθῶους βασιλεῖς καὶ βασιλίσσας, ἀθωότερους μεγιστάνας καὶ βασιλικούς θεράποντας. Δὲν δύναμαι νὰ λησμονήσω τὰ πολλὰ καὶ ἀπίστευτα, ἀληθέστατα δὲ τερατουργήματα τῶν ἐπισήμων καὶ δεδοξασμένων ὑπούλων ἐγκληματιῶν, καὶ μετὰ φρίκης ἀναπολῶ, ὅτι ποτὲ εἰς τὸ κράτος τοῦ Βυζαντίου ἐμελετήθη ὑπὸ αὐλικῶν ὁ φόνος μεγιστάνου, καὶ τὸ σύνθημα εἰς τὴν ἑναρξίν τῆς κατακρεουργήσεως ἦτο σύνθημα τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ ὑπὸ ἐνός τῶν φονέων!!!

Ἐνθυμοῦμαι τοὺς χριστιανούς μοναχοὺς, τοὺς ἐν τῇ ἀγριότητι καὶ τῇ ἀπαιδευσίᾳ τῶν φονεύοντας τοὺς ἀντιφρονοῦντας εἰς τὰς

δογματικὰς πεποιθήσεις των, καὶ λέγω· «ἶδε εἰς τύπος ἐγκληματιῶν!» Ἀναγινώσκω τὰ ὄργια τῆς Ἱερᾶς (!!!) ἐξετάσεως καὶ φαντάζομαι τοὺς ἐπὶ τῆς πυρᾶς καιομένους ἀθώους ἢ τέλος πάντων πεπλανημένους ἀνθρώπους, καὶ λαμβάνω τὴν θέσιν των, καὶ ἀντιμετωπίζω τοὺς δημίους μου ῥασοφοροῦντας, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἔχοντας τὴν θρασύτητα νὰ προσφέρωσι, καὶ λέγω, «μὰ Θεέ μου, ὑπάρχουσιν εἰδεχθέστεροι καὶ αἰμοβορώτεροι τούτων ἐγκληματικοὶ τύποι!»: Ἀναπολῶ τὴν νύκτα τοῦ ἀγίου Βαρθολομαίου καὶ ὑπὸ τὰς τοῦ πνεύματός μου ὄψεις τίθημι τὰς ὑπερτριάκοντα χιλιάδας τῶν φονευθέντων διὰ τὰς θρησκευτικὰς των πεποιθήσεις, τῇ διαταγῇ τῇ ὑπούλῳ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀντιπρόσωπος τῆς αὐτοαγάπης καὶ τῆς ἄκρας ἐπιεικείας παρίσταται, καὶ βλέπω τοῦτον οὐ μόνον μὴ μεταμεληθέντα διὰ τὸ φονικὸν ἔργον του τὸ κολοσσιαῖον, ἀλλὰ ἐπιμόνως χαίροντα διὰ τὸ κολύμβημά του εἰς τὸν ποταμὸν τῶν ἀθῶων αἱμάτων, καὶ τὸν Ἰησοῦν ὡς συνεργόν του ἀναδεικνύοντα διὰ τῆς δημοσίᾳ γινομένης πρὸς αὐτὸν δοξολογίας καὶ εὐχαριστήσεως!!! Καὶ λέγω «μὰ θὰ ὑπάρξῃ ἄρά γε εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας τύπος ἐγκληματίου ἀπαισιώτερος καὶ εἰδεχθέστερος τοῦ δεδοξασμένου καὶ τιμημένου, ὑπὸ ἑκατομμυρίων δὲ λαοῦ ἐπευφημουμένου ἐγκληματίου τούτου;» Καὶ ἀφίνω τὴν Ἱστορίαν καὶ ρίπτω τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τοὺς σγχρόνους ὑπούλους χριστιανούς ἐγκληματίας, καὶ σταθμίζω τὴν θηριωδίαν, τὸ αἰμοβόρον, τὸ αἰμοχαρὲς τοῦ φθονεροῦ καὶ φιλοδόξου πρὸς τὸ τοῦ ληστοῦ καὶ βιαστοῦ, συγκρίνω τὰ φῶτα τοῦ πρώτου πρὸς τὴν πλάνην τοῦ δευτέρου, ἐξετάζω τὸ πλῆθος τῶν κακουργημάτων καὶ τῶν θυμάτων τοῦ πρώτου ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰ τοῦ δευτέρου, καὶ ἡ συνείδησίς μου μοὶ ἐπιτάσσει καὶ ἡ λογικὴ μου ἀυθεντικῶς μοὶ ὑπαγορεύει νὰ ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι, ἐὰν τὸν πρῶτον δὲν θεωρήσω «τύπον ἀπαισιῶτος ἐγκληματίου» τῶν κατέργων ἄξιον καὶ ἐν τῇ δυσθεραπευσίᾳ του, δι' ὃν λόγον εἶρηκα, ἀγχόνης καὶ λαιμητόμου ἢ ἰσοβίου ἀπομονώσεως, τὸν δεῦτερον κατὰ λογικὴν τοῦ παραλογισμοῦ τούτου ἀκολουθίαν πρέπει νὰ τὸν κηρύξω ἅγιον.

Λοιπόν, κύριοι ἐγκληματολόγοι, κύριοι ὑλισταί, τυφλοί λάτρεις τοῦ νέου Δαρβινικοῦ περὶ ἀνθρώπου δόγματος, δὲν ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι μὲ ἄγρια ἔνστικτα, «τύποι ἐγκληματιῶν», διότι τὴν γνώμην σας ταύτην διαψεύδει τὸ συνηθέστατον φαινόμενον, καθ' ὃ ὁ αἰμοβόρος καὶ αἰμοχαρὴς ἐγκληματίας, καὶ αὐτὸς ὁ κατὰ παράδοσιν ἄγριος ἀνθρωποφάγος τῆς Ἀφρικῆς δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ ἔχων εὐγενέστερα συναισθήματα ἀπὸ ἓνα ὑπουλον ἀνθρωποφάγον ζῶντα ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσι τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἠθικῆς δὲ (!) μορφώσεως λίαν ἐπιμεμελημένης τυχόντα. Διαψεύδει ὁ συλλογισμὸς, καθ' ὃν ὁ ἄγριος καὶ ἄστοργος βιαστὴς καὶ ἀκόλαστος ὁ ἐκ κακοηθείας, εἶνε ὀλιγώτερον ἐγκληματίας ἀπὸ τὸν εὐγενῆ καὶ πολιτισμένον ἀκόλαστον τὸν εἰς τὰ ἀνήκουστα καὶ τοῖς κυσὶ αὐτοῖς φρικαλέα ἐκτρεπόμενον, ἄγνωστον δὲ μένοντα διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐπιτηδεύσεως, ἢ ἀθῶον ἀνακηρυττόμενον διὰ τὴν κοινωνικὴν του περιφάνειαν καὶ τὴν πολιτικὴν ἰσχύν του. Διαψεύδει τὸ σύνηδες φαινόμενον τῶν ἐγωϊστῶν καὶ φθονερῶν, τῶν συκοφαντῶν καὶ διαβολέων, δεινῶν ἐγκληματιῶν, ὧν πολλοὶ τοῦ Χριστοῦ διάκονοι καὶ λειτουργοὶ ὑπάρχουσιν.

Καὶ ἐὰν λογικεύεσθε μετὰ τοιαῦτα πειράματα καὶ τοιαύτας μελέτας θὰ ἀνακράξητε μετ' ἐμοῦ :

Πάντες οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὸ ἐγκλημα, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν αἰτίαν καὶ τὸν σκοπὸν, εἰς τὴν ποικιλίαν του καὶ τὰ ἀποτελέσματα τὰ ἐπιβλαβῆ, εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς περιστάσεις, ὑφ' ἃς διαπράττεται, εἰς τὴν ἄμεσον καὶ γνωστήν, ἢ εἰς τὴν ἀπωτάτην καὶ ἄγνωστον πάντοτε μένουσαν συνεργίαν καὶ συνενοχίην, ἢ μᾶλλον **πρωτουργίαν καὶ πρωτενοχίην**, εἰς τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀπαιδευσίαν, εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ ἀναστροφὴν, εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ἢ ἄγνοιαν, εἰς τὴν φρενικὴν σύγχυσιν ἢ τὴν νοητικὴν διαύγειαν, εἰς τὸ στιγμιαῖον τῆς ὠθήσεως ἢ τὸ μεμελετημένον καὶ χρόνιον, εἰς τὴν ἐκ τῶν σωματικῶν ἀδυναμιῶν ἢ ἐκ τῶν ψυχικῶν διαθέσεων προέλευσίν του, εἰς ὅλα αὐτὰ (τὸ ἐγκλημα) εἶνε ἀόριστον ἐν τῷ μεγέθει αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν διαπράττοντα αὐτὸ ἄνθρωπον, ἥτοι τὸν **ἐγκληματίαν**. Κατ' ἀναγκαίαν δὲ

ἀκολουθίαν οὐδεὶς ἐκτὸς τοῦ καρδιογνώστου Θεοῦ δύναται νὰ ἀποφανθῆ μετὰ πεποιθήσεως καὶ νὰ κρίνῃ μετ' ἀκριβείας καὶ βεβαιότητος περὶ τῆς ποιότητος ἐνὸς οἰουδήποτε ἐγκληματίου. Οὐδεὶς μὴ ἄγριος καὶ μωρὸς ἰστάμενος ἀπέναντι καὶ τοῦ θηριωδεστεροῦ καὶ τὰ μάλιστα αἰμοβόρου καὶ αἰμοχαροῦς κακούργου δύναται ἐν πεποιθήσει ἀκραδάντῳ νὰ εἴπῃ· «ἴδετε τὸ τέρας ἐκεῖνο, ἴδετε τὴν τίγριν φονεύσατέ την, διότι ἐγεννήθη μὲ ἐνστικτα ἐγκληματίου, ἠνδρώθη, ἀνδρωθέντων καὶ τῶν ἐνστίκτων του τούτων, καὶ θὰ γηράσῃ, ἀκμαζόντων τῶν ἐνστίκτων του». Ναί, δύνασαι νὰ τὸ εἴπῃς, καὶ τὸ λέγεις, ὅπως τὸ λέγουν πολλοί, ἀλλὰ ἔχεις δίκαιον; Καὶ νομίζεις, ὅτι σύ, ὁ οὕτω ἀποφαινόμενος ἦτο δύσκολον νὰ ἔχῃς τὴν θέσιν ἐκεῖνου, περὶ οὗ ἀποφαίνεσαι, καὶ, ὅτι εἶνε δύσκολον νὰ εὐρεθῆς εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐν τῷ μέλλοντι, ἐὰν μὴ ἐν τῷ φανερῷ βεβαιότατα ἐν τῷ κρυπτῷ; Καὶ νομίζεις, ὅτι εἶνε δύσκολον, ἐνῷ τὸν ἐγκληματίαν τοῦτον εἰς τὴν ἀπώλειαν καταδικάζεις, δίπλα σου νὰ ἔχῃς ἀσυγκρίτως τερατωδέστερον ἐγκληματίαν, λαοὺς ὀλοκλήρους εἰς τὴν ἐξόντωσιν φέροντα καὶ διὰ τοῦτο ἐπευφημούμενον, μέγας γὰρ ἀστὴρ ἐν τῷ πολιτικῷ οὐρανῷ κατώρθωσε νὰ ἀναδειχθῆ; Καὶ ποῖος εἶνε τότε, κύριε, ὁ στυγερὸς ἐγκληματίας πρὸς τὸν ὁποῖον μετὰ φρίκης ἀποβλέπων δύνασαι νὰ εἴπῃς «φονεύσατέ τον!» :

Λοιπὸν οὕτω ἐπισκοποῦντες καὶ μελετῶντες τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δὲν δύνασθε, κύριοι ἐγκληματολόγοι καὶ ποινικολόγοι καὶ νομοθέται καὶ δικασταί, παρὰ νὰ ἐξέλθητε ἐκ τῆς στενότητος τῆς σκέψεως καὶ τῆς σκοτεινῆς τῶν ἐγκλημάτων καὶ ἐγκληματιῶν ἐξετάσεως, καὶ νὰ ὁμολογήσητε μετ' ἐμοῦ, τὸ ὀρθὸν τῆς περὶ ἀνθρώπου διδασκαλίας τοῦ χριστιανισμοῦ.

§ 5. Ἡ περὶ ἀνθρώπου διδασκαλία τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἡ περὶ ἀνθρώπου διδασκαλία τοῦ χριστιανισμοῦ εἶνε ἀλήθεια. Σῶμα καὶ ψυχὴ. Σῶμα φθαρτὸν καὶ εἰς τὴν ἀποσύνθεσιν ὑποκείμενον. Ψυχὴ ἐνιαία, ἀπλή, ἀφθαρτος καὶ ἀθάνατος, ἅτε

ἄυλος. Τὸ σῶμα ἔχει ἐπιθυμίας καὶ ὀρμάς, ὧν ἡ πλήρωσις ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ συντήρησιν αὐτοῦ, προορισμὸν μοναδικὸν ἔχοντος νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ψυχὴν, τῆς ὁποίας ἀύλου οὔσης ὑλικὸν αὐτὸ ὄργανον ὑπάρχει. Ἡ ψυχὴ ἔχει ἐπιθυμίας καὶ ὀρμάς, ἡ κατὰ μᾶλλον προσήκουσαν ἔκφρασιν ἔχει τάσεις συμφυεῖς τῇ ἀύλῳ αὐτῆς οὐσίᾳ. Ἡ πλήρωσις τῶν τάσεων τούτων εἶνε ἡ ζωὴ τῆς ψυχῆς, ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ τελειοποιήσις αὐτῆς εἰς τὴν δύναμιν, ἧς ἔχει ἀνάγκη, ἵνα πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς διευθύνῃ τὸ σῶμα καὶ ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσα καὶ ζῶσα ὑπὲρ αὐτὸ ἀποδεικνύηται, καὶ ἵνα ἐξουσίαν ἐπ' αὐτοῦ ἔχῃ, καὶ ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ ἦτοί ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ ἀγιότητι πάντοτε ζῆ.

§ 6. Αἱ ἐπιθυμίαι καὶ ὀρμαὶ τοῦ σώματος.

Αἱ ἐπιθυμίαι καὶ αἱ ὀρμαὶ τοῦ σώματος εἶνε αἱ ἐπιθυμίαι τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης, ὧν ἡ διὰ τῶν τροφῶν καὶ ποτῶν πλήρωσις ἀναπληροῖ τὴν σωματικὴν ἐξάντλησιν, τρέφει καὶ ἀναπτύσσει, βῶννυσι καὶ στηρίζει· αἱ ἐπιθυμίαι τῆς ἀναπαύσεως, ἀνακουφίσεως καὶ ἀπολαύσεως παντός, ὅπερ προφυλάσσει ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπηρεασμῶν καὶ καθόλου εἰς τὴν αὐτοσυντηρησίαν καὶ αὐτοπροαγωγὴν συντελεῖ, πρὸς δὲ τούτοις καὶ αἱ ἐπιθυμίαι αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὴν συμβίωσιν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς πρὸς διατήρησιν τοῦ ἰδίου γένους καὶ ἀποτελέσειν κοινωνίας, ἧς ἡ πρώτη ἀρχὴ καὶ ἡ πρώτη ἔννοια εἶνε ἡ σύζευξις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς εἰς τὴν διὰ βίου ἐνότητα, καὶ ἡ ἐκ τῆς συζεύξεως ταύτης προκύπτουσα οἰκογένεια.

Ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τὴν ἀληθῆ καὶ κυρίαν αὐτοῦ ἔννοιαν εἶνε ἡ ψυχὴ, διότι τὸ διὰ δεσμῶν μυστηριωδῶν πρὸς αὐτὴν ἐνούμενον σῶμα μόνον λόγον τῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως ἔχει νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶνε εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ κατὰ ταύτην ἐννοούμενος ἄνθρωπος υἱὸς Θεοῦ.

Πᾶσα ἄρα ἐπιθυμία τοῦ σώματος εἶνε ἐπιθυμία ἀποβλέπουσα εἰς τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς καὶ ἐν τούτῳ, εἰ καὶ φέρει ὑλικὸν χαρακτῆρα, ἐξαυλίζεται ἐν τῷ σκοπῷ αὐτῆς, ὅταν ἡ ψυχὴ κυριεύουσα

τῶν ὀρμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, κανονικώτατα καὶ ἀκριβέστατα ἄνευ τῆς ἐλαχίστης παρεκτροπῆς ἢ ἐκτροχιάσεως ἐπινεύη εἰς τὴν πλήρωσιν αὐτῶν πάντοτε κατὰ τὸ ἑαυτῆς συμφέρον, καὶ ὅταν ἐπιμόνως μὴ ἐπινεύη οὐδὲ ἐπιτρέπη νὰ γίνηται καὶ τὸ ἐλάχιστον, ὅπερ ἤθελε κρίνει ἀντικείμενον εἰς τὸ συμφέρον ἑαυτῆς.

Τὸ τρώγειν καὶ πίνειν εἰς τὸν κύριον αὐτῶν σκοπὸν ἐξεταζόμενα δὲν εἶνε ὕλική ἀπόλαυσις χάριν τῆς ὕλης, δηλ. τοῦ σώματος, ἀποκλειστικῶς γινομένη, οὐδὲ ἡ ἡδονὴ ἢ κατὰ τὴν πλήρωσιν τῆς πείνης καὶ δίψης ἔχει λόγον τινὰ ἀποκλειστικῶς ἐν σχέσει πρὸς τὸ σῶμα ἐν τῇ ἀποκλειστικότητι ταύτῃ αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη.

Ἡ ἄγνοια ἢ ἡ λήθη τῆς πραγματικῆς τοῦ σώματος ἀξίας, ὡς ὄργανου τοῦ πνεύματος καὶ ναοῦ, ἐν ᾧ τὸ πνεῦμα τοῦτο οἰκεῖ· ἡ ἄγνοια ἢ ἡ λήθη τῆς ἀξίας τοῦ πνεύματος, ὡς τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρώπου, τοῦ ἀθανάτου καὶ αἰωνίου, μόνον αὕτη δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὡς λόγος τῆς αἰσθήσεως ἡδονῆς διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας τῆς πείνης καὶ δίψης, ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει, καθ' ἣν ἡ ἄγνοια ἢ ἡ λήθη αὕτη δὲν ὑπάρχει, τῆς ψυχῆς διατελούσης ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τούτῳ ζώσης καὶ κινουμένης, ἡ ἡδονὴ ἢ ἐκ τῆς τροφῆς, πρωτίστως δὲν εἶνε ἡδονὴ εὐθυμίας ἢ ἐν γένει γεύσεως, ἀλλὰ ἡδονὴ εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν τὸν προνοήσαντα περὶ τῆς συντηρήσεως τοῦ σώματος διὰ τῶν τοσοῦτων ἀγαθῶν, ἡ δὲ ἡδονὴ ἢ ἐκ τῶν χυμῶν, ἣν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ γευστικά του ὄργανα φυσικῶς αἰσθάνεται, δὲν εἶνέ τι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἐννοούμενον, ἀλλὰ αὐτόχρημα ὑπόμνησις πρὸς τὴν θείαν ἡδονὴν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαριστίας, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ αἰσθάνηται καὶ νὰ ἀπευθύνῃ ἐν ἑαυτῷ.

Τοῦτο δυνατὸν νὰ ρηθῆ περὶ πάσης ὕλικῆς ἀπολαύσεως, αὐστηρῶς συνδυαζομένης πρὸς τὸν τελικὸν αὐτῆς σκοπὸν, δι' ὃν ἀναγκαιῶς ἐπιθυμεῖται ὑπὸ τοῦ σώματος.

Καὶ ἡ σύζευξις ἀνδρὸς καὶ γυναικός, καὶ ἡ ἐκ τῆς συζεύξεως τεκνοποιία, ἡ φυσικῶς καὶ ἀναγκαιῶς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιθυμουμένη, οὐδαμῶς δύναται νὰ ἐννοηθῆ παρέχουσα ἀξίαν τῷ ἄν-

θρώπων εὐχαρίστησιν, ἐὰν μὴ ἡ εὐχαρίστησις αὕτη ὀρίσθῃ ὡς καθαρώς πνευματικὴ εὐχαρίστησις διὰ τὸν ἠθικὸν σκοπὸν, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ ἐνότητι ταύτῃ ἐξυπηρετεῖται. Ἐὰν μὴ ὁ ἄνθρωπος ἔχῃ σαφῆ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τούτου σκοποῦ τῆς ἐνότητος τοῦ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἐννοῆ δὲ τὴν ἐκ τῆς ἐνότητος ταύτης ἡδονὴν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, τότε ὁ ἄνθρωπος οὗτος παρίσταται ὡς φυσικὸν τι τέρας. Ἐννοῶ δὲ τέρας φυσικόν, τὸ ἀφύσικον φαινόμενον. Ἀφύσικον δὲ εἶνε πᾶν τὸ μὴ ἐν τῷ κυρίῳ λόγῳ καὶ τῷ τελικῷ αὐτοῦ σκοπῷ ἐννοούμενον καὶ ἐνεργούμενον.

Ἄνῆρ καὶ γυνὴ μὴ ἐννοοῦντες τὴν ἐνότητα ἑαυτῶν, εἰς ἣν φυσικῶς καὶ ἀναγκαίως φέρονται, ὡς ἐνότητα λόγον ἔχουσιν θεῖον καὶ τελικὸν σκοπὸν ἅγιον καὶ ὑψίστον διὰ τὴν ἐκ τῆς ἐνότητος ταύτης δοξολογίαν τοῦ παναγάθου Θεοῦ, ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ οὗτοι εἶνε τερατώδεις ὑπάρξεις ἐκ τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν ἐκτροχιασμένοι, διότι ἐντελῶς ἀφίστανται τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ὁ Θεὸς τὸν πρῶτον τελέσας γάμον εἶπεν «*Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε*». «*Ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν*». «*... Καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν*»· καὶ ὁ θεῖος Παῦλος «*Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ*». Ἡ ἐννοια καὶ ὁ σκοπὸς ἐν τοῖς ῥήμασι τούτοις τοῖς θείοις εἶνε ἡ πλήρης τῶν δύο ψυχῶν καὶ καρδιῶν *διαρκῆς καὶ αἰώνιος ἐνότης* πρὸς τὴν ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐν τῇ ἠθικῇ προαγωγῇ καὶ ἀληθεῖ ἀρετῇ ζωὴν, τὴν εἰς τὸν οὐράνιον πνευματικὸν κόσμον ἐξυψοῦσαν τὸν ἄνθρωπον. Χεῖρονες δὲ τῶν κτηνῶν ἀποβαίνουσιν οἱ ἄνθρωποι οἱ μὴ οὕτω ἐννοοῦντες τὴν σύστασιν τῆς οἰκογενείας ἢ τὴν τοῦ γάμου ἐνότητα. Διότι τὰ κτήνη καίπερ ὄντα μόνον ὕλη ὀργανωμένη εἰς φθορὰν δὲ καὶ ἀποσύνθεσιν ὑποκειμένη, ὅμως *συμμίγνυται ἐπὶ σκοπῷ* καὶ ἐν τῷ σκοπῷ τούτῳ τῷ τῆς διατηρήσεως τοῦ γένους ἀποκλειστικῶς ἐγκεῖται καὶ ἡ ἀναγκαιότης τῶν ὀρμῶν των. Καὶ διὰ τοῦτο ὀλεθρία ἀκολασία καὶ ἀσέλγεια παρὰ τοῖς κτήνεσι δὲν παρατηρεῖται, ἐν ᾧ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις οὐχὶ σπανίως. Ἡ εἰς ἀκολασίαν πτώσις τοῦ ἀνθρώπου δεικνύει τὸ ἀχαλίνωτον τῆς σαρκὸς μὴ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἡνιοχουμένης. Δεικνύει, ὅτι τὸ νὰ ἡνιο-

χῆται ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἢ σὰρξ τοῦτο εἶνε ἢ φυσικὴ τοῦ ἀνθρώπου κατάστασις τὸ δὲ ἐναντίον ἢ ἀφύσικος ἢ ἡ τερατώδης τοῦ ἀνθρώπου κατάστασις. Ἡ πνευματικὴ δὲ ἐννοια τῆς τοῦ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἐνότητος καταφαίνεται ἐν τοῖς ἐπιγείοις ἀγγέλοις ἀνδράσι καὶ γυναιξί, τοῖς χάριν τοῦ πνεύματος οἰκειοθελῶς μὴ συζευγνυμένοις. Ἐν τῷ πραγματικῷ τούτῳ φαινομένῳ καταφαίνεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀναγκάζεται ἐξ ἐνστίκτου εἰς τὴν συζυγικὴν ἐνότητα, ἀλλ' ἐν ἐλευθέρῃ ἀναγκαιότητι προβαίνει εἰς ταύτην, οἷον εἰ ἐξ ἠθικῆς ὑποχρεώσεως ἀπαραιτήτου.

Ἀναπτύσσομεν ἐν τῇ αἰτίᾳ καὶ τῷ τελικῷ αὐτῶν σκοπῷ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ σώματος, τὰς ὁποίας ἐλευθέρῃ ἀναγκαιότητι χαρακτηρίζει, διότι ἡ μόνη τῶν ἐγκλημάτων αἰτία εἶνε ἡ ἀθέμιτος ἢ ἡ ἀφύσικος τῶν ἐπιθυμιῶν τούτων πλήρωσις, τῆς ψυχῆς καθευδούσης ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, ὡς θὰ ἴδωμεν, καὶ μὴ τὸ σῶμα ἠνιστροφούσης.

§ 7. Ἡ κυριώτερα τῶν ἐγκλημάτων αἰτία.

Ἡ ἐπιθυμία τοῦ τρῶγειν καὶ πίνειν καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς σωματικῆς ἀναπαύσεως καὶ ἀνέσεως, καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς πρὸς ἀμοιβαίαν ἐνότητα, ἐκτὸς τῆς κυρίας αὐτῶν αἰτίας καὶ τοῦ τελικοῦ αὐτῶν σκοποῦ πληρούμεναι, ἦτοι μόνον πρὸς ἡδονὴν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἐννοουμένην, δημιουργοῦσι τοὺς παντοειδῆς κακούργους καὶ ἐγκληματίας, τοὺς αἰμοβόρους καὶ αἰμοχαρεῖς ληστές, τοὺς ἀσελεγεῖς καὶ βιαστές, τοὺς ὑπούλους ἢ φανερούς, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἡ ἀγριότης τῶν ἀγριοτάτων θηρίων εἶνε ἀγνότης καὶ θαυμαστὴ ἀθωότης.

Ἡ πρὸς ἡδονὴν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἐννοουμένην πλήρωσις τῆς ὁρμῆς τοῦ τρῶγειν δημιουργεῖ τὸν γαστρίμαργον, τὸν ἀπὸ τῆς κοιλίας αὐτοῦ πάντοτε διευθυνόμενον, οὐδέποτε δὲ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, εἰς δὲ τὴν κοιλίαν θυσιάζοντα καὶ τὰ μέγιστα ἠθικὰ συμφέροντα ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων. Οὐδεὶς δ' ὅς ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ κοιλιόδου-λία οὐ μόνον ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλη τοὺς ἐξοχωτάτους καὶ

αὐτοὺς τοὺς λίαν σεβαστοὺς εἰς ὅ,τι μετέβαλεν ἡ Κίρκη τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσεύς, ἀλλὰ καὶ φέρει πολλάκις εἰς μεγάλα ἐγκλήματα καταστροφῆς οἰκογενείας καὶ εἰς ἐγκλήματα κλοπῆς ἢ ἀπάτης, ἐγκλήματα βιαιοπραγίας καὶ φόνου. Ἡ πρὸς ἡδονήν, αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἐννοουμένην, πλήρωσις τῆς ὀρέξεως τοῦ πίνειν διὰ τοῦ οἴνου καὶ τῶν πνευματωδῶν ποτῶν δημιουργεῖ τὸν μέθυσον, καὶ ἀλκοολικὸν καὶ πολλάκις τοὺς ἀπαισιωτέρους καὶ εἰδεχθεστέρους ἐγκληματίας. Ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς ἀπὸ τῶν μόχθων ἀνακουφίσεως πρὸς ἡδονήν πληρουμένη, δημιουργεῖ τὸν ὀκνηρὸν καὶ νωθρὸν καὶ εἶτα τὸν ἄεργον ἐγκληματίαν, ὁ ὁποῖος μόνην χρῆσιν τῶν θεῶν τῆς ψυχῆς του δῶρων ἐννοεῖ τὴν διὰ τῆς τοῦ πλησίον βλάβης ἢ καταστροφῆς ἐν τρυφῇ καὶ ἀκολασίᾳ καὶ ἀμεταπτώτῳ, εἰ δυνατόν, αἰσθητικῇ ἡδονῇ διατήρησιν τοῦ ἀθλίου αὐτοῦ σαρκίου· δημιουργεῖ ἐπ' ἴσης τοὺς ἥρωας τῶν τυχηρῶν παιγνιδίων, οἱ ὁποῖοι ἀποδεικνύονται οὐχὶ σπανίως τὰ οἰκτρότατα τῆς ἀεργίας θύματα καὶ οἱ εἰδεχθέστατοι ἐγκληματίαι, ἐν τῇ πρώτῃ τῶν θυμάτων τῶν τάξει καταλέγοντες τὰ προσφιλέστατα (!) τῆς οἰκογενείας τῶν πρόσωπα.

Τὰ φρικωδέστατα δὲ ἐγκλήματα εἶνε τὰ τῆς ἀθεμίτου καὶ ὄλως ἀσχέτου πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐνότητα πληρώσεως τῆς ἐπιθυμίας τῆς τοῦ γένους διατηρήσεως. Τὰ ἐγκλήματα ταῦτα δὲν εἶνε μόνον ἐγκλήματα ἐνὸς περιβοήτου βιαστοῦ καὶ ἀσυνειδήτου ἀσελγοῦς, οὐδὲ ἐγκλήματα διαφθορᾶς μόνον καὶ ἐξοντώσεως ἀτομικῶν ὑπάρξεων καὶ ἐγκλήματα ἀτομικῶν ἐξευτελισμῶν, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἐγκλήματα ἀνατροπῆς βασιλικῶν θρόνων, ἐξοντώσεως ἐθνῶν, συμφορῶν ἐθνικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀνεπανορθώτων, ἐγκλήματα ἐκκλησιαστικῆς παραλυσίας καὶ ἀποσυνθέσεως ἐγκλήματα ἀνηκούστου πρὸς τὸ θεῖον δίκαιον ἀσεβείας, καὶ ἵνα πάντα συνελὼν εἶπω, ἐγκλήματα ἐξευτελισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ καταποντισμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς τοῦ ἐκφυλισμοῦ ἀπωλείας. Τὰ ἐγκλήματα ταῦτα εἶνε «Πτῶσις».

Καὶ τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια δὲν προσέχουσι νὰ ἀνεύρωσι τὴν πρώτην καὶ κυρίαν αἰτίαν τῶν ἐγκλημάτων τούτων, ἀλλὰ προσπαθοῦσι

νά άνεύρωσι καὶ νά χαρακτηρίσωσιν ἐν τούτοις τύπους ἐγκλημα-
τιῶν καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ὑπὸ τὴν προσηγορίαν «ἐπιστήμονες» ἢ
«κοινωνιολόγοι», ἢ «ἀνθρωπολόγοι» γινωσκόμενοι, οἱ ὅποιοι προσ-
παθοῦσι νά διδάσκωσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ὕλη ὡς τὰ ζῶα, καὶ
διὰ τοῦτο ἐγκληματεῖ, ἕως ὅτου ἠθικοποιηθῆ (!!), μωροὶ καὶ
τυφλοὶ ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἐλέγχονται. Διότι ὡς εἶπομεν, ὁ
ἐγκληματῶν ἄνθρωπος, καθ' ὃν χρόνον εἰς τὴν ἐγκληματικὴν διά-
θεσιν εὐρίσκεται, δὲν εἶνε οὔτε κτῆνος οὔτε ἄνθρωπος, εἰνέ τι τε-
ρατῶδες ἐν τῇ ἀφυσικότητί του, ἐν ἣ περιέρχεται. Καὶ τὸ «ζη-
τήσατε τὴν γυναῖκα» ἐν τοῖς ἀποτροπαίοις καὶ τραγικοῖς ἐγκλήμασι,
τὸ ὅποιον εἶνε ἀπόφθεγμα ὑλοφρονούσης καὶ ἐν πᾶσι μωραίνουσης
διανοίας, δεικνύει τὴν ἄγνοιαν τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης προσω-
πικότητος καὶ τῶν λόγων τῶν ἀληθῶν τῆς ἐγκληματοῦσης σαρκός.

§ 8. Ἡ κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου.

Εἶπομεν τὰς αἰσθητὰς τοῦ σώματος ὀρέξεις, καὶ ὑπεμνήσαμεν
τὴν ἐν τῇ ἀθέμιτῳ αὐτῶν πληρώσει πρώτην καὶ κυρίαν αἰτίαν
τῶν ἐγκλημάτων· ἀλλὰ παρελείψαμεν νά καταλέξωμεν εἰς τὰς
ἐπιθυμίας ταύτας μυστηριώδη τινὰ ἐπιθυμίαν ἢ τάσιν τοῦ σώμα-
τος νοητὴν μόνον καὶ ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς πληρώσεως αὐτῆς φανε-
ρὰν οὔσαν. Ταύτης δὲ τῆς ἐπιθυμίας ἢ τάσεως ἡ ἀθέμιτος πλή-
ρωσις ἐπάγεται πολλάκις τὰ φρικωδέστατα τῶν ἐγκλημάτων,
διότι ὑπὲρ πάσας τὰς λοιπὰς ἀκόρεστος καθίσταται καὶ πλεῖστα
πασῶν ἐπισκοτιζεῖ τὸ πνεῦμα.

Ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἢ τάσις εἶνε ἡ τῆς προαγωγῆς καὶ ἐπὶ τῆς
τοῦ ὑλικοῦ κόσμου ὑπεροχῆς καὶ δεσποτείας, ἡ φυσικῶς εἰς τὸν
ἄνθρωπον ἐνυπάρχουσα, κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ «Κατακυριεύ-
σατε τῆς γῆς . . .», ἐν ᾧ ῥήματι φαίνεται ἡ δύναμις, τὴν ὁποίαν
ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ἵνα πρεπόντως διὰ τῶν
σωματικῶν αἰσθήσεων ἐνεργοῦσα κατορθοῖ τὴν ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ κό-
σμου δεσποτείαν, καὶ ἐν τῇ ὑπεροχῇ καὶ δεσποτείᾳ ταύτῃ ἀπο-
δεικνύηται ὁ ἄνθρωπος, οἷας τιμῆς ἠξιώθη, τέκνον τοῦ οὐρανοῦ

Βασιλέως καὶ πολίτης τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας δημιουργηθεῖς.

Ἄλλ' ὅπως ἡ πλήρωσις πασῶν τῶν ἄλλων τοῦ σώματος ἐπιθυμιῶν ἀνάγκη νὰ συνδυάζεται πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξυπηρετήσεως τῆς πνευματικῆς προαγωγῆς καὶ τελειοποιήσεως, οὕτω καὶ ἡ πλήρωσις τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ἀνάγκη νὰ ἐννοῆται ὡς κύριον καὶ τελικὸν σκοπὸν ἔχουσα τὴν πνευματικὴν ἐπὶ τῆς ὕλης δεσποτείαν καὶ τὴν πνευματικὴν προαγωγὴν.

Ἡ κυριαρχία ἐπὶ τῆς ὕλης ἀναδεικνύει τὸν ἄνθρωπον βασιλέα ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ βασιλικὴ του ἀξία καταφαίνεται πρῶτον ἐν τῇ δεσποτείᾳ του ἐπὶ τῆς στενωῦς καὶ ἀδιαρρήκτως πρὸς αὐτὸν συνδεομένης καὶ ὀργανωμένης ὕλης, δηλ. ἐπὶ τοῦ σώματός του, μεθ' ὧν, ὡς εἶπομεν, τῶν ὀρμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν του ἐννοουμένου ἐν τῷ ἐπὶ γῆς βίῳ. Ἡ πρώτη ἐκτὸς τούτου πραγματικὴ ἐκδήλωσις τῆς κυριαρχικῆς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεως εἶνε ἡ ἰδιοκτησία. Τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας δὲν εἶνέ τι ἄλλο παρὰ ἀπόδειξις τοῦ ἐπὶ τῆς ὕλης κυριαρχικοῦ δικαιώματος, ὅπερ, εἶπομεν, ὅτι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔλαβε διὰ τοῦ «κατακυριεύσατε τῆς γῆς . . .» Ἡ κυριαρχία τῆς ἰδιοκτησίας ἡ ἀναδεικνύουσα τὸν ἄνθρωπον βασιλίσκον ἐν μικρῷ, δυνατὸν νὰ λάβῃ εὐρύτητα ἀπέραντον τροποποιουμένων τῶν κυριαρχικῶν συνθηκῶν καὶ τῶν πρὸς τὴν ὕλην σχέσεών του, καὶ τῶν ἐπὶ ταύτης ἐλευθέρων ἐνεργειῶν.—Ἐπὶ παραδείγμασιν. Ὁ τὴν ποιμενικὴν ῥάβδον κρατῶν πατριάρχης ὁ ἐπὶ ἀναριθμητῶν αἰγῶν καὶ προβάτων καὶ πολυειδῶν θρεμμάτων κυριαρχῶν βραδύτερον παρατηρεῖται ἐπὶ σχεδίας ἀκτοπλοῶν καὶ βραδύτερον ἐπὶ ἀτμήρους πλοίου διασχίζοντος ὑπερηφάνως καὶ κατακτητικῶς τοὺς ἀπεράντους ὠκεανούς, καὶ βραδύτερον παρατηρεῖται μεταβαλλόμενος εἰς πτερωτὸν καὶ συντέμνων τὰς τῶν ὠρῶν ἀποστάσεις εἰς ὀλίγων λεπτῶν, καὶ τὰς τῶν μηνῶν εἰς ἡμερῶν, καὶ κυριαρχῶν ἐπὶ τῆς σφαίρας ἀπάσης, συνεννοούμενος ἐν διαστήματι ὥρας ἀπὸ τοῦ ἐνὸς αὐτῆς ἄκρου εἰς τὸ ἄλλο, ὅπου οἱ ὅμοιοί του ἄνθρωποι τὰ αὐτά, οἷα καὶ οὗτος, ἐργάζονται. Τοὺς ὀφθαλμούς του δ' ὀπλιζῶν παρατηρεῖται καταβιβάζων ὑπὸ τὰς ἀσθενεῖς ὄψεις του τοὺς κολοσσιαίους τοῦ οὐρανοῦ ἡλίους, καὶ

διὰ τῆς νοητικῆς του δυνάμεως τὰς ἀπεράντους τοῦ ἀπείρου ἐκστάσεις διατρέχων τὸ πᾶν τίθησιν ὑπὸ τὰς ὄψεις του, τὸ δὲ οὐράνιον καὶ θεῖον κάλλος, ὅπερ δὲν βλέπει, θαυμασίως ἀπομιμείται. Ἐν τῇ τροποποιήσει ταύτῃ τῆς κυριαρχίας του ἀποδεικνύεται βασιλεὺς τοῦ ὕλικου κόσμου ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἐγκατασταθεὶς καὶ ἐν τῇ βασιλικῇ του ταύτῃ δυνάμει εἰς τὸ πνευματικὸν τοῦ Θεοῦ βασιλειον ἀνήκων. Ἡ κυριαρχικὴ του δύναμις αὕτη, μεθ' ἧς ἐπροικίσθη, κύριον σκοπὸν ἔχει τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς πνευματικῆς του ἀξιοπρεπειᾶς καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ πνευματικοῦ του μεγαλείου. Ἡ πνευματικὴ του ἀξιοπρέπεια καὶ τὸ πνευματικὸν του μεγαλεῖον δὲν δύνανται νὰ ἐνοηθῶσιν, ἐὰν μὴ μονίμως καὶ διαρκῶς ἐν τῇ ἐπιζητήσει αὐτῶν συνδυάσῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν ὑπαρξίν του πρὸς τὸ πνευματικὸν ὕψος καὶ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἐν τῇ κυριαρχίᾳ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἐν τῇ κυριαρχίᾳ τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης, καὶ γενικῶς εἶπεῖν ἐν τῇ πληρώσει τῆς ἐμφύτου κυριαρχικῆς ἐπιθυμίας του, ὀφείλει ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἄλλαις ἐπιθυμίαις του νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πνευματικῆς του ἀξιοπρεπειᾶς καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ πνευματικοῦ του μεγαλείου, τὰ ὁποῖα ἐπιτυγχάνονται διὰ τῆς ἐλευθερίας, μεθ' ἧς κυριαρχεῖ. *Διὰ τοῦτο γενικῶς ἐξετάζοντες πάσας τὰς ἐπιθυμίας τοῦ σώματος τὰς διὰ τῶν σωματικῶν δυνάμεων καὶ αἰσθήσεων πληρουμένας, εὐρίσκομεν αὐτὰς ἐν τῇ κυρίᾳ αἰτίᾳ καὶ τῷ τελικῷ σκοπῷ ἐπιθυμίας τοῦ πνεύματος, ἀφ' οὗ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς τούτου προαγωγῆς ἀποκλειστικῶς ὑπάρχωσι καὶ φυσικῶς δεόν νὰ ἐννοῶνται ἐν τῇ πληρώσει αὐτῶν.* Ἐκ τούτου ἡ ψυχὴ ἀμοιβῆς καὶ μακαριότητος ἀξία καθίσταται, ὅταν αἱ τοῦ σώματος ὀρέξεις ἢ ἄλλως ἐπιθυμίαι, τῇ ἐπινεύσει της πρὸς τὸ ἀγαθὸν προπόντως καὶ προσηκόντως πληρῶνται, ἐνοχῆς δὲ καὶ κολάσεως ἀξία, ὅταν ἐλλείψει ἐπαγρουπνήσεώς της δὲν ἔχει πάντοτε εἰς ζωηρὰν καὶ ἀκμαίαν ἐνέργειαν τὰς ἰδίας δυνάμεις, παρασύρηται δὲ εἰς ἄλογον ἐπιείκειαν, συγχέεται καὶ πλανᾶται εἰς τὴν τῆς προσηκούσης ἑαυτῇ ἡδονῆς ἐπιζητήσιν, καὶ ἐκπίπτουσα ἑαυτῆς ἐπινεύη εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ὀρέξεων καὶ ἐπιθυμιῶν τοῦ σώματος πρὸς ἡδονὴν ἄσχετον πρὸς

τὴν πνευματικότητα, καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένην, ὅτε τερατιῶδές τι καὶ ἐπὶ τέλους ἐγκληματικὸν παρίσταται ὁ ἄνθρωπος.

§ 9. Τὸ δικαίωμα τῆς ἐπὶ πνευμάτων κυριαρχίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ πνευματικὸς οὗτος λόγος τῆς κυριαρχικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπιθυμίας τῆς ἐμφύτου ἐν αὐτῷ ὑπαρχούσης, καὶ ἡ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ συμφέρον τοῦ πνεύματός του ἐννοουμένη πλήρωσις αὐτῆς, ἐπιτρέπει νὰ κυριαρχήσῃ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ὑλικῶν ὄντων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν, εὐγενεστέρας ἐν τούτῳ καθισταμένης τῆς ἐπιθυμίας ταύτης καὶ ἐπὶ πλέον ὠφελουμένου τοῦ πνεύματος τοῦ κυριαρχοῦντος· διότι ἡ κυριαρχία του ἐπὶ πνευματικῶν ὄντων δὲν σκοπεῖ τὴν ἀτομικὴν του ὠφέλειαν τὴν ὑλικὴν, ἀλλὰ κυρίως τὴν ὠφέλειαν τῶν πνευματικῶν ὄντων, ἐφ' ὧν κυριαρχεῖ. Πάντα δὲ ταῦτα, ὡς ἐν τῇ ἀναπτύξει καὶ προόδῳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους παρατηροῦμεν, προέρχονται ἐκ τῆς προνοίας τοῦ ἐξ ἀγάπης δημιουργήσαντος τὸν ἄνθρωπον παντοδυνάμου καὶ πανσόφου Θεοῦ. Ἡ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ὄντων ἦτοι τῶν ὁμοίων αὐτῷ ἀνθρώπων κυριαρχικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιθυμία, ἄρχεται ἐν τῇ ἱστορικῇ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνελιξίᾳ ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας προάγεται εἰς τὴν τῶν Πατριαρχῶν, καὶ καταλήγει εἰς τὰς ἐπὶ τῶν λαῶν ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, τὰς ἐκπροσωπούμενας διὰ βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, ἢ διὰ τυράννων καὶ αυτοκρατόρων καὶ ἐν γένει διὰ τῶν ὑπὸ ποικίλας προσωνομίας ἐξουσιαστῶν. Τὸ ὑποτάσσεσθαι καὶ ὑπακούειν τοὺς πολλοὺς ὑπὸ ἑνα ἀποδεικνύοντα ἰκανότητα εἰς τὴν ἐπὶ τούτων κυριαρχίαν, τοῦτο ἐνέχει τι τὸ μυστηριῶδες καὶ εἰς πολλοὺς ἀκατάληπτον. Τὸ μυστηριῶδες δὲ τοῦτο καὶ ἀκατάληπτον εἶνε ἡ πρώτη καὶ κυρία ἀφορμὴ τῆς ἀναρχικῆς φλεγμονῆς, ἣν πάσχουσιν αἱ ὑπὸ ποικίλας μορφῆς κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις ἀναφαινόμεναι ἀναρχικαὶ κεφαλαί.

Οὐδὲν ὅμως τὸ μυστηριῶδες καὶ τὸ ἀκατάληπτον ἐνυπάρχει, τοῦ σκοποῦ ἐννοουμένου.

Ὁ πρῶτος σκοπὸς τῆς τοῦ ἐνὸς ἐπὶ πολλῶν κυριαρχίας εἶνε ἡ διὰ τῆς ὁρατῆς ἀρχῆς εἰς τὴν ἀόρατον ἀναγωγή. Ἡ ἀνθρώπινος ἀρχὴ συμβολίζει τὴν θεϊαν ἀρχήν. «Πᾶσα ἀρχὴ ἀπὸ Θεοῦ» ἡ δὲ προκύπτουσα ἐκ τούτου ὠφέλεια εἶνε προδηλοτάτη, καὶ ὅπου τὰ πράγματα διδάσκουσιν, οἱ λόγοι περιττεύουσι. Διὰ τοῦ ἐνὸς συγκρατούμενα εἰς ἐνότητα τὰ ἀνθρώπινα πνεύματα πρὸς ἓνα σκοπὸν ζῶσι καὶ κινουῦνται, τῶν κοινωνικῶν δεσμῶν συσφιγγομένων καὶ τῆς ἀλληλοβοηθείας πραγματικῶς συμβαινούσης. Ἡ πνευματικὴ ἐνότης καὶ ἡ τῶν κοινωνικῶν δεσμῶν σύσφιξις καὶ ἡ ἐκ τούτων ἀλληλοβοήθεια, κύριον ἔχει ἀποτέλεσμα τὴν «ἐνὶ πνεύματι λατρείαν τοῦ ἐνὸς Θεοῦ», τὴν γινομένην διὰ τῆς πληρώσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ θείου αὐτοῦ θελήματος. Ἐκ τῆς λατρείας ταύτης ἡ ἠθικὴ βελτίωσις καὶ ἡ πνευματικὴ τελειοποίησις τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν καὶ ἡ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐμπρέπουσα εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐγκατάστασις. Ὁ ἐντεταλμένος δὲ νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἠναγκασμένος νὰ μεριμνᾷ περὶ τούτου, ἀναδείκνυται ὑπηρετὴς τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ καὶ εὐεργέτης τῶν ἀνθρώπων, ἐφ' ὧν κυριαρχεῖ.

Ὡστε ἡ κυριαρχία τοῦ αὐτόχρημα εἰς τὰ πράγματα ἀποδεικνύεται δουλία εἰς τὰς βουλὰς τοῦ κυριάρχου καὶ παντοκράτορος Θεοῦ. Ἐντεῦθεν ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐμφυτος ἀνάγκη τῆς ἀναφορᾶς τοῦ πρὸς ἀνθρωπίνην ἀρχήν, καὶ τῆς ἀνοχῆς αὐτῆς τὴν ὁποῖαν προθύμως δεικνύει. Διότι ἄνευ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀνθρώπων κοινωνία ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ καὶ ἠθικῶς νὰ προοδεύσῃ. Ἡ κυρία αὕτη ἔννοια τῆς ἐπὶ τῶν πολλῶν κυριαρχίας τοῦ ἐνὸς ἢ τῶν ὀλίγων, καταφαίνεται ἐκ τῆς ἐνότητος ἐν μιᾷ ἀρχῇ τῆς τε πολιτικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀρχῆς. Καὶ βλέπομεν εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἐθνῶν πρὸ τοῦ συστηματικοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν ὀργανισμοῦ, τοὺς πατριάρχας ὄντας πολιτικούς καὶ θρησκευτικούς ἀρχηγούς, τοὺς δὲ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας ἅμα καὶ ἱερεῖς καὶ θρησκευτικούς ἀρχηγούς ὄντας. Καὶ παρατηροῦμεν μὲν σήμερον παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς ἔθνεσι τὴν θρησκευτικὴν ἀρχήν χωρὶς ἀπὸ τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ πάντοτε ἐν-

νοουμένου ἐνὸς τελικοῦ σκοποῦ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, τοῦ σκοποῦ τῆς πολιτικῆς ἐνότητος πρὸς τὴν ὑπὸ τὴν οὐράνιον καὶ ὑψίστην ἀρχὴν πνευματικὴν ἐνότητα. Διότι μόνον ὑπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ἐνότητος ταύτης καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἠθικοῦ νόμου ἐξάρτησιν τοῦ πολιτικοῦ νόμου δύναται ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων νὰ συγκρατηθῇ καὶ νὰ διατηρηθῇ πρὸς πρόοδον καὶ εὐπραγίαν κοινωνία ἀνθρώπων καὶ ἔθνος ἀνθρώπων.

Αἱ προσωνομίαι βασιλέως, ἡγεμῶν, ἀρχων, ὑφ' ἃς ἐννοεῖται ἡ ἐπὶ τῶν πολλῶν κυριαρχία τοῦ ἐνός, εἶνε αἱ προσήκουσαι εἰς τὴν ὑπηρετικὴν, ὡς εἴρηται, ἐννοιαν, ἣν πᾶσα ἀρχὴ ἔχει. Διότι ἐν ταύταις ἐννοεῖται ἡ θέλησις καὶ ἡ προαίρεσις τοῦ λαοῦ εἰς τὸ ὑποτάσσεσθαι ὑπὸ ἓνα ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἀνάγκης τῆς κυριαρχίας του διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἐνότητος εἰς μίαν ἐνέργειαν καὶ ἓνα σκοπὸν. Ὁ Βασιλεὺς, ἡγεμὼν ἢ ἀρχων, ὁ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του πρὸς τὸ πνευματικὸν τῶν ὁμοίων του συμφέρον πληρῶν τὴν ἔμφυτον τῆς κυριαρχίας ἐπιθυμίαν, τὴν ἐν τούτῳ εὐγενέστερον καὶ πνευματικώτερον ἐκδηλουμένην, αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ πνευματικὴν μεγαλοφροσύνην καὶ προαγωγὴν, καὶ περιβάλλεται αἰγλην θεοῦ μεγαλείου. Τὴν πνευματικὴν ταύτην προαγωγὴν καὶ τὴν μεγαλοφροσύνην αἰσθάνεται πᾶς ἐπὶ τῶν ὑλικῶν ὄντων κατακυριεύων ἢ δεσπόζων, εἴτε ὑπὸ τὸ εἶδος τῆς ἰδιοκτησίας, εἴτε ὑπὸ τὸ εἶδος τῆς ἐπιστήμης ἢ τέχνης, ἐν οἷς ἀποδεικνύεται ἐν σμικρῷ ἢ μεγάλῳ ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς κατακυριεύσεως του ταύτης, τέκνον τοῦ οὐρανοῦ Βασιλέως καὶ πολίτης τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας.

Ἡ ἀθέμιτος τῆς ἐπιθυμίας ταύτης πλήρωσις, ἡ οὐχὶ δῆλα δὴ κυρίαν αἰτίαν καὶ μόνον τελικὸν σκοπὸν ἔχουσα τὸ πνευματικὸν τῶν ὑπηκόων συμφέρον, δημιουργεῖ τὸν ἐνοχον ἀπέναντι τῆς θείας δικαιοσύνης ἀνθρωπον, καὶ ἵνα εἰδικώτερον εἴπωμεν, καὶ πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν ἐπανέλθωμεν, δημιουργεῖ τὸν φίλαρχον ἐγκληματίαν.

Ὁ ἀθεμίτως πληρῶν τὴν τῆς ἰδιοκτησίας ἐπιθυμίαν, δημιουργεῖται εἰς βιαστὴν καὶ ἄρπαγα τῶν ἀλλοτρίων, εἰς ἀδίκον καὶ καταστροφέα τῶν ὁμοίων του, ἵνα τὴν ἀκόρεστον πάντοτε ἐπιθυμίαν του ταύτην πληρῶσῃ οὐχὶ πλέον χάριν τῆς ἑαυτοῦ συντηρή-

σεως και πνευματικῆς ἀνεξαρτησίας και προαγωγῆς, ἀλλὰ πρὸς κορεσμὸν τῶν σωματικῶν ὀρμῶν και ἐπιθυμιῶν τῶν πάντοτε ἀκορεστοῦν, ἐὰν μὴ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἰθύνωνται.

Ἡ μακρὰν τῆς ἀληθείας και ἐπὶ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ γινομένη ἀθέμιτος πλήρωσις τῆς ἐπιθυμίας τῆς διὰ τέχνης και ἐπιστήμης ἐπικρατήσεως ἐπὶ τῶν φυσικῶν ὄντων δημιουργεῖ τοὺς μεγάλους ἀγύρτας και λαοπλάνους, τῶν ὁποίων θύματα πλάνης και ὀλέθρου πίπτουσι πολλάκις ὀλόκληροι λαοί.

Ἡ ἀθέμιτος πλήρωσις τῆς ἐμφύτου ἐπιθυμίας, τῆς ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ὄντων κυριαρχίας δημιουργεῖ τοὺς τυράννους και αὐτοκράτορας, δηλ. τοὺς μεγάλους και στυγερωτάτους τῆς κενοδοξίας ἐγκληματίας, τῶν ὁποίων ἡ ἰσχὺς και βία ἐξολοθρεύει λαοὺς ἀπειραρίθμους μὴ στέργοντας νὰ ὑποβληθῶσιν ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτῶν και θέλοντας νὰ μένωσιν ἐλεύθεροι, καρπούμενοι τὰ τῆς γῆς ἀγαθά.

Και ὁ ἄρπαξ τῶν ἀλλοτρίων ἀναδεικνύεται πολλάκις τύπος στυγεροῦ και ἀποτροπαίου ἐγκληματίου, πονηροτάτη δὲ ψυχὴ και θηριώδης ἐν τῇ σκληρότητι αὐτῆς καρδίᾳ, και ὁ ἀγύρτης και λαοπλάνος ἐπίσης μέγας και εἰδεχθέστατος κακοῦργος, δυνάμενος νὰ ἀπατήσῃ και νὰ παραπλανήσῃ εἰς τὰ ἀνήκουστα και παραδοξότατα, ἐπιβλαβέστατα δὲ εἰς τοὺς παραπλανωμένους. Πάντων δὲ μάλιστα ὁ κενόδοξος, ὁ δι' ἀθεμίτων μέσων, ἦτοι διὰ τῆς βίας και καταδολιεύσεως ἢ διὰ φόνων και ἐξοντώσεων και διὰ πολυειδῶν ἄλλων μέσων προσπαθῶν νὰ πληρώσῃ τὴν κυριαρχικὴν ἐπιθυμίαν του, δύναται νὰ ἀναδειχθῇ ὁ χεῖριστος τύπος ἐγκληματίου και τῶν θηρίων πάντων θηριωδέστατος. Ἡ ψυχολογικὴ ἐννοια τῶν μεγάλων τυράννων ἐγκληματιῶν ἐνυπάρχει ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς κυριαρχίας οὐχὶ ἐπὶ τῶν πνευμάτων, ἀλλὰ τῶν σωμάτων, και οὐχὶ χάριν τοῦ πνευματικοῦ συμφέροντος και τῆς πνευματικῆς προαγωγῆς, ἀλλὰ χάριν τοῦ σωματικοῦ συμφέροντος και τῶν ἡδονικῶν τοῦ σώματος ἀπολαύσεων. Ἡ ἐπὶ τῶν σωμάτων κυριαρχία ἀπαιτεῖ βίαν, τοῦ πνεύματος μὴ στέργοντος οὐδέποτε ἄνευ πειθοῦς και κατανόησεως σκοποῦ ἐξυπηρετοῦντος τὸ

συμφέρον του νὰ ὑποταχθῆ ὑπὸ ἄλλου καὶ νὰ χάσῃ, ἣν ἔμφυτον ἔχει ἐλευθερίαν. Ἡ βία ἐπάγεται τοὺς κατακτητικοὺς ὀλέθρους καὶ τὰς ἐξοντώσεις τῶν ἀνθισταμένων καὶ μὴ ὑποκυπτόντων.

Ἐὰν δὲ θέλωμεν λογικῶς σκεπτόμενοι νὰ συγκρίνωμεν μεταξύ ἐγκληματιῶν καὶ νὰ διακρίνωμεν τούτους εἰς μεγάλους καὶ μικροὺς, βεβαίως τοὺς διὰ τῆς βίας ἐν πολέμοις ἐπιζητοῦντας νὰ κατακυριεύσωσι τῶν ἄλλων, ἵνα ἐπὶ πλειόνων κυριαρχῶσι, καὶ τούτους ἀνθισταμένους ἐξολοθρεύοντας, θὰ ἀνακηρύξωμεν τοὺς θηριωδιστάτους καὶ στυγερωτάτους. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰς τὴν ἀμαρτίαν δουλείας τοῦ ἀνθρώπου, ἦτοι κατὰ τὴν μέχρι Χριστοῦ περίοδον, πάντες οἱ ἐπὶ τῶν λαῶν κυριαρχίαν λαμβάνοντες, μὴ συναισθανόμενοι τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀξίαν, καὶ μὴ ἐκτιμῶντες τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ δεόντως, αἰμοβόροι καὶ αἰμοχαρεῖς ἀνεδεικνύοντο ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς ἐπεκτάσεως τῆς κυριαρχίας των ἐπ' ἄλλων ἀνθισταμένων. Καὶ ἐν τούτῳ παρίσταται ὁ ἀνθρώπινος κόσμος ἐν γενικῷ χαρακτηρισμῷ θεάτρον ἀλληλοκτονουμένων ὄντων.

Ἡ περίοδος τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἐπὶ γῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἠλαττώθησαν μὲν οἱ ἐγκλήματα τῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς ἀθεμίτου κυριαρχίας, διότι διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπέπνευσε καὶ ἐπιπνέει ἐπὶ τὸν ἀνθρώπινον κόσμον οὐράνιος αὔρα πνευματικῆς ἐνότητος καὶ ἀμοιβαίας ἐκτιμήσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἐν ἣ ἀναφαίνεται τὸ πνευματικὸν μεγαλεῖον. Ἀλλὰ δὲν κατωρθώθη εἰσέτι νὰ ἐπιλάμψῃ ἐφ' ἅπαντα τὸν ἀνθρώπινον κόσμον τὸ φῶς τῆς ὑψίστης δικαιοσύνης τῆς διὰ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ γῆς ἐπιφανείσης, καὶ νὰ ἐπιπνεύσῃ πανταχοῦ γῆς ἡ μυροβόλος τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης αὔρα ἡ ἀφυπνίζουσα ἀπὸ τῆς νάρκης τὴν καταδηλητηριασμένην ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ψυχὴν καὶ εἰς ἀναβίωσιν ἐξεγείρουσα τοὺς εὐγενεστάτους τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας πόθους, τοὺς πόθους τῆς φιλανθρωπίας καὶ συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πάσχοντας, τοὺς πόθους τῆς ἐπιεικειᾶς πρὸς τοὺς πεπλανημένους καὶ ποικιλοτρόπως καὶ πολυειδῶς κακουροῦντας.

Καὶ ἐντεῦθεν ἔχομεν εἰσέτι λαοὺς καὶ ἔθνη ἐν τῷ σκότει τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς ἀγνοίας τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ διατελοῦντας, καὶ στυγερωτάτους τύπους ἐγκληματιῶν ἐκ κενοδοξίας καὶ φιλαρχίας εἰς τὰ ὑλικά συμφέροντα ἀποβλεπούσης. Ἐχομεν αἰμοβόρους τυράννους, αἰμοβοροτέρους ἀρχηγούς πολεμικῶν στρατευμάτων, ἔχομεν τὰ φρικαλέα τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης κακουργήματα, ὧν σκοπὸς ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ἐν πᾶσιν ὑπέροχος δύναμις καὶ ἐπιβολή.

Ὅπερ δὲ θλιβερώτατον, ἡ τῆς ἀθεμίτου καὶ ἀλόγου φιλοδοξίας θηριωδία, ἡ ἀποδεικνύουσα τὸν ἄνθρωπον τερατώδη ὑπαρξιν, δὲν σπανίζει παρὰ τοῖς βασιλεῦσι καὶ ἡγεμόσι, παρὰ τοῖς ἀρχουσι καὶ ἐξουσιασταῖς χριστιανοῖς, τοῖς βεβαπτισμένοις εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης, τοῦ Θεοῦ τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ τοῦ ἐλέους!!

Καὶ ἰδοὺ ἔχομεν κατὰ τὸν εἰκοστὸν μετὰ Χριστὸν αἰῶνα ἐστεμμένας κεφαλὰς, ὧν τὸ σύμβολον τῆς ὑπὲρ τῶν πολλῶν αὐταπαρνησίας καὶ αὐτοθυσίας ὁ Σταυρός, σχέδια ὀλέθρου καὶ ἐξοντώσεως καθ' ὀλοκλήρων λαῶν συλλαμβανούσας.

Οἱ πόλεμοι οἱ ἀποφασίζόμενοι καὶ διεξαγόμενοι ἐκ λόγων κατακτητικῶν, ἤτοι ἐκ λόγων φιλοδοξίας ἐθνικῆς, εἶνε μέγιστον τεκμήριον τῆς θηριωδίας ἀνθρώπων χριστιανῶν, λεγομένων αὐτοκρατόρων, βασιλέων καὶ ἡγεμόνων. Μόνον δίκαιον ἀνθρώπινον ἐκ τοῦ θεοῦ δικαίου ἀπορρέον ὑπάρχει. Ἐθνικὸν δίκαιον δὲν σημαίνει τίποτε, ὅταν τοῦτο χρησιμεύῃ ὡς μέσον δικαιολογίας τῆς βλάβης ἢ τῆς ἐξοντώσεως ἄλλων ἀνθρώπων **οἰασδῆποτε ἐθνικότητος**. Τὸ κριτήριον τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ τῆς κατὰ ταύτην ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης εἶνε κριτήριον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου παρίσταται ἔνοχος καὶ αἰωνίου καταδίκης ἄξιος πᾶς ὁ ὅπωςδῆποτε γινόμενος αἷτιος νὰ ἀδικηθῇ, **ἄνθρωπος ἢ ἄνθρωποι**. Ποίας δὲ ἔνοχῆς ἄξιοι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι λαοὺς ἀπειροπληθεῖς ἐξοντώνουν ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ, διότι δὲν ὑπετάγησαν εἰς τὰς θελήσεις αὐτῶν, ἢ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀδίαφόρως ἔχουσι πρὸς τὴν καταστροφὴν ἀσθενεστέρων ἐθνικῶς λαῶν;

Ἐν τούτῳ λοιπὸν ἀναδεικνύονται τύποι ἐγκληματιῶν στυγερώτατοι καὶ ἀπεχθέστατοι, ἐπικινδυνότατοι δὲ οὐχὶ εἰς ὀλίγους, ἀλλὰ

εις μυριάδας μυριάδων ανθρώπους οί πρώτοι μεταξύ τῶν ἀνθρώπων λόγω ὑπεροχῆς καί τιμῆς, καί ἐκεῖνοι, ὑπὲρ ὧν αἱ ἐπευφημῖαι καί αἱ ζητωκραυγαὶ πλήττουσι τὸν αἰθέρα!!!

Τίς λοιπὸν δυνατὸν νὰ ἀποβῆ ἐγκληματίας ἢ τύπος ἐγκληματίου; *Πᾶς ἄνθρωπος*, ὅστις ἐν τῇ πληρώσει τῶν σωματικῶν αὐτοῦ ἐπιθυμιῶν δὲν διευθύνεται ὑπὸ τοῦ λογικοῦ καί δὲν ρυθμίζεται ὑπὸ τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν καί συναισθημάτων καί ὑπὸ τῆς ἐμφύτου πρὸς τὸ ἀγαθὸν θελήσεως τοῦ πνεύματος. Ἐπὶ τῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν θέλωμεν νὰ ἀποφανθῶμεν ἀσφαλῶς καί προσηκόντως, ἀνάγκη νὰ μὴ καταφεύγωμεν εἰς ἀσχέτους πρὸς τὰ πράγματα θεωρίας, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζωμεν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἐν ταῖς βιωτικαῖς αὐτοῦ περιπετεῖαις, καί ἀντὶ νὰ ζητῶμεν νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸν ἄνθρωπον ἀεροβατοῦντες ἐν ταῖς ἐξετάσεσι καί ταῖς μελέταις ἡμῶν, συμφέρον καί εἰς ἡμᾶς εἶνε νὰ προσπαθῶμεν νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ μυστήριον τῆς ψυχῆς, ἐν ᾧ δυνατὸν νὰ εὕρωμεν τὸν ἀληθῆ ἄνθρωπον.

§ 10. Αἱ τάξεις τῆς ψυχῆς.

Καί ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὰς ὁρμὰς καί ἐπιθυμίας τοῦ σώματος.

Αἱ τάξεις δὲ τῆς ψυχῆς εἶνε ἀνάλογοι τῆς αὐλοῦ, ἀπλῆς καί ἀφθάρτου οὐσίας αὐτῆς καί τοῦ ἀθανάτου προορισμοῦ, εἰς ὃν προώρισται. Αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς εἶνε δυνάμεις θεῖαι, καί κατὰ ταύτας εἰκῶν τοῦ Θεοῦ λέγεται. Ὁ νοῦς, ἡ ἐλευθέρα θέλησις, ἀποτελοῦσι τὸ οὐσιῶδες αὐτῆς, ἀποδεικνύεται δὲ ἐν τούτοις τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἡ δὲ δύναμις ἢ ἐν τῇ ψυχῇ ἐνυπάρχουσα καί ταύτην ἰθύνουσα πρὸς τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀγαθοῦ καί πρὸς τὴν προσήλωσιν εἰς τὸ δίκαιον καί τὸ ἀληθές, εἶνε τὸ ὄργανον τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοιώσεως αὐτῆς. Τὸ δὲ συνειδὸς εἶνε ὁ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος αὐστηρὸς ἐν αὐτῇ κριτής, ἵνα εἰς τὴν ἀγνότητα καί τὴν ἀγιότητα ταύτην διατηρήσῃ. *Αὐτὴ λοιπὸν καθ' ἑαυτὴν* ἢ ψυχὴ ἐννοουμένη ἐν ταῖς δυνάμεσι καί ἐνεργεῖαις αὐτῆς εἶνε θεῖόν τι καί ἀσχετον πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, ἥτοι πρὸς τὸ κακόν, καί

διὰ τοῦτο φύσει κακὴν ψυχὴν δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν οὐδενὸς ἀνθρώπου τὴν ψυχὴν. Οὔτε ψυχὴν ἐνστικτων ζώϊκων, διότι τότε δὲν δύναται νὰ ἦνε νοῦς καὶ ἐλευθερία, οὐδὲ αὐλὸς καὶ ἀφθαρτος οὐσία, πολλῶ δὲ μᾶλλον δὲν δύναται νὰ ἔχη τὴν αὐτοσυνειδησίαν.

Ἡ ψυχὴ ἠμάρτησε ὑποχωρήσασα ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ αὐτῆς εἰς τὴν πλήρωσιν τὴν ἀθέμιτον τῶν ὀρμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν τοῦ σώματος, τῶν ὁποίων ἡ ἰσχυροτάτη εἶνε ἡ τῆς κυριαρχίας καὶ ὑπεροχῆς. Ἐν τῇ πλήρωσει τῶν ὀρμῶν τούτων μὴ προσέχουσα εἰς τὴν πνευματικὴν ἡδονήν, ἀλλὰ παρασυρθεῖσα ἐκ τῆς αἰσθητικῆς ἐξέπεσεν εἰς τὴν ὑλοφροσύνην καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν βαθὺν τῆς ἀμαρτίας ὕπνον, ναρκωθεῖσα ἐκ τοῦ δηλητηρίου τῆς αἰσθητικῆς ἀπολαύσεως.

Χωρισθεῖσα δὲ ἐν τῇ πληρώσει τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ιδέας τοῦ θεοῦ θελήματος, καὶ εἰς ἑαυτὴν ἀφεθεῖσα, περιῆλθεν εἰς τὸν αἰσθητικὸν ἐγωϊσμόν, καὶ ἀντὶ νὰ ζητῇ μονίμως καὶ διαρκῶς τὴν ἑαυτῆς ἐπὶ τῶν ὄντων ὑπεροχὴν ἐν τῇ πνευματικότητι ἐνισχυομένη ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως, ἐνεπιστεύθη εἰς ἑαυτὴν καὶ ἐπλανήθη ὑποδουλωθεῖσα ἐν τῇ ἐπιζητήσει τῆς ἐμπρεπούσης εἰς αὐτὴν θείας ἡδονῆς, καὶ ὑπέλαβεν ἀξίαν ἑαυτῆς ἡδονὴν τὴν ἐκ τῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων τῶν ἀσχέτως πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ πνεύματος συμβαινουσῶν.

Οὗτος εἶνε ὁ κυριώτατος χαρακτηρισμὸς τῆς εἰς τὸ κακὸν ἐκπτώσεως τῆς ψυχῆς. Εἶνε ἡ ἐκουσία ἐκ πλάνης δουλεία αὐτῆς εἰς τὰς αἰσθητικὰς ἀπολαύσεις τὰς ἀσκόπους, τὰς μὴ ἀποκλειστικῶς ὑπηρετούσας αὐτήν· εἶνε ἡ ἀλλαγὴ τῆς θέσεώς της ἀπὸ κυρίου καὶ δεσπότου τῆς ὕλης, ὡς εἶπομεν, εἰς ὑπηρετήν καὶ δοῦλον αὐτῆς. Ἡ ὕλη αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶνε ἀχαλίνωτος ἐὰν μὴ ὑπάρχωσι δεσμοί. Εἰς τὰ ζῶα ὑπάρχουσι οἱ φυσικοὶ νόμοι οἱ διέποντες τὴν ζωὴν αὐτῶν· ὑπάρχουσι τὰ ἐνστικτα, ἐν οἷς ἀναγκαιῶς κινουῦνται καὶ ἐνεργοῦσι πᾶσαν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ἀναγομένην κίνησιν καὶ ἐνέργειαν, εἰς τὸν ἀνθρώπον ὑπάρχουσι ἠθικοὶ δεσμοὶ καὶ οὗτοι εἶνε ἡ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία, ὡς εἶπομεν, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶνε ἀγαθὴ. Ἐὰν οἱ δεσμοὶ οὗτοι δὲν ὑπάρχουσι, τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἀφίεται ἀχαλίνωτον εἰς τὰς πρὸς τὸν περιβάλλοντα αὐτὸ κόσμον σχέσεις του, καὶ ἡ ἐνέργειά του

καθίσταται ἐνέργεια οὐχὶ φυσική. Καθ' ὅσον ἡ φυσικὴ αὐτοῦ ἐνέργεια εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ πνεύματος διευθυνομένη.

Πλάνη λοιπὸν καὶ εἶτα ἀσθένεια εἶνε ἡ πρώτη καὶ κυρία αἰτία τῆς κακίας καὶ κατὰ συνέπειαν τοῦ ἐγκλήματος.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς πάντα πιστεύοντα εἰς αὐτὸν διαλύει τὴν πλάνην διὰ τοῦ φωτὸς τῆς χάριτός του καὶ δίδει δυνάμιν εἰς τὴν ἀσθενῆ ψυχὴν. Τὸ φῶς ἀνοίγει τοὺς ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἢ τῆς αἰσθητικῆς ἀπολαύσεως κεκλεισμένους ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, ἡ δυνάμεις τῆς χάριτός του ἐνισχύει τὰς παραλελυμένας ὑπὸ ταύτης δυνάμεις τῆς, καὶ θαυμαστὸν ἰδεῖν καὶ εἰπεῖν, ἡ πρότερον ἐν ναρκῶδει ἀκίνησίᾳ διατελοῦσα καὶ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν αἰσθητικῶν ὁρμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἀφειμένη ψυχὴ ὑφίσταται ἀναγέννησιν καὶ ἀναβίωσιν, καὶ ἀνακτᾶται τὰς δυνάμεις τῆς πλήρεις, τὸ ἐπὶ τῆς ὕλης κράτος ἀκαταγώνιστον, καὶ τὰς ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας τοῦ σώματος καθίστησι θεραπαίνας τοῦ ἰδίου συμφέροντος, οὐδαμῶς δὲ εἰς ταύτας προσέχει, ἐν ἡ περιπτώσει τὸ συμφέρον αὐτῆς δὲν ἐξυπηρετεῖται. Ἡ γνώμη ἡμῶν ἡ ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπορρέουσα καὶ ἐν τοῖς εἰρημένοις διὰ πολλῶν ἐκφρασθεῖσα δύναται νὰ διατυπωθῇ συνοπτικῶς ὡδὲ πως :

Πᾶς ἄνθρωπος δύναται νὰ γείνη ἀμαρτωλὸς καὶ ἐγκληματίας, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἀμαρτωλὸς καὶ ἐγκληματίας δύναται νὰ ἀποβῆ ἀγαθός, ἀγνὸς καὶ ἄγιος, φωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἐν ἀναισθησίᾳ ἀμαρτωλῶν, ἦτοι τῶν ἐν τῇ κακουρίᾳ *τερπομένων*, τῶν ἄλλως ἐγκληματιῶν λεγομένων, κατορθοῦται διὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἀλόγως καὶ ἐν τούτῳ φαύλως ἐπιθυμούσης σαρκὸς μαστιγώσεων, ἦτοι διὰ τῆς ποινῆς τῆς ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ νόμου καὶ διὰ τῆς *νουθεσίας*, ἦτοι διὰ τῆς φωτιστικῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, τῆς διδασκαλίας τῆς χάριτος. Ἐκ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἀνοίγονται οἱ κεκλεισμένοι ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ὀφθαλμοί, κατορθοῦται ἡ πρὸς τὸν ἐσταυρωμένον Ἰησοῦν ἀνύψωσις αὐτῶν, ἐπακολουθεῖ ἡ πρὸς τοῦτον ἐμπιστοσύνη καὶ πλήρης ἀφοσίωσις, εἶτα δὲ ἐπέρχεται

πλήρης αναγέννησις καὶ ἀναβίωσις, καὶ ἡ ἐλευθέρα πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐνέργεια μόνιμος καὶ διαρκής.

Διὰ τὸν χριστιανισμὸν δὲν ὑπάρχουν ἐγκληματῖαι ἀδιόρθωτοι. Μόνον ἔλλειψις ἐπιτηδείου τῆς ἐγκληματούσης σαρκὸς μαστιγώσεως, δηλ. ἔλλειψις ἀνθρωπίνως ἐπιβαλλομένης σωφρονιστικῆς ποινῆς, καὶ ἔλλειψις νοθεσίας φωτιστικῆς κάμνει τὸν ἀδιόρθωτον ἐγκληματῖαν.

Καὶ ἡ λαιμητόμος; Ἡ λαιμητόμος ὑπάρχει, διότι ὑπάρχει ἡ διπλῆ αὕτη ἔλλειψις· καὶ θὰ ὑπάρχη ἐφ' ὅσον οἱ τῶν χριστιανικῶν ἔθνῶν διέποντες δὲν σκέπτονται χριστιανικῶς, δῆλα δὴ ἀνθρωπίνως, ἀλλὰ σκέπτονται κατὰ τὰς ὑλιστικὰς περὶ ἀνθρώπου θεωρίας.

Καὶ οἱ ἠθικῶς παράφρονες;

Οἱ παράφρονες δὲν εἶναι ἐγκληματῖαι. Οἱ παράφρονες εἶνε οἱ τὸν σωματικὸν ὀργανισμὸν ἐκ καταχρήσεων καὶ βιαίων τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ σώματος πληρώσεων κατεστραμμένον ἔχοντες, οὗτοι δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ θέματος ἡμῶν.

Καὶ οἱ ἐκ κληρονομικότητος ἐγκληματῖαι;

Φρονῶ, ὅτι ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐκφράζεται καὶ ἡ περὶ τούτων γνώμη, ἐὰν μὴ εἰδικῶς καὶ ὠρισμένως, ἀλλὰ δι' ἰκανῶς σαφοῦς ὑπομνήσεως.

Οἱ ἐκ κληρονομικότητος ἐγκληματῖαι, περὶ ὧν τοσοῦτος μάταιος θόρυβος γίνεται, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ ἄνθρωποι κληρονομήσαντες, ἢ ὀρθότερον, λαβόντες παρὰ τῶν γονέων των εἰς τὰ φαῦλα σφριγῶσαν σάρκα, τὴν ψυχὴν δὲ ἔνεκα τούτου *πλανωμένην* καὶ *ἀσθενῆ* ἔχοντες. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς παράφρονας. Εἶνε δὲ παραφροσύνης συλλογισμὸς, ὁ συλλογισμὸς, καθ' ὃν, διότι ὁ υἱὸς ἐγένετο χαρτοπαίκτης ἢ μέθυσος ὡς ὁ πατήρ, κ.λ.π. διὰ τοῦτο πνεῦμα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον σάρξ, μόνον ὕλη. Παρακαλῶ τοὺς ἀναγνώστας νὰ ἀνεύρωσι τὸν ἔλεγχον τοῦ τῆς παραφροσύνης συλλογισμοῦ τούτου ἐν τοῖς περὶ ἀνθρώπου εἰρημένοις ἀνωτέρω, ἵνα μὴ παλιλλογῶμεν.

Κατὰ τὰς πεποιθήσεις μου ταύτας, ὑποδεικνύω ἐν τοῖς ἐπομέ-

νοις κεφαλαίοις τὰ θεραπευτικὰ μέσα πάσης νοσοῦσης κακίαν καὶ κακουργίαν ψυχῆς. Καὶ ἀποβλέπω μὲν πρωτίστως εἰς τοὺς ἀναίσθητως ἐγκληματοῦντας, ἤτοι τοὺς λεγομένους κοινῶς καὶ περιφρονητικῶς κακούργους, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀφίσταμαι τῶν ἐν ταῖς κοινωνίαις ἐπιτηδείων ἐγκληματιῶν, τοὺς ὁποίους θεωρῶ ἐπικινδυνότερους καὶ στυγερωτέρους ἐν τῇ ὑπουλότῃ αὐτῶν καὶ τῇ ἀπατηλῇ τῆς χρηστότητος ιδιότητι. Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς θὰ παρατηρήσωσιν οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν, ἢ διὰ τοῦ φωτός τῆς θρησκείας τοῦ θεανθρώπου καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πολιτικοῦ νόμου τοῦ ἀπὸ τοῦ ἠθικοῦ ἀπορρέοντος ὑποδεικνυομένη ὑφ' ἡμῶν θεραπευτικὴ μέθοδος, ἀποβλέπει πάντας τοὺς πολίτας Ἕλληνας τοὺς μὴ ἐννοοῦντας τὴν ζωὴν αὐτῶν ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ κατὰ συνέπειαν μὴ σωφρονοῦντας.

Διότι πᾶς ὁ μὴ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ πεφωτισμένος, ἀναγκασίως θὰ εὐρίσκηται ἐν τῷ σκότει τοῦ ἐγωῖσμοῦ. Τὰ ἔργα τοῦ σκότους εἶνε ἔργα ἀφροσύνης, καὶ ὁ ταῦτα πράττων ἄφρων.

Τὸ μέτρον τῆς φρονήσεως μόνον ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· οἱ μὴ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἀναγεννηθέντες καὶ ζῶντες εἶνε τοῦ σκότους τέκνα καὶ τῆς ἀφροσύνης θύματα.

Εἰς ἐμὲ εἶνε ἀδιάφορον, ἐὰν ἐν φυλακῇ, ἢ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἢ ἐν ὑψηλοῖς ἀξιώμασιν, ἢ ἐν πλούτῳ καὶ μεγαλοπρεπεῖα κοσμικῇ ἴδω τὸν μὴ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ζῶντα. **Τὸν ὀνομάζω μετὰ πεποιθήσεως ἀφρόνως ζῶντα.** Διότι δὲν εἶνε δυνατὸν παρὰ ἀφρόνως νὰ ζῇ, ἀφ' οὗ ἐν τῷ σκότει διατελῇ.—Καὶ νῦν ἐπὶ τὴν θεραπευτικὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

§ 1. Τὸ Ἀβερώφειον καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ Κράτους φυλακαί.

Οἱ ὑγειῶς τὰς φρένας ἔχοντες, καὶ ἐπομένως σαφῇ τὴν αὐτογνωσίαν, γινώσκοντες δέ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε ὀρθοστατοῦν ζῶν ἀπλῶς, ἀλλὰ ζῶν ὑλοπνευματικόν, θνητὸν κατὰ τὸ σῶμα,

ἀθάνατον κατὰ τὸ πνεῦμα· οἱ γινώσκοντες, ὅτι τὸ νὰ κυριεύῃ τὸ πνεῦμα τῶν σωματικῶν ὀρέξεων καὶ ταύτας νὰ ρυθμίζῃ εἰς κανονικὴν λειτουργίαν σκόπιμον πάντοτε καὶ ὠφέλιμον, τοῦτο λέγεται *ἠθικότης*, τὸ δὲ νὰ κυριεύωσιν αἱ ὀρέξεις τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ ἀχαλινώτως νὰ ἐπιζητῶσι τὴν ἑαυτῶν πλήρωσιν ἀσκόπως καὶ ἀνωφελῶς τοῦτο λέγεται *ἀνηθικότης* εἰς τὴν ἀποκτήνωσιν ἄγουσα τὸν ἄνθρωπον καὶ τῶν θηρίων θηριωδέστερον αὐτὸν καθιστῶσα, ἐπικινδυνότατον δὲ εἰς τοὺς ὁμοίους του, οἱ οὕτω γινώσκοντες τὸν ἄνθρωπον, *αὐτοὶ ὄντες ἄνθρωποι*, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀμφιβολίας θεωροῦσι τὸ Σωφρονιστήριον «'Αβέρωφ», ὡς ἰδρῦθη καὶ ἐκανονίσθη νὰ λειτουργῇ, *πνευματικὸν θεραπευτήριον*, κύριον δὲ σκοπὸν αὐτοῦ ἐννοοῦσι τὴν ἠθικοποίησιν τῶν εἰς τὴν ἀνηθικότητα ἐκτραπέντων ἀπ' αὐτῆς τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἐλλείψει οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς, κοινωνικῆς ἐπιβλέψεως, θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας. Οἱ δὲ μωρίαν ὀφλισκάνοντες καὶ μὲ ταύτην προικισθέντες ὑπὸ σοφῶν τινῶν τῆς νεωτέρας δυστήνου Ἑλλάδος, καὶ νομίζοντες, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ζῶον μὲ τελειότερον τοῦ πιθήκου σωματικὸν ὄργανισμὸν καὶ μὲ μηχανικὰς λειτουργίας εὐγενεστερας (!), οὗτοι νομίζουσι καὶ τὸ Ἀβερῶφειον ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ θηριοδαμαστήρια (!), τὰς ἐν Ἑλλάδι φυλακάς. Εἶνε γνωστὰ τὰ δαμαστικά καὶ τιθασευτικά μέσα, ὧν γίνεται χρῆσις ἐν ταῖς καλουμέναις φυλακαῖς. Τούτων τὰ κυριώτερα εἶνε τὰ ἑξῆς: α') Ἡ ἔλλειψις πάσης θρησκευτικῆς διδασκαλίας, καὶ εἰς τὰς πλείστας ἢ μηνιαία ἐμφάνισις ἐνὸς ἱερέως πρὸς τέλεσιν ἀγιασμοῦ (!). β') Τὸ κνοῦτο τῶν λεγομένων φυλάκων, οἱ ὅποιοι θηριοδαμαστῶν ἔργον ἐπιτελοῦντες διὰ βλασφημιῶν πρὸς τὸν Θεὸν τῆς Ἑλλάδος νὰ τὸ καταφέρωσιν ἀνηλεῶς ἐπὶ τοῦ ὅλου σώματος τῶν τιθασευομένων. γ') Ὁ ὑποκόπανος τῆς στρατιωτικῆς φρουρᾶς, ὁ ὅποιος νὰ καθιστᾷ ἡμιθανεῖς τοὺς ἀτιθάσους κηκούργους !! δ') Ἡ κατασκευὴ μαχαϊρῶν καὶ καθ' ὅλου ἢ ποικίλη ὀπλοφορία, δι' ἧς ἐξακολουθοῦσιν ἀσκούμενοι εἰς τὸ ἐγκληματικὸν ἐπάγγελμά των. ε') Ἡ χρῆσις τῶν πνευματωδῶν ποτῶν, ὡς οἶόν τε ἀφθονωτέρα, δι' ὧν εἰς τὸ ἐγκλημα ἐξάπτωνται. ς') Τὸ χασίς,

δι' οὐ ἡ ἀσυνειδησία πληρεστέρα καθίσταται. ζ') Συναγελασμός και συγχρωτισμός διαρκής, δι' οὐ ἡ ἀλληλοδιαφθορά ἀσφαλής και βεβαία ἐπέρχεται και η') Πᾶσα ὑπὸ πάντων τῶν ἐπιτηρούντων ἐκδήλωσις βδελυγμίας και περιφρονήσεως, πᾶσα ὕβρις ἀτιμωτική και ἐξευτελιστική, βεβαιόνοσα τοὺς δαμαζομένους, οἳ δὲν θεωροῦνται ὑπὸ τῆς κοινωνίας, ἢν ἀντιπροσωπεύουσιν οἱ ἐπιτηροῦντες αὐτούς, δὲν θεωροῦνται ἄνθρωποι και συνεπῶς δὲν ἔχουν καμμίαν ὑποχρέωσιν νὰ συναισθάνωνται, νὰ σκέπτονται και νὰ βουλευῶνται ὡς ἄνθρωποι!! Ἄλλ' ἐγὼ οὐδαμῶς προσέχω εἰς τὰς κρίσεις τῶν ἐγωϊστῶν, και διὰ τοῦτο ἀφιλανθρώπων και ἀστόργων, τὸν μηδένα οἰκτον αἰσθανομένων πρὸς τοὺς πεπλανημένους και ἐγκληματήσαντας. Οὐδὲ προσέχω εἰς τὰς κρίσεις τῶν μωρῶν και τυφλῶν τῶν θεωρούντων τὸν ἄνθρωπον ζῶον, με ἄγρια ἐνστικτα γεννώμενον και τὰ σωφρονιστικὰ ταῦτα μέσα τῆς ἠθικῆς σήψεως και τοῦ ὀλέθρου θεωρούντων κατάλληλα. Τὸν δὲ λόγον ἀνέπτυξα ἐν τῷ προηγουμένῳ περὶ ἐγκληματιῶν κεφαλαίῳ. Ἀποβλέπων δὲ εἰς τοὺς εὖ φρονούντας και ἐλπίζων νὰ συντελέσω κατά τι εἰς τὸν φωτισμὸν τῶν μὴ πεπωρωμένων, ἀλλὰ πεπλανημένων ἐξ ἐπιπολαιότητος και διὰ τοῦτο ἀδιαφορούντων, θὰ γράψω περὶ τοῦ Σωφρονιστηρίου, ἐν ᾧ ἐργάζομαι, και θὰ ὑψώσω φωνὴν ὑπὲρ τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς, σώματι και ψυχῇ φθειρομένων και εἰς τὸν ὀλεθρον ἐγκαταλελειμμένων ἀδελφῶν ἡμῶν χριστιανῶν.

§ 2. Ἀξίζει τὸ μέγιστον ἐνδιαφέρον μου τὸ Ἀβερῶφειον:
Οἱ ἐγωῖσται ἀπαισιόδοχοι. — Τὸ καθῆκον τῶν φιλοπατρίδων.

Ἐκ πρώτης ἀκοῆς και ἐπιπολαίου ἀντιλήψεως οὐδεμίαν βεβαίως σπουδαίαν σημασίαν ἔχει, ἐὰν οἱ 150 νέοι, οἱ ὅποιοι ἐγκληματοῦντες ρίπτονται εἰς τὰς διαφόρους φυλακὰς τοῦ Κράτους και ὑποβάλλονται εἰς τὸ ἐπικρατοῦν ἐν αὐταῖς δαμαστικὸν ἢ τιθασειτικὸν σύστημα, οὗτοι κλειόμενοι εἰς τὸ Σωφρονιστήριον «Ἀβέρωφ» και ὑποβαλλόμενοι εἰς τὸ ἀνθρωπινὸν σύστημα τῆς πνευματικῆς θεραπείας, δύνανται νὰ ἠθικοποιηθῶσιν. Ἡ παρούσα ἐθνικὴ συμ-

φορά, τὴν ὁποίαν προπαρασκεύασεν εἰς τὴν δύστηνον Ἑλλάδα ὀγδοήκοντα ἔτων ἀμέλεια καὶ ἀφιλοπατρία, φυσικὸν εἶνε νὰ ἐμπνέη αἰσθήματα ἀπελπισίας διὰ τὸ μέλλον εἰς ἀσθενεῖς χαρακτῆρας, ἢ μᾶλλον εἰς τοὺς ἐγωϊστάς τοὺς θέλοντας τὰ πάντα νὰ ἔχωσι καλῶς χωρὶς αὐτοὶ νὰ βοηθήσωσιν εἰς τίποτε, οὔτε διὰ τοῦ μικροῦ των δακτύλου ἐννοῶ τοὺς ἀπαισιοδόξους. Κατ' ἐμὴν δὲ γνώμην ἀπαισιοδόξος σημαίνει ἐγωϊστής, νωθρός, ἀφιλόπατρις, ἄπιστος πρὸς τὸν Θεόν, ὅπωςδῆποτε καὶ ἂν θελήσῃ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπαισιοδοξίαν του, καὶ ἂν ἔτι ἔγῃ νὰ ὑποδείξῃ ἐρείπια ὀλέθρου.

Ἐκ τούτων ἴσως μοι εἶπη τις μετὰ οἰκτιρμοῦ σείων τὴν κεφαλὴν : «Ὅτι 150 νέοι, ἢ γενικώτερον πάντες οἱ εἰς ἐγκλήματα ὑποπίπτοντες νέοι δύνανται νὰ ἠθικοποιῶνται ἐν τῷ Ἀβερῳφείῳ, δὲν εἶνε τόσοσ δὲ σοβαρὸν πρᾶγμα, ὅσον νομίζετε καὶ λέγετε. Δὲν βλέπετε, ὅτι τὸ ἐγκλημα πλημμυροῖ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ; Δὲν βλέπετε τὸ ἐγκλημα μὲ ἐπηρμένην τὴν ὄφρυν ἐν ἐκθαμβούσῃ μεγαλοσχημοσύνῃ καὶ ἐν ἀλαζονικῷ ὑπτιασμῷ βασιλεῦσιν ἐν ἅπασιν καὶ ἀπανταχοῦ, διὰ τιμῶν δὲ καὶ ἀξιωματῶν συχνότατα ἀμειβόμενον ; Ἡ νομίζετε σεῖς, ὅτι ἐγκλήματα εἶνε μόνον οἱ φόνοι καὶ αἱ παντὸς εἴδους βιαιοπραγαί ; Ἡ καταδολίευσις τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους καὶ ἡ καταστρατήγησις τῶν νόμων καὶ θεσμῶν, ἢ διὰ τῆς μεθόδου τῆς ὑπαλληλίας ληστεία τῶν δημοσίων χρημάτων, ταῦτα δὲν εἶνε ἐγκλήματα ; Καὶ δὲν εἶνε ἐγκλημα νὰ νομιζῇ δημόσιος λειτουργός, ὅτι δὲν τάσσεται αὐτὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν συμφερόντων τοῦ δημοσίου, ἀλλ' ὅτι ἡ θέσις προώριστα νὰ ὑπηρετήσῃ τὰ ἀτομικά του συμφέροντα ; Δὲν εἶνε κεφαλαιώδη ἐγκλήματα ἡ θρησκευτικὴ ἀδράνεια καὶ ἡ πολιτικὴ ἀγυρτεία ; Καὶ τί ὠφελήσαμεν κἂν 150 νέους σωφρονίσωμεν ; Τὸ Σωφρονιστήριον «Ἀβέρωφ» ναί ! δύναται νὰ ἀποβῇ ἀληθῶς ὄργανον καυτηριασμοῦ καὶ θεραπείας ἐνὸς σεσηπότος καὶ γαγγραινώδους, ἂν θέλετε, μέλους τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ ἡ σωστὴ γάγγραινα, ἢ ἐν ταῖς λοιπαῖς φυλακαῖς ; Ἄλλ' ἢ ἐν ἅπασιν καὶ ἀπανταχοῦ παρατηρουμένη σῆψις, ἢ πολλαχοῦ βδελυροτέρα ; Τί περὶ τούτων ἐνεργεῖται ; Καὶ τί θὰ προσενέγκῃ τὸ Ἀβερῳφείον εἰς

τὸ Ἔθνος, ὅπως λέγετε, τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἐκπληροῦν ; Καὶ δὲν εἶνε φυσικὸν νὰ νομίση τις, ὅτι καὶ οἱ καρποὶ τοῦ Ἀβερωφείου εἰς οὐδὲν θὰ ὠφελήσωσι, καὶ τὸ πιθανώτερον, ὅτι οἱ ἐν αὐτῷ θεραπευθέντες, ἐξελθόντες θὰ νοσήσωσι πάλιν ἐν τῇ μεμολυσμένη κοινωνικῇ ἀτμοσφαιρᾷ, τὴν ὁποίαν οὔτε θρησκευτικὸν ἀγίασμα ὑπάρχει, ἵνα ἀπολυμάνη, οὔτε ἥλιος τῆς πολιτικῆς δικαιοσύνης, ἵνα καθάρισι καὶ ζωογονήσῃ, οὔτε ἄρωμα ἀληθοῦς παιδείας, ἵνα εὐώδη καταστήσῃ ; Βλέψον, κύριε, εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐγκληματικότητα, τὴν ἐδῶ ἐπίσημον, τὴν ἐκεῖ τῆς σεμνότητος καὶ τῆς ἀθωότητος τὸ ἔνδυμα ἐνδεδυμένην, τὴν ἀλλαχοῦ πατριωτισμοῦ φόρεμα ἐκ πολυχρονίων καὶ ἐπικινδύνων ἀγώνων αἱματόβρεκτον (!) φέρουσαν, καὶ τὴν ἄλλοθεν μὲ τήβενναν εὐγενείας, σοφίας καὶ θεσπεσίου ἐπιστημοσύνης προβάλλουσαν, καὶ θὰ ἴδῃς, τίς ἀπογοήτευσις θὰ σὲ καταλάβῃ, καὶ τί πάγωμα θὰ πάθῃ τὸ ἔνθερμον ὑπὲρ τοῦ Ἀβερωφείου ἐνδιαφέρον σου, καὶ πῶς πάραυτα θὰ διασκεδασθῶσιν αἱ χρυσαῖ σου περὶ αὐτοῦ ἐλπίδες. Τίποτε, τίποτε, ἄνευ ριζικῶν μέτρων, τίποτε ἄνευ ἐκκλησίας μετ' αὐταπαρνήσεως δρώσης· τίποτε ἄνευ ἐπισκόπων, τὸν Παῦλον, τὸν Χρυσόστομον, τὸν Βασίλειον μιμουμένων· τίποτε ἄνευ ἱερέων πεφωτισμένων καὶ ἐναρέτων, τίποτε ἄνευ δικαστῶν εὐσυνειδήτων, ἄνευ διδασκάλων σχολαστικότητος, κακεντρεχείας καὶ πολιτικῆς δουλείας ἀπηλλαγμένων, τίποτε, κύριε, ἄνευ ἀκριβοῦς τῶν νόμων λειτουργίας· τίποτε ἄνευ προτιμήσεως τῶν ἱκανῶν καὶ ἀποκαθάρσεως ἐκ τῶν ἀνικάνων τῆς ἐκκλησίας, τῆς παιδείας, τῆς δικαιοσύνης καὶ παντὸς ἄλλου δημοσίου κλάδου. Ἡμεῖς πνιγόμεθα ἢ ἐπνίγημεν καὶ σὺ τὸ Ἀβερωφείον σου ; . . .»

Εἶνε ἀληθές, ὅτι τὴν φωνὴν αὐτὴν τῆς αἰσθηματικῆς φιλαλληθείας, τὴν φωνὴν αὐτὴν τοῦ ἐθνικοῦ ἀπελπισμοῦ τὴν αἰσθάνομαι βοῶντος περὶ τὰ ὦτα τῆς ψυχῆς μου, καὶ πολλάκις δὲν αἰσθάνομαι αὐτὴν ἐξωθεν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔνδον, ἐξ αὐτῆς τῆς συνειδήσεώς μου, καὶ τὴν γνωρίζω καθαρῶς ἰδικήν μου φωνήν. Καὶ ἐν τούτοις ἔχω τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἡ περὶ τοῦ καθ' ὅλου ἐννοουμένου ἐθνικοῦ ἐγκλήματος φωνὴ αὕτη θὰ ἦνε αὐτὴ μέγιστον ἐγκλημα, ἐὰν εἶνε

φωνή ἐμβάλλουσα εἰς ἀπελπισμόν. Πνιγόμεθα ἢ ἐπνίγημεν, ἀλλὰ δὲν κατεποντίσθημεν, δὲν ἐξεπνεύσαμεν. Ζῶμεν. Τὸν νοῦν δὲν ἀπεβάλομεν. Ἡ σύνεσις τέλειον δὲν ἀπέπτη. Εἰς φρενοκομεῖον δὲν μετεβλήθη ἡ Ἑλλάς, ὥστε νὰ ἀπελπίσῃ. Ναί· ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀδιαφορία καὶ ἀδράνεια, ἡ πολιτικὴ ἀκολασία, ἡ δικαστικὴ ἀδικία καὶ ἀσυνειδησία, ἡ ἐκπαιδευτικὴ μωρία καὶ σχολαστικότης, ἡ νομικὴ ἀνομία, τὴν ἡγάγον εἰς τὴν σημερινὴν ἀθλιότητα, ἀλλ' ἁμαρτία οὕτω ποικίλως ἐκδηλουμένη εἶνε φόρεμα ἀπρεπές, τὸ ὁποῖον, ἐὰν μίαν στιγμὴν συκχαθῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας, διότι τὸ ἐφορέσαμεν, ἐὰν ἐντραπῶμεν, διότι τόσον ἐξ ἀπροσεξίας μας ἐξευτελίσθημεν καὶ παρουσιάσαμεν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ εἰς τὸ παρὸν πρόσωπον καταμουντζουρωμένου, ἐὰν συναισθανθῶμεν, τίνες εἴμεθα καὶ τίνες ὀφείλομεν νὰ εἴμεθα, ἐὰν ἐννοήσωμεν πάντες, ὅτι ἡ ἀθλία κατάστασις μας πρὸ πάντων ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν θρησκευτικῶν ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεων, πάραυτα θὰ ἀποβάλωμεν τὸ ἀπρεπές τοῦτο τῆς ἁμαρτίας φόρεμα καὶ θὰ ἀναφανῶμεν γνήσιοι Ἕλληνες ἐν τῇ θρησκευτικῇ πίστει, ἐν τῇ πολιτικῇ σωφροσύνῃ καὶ φιλοπατρίᾳ, ἐν τῇ περὶ πάντων δραστηριότητι. Εἶνε πεποιθήσις μου καί, ὡς φρονῶ, πεποιθήσις πάντων τῶν εὖ φρονούντων ὁμοεθνῶν μου, ὅτι τὴν φωνὴν αὐτὴν τῆς ἀθλιότητος τῆς ἐθνικῆς ὀφείλομεν νὰ τὴν ἀκούσωμεν ὡς φωνὴν ἰσχυρῶς παροτρύνουσαν καὶ τὰ μέγιστα ἐνθαρρύνουσαν πᾶσαν χριστιανικὴν καὶ ἀληθῶς φιλοπάτριδα καρδίαν εἰς τὸ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ καθήκον της πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ ἔθνος μετὰ τοσοῦτω μείζονος ἐπιμονῆς, ὑπομονῆς καὶ αὐταπαρνήσεως, ὅσῳ μείζων παρίσταται ἡ ἀθλιότης.

Ναί! Τὸ ἔγκλημα πρέπει πανταχοῦ νὰ καταπολεμηθῇ, ὡς λέγει ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὁ ἀπαισιόδοξος, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς γνώμας εἰμὶ συμφωνότατος πλὴν τῆς ἀπαισιοδοξίας του. Νὰ καταπολεμηθῇ πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων τῶν καταλλήλων μέσων, ἵνα ἀναρρώσωμεν καὶ ζήσωμεν. Ἀλλὰ πόσον παρήγορον εἶνε, ὅτι μέσα εἰς αὐτὴν τὴν ἀθλιότητα, τὴν ὁποίαν μὲ ὄλην τὴν τὴν δύναμιν ἐξογκῶναι ἡ φαντασία τοῦ ἀπαισιόδοξου, ἐγένετο καὶ

ἔν Σωφρονιστήριον τέλος πάντων ἄξιον τοῦ ὀνόματός του, δῆλα δὴ
 κατάλληλον πρὸς σωφρονισμόν τῶν πλανωμένων καὶ εἰς τὴν ἀνη-
 θικότητα ἐκτρεπομένων νέων ; Λοιπὸν ἀφίνω τὸν ἀπαισιόδοξον ἢ
 τοὺς ἀπαισιόδοξους νὰ κάθωνται ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου αὐτῶν μα-
 καρίως ἐξηπλωμένοι καὶ ἐκεῖθεν νὰ δογματίζωσι περὶ ἐπικειμένης
 καταστροφῆς τῆς Ἑλλάδος, ἵνα μὴ τυχὸν ἐνοχληθῶσιν εἰς τὸν
 μακρὸν τῶν ὕπνου τὸν νήδυμον, εἰς τὸ προκλητικὸν φαγητὸν τῶν
 τῶ λουκούλειον, καὶ εἰς τὰς θελκτικὰς διασκεδάσεις τῶν ἀφίνω
 τοὺς ἀπίστους πρὸς τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου,
 τοὺς ἀμβλυωποῦντας ἢ τυφλοὺς πρὸς τὴν ἰδιοφυίαν τοῦ Ἑλλη-
 νος, τὴν εὐγένειάν του δηλαδὴ τὴν φυσικὴν, τὴν φιλοπατρίαν
 του τὴν πάντοτε ἐνθουσιῶδη, τὴν συναίσθησίν του, ὅτι ἐγεν-
 νήθη, ἵνα μαρτυρήσῃ ἀφίνω τοὺς ἀπίστους πρὸς τὸν Θεὸν τῆς
 Ἑλλάδος τὸν παντοδύναμον, δηλ. τὸν ἀληθινὸν Θεόν, τὸν ἐμπι-
 στευθέντα εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν τοῦ κόσμου πνευματικὴν ἀναγέννη-
 σιν ἀφίνω τοὺς ἀπογοητευμένους, διότι εὐρέθησαν ἢ ἔτυχε νὰ εὐ-
 ρεθῶσι μερικοὶ ψευδοἕλληνες ἐγωῖσταὶ καὶ ἄθρησκοι, οἱ ὅποιοι Ἔθνος
 καὶ πατρίδα, Θεὸν καὶ ἰδεῶδες, δόξαν καὶ μεγαλεῖον ἔχοντες τὴν
 θεραπείαν τῶν ὀρέξεων τοῦ ἀθλίου ὑποκειμένου τῶν, ἤγαγον τὴν
 Ἑλλάδα, εἰς ὃ σημεῖον εὐρίσκεται σήμερον, καὶ μὲ τὴν πίστιν
 μου τὴν ἀκράδαντον πρὸς τὸν Θεόν, καὶ μὲ τὴν πεποίθησίν μου
 τὴν ἀμετάπειστον εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἰδιοφυίαν τὴν μεγαλουργόν,
 καὶ μὲ τὴν βεβαιότητά μου τὴν ἀσφαλῆ, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ
 χαθῆ ἂν καὶ ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου θελήσουν τοῦτο, μένω
 μὲ τὸ αὐτὸ θάρρος καὶ ἐπανέρχομαι εἰς τὰς περὶ τοῦ Ἀβερωφείου
 ἐθνικὰς ἀνακοινώσεις μου, μεγίστην σημασίαν δίδων εἰς τὴν ἐν
 αὐτῷ ἐργασίαν τὴν ἀληθῶς εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἱεροῦ καὶ
 ἐθνικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ ἀποβλέπουσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΠΩΣ ΠΑΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΝ
ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΦΕΡΗΤ ΚΑΡΠΟΥΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΥ

§ 1. Ἡ θρησκεία τὸ πρῶτον τῆς ἠθικῆς θεραπείας μέδον.

Καὶ νῦν, καθ' ἃ ὑπεσχόμεθα, ὀφείλομεν νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐννοούμενον δεύτερον ἐρώτημα τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου· «Τίνες οἱ μέχρι τοῦδε ἐν τῷ Ἀβερωφείῳ Σωφρονιστηρίῳ ἠθικοὶ καρποὶ καὶ τί ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν διὰ τὸ μέλλον». Ἀλλὰ φρονῶ, ὅτι, τὸ περὶ πασῶν τῶν σωφρονιστικῶν φυλακῶν τοῦ Κράτους ἐνδιαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν μου εἶνε τοῦ αὐτοῦ μεγέθους καὶ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως πρὸς τὸ περὶ τοῦ Ἀβερωφείου. Εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἀποβλέπων ἀναγκάζομαι νὰ προτάξω τῆς περὶ τῶν ἠθικῶν καρπῶν τοῦ Ἀβερωφείου ἀνακοινώσεώς μου τὴν περὶ σκοπίμου καὶ ἀποτελεσματικῆς λειτουργίας παντὸς Σωφρονιστηρίου γνώμην μου. Τοῦτο φαίνεται παρεκβατικὴ παρένθεσις καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως εἶνε τοιαύτη· διότι ὑπισχνοῦμαι νὰ προσφέρω καρπούς τοῦ Ἀβερωφείου, καὶ αἴφνης, ἐνῶ οἱ ἀναγνώσται, ἀνυπομόνως ἴσως, τείνουν τὰς χεῖρας νὰ τοὺς λάβουν, ἀφίνω τούτους καὶ τοῖς προσφέρω γνώμην περὶ παραγωγῆς καρπῶν ἐν πᾶσι τοῖς λοιποῖς τοῦ Κράτους Σωφρονιστηρίοις. Ἡ παρεκβατικὴ ὁμως παρένθεσις γίνεται ἀλληλουχία, ὅταν σκεφθῆ τις, ὅτι φυσικῶς τὸ ὅλον συναρπάζει τὴν πρὸς τὸ μέρος προσοχὴν, καὶ δίδωσιν εἰς τοῦτο τὰ δευτερεῖα. Τὰ πρωτεῖα λοιπὸν εἰς τὴν περὶ τοῦ ἀτυχοῦς καὶ ἐν ἀπρεπεῖ καταστάσει εὐρισκομένου ὅλου γνώμην, καὶ ἡ σειρά τοῦ εὐτυχοῦς καὶ ἐν πρεπούσῃ εὐρισκομένου καταστάσει θὰ ἔλθῃ φυσικωτέρα. Ἀναμείνατε λοιπὸν καὶ προσέξατέ μοι εἰς τὴν περὶ Σωφρονιστικῶν φυλακῶν γνώμην μου.

Ἴνα φέρῃ καρπούς ἡ λειτουργία ἐνὸς Σωφρονιστηρίου, νὰ κατα-

στήση δηλ. τοὺς ἐν αὐτῷ καθειργμένους ἀπὸ ἀνηθικῶν ἠθικούς, ἀπὸ ἀγρίων ἡμέρους καὶ νὰ ἀνυψώσῃ ἀπὸ τῆς κτηνώδους καταστάσεως, εἰς ἣν κατέρριψαν τὰ τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς ἐγκληματικῆς ὀργῆς πάθη, εἰς τὴν κατάστασιν τῆς συναισθήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου προορισμοῦ, δὲν χρειάζεται πρωτίστως καὶ κυρίως μελέτη συστημάτων σωφρονιστικῶν, οὔτε μυθώδης πολυμάθεια, ἀλλὰ χρειάζεται νοῦς καὶ πρωτίστως νοῦς, θέλησις καὶ πρωτίστως θέλησις· ἠθικότης καὶ πρωτίστως ἠθικότης. Τὰ τρία ταῦτα ἀνάγκη νὰ συνυπάρχωσι καὶ νὰ ἀποτελῶσι μίαν συνισταμένην δύναμιν, ἀκριβῶς καὶ αὐστηρῶς ἐφαρμόζουσαν ἓνα κανονισμόν συνταχθέντα ὑπὸ ἐπιστημονικῶς πεφωτισμένου καὶ πρὸ πάντων εὐσυνειδήτου νομομαθοῦς. Διότι καὶ ὁ σοφώτατος νόμος ἢ κανονισμὸς οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν δι' οἰονδήποτε Σωφρονιστήριον, ὡσπερ καὶ δι' οἰονδήποτε ἄλλο δημόσιον ἔργον, ἐὰν μὴ οἱ τεταγμένοι νὰ ἐφαρμόσωσιν αὐτὸν δὲν ἔχωσιν ἀληθῶς ἠθικὸν **χαρακτῆρα**, ὅπερ ἐλέγομεν, ἐὰν μὴ ἔχωσι νοῦν οὐχὶ ὑπὸ ἐγωϊστικοῦ τύπου ἐσκοτισμένον, ἐὰν μὴ ἔχωσι θέλησιν οὐχὶ ὑπὸ τῆς ἰδιοτελείας διεφθαρμένην καὶ ἐὰν μὴ ἔχωσιν αἴσθημα ἀγνὸν πάντοτε καὶ ἅγιον, ἐνθουσιῶδες δὲ ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ καθήκοντος ὑπὲρ τοῦ δικαίου τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ὀρθοῦ, **ἐὰν μὴ ἔχωσιν ἠθικότητα.**

Ἐὰν δὲ ἐπὶ παντὸς πράγματος οὐδὲν τέλειον καὶ μόνιμον δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ, ἐὰν μὴ ἔχωσιν ἠθικὸν χαρακτῆρα καὶ οἱ ἔσχατοι ἐκ τῶν μετεχόντων τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, πρωτίστως συμβαίνει τοῦτο εἰς ἓν Σωφρονιστήριον. Διότι ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ πρόκειται καθαρῶς περὶ πνευματικῆς θεραπείας ἥτοι περὶ ἠθικοποιήσεως τῶν ἐν αὐτῷ καὶ περὶ οὐδενὸς ἄλλου. Τὰ ἐκτὸς τοῦ σκοποῦ τούτου λειτουργοῦντα Σωφρονιστήρια ἢ αἱ φυλακαὶ πρέπει νὰ μεταβάλλωσι τὴν ὀνομασίαν καὶ νὰ καλῶνται θηριοδαμαστήρια. Ἡ ὀνομασία δὲ αὕτη πρέπει νὰ δοθῇ πρὸς ὄνειδος καὶ αἰσχος τῶν περιφρονητικῶς περὶ τῶν ἐν φυλακαῖς ὀμιλούντων καὶ εἰς τὴν ὑπόμνησιν τῆς μεγίστης ἐνοχῆς τὴν ὁποίαν ἔχουσιν οἱ σκληρῶς καὶ ἀστόργως πρὸς τοὺς πεπλανημένους καὶ ἐγκληματοῦντας ἀδελφοὺς ἡμῶν

χριστιανούς ἔχοντες ἀρμόδιοι καὶ εἰς ἐξαγνισμὸν τῶν εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὸν ὄλεθρον ἐγκαταλελειμμένων. Ἐὰν ἐν ἅπασι καὶ ἀπανταχοῦ ὁ ἠθικὸς καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος πρέπει νὰ ᾖ σεβαστός, ἵνα οἱ ἄνθρωποι ἀνθρωπίνως καὶ ἐπ' ἀμοιβαίᾳ ὠφελείᾳ ἀναστρέφονται καὶ συγκοινωνῶσι πρὸς ἀλλήλους, εἰς ἓν Σωφρονιστήριον τοῦτο πρέπει νὰ ὑπάρχη εἰς μέγιστον βαθμὸν, διότι περὶ οὐδενὸς ἄλλου πρόκειται ἢ περὶ τῆς θεραπείας καὶ ἠθικῆς μεταβολῆς τῶν ἐξ ἀσθεΐας πρὸς τὸν ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν νόμον ἐγκληματησάντων. Τὸ ποιεῖν καὶ διδάσκειν καὶ τὸ διδάσκειν καὶ ποιεῖν πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσιν ἀναγκαιότατον ἀποδεικνύεται, ἀλλὰ πρωτίστως εἰς ἓν Σωφρονιστήριον, διότι ἐν αὐτῷ, ὡς εἰκός, καὶ καθ' ἃ ὑποτίθεται, ὑπάρχουσιν οἱ περισσότερον πάντων τῶν ἐκτὸς αὐτοῦ ἠθικῶς νοσοῦντες, τῶν ὁποίων τὰ ἔλκη ἔχουσιν ἀνάγκην συντόνου καὶ λίαν ἐπιμελοῦς θεραπείας, ἵνα ὑγιεῖς καὶ ἀκίνδυνοι ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν κοινωνίαν.

Τὰ μέσα τῆς θεραπείας εἶνε κυρίως θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ διδασκαλία διαρκῆς καὶ ποικίλη· πειθαρχία δικαία καὶ ἠθικὴ, εἰς ὅλα φέρουσα τὸν τύπον τῆς πατρικῆς, ἀλλὰ καὶ αὐστηρᾶς φροντίδος περὶ τῶν ἠθικῶς θεραπευομένων· ἐργασία κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ διατηρῆται τάξις καὶ ἡσυχία ἀπαράμιλλος· καὶ εἴ τι ἄλλο σχετικὸν καὶ ἀληθῶς συντελοῦν εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον σκοπὸν. Ὁ ἱερεὺς οὐσιαστικῶς φέρει τὰ πρῶτα εἰς τὴν θεραπείαν ταύτην καὶ εὐθύνεται ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀναμενούσης τοὺς καρποὺς τῆς ἠθικοποιήσεως κοινωνίας περισσότερον τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐντεταλμένοι τὰ τῆς πειθαρχίας καὶ οἱ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἐπιστατοῦντες καὶ διδάσκοντες ὀφείλουσιν ἐπ' ἴσης νὰ ἀποβλέπωσιν εἰς τὸν κύριον τοῦ Σωφρονιστηρίου σκοπὸν, τὸν τῆς ἠθικοποιήσεως καὶ συμφώνως πρὸς τοῦτον νὰ ἐργάζωνται.

Ὁ ἱερεὺς δὲν δύναται τίποτε, ἐὰν καὶ ὁ ἔσχατος τῶν ἐπὶ τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς ἐργασίας δὲν συναισθάνεται ἀληθῶς τὴν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ θέσιν του, ὡς θέσιν συντελεστικὴν πρὸς τὴν ἠθικὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ἐγκληματησάντων ἐξ ἀνηθικότητος, ὀφειλομένης πρωτίστως, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, εἰς τὴν κακὴν ἀνα-

τροφὴν, τὴν χειρίστην κοινωνικὴν ἀναστροφὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν πάσης θρησκευτικῆς μορφώσεως καὶ καθ' ὅλου θρησκευτικῆς ἐπιβολῆς συγκρατοῦσης τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἑαυτοῦ συναίσθησιν καὶ τὴν αὐτογνωσίαν. Ὁ ἱερεὺς ὀφείλει πρῶτος νὰ ἐξετάσῃ τὸ εἶδος τῶν ἐλκῶν τῆς ψυχῆς, νὰ ὀρίσῃ τὰ φάρμακα τῆς ἀπολυμάνσεως, νὰ κόψῃ τὰ σεσηπότα, νὰ καυτηριάσῃ τὰ τῆς σήψεως μικρόβια, νὰ θέσῃ τοὺς τῆς παρηγορίας ἐπιδέσμους, καὶ ἡθεραπεία ἀναλόγως πρὸς τὸ εἶδος τοῦ ἔλκους ἢ τῶν ἐλκῶν βραχεῖα ἢ βραδεῖα, ἀλλὰ πάντοτε τακτικὴ νὰ ἄρξῃται καὶ νὰ προχωρῇ ἀνελλιπῶς καὶ συντόνως. Ἀλλὰ ἡ θεραπευτικὴ τοῦ ἱερέως τέχνη δύναται νὰ ἀποβῇ ἐντελῶς ἀνωφελής, ἐὰν μὴ ὑπάρχωσιν οἱ ἐπιμελούμενοι τῶν νοσούντων νοσοκόμοι ἱκανῶς δεξιοὶ καὶ γινώσται ἐμβριθεῖς τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων. Οἱ νοσοκόμοι ἢ βοηθοὶ τοῦ ἱερέως ἐν Σωφρονιστηρίῳ εἶνε πάντες οἱ τὰ τῆς πειθαρχίας καὶ ἐν γένει τῆς ἐπιτηρήσεως ἐντεταλμένοι.

§ 2. Τὰ διάφορα τῆς πνευματικῆς θεραπείας στάδια.

α'. Ἡ ἀμφιταλάντευσις.

Τὸ νόσημα παντὸς ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ διατελοῦντος καὶ εἰς ταύτην ἐνασμενίζοντος διὰ τὴν ἡδύτητα τοῦ δηλητηρίου τῆς, μίαν τῶν κυριωτέρων ιδιοτήτων του ἔχει καὶ τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν θὰ κατορθωθῇ νὰ τὸ προσοικειωθῇ ἀληθῶς καὶ πλήρως.

Εἰς τὸν ἀγνοοῦντα τὸ ἀγαθὸν ἢ τέλειον αὐτὸ λησμονήσαντα ἕνεκα τῆς ὑποδουλώσεώς του εἰς τὸ κακόν, σφοδρὰ ἐγείρεται πάλη, καθ' ἣν στιγμὴν πείθεται, ὅτι τὸ κακὸν τὸν φονεῖ καὶ πρέπει νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ ἐντελῶς, ἵνα μὴ ἐντελῶς ὑπ' αὐτοῦ καταστραφῇ. Ἡ πάλη εἶνε εὐεξήγητος διὰ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ἢ κακία δύναται νὰ λάβῃ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Πᾶς δὲ ἄρχων ἐξουσιαστῆς φυσικῶς δὲν ἐκθρονίζεται κατόπιν παιδιᾶς, ἀλλὰ κατόπιν πεισματώδους μάχης ἀναλόγως πρὸς τὰς ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ἀντιπάλου του δυνάμεις. Ἡ πάλη κατ' ἀρχὰς ἐκδηλοῦ-

ται ὡς ἀμφιταλάντευσις μεταξὺ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Ἡ περίστασις αὕτη εἶνε ἢ κρισιμωτέρα καὶ φοβερωτέρα. Ἡ ἀμφιταλάντευσις εἶνε τὸ πρῶτον τῆς θεραπείας στάδιον, καθ' ὃ συμβαίνει ἢ πρώτη ἀποκοπὴ τῶν σεσηπότων τοῦ ἔλκους μερῶν, ἢ πρώτη ἀπολύμανσις, τὸ πρῶτον καυτήριον. Ὁ ἱερεὺς, ὁ πρωτίστως διὰ τὴν πνευματικὴν θεραπείαν εὐθυνόμενος, ἅτε ὦν ὁ μόνος πνευματικὸς ἰατρός, ἄνευ τοῦ ὁποίου εἶνε ὅλα μάταια, ἀκριβῶς ὅπως πάντα τὰ ἐνεργούμενα παρὰ τὴν κλίνην τυφοειδῆ πάσχοντος πυρετὸν εἶνε μάταια ἄνευ τῆς θεραπείας ἐπιστήμονος ἰατροῦ. Ὁ ἱερεὺς ὀφείλει νὰ τρέμη ἐκ φόβου μὴ ἡ θεραπεία του δὲν εἶνε ἐπιτυχὴς καὶ μὴ τὰ ἐπιτιθέμενα φάρμακα δὲν εἶνε τὰ πρὸς τὸ εἶδος τοῦ νοσήματος προσιδιάζοντα, διότι τότε τὸ νόσημα θὰ ἐπιμείνη ἢ ἐν ὑποτροπῇ θὰ χειροτερεύσῃ, καὶ ἡ ἀμφιταλάντευσις μεταξὺ κακοῦ καὶ ἀγαθοῦ θὰ καταστῇ πάλιν πτώσις καὶ ἐπιμονὴ εἰς τὸ κακόν. Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν ὁ ἱερεὺς, ὁ πνευματικὸς τοῦ Σωφρονιστηρίου ἰατρός, ἔχει ἀνάγκην βοήθειας, ἢ ὁποία τῷ εἶνε πολυτιμοτάτη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἄνευ αὐτῆς οὐδὲν ἢ ἔλαχιστα δύναται νὰ κατορθώσῃ. Ἡ βοήθεια εἶνε ἢ πειθαρχία, ἢ αὐστηρὰ ἐπιτήρησις εἰς τὴν ἀπομόνωσιν τῶν νοσοῦντων, ἵνα μὴ γίνηται ἡ ἀμοιβαία τῶν μολυσμάτων μετάδοσις, διότι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ Σωφρονιστήριον, ἐὰν οἱ σωφρονιζόμενοι συναγελάζονται καὶ συγχρωτίζονται πρὸς ἀλλήλους μεταδίδοντες τὰς κακίας των καὶ ἀμοιβαίως ὑπὸ τούτων πλουτιζόμενοι. Πρὸς δὲ τούτοις τὰ μέγιστα βοηθεῖ τὸ ἔργον τοῦ ἱερέως ἢ παρὰ πᾶσι τοῖς ἐπιτηροῦσιν ἠθικότης καὶ τὸ γνήσιον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν θεραπευομένων, τὸ παράδειγμα τῆς σωφροσύνης, τῆς σεμνότητος, τῆς φιλοδικαιοσύνης, τῆς χρηστότητος πάντοτε συνδουζομένης πρὸς τὴν λελογισμένην καὶ σκόπιμον αὐστηρότητα, ὁ σεβασμὸς τῶν ἐπιτηρούντων πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ ἡ εὐλάβεια πρὸς τοὺς νόμους. Καὶ γενικῶς εἰπεῖν ὁ ἱερεὺς βοηθεῖται καὶ σπουδαίως ἐνισχύεται, ὅταν τὰ πάντα ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ σωφρονίζωσιν, ὅταν τίποτε περιττόν, τίποτε ἄτοπον, τίποτε ἄνευ σκοποῦ δὲν συμβαίη, ἀλλὰ πάντα πρὸς ἐξημέρωσιν, πάντα πρὸς σωτηρίαν τῶν νοσηλευομένων. Καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐλαφρότης ἐνός

ἐκ τῶν συνεργαζομένων πάντως θὰ ἐπενέγκῃ τὴν χειροτέρευσιν τοῦ ἀσθενοῦς, ἢ δὲ ἔλλειψις χρηστότητος καὶ σοβαρότητος αὐτὸν τὸν θάνατον αὐτοῦ. Διότι ἡ ἐπαναφορά του εἰς τὴν ἁμαρτίαν εἶνε ἐπαναφορά εἰς τὸν θάνατον τὸν ψυχικὸν καὶ τὴν ἀθλιότητα τὴν σωματικὴν.

6'. Ἡ συναίσθησις.

Τὸ δεῦτερον στάδιον τῆς ἠθικῆς βελτιώσεως ἢ θεραπείας, εἶνε ἡ συναίσθησις. Ὁ νοσῶν εἰς τὸ στάδιον τοῦτο ἄρχεται νὰ ἐννοῇ, ὅτι ὑπάρχει ἀληθῶς Θεός, ὅτι αὐτὸς ἀνήκει εἰς αὐτόν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε δίκαιος, ἅγιος, πανάγαθος, πολυεύσπλαγχνος καὶ ὅτι ἀπ' αὐτοῦ τὸ πᾶν καὶ εἰς αὐτόν τὰ πάντα. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ δυσφορία τοῦ νοσοῦντος εἶνε ἀπερίγραφτος. Ἡ συνειδησις, ἢ μέχρι τοῦδε καθεύδουσα, ἄρχεται νὰ ἀνακτᾶται τὰς δυνάμεις τῆς καὶ τὴν ἐνεργητικότητά της. Ἡ φωνὴ τοῦ ἐλέγχου εἶνε ὀξεῖα καὶ ἐπιμονος. Ἡ ῥυπαρότης τοῦ νοσοῦντος ἀποκαλυπτομένη εἰς ὅλην αὐτῆς τὴν ἀπαισιότητα καὶ δυσοσμίαν ἀπέναντι τοῦ ἐκλάμψαντος εἰς τὸ πνεῦμά του φωτὸς τῆς γνώσεως τοῦ τοιαῦτα ἔχοντος ἰδιώματα Θεοῦ καὶ τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, τὸν φέρει εἰς ἀπόγνωσιν **περὶ τῆς ἑαυτοῦ καλλιτερεύσεως**. Εἴπερ ποτὲ νῦν ἔχει ἀνάγκην παρηγορίας. Ζητεῖ νὰ στηριχθῇ. Ζητεῖ νὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τινος. Ναὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ δὲν τολμᾷ οὔτε νὰ φαντασθῇ τοῦτο. Ἡ συναίσθησις τῆς ῥυπαρότητος τῆς λέγει «εἶσαι ἀνάξιος». Οἱ μόνον παρήγοροί του εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἶνε οἱ ἐπιμελούμενοι αὐτοῦ ἄνθρωποι. Πρῶτος μεταξὺ πάντων ὁ ἱερεὺς. "Α! ἐὰν ἐννοήσῃ, ὅτι ὁ ἱερεὺς ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ, ὃν δὲν τολμᾷ νὰ ἐνατενίσῃ, τὸν ἀγαπᾷ, ἢ ἀπόγνωσις του πάραυτα **μεταβάλλεται εἰς ἐλπίδα**. Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ αὐτοῦ ἐπιμελούμενοι ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν ἀγαποῦν, νὰ τὸν οἰκτείρουν καὶ νὰ τὸν συμπαθοῦν εἰς τὴν ἀθλιότητά του. Ἡ ἀνακούφισιν ζητοῦσα ψυχὴ του ἐπιθυμεῖ πάντες νὰ τὸν θεωροῦν ἄνθρωπον, νὰ τὸν τιμοῦν ὡς ἄνθρωπον, διότι θέλει νὰ βεβαιωθῇ, ἂν ἦνε δυνατόν νὰ γείνη **ἄνθρωπος** καθὼς ἤρξατο νὰ ἐπιθυμῇ!

Εἰς ὅλα τὰ στάδια τῆς θεραπείας τοῦ ἠθικῶς νοσοῦντος, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὸ στάδιον τοῦτο τῆς συναισθήσεως, ἡ ἀστοργία ἢ ἀδιαφορία τοῦ ἱερέως, ὁ ἀγριος τρόπος τῶν ἐπιτηρούντων, αἱ ἐξευτελιστικαὶ ὕβρεις, ἡ χρῆσις τοῦ κνούτου, ἡ μετὰ σκληρότητος καὶ ἀπανθρωπίας ἐπιβαλλομένη ποινὴ διὰ τὰς ἐν στιγμαῖς παροξυσμοῦ παρεκτροπὰς τοῦ εἰς τὸ δεύτερον στάδιον τῆς θεραπείας του εὐρισκομένου, δύνανται νὰ τὸν φέρωσιν εἰς ἀπελπισίαν καὶ εἰς τὴν λήθην, ὅτι ὑπάρχει Θεός, ἀφοῦ τοιοῦτοι εἶνε οἱ ἀντιπρόσωποι του! Καὶ ἀπὸ τῆς λήθης τῆς ὑπάρξεως Θεοῦ ἀγαπῶντος καὶ θέλοντος τὴν σωτηρίαν του εὐκόλως δύναται νὰ ἐκπέσῃ εἰς τὴν ὑποδούλωσιν ὑπὸ τὸν πρῶτον κύριόν του καὶ αὐθέντην του, τὸν ἄρχοντα τοῦ κακοῦ. Συνήθως δὲ τὸ **ξανακύλισμα** τοῦτο εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πρότερον κυρίου του ἔχει πολλὴν τὴν περιπάθειαν, καὶ διὰ τοῦτο κακουργότεροι ἑαυτῶν ἀποβαίνουσιν οἱ ἐν ταῖς φυλακαῖς πρὸς θεραπείαν κεκλεισμένοι, ἐὰν ἀντὶ πνευματικῶν ἰατρῶν καὶ νοσοκόμων τύχωσιν ἀγρίων θηριοδαμαστῶν.

γ'. Ἡ μετάνοια.

Ἀπὸ τοῦ σταδίου τῆς συναισθήσεως, ἐὰν εὖρῃ, ὡς εἶπομεν στήριγμα καὶ παρηγορίαν παρὰ τῶν ἐπιτηρούντων καὶ ἐννοήσῃ, ὅτι ὅλα, ὅσα γίνονται πρὸς αὐτὸν καὶ αὐτὴ ἢ ἐπιβολὴ τῆς ποινῆς, γίνονται διὰ τὸ καλόν του, γίνονται ἵνα κατορθωθῇ νὰ ἀποτραπῇ ἀπὸ τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖον τὸν καταστρέφει καὶ νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει ἡ εὐδαιμονία του ἢ ἀληθής, προάγεται εἰς τὸ στάδιον τῆς μετανοίας τῆς ἀληθοῦς. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀνάγκη πρὸ πάντων ἐνθαρρύνσεως, πρωτίστως δὲ ἀνάγκη βεβαιώσεως ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε τόσοσιν πολυεύσπλαγχνος καὶ τόσοσιν ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἶνε τέκνον του κατὰ χάριν, ὥστε ἅμα ἀληθῶς μετανόησῃ καὶ χύσῃ δάκρυα, διότι προτιήτερα εὐρίσκετο εἰς τὴν πλάνην καὶ εἶχεν ἐγκαταλείψει τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς του, ὁ Θεὸς Πατὴρ τὸν δέχεται μὲ ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας καὶ τὸν θεωρεῖ ὡς ἓνα τῶν γνησίων καὶ

ἀληθινῶν τέκνων του, τῷ δίδει δὲ ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς κληρονομίας τῆς βασιλείας του, τὰ ὅποια ἔχουν καὶ πάντες οἱ ἅγιοι, δηλ. πάντες ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν ἐπὶ τῆς γῆς βίον των ἐπορεύθησαν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἐν τῷ τῆς μετανοίας σταδίῳ ἄρχεται νὰ γίνηται ἑαυτοῦ κύριος, ἄρχεται νὰ ἔχη φῶς εἰς τὸν νοῦν του, νὰ αἰσθάνηται παλμούς εὐσυνειδησίας, εὐσεβείας, φιλοδικαιοσύνης, ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῇ καρδίᾳ του. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, τὴν ὁποίαν ὀφείλει πρωτίστως ὁ ἱερεὺς τοῦ Σωφρονιστηρίου νὰ διαγινώσκη, χρειάζεται ἐνδειξις ἐκτιμήσεως καὶ ἐν περιστάσεσι καταλλήλοις καὶ ἔπαινοι διὰ τὴν δεικνυομένην εἰς τὸ ἀγαθὸν εὐστάθειάν του. Τὴν ἐκτίμησιν καὶ τοὺς ἐπαίνους πρωτίστως πρέπει νὰ ἀπονέμη ὁ ἱερεὺς καὶ ἰδιαίτερος καὶ ἐνώπιον τῶν ἄλλων πρὸς διέγερσιν τῆς φιλοτιμίας αὐτῶν, **ἀλλὰ μετὰ πολλῆς φειδοῦς**, ἵνα μὴ οἱ ἔπαινοι ὑπερβάλλοντες τὴν πραγματικὴν ἠθικὴν ἀξίαν τοῦ ἐπαινουμένου ἀποτύχωσι τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν γίνονται. Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ τὰ τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς τάξεως ἐντεταλμένοι ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν ἱερέα ὀφείλουσι νὰ φέρονται μετὰ εὐμενείας καὶ ἐκτιμήσεως καὶ νὰ ἐκδηλώσι τὴν εὐχαρίστησιν των διὰ τὴν **καλλιτέρευσιν** τοῦ εἰς τὸ πρότερον βαρεῖαν ἠθικὴν νόσον νοσοῦντος. Διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἐὰν μὴ δηλ. ὅλον τὸ ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ ἀνθρώπινον ἐπιτηρητικὸν περιβάλλον δὲν φαίνεται ἀληθῶς, ὅτι ἀπονέμει τὴν προσήκουσαν τιμὴν καὶ τὸν δίκαιον ἔπαινον εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἣ ὁποία ἤρξατο ἀνατέλλουσα εἰς ἕνα πρῶτον νεκρὸν καὶ ἐν οἰκτρᾷ ἀθλιότητι κατακείμενον, τότε εἰς τὸν ἐν μετανοίᾳ διατελοῦντα καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς ἀρξάμενον νὰ πορεύηται, ὑπάρχει ἔλλειψις σπουδαιστάτου ἐνθαρρυντικοῦ μέσου, ἐκ τοῦ ὁποίου πολὺ ἐξαρτᾶται ἢ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐμμονή του καὶ ἢ ἀπὸ τοῦ κακοῦ διαρκῆς καὶ μόνιμος ἀποτροπὴ του. Ἴνα μισήσῃ δηλ. τὸ κακὸν καὶ νὰ ἀγαπήσῃ τὸ ἀγαθόν, ἀνάγκη νὰ ἴδῃ καὶ τοὺς νομιζομένους ὑπ' αὐτοῦ ἀγαθοὺς, τιμίους καὶ εὐσυνειδήτους, μεγάλην σημασίαν δίδοντας εἰς τὴν πρὸς τὸ

ἀγαθὸν μετὰστασίν του. Μάλιστα δύναμαι νὰ εἶπω, ἐκ πολλῶν παρατηρήσεών μου ἀντιληφθεῖς, ὅτι ὁ ἐν πραγματικῇ μετανοίᾳ διατελῶν ἐγκληματίας ἐπιθυμεῖ σφόδρα τὴν ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς τῶν ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ τεταγμένων. Θέλει οἶονεὶ νὰ βλέπη καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μανθάνει ἀπὸ τοῦ ἱερέως, ὅτι γίνεται ἐν οὐρανῷ· «**χαρὰν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ του**». Διότι, βλέπετε, ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς τιμῆς ἀνάγεται εἰς τὴν ἐλπίδα τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμῆς καὶ δόξης διὰ τὴν ἀρετὴν του. Διότι ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο φύσει κοινωνικός, καὶ ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τῶν ὁμοίων του καταπίπτει ἠθικῶς καὶ νεκροῦται πνευματικῶς, καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἀνίσταται καὶ ἀναζῆ ἐπανερχόμενος εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς ψυχικῆς καθαρότητος.

Τὸ τῆς μετανοίας στάδιον εἶναι τὸ μακρότερον ἐν σχέσει πρὸς τὴν εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐδραίωσιν τοῦ μετανοοῦντος καὶ τὴν προαιρετικὴν καὶ διαρκῆ ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἀποτροπὴν. Τὸν ἐν καταστάσει μετανοίας διατελοῦντα ἐκτὸς τῆς ἐκδηλουμένης ἐκτιμήσεως καὶ εὐχαριστήσεως τῶν ἐπιτηρούντων τὰ μέγιστα ὑποβοηθεῖ ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία, ἣν τώρα πλέον ἔχει ὧτα νὰ ἀκούη καὶ νοῦν νὰ ἐννοῇ· ἡ λειτουργία τοῦ ναοῦ· αἱ καθημεριναὶ προσευχαὶ καὶ πᾶσαι αἱ ἱεροτελεστίαι.

Μεγίστην ἐπίδρασιν ἐξασκοῦσιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ θεραπευομένου αἱ κοιναὶ προσευχαὶ μετὰ τῆς προσηκούσης μεγαλοπρεπείας γινόμεναι. Ἡμεῖς ἀντελήφθημεν καὶ ἀντιλαμβανόμεθα τοῦτο καθ' ἐκάστην. Διὰ τοῦτο ἀνωτέρω εἶπομεν, καὶ τώρα ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς τάξεως τεταγμένοι, οἱ παρὰ τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων ὑγιεῖς θεωρούμενοι, ὀφείλουσι **κἂν μὴ θέλωσι** νὰ ἦνε εὐλαβεῖς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ, νὰ συμπροσεύχωνται μετὰ τῶν θεραπευομένων, νὰ προσέρχωνται εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ θεοῦ λόγου καὶ ἐν πᾶσι νὰ φαίνωνται εὐσεβεῖς. Διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, τοῦ ἱερέως δι' ὅλης τῆς δυνάμεώς του παριστῶντος, ὅτι ἄνθρωπος ἄνευ θρησκείας δὲν εἶνε ἄνθρωπος, καὶ χριστιανὸς μὴ προσευχόμενος τακτικῶς καὶ μὴ εὐλαβούμενος τὰ ἱερά εἶνε ψευδοχριστιανὸς μὴ διαφέρων πολὺ τοῦ ἀπίστου, οἱ θερα-

πευόμενοι περισσότερο πεφωτισμένοι ἀπὸ τοὺς μὴ τυχόν εἰς τὰ θρησκευτικὰ προσέχοντας ἐπιτηροῦντας, θεωροῦσιν αὐτοὺς χείρονας ἑαυτῶν καί, ὡς εἰκός, αἰσθάνονται αὐτοὺς οὐδεμίαν μορφωτικὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασιν ἀσκοῦντας. Διὰ τοῦτο προσθέτομεν, ὅτι ἐν Σωφρονιστηρίῳ, ἐν ᾧ τὴν πρώτην μορφωτικὴν δύναμιν ἀσκεῖ ἡ θρησκεία, ἀνάγκη ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ὑπαλλήλου μέχρι τοῦ κατωτάτου πάντες νὰ συμπροσεύχωνται κατὰ τὰς καθ' ἡμέραν γινομένας πρωϊνάς προσευχάς, καὶ πάντες νὰ παρίστανται κατὰ τὴν τέλει τῆς ἱερᾶς λειτουργίας τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς, καὶ ὅτι ἀνάγκη νὰ θεωρῆται παράλειψις σπουδαίου καθήκοντος ἢ πρὸς τοῦτο ἀδιαφορία ἄνευ ἀληθῶς δεδικαιολογημένης αἰτίας. Ἀλλὰ δικαιούται νὰ εἶπη τις, ὅτι ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ φιλοθρησκεία δὲν εἶνε φόρεμα, τὸ ὁποῖον δυνατὸν εὐκόλως νὰ περιβληθῇ ἄνθρωπος τεσσαρακονταετῆς ἢ πεντηκονταετῆς, ὅπως τὴν ὠρισμένην στολὴν τῆς ὑπηρεσίας του ἐν Σωφρονιστηρίῳ.

Ἡ εὐσέβεια εἶνε φόρεμα, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει νὰ ὑφαίνεται ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ πατρὸς ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διδασκάλου ἀπ' αὐτῆς τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, ὅτε ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νὰ ἀντιλαμβάνηται τῶν περὶ ἑαυτόν. Καὶ πῶς εἶνε δυνατὸν ἄνθρωπος ἐν ἀσεβείᾳ τὸν βίον του διελθὼν καὶ καταφρονητῆς καὶ βλάσφημος τῶν Ἱερῶν ἀπὸ τῆς μικρᾶς του ἡλικίας διατελέσας νὰ περιβληθῇ τὸ τῆς σωφροσύνης καὶ εὐσεβείας ἔνδυμα, διότι ἐπάτησε τὸν οὐδὸν τοῦ Σωφρονιστηρίου καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτό, εἰσῆλθε δὲ καὶ μένει ἐν αὐτῷ οὐχὶ ἵνα σωφρονισθῇ, ἀλλ' ἵνα σωφρονίσῃ; Ἡ ἀντίρρησης ὀρθωτάτη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπάντησις εὐχερεστάτη εἰς πάντα τὸν φυσικὸν νοῦν μὴ ἀπολέσαντα. «*Θεῖον ἐν Σωφρονιστηρίῳ πρὸς θεραπείαν τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων τοὺς ἀποδεδειγμένως σώφρονας καὶ εὐσεβεῖς ὄντας*».

δ'. Ἡ Μετάληψις.

Τὸ στάδιον τῆς μετανοίας καταλήγει εἰς τὴν ἀληθῆ ἠθικὴν ἐπανόρθωσιν καὶ τὸν ἀγιασμόν. Ἐπακολουθεῖ δὲ ἡ μετάληψις τῶν

ἀχράντων μυστηρίων. Εἰς τὴν μετάληψιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ δέχεται μόνον ἐκείνους περὶ τῶν ὁποίων εἶνε ἐντελῶς καὶ διὰ πολλῶν τεκμηρίων βεβαιωμένος, ὅτι προήχθησαν εἰς τὸ στάδιον τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς ἐν τῷ ἀγαθῷ εὐσταθείας. Μεγίστη ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο προσοχή, ἵνα μὴ μεταξὺ τῶν γινωσκόντων ἀλλήλους ἀσθενῶν καὶ πνευματικῶς θεραπευόμενων, ὑποβιβασθῇ ἡ ἀξία τοῦ μυστηρίου, δι' οὗ τελεῖται ἡ ἄμεσος μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἔνωσις τοῦ ἀνθρώπου. Ἀνάγκη νὰ διδαχθῶσι καὶ νὰ ἐννοήσωσι πάντες οἱ θεραπευόμενοι, ὅτι ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν κατόπιν ἀληθοῦς μετανοίας καὶ αὐτοπεποιθήσεως περὶ τῆς ἐν τῷ ἀγαθῷ εὐσταθείας των, θὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν μετάληψιν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἡμέρα αὕτη θὰ ἦνε μοναδική εἰς τὸν βίον των, διότι θὰ ἦνε ἡμέρα ἐορτῆς διὰ τὴν ἐκ τῆς πνευματικῆς νεκρότητος ἀνάστασίν των, θὰ ἦνε ἡ ἀφετηρία τῆς ἐν τῷ Χριστῷ ζωῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει ἡ ἀληθὴς ἐν πᾶσιν εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀνάγκη νὰ διδάξῃ καὶ νὰ πείσῃ ὁ ἱερεὺς, ὅτι ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ὀλεθρίως ἐπέρχεται ἐπ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μὴ τέλεον καθαρισθεῖς ἀπὸ τοῦ ρύπου τῆς ἁμαρτίας καὶ μὴ νικήσας ἀληθῶς τὰ πάθη του μηδὲ ὦν τὸ παράπαν πεπεισμένος, ὅτι ἀνεκτήσατο κατόπιν πλήρους θεραπείας τὰς πνευματικὰς του δυνάμεις, δι' ὧν θὰ ἀποτρέπηται πάντοτε εἰς τὸ μέλλον ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ θὰ ἐπιτελῇ τὸ ἀγαθόν, τολμᾷ καὶ προσέρχεται εἰς τὴν μετάληψιν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου.

Ἡ παρὰ τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων πλήρης γνῶσις τῆς ἀξίας καὶ τῆς σωτηρίου σημασίας τοῦ τῆς Εὐχαριστίας μυστηρίου καὶ ἡ βεβαιώσις, ὅτι ἄνευ αὐτοῦ ὁ χριστιανὸς εἰς οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔλθῃ ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν Σωτῆρα καὶ ἐπομένως ἄνευ αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ ἦνε ψευδοχριστιανὸς διεγείρουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν θεραπευόμενων ἐνθερμον τὸν ἱερὸν πόθον πρὸς τὴν θεῖαν μετάληψιν, ἀλλ' ἅμα καὶ διαρκῆ τὴν συναίσθησιν τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν ἔχουσι νὰ προσπαθήσωσιν ἐπικαλούμενοι τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ νὰ καθαρίσωσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς ρυπαρότητος τῶν ἁμαρτιῶν καὶ νὰ νικήσωσι τὰ πάθη των ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς.

§ 3. Νόμος καὶ Διάταγμα τοῦ Σωφρονιστηρίου « Ἀβέρωφ ».

Αὕτη ἐν γενικαῖς γραμμαῖς καὶ ἐν κεφαλαιώδεσι σημείοις ἡ ἐμπρέπουσα εἰς τοὺς ἐν Σωφρονιστηρίῳ κεκλεισμένους ἠθικὴν θεραπείαν. Τοιαύτην δὲ ἐννοεῖ ὁ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Σωφρονιστηρίου « Ἀβέρωφ » ἀφορῶν νόμος καὶ τὸ σχετικὸν πρὸς τοῦτον Κανονιστικὸν Διάταγμα. Ἐννοεῖ ἱερέα μετ' αὐταπαρνήσεως ἐργαζόμενον κεκτημένον δὲ τὰ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ πρὸς τοῦτο προσόντα. Ἐννοεῖ, ὡς ὤφειλε νὰ ἐννοῇ, πάντας τοὺς ἐντεταλμένους εἰς τὴν διεύθυνσιν καὶ πειθαρχικὴν ἐπιτήρησιν τῶν σωφρονιζομένων σώφρονας ἐν πᾶσι καὶ εὐλαβεστάτους πρὸς τὸν πολιτικὸν καὶ τὸν ἠθικὸν νόμον καὶ, ἵνα ἀπλῶς εἶπω, ἀληθῶς καὶ κατ' ἐπίγνωσιν ἠθικούς. Λέγω πάντας, διότι, καθ' ἃ καὶ ἐν τοῖς εἰρημένοις εἶπον, καὶ εἰς μόνον καὶ οὗτος ἔστω ὁ ἔσχατος πάντων, ἐὰν δὲν ἔχη συναίσθησιν εἰς τί ἐτάχθη νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ ἐὰν δὲν γινώσκῃ νὰ προσενεχθῇ συμφώνως πρὸς τὸν ἱερὸν τοῦ Σωφρονιστηρίου σκοπὸν, ὁ εἰς οὗτος δύναται νὰ ἀνατρέψῃ καὶ νὰ μηδενίσῃ, ὅ,τι ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ λοιποὶ προσεπάθησαν νὰ οἰκοδομήσωσι καὶ ὠκοδόμησαν.

§ 4. Ἱερεὺς — Διευθυντής.

Ποῖος πρέπει νὰ ᾔηνε ὁ ἱερεὺς ἐν Σωφρονιστηρίῳ περιττὸν εἶνε νὰ εἶπω, διότι ἡ ὀνομασία τοῦ ἀξιώματός του σαφῶς καὶ ῥητῶς ὑποδεικνύει τὰ προσόντα, τὰ ὁποῖα δεόν νὰ ἔχη.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς εἰρημένοις ὑπέδειξα, ὅτι ἔχει τὴν μεγίστην εὐθύνην ἀπέναντι Θεοῦ καὶ τοῦ ἔθνους διὰ τὴν ἠθικὴν θεραπείαν τῶν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ.

Ἐκ τῶν ἐντεταλμένων δὲ τὴν πειθαρχικὴν ἐπιτήρησιν καὶ τάξιν, δι' ὧν τὰ μέγιστα βοηθεῖται τὸ ἔργον τοῦ πνευματικοῦ ἱατροῦ, τοῦ ἱερέως, ὁ τὴν πρώτην κατέχων θέσιν καὶ πάντα νομίμως, κανονικῶς καὶ σκοπίμως διέπων καὶ διατάσσει εἶνε ὁ Διευθυντής τοῦ Σωφρονιστηρίου.

Τὸν Διευθυντὴν ἑνὸς Σωφρονιστηρίου ὀργανωμένου, ὡς τὸ περὶ οὗ πρόκειται, ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν πρωτίστως ὡς ἠθικὸν πρόσωπον. Ὅλα τὰ λοιπὰ ἔχουσι δευτερεύουσαν σημασίαν, δύνανται δὲ ἐν τάξει καὶ ἀρμονίᾳ νὰ διενεργῶνται, ὅταν ὁ Διευθυντὴς ἐννοῇ καλῶς τὸν ἱερὸν τοῦ Σωφρονιστηρίου σκοπὸν, τὸν τῆς ἠθικοποιήσεως τῶν ἐν αὐτῷ κλειομένων, καὶ συμφῶνως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κανονίζῃ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν. Ὁ Διευθυντὴς τέτακται νὰ ἐπισκοπῇ καὶ νὰ διατάσῃ τὰ τῆς φρουρήσεως καὶ τάξεως, καὶ νὰ προλαμβάνῃ πᾶν ἄτοπον δυνάμενον νὰ συμβῇ ἐκ τῆς ἀμελείας τῶν ὑπαλλήλων περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων.

Ὁ Διευθυντὴς εἶνε τὸ μόνον πρόσωπον, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία ἐμπνέει τρόμον, διότι εἰς τὴν ἐξηγημένην καὶ πάντοτε ἐν σκοτασμῷ τοὺς συνδυασμοὺς αὐτῆς δημιουργοῦσαν φαντασίαν τῶν ἠθικῶς νοσούντων παρίσταται ὡς ἡ προσωποποίησις τοῦ νόμου, οἶονεὶ ὡς Ἐρυνίς κρατοῦσα φοβερὰν, μάστιγα εἰς τὴν χεῖρα πρὸς ἀμείλικτον τιμωρίαν τῶν πρὸς τὴν Δικαιοσύνην ἀσεβησάντων καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ διατριβὴν των ἀνευλαβῶς πρὸς τὰς διεπούσας αὐτὸ διατάξεις φερομένων. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὅσονδήποτε φοβερὸν καὶ ἂν πλάττῃ ἡ φαντασία τῶν ἠθικῶς νοσούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Διευθυντοῦ, δικαίως τὸ φαντάζεται.

§ 5. Ὁ πολιτικὸς καὶ ἠθικὸς νόμος.

Διότι ὁ νόμος, ἵνα ἐπανορθώσῃ τὴν ἐξ ἀσεβείας πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ ἐγκλημα ἐκπεσοῦσαν ψυχὴν, πρέπει ἐν τῇ αὐστηρᾷ καὶ δικαίᾳ αὐτοῦ ἐφαρμογῇ νὰ παρίσταται φοβερός. Ὁ πολιτικὸς νόμος εἶναι αἰσθητικὸν σύμβολον τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου πρωτίστως πηγάζει ἡ σύστασις του. Ὅταν ἡ ἀνθρωπίνη σὰρξ κατὰ τοῦ πνεύματος ἀφεθεῖσα νὰ ἐπαναστατήσῃ, κατορθῶνῃ νὰ ἐπικρατήσῃ ἐπ' αὐτοῦ καὶ δίκην ἵππου θυμοειδοῦς καὶ ἀχαλινώτου παρασύρῃ τὸν δυστυχῆ ἄνθρωπον κατὰ παντὸς προστυχόντος

κρημνοῦ καὶ ἐπὶ τέλους ἐπαπειλῇ νὰ τὸν καταρρίψῃ εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς παντελοῦς καταστροφῆς του, ἵνα κατασταλῶσιν αἱ ἄλλοι οἰκτιροῦντες αἱ διηνεκῶς ἐξάπτουσαι καὶ μεθύουσαι, **ἀνάγκη μαστιγώσεων**. Τὰς μαστιγώσεις τὰς ἐνεργεῖ ἡ θεία πρόνοια δι' ἀσθενειῶν καὶ συμφορῶν καὶ διὰ ποικίλων ἀτυχημάτων παραδόξως, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ πρεπόντως ἐπερχομένων ἐπὶ τοὺς ἐπὶ ἰδίᾳ βλάβῃ ἀσεβοῦντας πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον τὸν ἐν τῇ συνειδήσει ἔμφυτον ὄντα. Εἰδικώτερον δὲ τὰς μαστιγώσεις ταύτας κατὰ τῆς εἰς μέγα βαθμὸν ἀτιθάσου καὶ κακουργούσης σαρκὸς ἐνεργεῖ ὁ πολιτικὸς νόμος, ὁ ἀπὸ τοῦ ἠθικοῦ, ὡς εἶπον, ἀπορρέων. Εἶνε δὲ ἱστορικῶς βεβαιωμένον, ὅτι ὁ πολιτικὸς νόμος τότε συντελεῖ εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ ἔθνικὴν τῶν ἀνθρώπων εὐημερίαν καὶ τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω προκοπὴν, ὅταν ἀπορρῆ ἀπὸ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ὑπὸ τῆς θρησκείας ἐμπνεομένου. Διότι, ἐὰν οἱ τὸν πολιτικὸν νόμον ὀρίζοντες καὶ εἰς σύστημα τιμωροῦ ἐνεργείας αὐτὸν διατυποῦντες μὴ ἐν τῷ πνεύματι τῶν διέπωνται ὑπὸ τοῦ ἠθικοῦ νόμου, εἶνε δὲ ἐσκοτισμένοι τὸν νοῦν καὶ διεφθαρμένοι τὴν καρδίαν ἐκ τῆς εἰς τὴν ἁμαρτίαν δουλείας καὶ τῆς κατεχούσης αὐτοὺς, ἕνεκα τούτου, ὑλοφροσύνης, πάντως τερατῶδές τι κατασκευάσμα θὰ παραγάγῃσιν ἐν τῇ ἀφροσύνῃ τῶν τῇ ἐπιστημονικῇ, καὶ ἐν φαινομενικῇ σοφίᾳ πραγματικῇ μωρία θὰ διέπῃ τὰς σχέσεις τῶν ἀτυχῶν ἀνθρώπων, πῶν εἰς τοιοῦτους νομοθέτας ἐμπιστευθέντων. Διὰ τοῦτο εἰς πάσας τὰς ἐποχὰς καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἁμαρτίας, ὅσάκις ἐνομοθέτησαν φιλόσοφοι, δηλονότι πνεύματα ὀλιγώτερον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐσκοτισμένα καὶ διεφθαρμένα, καὶ ὀλιγώτερον ὑλοφρονοῦντα, οἱ πολιτικοὶ νόμοι ἀπέβησαν εὐεργετικοί, διότι ἦσαν ἀπόρροια τοῦ ἐμφύτου ἠθικοῦ νόμου, ὃν τὰ ἀπὸ τῆς ὕλης ὀπωσδήποτε ἀνεξάρτητα πνεύματα τῶν φιλοσόφων νομοθετῶν εἶχον ἐν ἑαυτοῖς ἐνεργόν. Διὰ τοῦτο τέλειος ἐν τῷ ἑαυτοῦ σκοπῷ πολιτικὸς νόμος μόνον ὁ ἀπὸ τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν ἀπορρέων δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

Οὐχὶ δὲ ἀπλῶς πᾶς ὁ λεγόμενος χριστιανὸς νομοθέτης, ἀλλ' ὁ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι ἀναγεγεννημένος καὶ κατὰ τὸν τελειότατον

ἠθικὸν νόμον ζῶν, οὗτος δύναται σοφῶς καὶ ἐν πᾶσι σκοπίμως νὰ νομοθετήσῃ. Μόνον δὲ τοιοῦτοι νομοθέται δύνανται νὰ καταστήσωσι καὶ νὰ ἀποδείξωσι τὸν πολιτικὸν νόμον συστηματικὴν διατύπωσιν καὶ ἐπιτακτικὴν ἐκφάνσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν αἰωνίων ἠθικῶν νόμων τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ τῷ καθ' ὅλου ἐννοουμένῳ χριστιανικῷ πνεύματι περιεχομένων, ἐν οἷς πᾶσα κοινωνία ἀνθρώπων δύναται ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν νὰ προοδεύῃ καὶ νὰ εὐημερῇ. Διὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πολιτικὸν νόμον ἄνευ θρησκευτικῆς συνειδήσεως. Διὰ τοῦτο νῦν ἐν εἰκοστῷ μετὰ Χριστὸν αἰῶνι, ὅτε, τῆς ὑγιοῦς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας συνδραμούσης, ἡ χριστιανικὴ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη ἡλίου φαεινότερον κατεδείχθη ὡς τὸ μόνον μέσον τῆς ἀληθοῦς προόδου καὶ τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, μωροὶ καὶ τυφλοὶ καὶ ἐχθροὶ τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ἐθνῶν, ἐν οἷς ζῶσι καὶ ἐργάζονται εἶνε ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐξ ἐγωῖσμοῦ τετυφωμένοι βουλευόνται καὶ νομοθετοῦσι καὶ συστήματα πολιτικῶν νομοθεσιῶν κατασκευάζουσι, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ προσέχωσιν εἰς τὰς χριστιανικὰς ἀρχάς, καὶ ταῦτα, χριστιανοὶ λεγόμενοι καὶ διὰ χριστιανικὸν ἔθνος νομοθετοῦντες.

Διὰ τοῦτο μόνον ἐκεῖνα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη εἰς ἀληθῆ πολιτισμὸν προοδεύουσι καὶ εὐημεροῦσι, τὰ ὅποια ἔχουσι βουλευτὰς καὶ νομοθέτας, ἄρχοντας, καὶ ἐν γένει δημοσίους λειτουργοὺς χριστιανούς, οὐκ ὀνόματι ἀλλὰ καὶ διανοίᾳ καὶ συναισθήματι. Διὰ τοῦτο εἰς τὰ χριστιανικὰ ἐκεῖνα ἔθνη, εἰς τὰ ὅποια δὲν ὑπάρχει ζωὴ πνευματικὴ ἐκ τῆς πίστεως πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκ τῆς προσηκούσης ἐκτιμήσεως τῆς καθ' ὅλου ἐννοουμένης ἠθικότητος πηγάζουσα, εἰς τὰ ἔθνη αὐτὰ τοὺς πολιτικοὺς νόμους εἴτε ὀθνεῖους εἴτε πρωτοτύπους πάντοτε σύγχυσις καὶ νεκρότης χαρακτηρίζει, πάντοτε διαστροφῆς ἐπιδεικτικοὶ ἀποδεικνύονται, καταντῶσι δὲ εἰς τερατῶδές τι πολυνομίας σύστημα, σύστημα τοῦ ὁποίου, σᾶς βεβαιῶ, ἀπειράκις προτιμότερα ἢ ἀνομία.

Δὲν λέγω ὑπερβολάς, λέγω πράγματα. Δὲν εἶνε γέννημα τῆς κεφαλῆς μου, ὅ,τι ὑποστηρίζω, εἶνε διδασκαλία τῆς ἱστορίας τῆς

ἀπὸ Χριστοῦ καὶ ἐντεῦθεν, εἶνε βεβαίωσις τῆς σημερινῆς πείρας, ἣν δύναται νὰ λάβῃ πᾶς ὁ μὴ τυφλὸς τὸν νοῦν καὶ ὁ μὴ ξηρὸς τὴν καρδίαν. **Οὐδὲν ἄνευ ἠθικῶν ἀρχῶν, διότι οὐδὲν ἄνευ φωτός.** Ἡ ἐκτὸς τῆς πίστεως εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐργαζομένη διάνοια εἶνε διάνοια ἐν τῷ σκότει ἐργαζομένη καὶ τὰ προϊόντα αὐτῆς δὲν δύναται παρὰ νὰ ᾔνε τερατώδη ἐν τῇ στρεβλότητι αὐτῶν ἐξαμβλώματα.

§ 6. Διευθυντοῦ ἠθικὴ ἀξία καὶ ἀσυμφωρία.

Θὰ μοὶ συγχωρήσωσιν, ὡς φρονῶ, οἱ ἀναγνώσταί μου, τὴν ἀπὸ τοῦ θέματος φαινομενικὴν ἀπομάκρυνσιν, καὶ θὰ μοι χθῆσωσιν ὀλίγον, ἵνα εἰς τὴν ἐνότητα τῶν ἰδεῶν μου ἐμμένωσι, διότι δὲν ἠδυνάμην ἢ νὰ ὑποπέσω εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν ταύτην, ἐκτραπέισις ἀνεπαισθήτως τῆς γραφίδος μου εἰς τὸν διὰ γενικῶν γραμμῶν χαρακτηρισμὸν τοῦ πολιτικοῦ νόμου. Εὐρίσκω δὲ φαινομενικὴν τὴν ἀπομάκρυνσιν ταύτην, διότι τὴν ἱερότητα τοῦ πολιτικοῦ νόμου θέλων νὰ χαρακτηρίσω τὸν Διευθυντὴν, περὶ οὗ πρόκειται, σκοπῶ νὰ παραστήσω ὡς ἱερὸν πρόσωπον ἐντεταλμένον νὰ ἐπιτελέσῃ τὰ ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ καθήκοντα αὐτοῦ οὐ μόνον ὑπ' ἀνθρώπων νομοθετησάντων καὶ διαταξάντων, ἀ ἔχει ἀνά χειρας Νόμον καὶ Διάταγμα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Θεοῦ καὶ πρωτίστως ἀπὸ Θεοῦ.

Διότι πᾶν ὀρθὸν καὶ ὠφέλιμον ἐν τῇ σκοπίμῳ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ καὶ ἐφαρμογῇ μόνον ἀπὸ Θεοῦ δύναται νὰ προέλθῃ. Καὶ θέλω καὶ ὀφείλω νὰ θεωρῶ καὶ νὰ παραστήσω τὸν Διευθυντὴν ἐνὸς Σωφρονιστηρίου ὡς πρόσωπον ἱερότητα ἐνέχον καὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὀφείλον νὰ αἰσθάνηται, ὅτι εἶνε ἐντεταλμένος εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, εἰς ὃ ὑπ' ἀνθρώπων τέτακται. Διότι τὴν ἐργασίαν ἐν ἐνὶ Σωφρονιστηρίῳ, ὡς τὸ γενόμενον ἀφορμὴ εἰς τὴν πραγματείαν μου ταύτην, τὴν ἐργασίαν, λέγω ἐν Σωφρονιστηρίῳ τοιοῦτῳ, θεωρῶ ἐργασίαν, ἣ ὅποια εἰς ὅλα αὐτῆς τὰ σημεῖα πρέπει νὰ γίνηται ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Θεοῦ. Διότι ἄλλῶς οὐδὲν δύναται νὰ

κατορθωθῆ. Ὁ ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ λοιπὸν τεταγμένος νὰ ἐφαρ-
μόσῃ τὸν διέποντα τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ νόμον, ὁ Διευθυντής,
ἀνάγκη νὰ παρίσταται φοβερός προκειμένου καὶ περὶ τῆς ἐλαχί-
στης τῶν νοσοῦντων παρεκτροπῆς, ἀντικειμένης εἰς τὰ διατε-
ταγμένα καὶ παραβλαπτούσης τὴν θεραπείαν αὐτῶν.

Ἄνάγκη ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ συμπεριφορᾷ καὶ τῇ τῶν καθηκόντων
ἐνεργείᾳ νὰ βεβαιώσῃ τοὺς πρὸς τὸν πολιτικὸν νόμον ἀσεβή-
σαντας καὶ εἰς ἐγκλήματα ὑποπεσόντας, ὅτι ἐννοεῖ λόγῳ καὶ ἔργῳ
νὰ διδάξῃ καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτοὺς τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν εὐ-
πειθειαν πρὸς τὸν νόμον, καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ καὶ ἄκοντας νὰ
συνειθίσωσιν εἰς τοῦτο, ἵνα θεραπευθῶσιν ἐκ τοῦ ἐγωϊστικοῦ τύφου,
ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐσκοτισμένοι δύνανται, ὡς εἰς τὸ πρότερον, πάλιν
νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν ἀσέβειαν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον καὶ θεῖον
δίκαιον καὶ ἀχαλίνωτοι μένοντες νὰ ἐκτραπῶσιν εἰς πᾶν εἶδος
κακουργίας, τὴν κοινωνίαν βλάπτοντες καὶ ἑαυτοὺς καταστρέφοντες.

Τὸ μέσον τῆς ἐπιβολῆς τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς εὐπειθείας πρὸς
τὸν νόμον καὶ τὴν τάξιν εἶνε αἱ ποιναί.

§ 7. Ὁ Διευθυντής καὶ αἱ ποιναὶ ἐν Σωφρονιστηρίῳ.

Ἐν τούτῳ ὅλη ἡ προσοχή. Ἐν Σωφρονιστηρίῳ αἱ ποιναὶ πρέπει
νὰ ἐπιβάλλωνται αὐστηρότατα, ἀλλὰ **πατρικῶς**. Ἀσυμβιβάστων
ἐννοιῶν ὀξύμωρον σχῆμα δὲν ἀποτελεῖ βεβαίως ὁ συνδυασμὸς τοῦ
«**αὐστηρότατα ἀλλὰ πατρικῶς**». Διότι ἡ ποινὴ μόνον ὑπὸ τὰς συν-
θήκας τῆς πατρικῆς αὐστηρότητος ἐπιβαλλομένη δυνατόν νὰ ἐπε-
νέγκῃ τὸ ἐπιδιωκόμενον δι' αὐτῆς ἀποτέλεσμα. Οἷαδῆποτε ποινὴ
καὶ παρ' οἰουδήποτε ἐπιβαλλομένη κύριον ἢ μόνον σκοπὸν δέον νὰ
ἔχῃ τὴν ἠθικὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ εἰς τὸ κακὸν ἐκτραπέντος καὶ πε-
σόντος. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς ποινῆς, ἵνα ἐπενέγκῃ τὸ ἐπιζητούμενον ἀπο-
τέλεσμα τοῦτο, ἀνάγκη νὰ συνοδευθῆ μετὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ
σκοποῦ αὐτῆς, ἵνα ἐννοήσῃ καὶ πεισθῆ ὁ τιμωρούμενος, ὅτι οὐδεὶς
ἄλλος ὀφελεῖται ἐκ τῆς ἀποτίσεως τῆς ἐπιβεβλημένης αὐτῷ ποινῆς
ἢ αὐτός, εἰς ὃν ἐπεβλήθη. Ἄνάγκη νὰ ἐννοήσῃ καὶ νὰ πεισθῆ,

ὅτι καὶ ἡ ποινὴ εἶνε ἐν τῶν φαρμάκων τῆς πνευματικῆς του θεραπείας. Ἡ κατανόησις τῆς σημασίας τῆς ποινῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὠφέλιμον ἀποτέλεσμα δύναται νὰ κατορθωθῇ καὶ διὰ τῶν καθημερινῶν ὁμιλιῶν τοῦ ἱερέως, ὁ ὁποῖος περὶ πάντων ἔχει τὸ καθῆκον νὰ διαφωτίζῃ τοὺς ἠθικῶς νοσοῦντας καὶ ἀμβλυωποῦντας. Ὁ ἱερεὺς ἐνὸς Σωφρονιστηρίου, ἐν ἑκ τῶν σπουδαιοτάτων θεμάτων του, περὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὁποῖου συχνότατα ὀφείλει νὰ ἐνδιατρίβῃ, μεθ' ὅσης δύναται πειστικῆς τέχνης, ὀφείλει νὰ θεωρῇ τὸ τῆς βεβαιώσεως, ὅτι οἱ πρὸς τὸν ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν νόμον ἀσεβοῦντες καὶ εἰς κακουργήματα ἐκτρεπόμενοι ἀνάγκη νὰ ὑποβάλλωνται εἰς σωματικὰς ποινάς, ἵνα τὸ τῆς σαρκὸς φαῦλον σφρίγος κατασταλῇ καὶ περιορισθῇ εἰς τὴν ἀκίνδυνον φυσικότητά του. Καὶ ὅμως δὲν θὰ ὠφελήσῃ τίποτε ἢ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου γινομένη διδασκαλία, ἐὰν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ αἱ ὑπὸ τοῦ Νόμου διὰ τὰς ποικίλας παρεκτροπὰς ὀριζόμεναι ποιναὶ δὲν ἐπιβάλλωνται **διδασκτικῶς**. Αἱ ποιναὶ δύνανται νὰ ἐπιδράσωσι διδασκτικῶς καὶ ἐπανορθωτικῶς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ συναίσθηματος τοῦ ἠθικῶς νοσοῦντος, ἐὰν ἐπιβάλλωνται κατόπιν ἀποδεδειγμένης ἐνοχῆς, ἐπιβάλλωνται δὲ οὐχὶ ἀγρίως καὶ μετὰ ἐνδείξεως περιφρονητικῆς σκληρότητος, ἀλλὰ σοβαρῶς καὶ μετὰ ἐνδείξεως **οἴκτου** καὶ **ἐπιεικείας** πρὸς τὸν μὴ ἐννοοῦντα τὸ συμφέρον του. Ὁ πρὸς τὸν τιμωρούμενον **οἴκτος**, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ λεχθῇ **σοβαρὰ συμπάθεια** (διότι τρυφεραὶ συμπάθειαι εἰς τοὺς τοιαύτην νόσον νοσοῦντας εἶνε μεγάλαι καὶ ἐπιβλαβέσταται μωρίαί), ὁ οἴκτος, λέγομεν, ἐκδηλούμενος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς δι' ὀλίγων μεμετρημένων καὶ σοβαρῶς ἐκστομιζομένων λόγων καὶ δι' ἀναλόγων πρὸς τὴν περίστασιν μορφασμῶν τοῦ προσώπου καὶ κινήσεως τῆς κεφαλῆς, δύναται νὰ καταστήσῃ τὴν ἐπιβαλλομένην ποινὴν δραστικώτατον καὶ ὠφελιμώτατον φάρμακον. Ἐὰν οὕτως δὲν ἐπιβληθῇ ἡ ποινὴ εἰς τὸν ἐν Σωφρονιστηρίῳ θεραπευόμενον, ἀντιληφθῇ δὲ ὁ τιμωρούμενος, ὅτι δὲν τὸν οἰκτεῖρουσι διὰ τὴν ἀθλιότητά του οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ χειρονομιῶν καὶ λόγων ἐξευτελίζουσι καὶ χεί-

ρονα κτήνους θεωροῦσι, τότε ἡ ἐπιβαλλομένη ποινὴ φέρει τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα· κάμνει ἄγριον τὸν τιμωρούμενον. Καὶ ἐὰν πόθον τινὰ πρὸς τὴν ἡμερότητα ἠσθάνθη ἐκ τῶν προτρεπτικῶν τοῦ ἱερέως λόγων, τέλεον ἀποβάλλει αὐτόν, πολὺ δικαίως πείθων ἑαυτὸν ἐν τῷ σκοτασμῷ του, ἐν ᾧ διατελεῖ, ὅτι, ἀφ' οὗ τὸ ἐξουσιάζον αὐτοῦ περιβάλλον εἶνε σκληρὸν καὶ ἄγριον καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του **δεδικαιολογημένως** (!) ἀνήμερον, θὰ ἦτο παράλογον νὰ ἀποβάλῃ αὐτὸς τὴν ἀγριότητα, καὶ νὰ μεταβάλῃ τὴν τέρπουσαν αὐτὸν σκληροκαρδίαν εἰς ἀγαθότητα. Μέγα ἀμάρτημα, ἢ, ἵνα εἶπω ὀρθότερον καὶ ἐκφραστικώτερον, **μεγίστη μωρία**, ὀλεθριώτατα ἔχουσα τὰ ἀποτελέσματα, εἶνε τὸ νὰ θεωρῶσιν οἱ ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς θέσεώς των ὑποχρεούμενοι νὰ ἐπιβάλλωσι ποινάς, νὰ θεωρῶσι τὸν παρεκτρεπόμενον καὶ ποινῆς ἄξιον, οὐχὶ ἄνθρωπον, ἀλλὰ κτῆνος. Καὶ τόσην μεγάλην μωρίαν ὑπολαμβάνω τοῦτο, ὅσον περισσότερον σκέπτομαι καὶ πείθομαι, ὅτι ὁ ὡς κτῆνος θεωρούμενος καὶ ὡς κτῆνος τιμωρούμενος καὶ ἀγρίως ἐξευτελιζόμενος ἐκείνην τὴν στιγμήν, καθ' ἣν τοῦτο πάσχει, εἰς ἄγγελον ἀπέναντι τῆς θείας εὐσπλαγχνίας μεταβάλλεται, χάρις εἰς τοὺς οὕτω αὐτὸν μεταχειριζομένους, ἡ δὲ ὑποτιθεμένη κτηνώδης κατάστασις του μετατίθεται κατὰ τοὺς αἰωνίους καὶ ἀναλλοιώτους ἠθικοὺς νόμους εἰς τοὺς ἐκ χυδαίου ἐγωϊσμοῦ ἐνασμενίζοντας νὰ μεταβάλλωσι τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα εἰς κτηνώδη.

Τοῦτο φρονῶ διὰ τὴν ἐπιβολὴν πάσης ποινῆς ἐν οἰαδῆποτε περιστάσει, ὅπουδῆποτε καὶ παρ' οἰουδῆποτε ἐπιβαλλομένης, ἀλλὰ πρωτίστως καὶ κυρίως εἰς ἕν Σωφρονιστήριον, τὸ ὁποῖον, ὡς ἀνωτέρω κατεδείξαμεν, δὲν δύναται νὰ θεωρῆται ὡς ἄλλο τι παρὰ ὡς πνευματικὸν θεραπευτήριον λειτουργοῦν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν ἀυστηρῶς διδασκομένης καὶ ἐφαρμοζομένης δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐμπράκτως ἐκδηλουμένης χριστιανικῆς ἀγάπης.

Ἡ ἀληθὴς ἐν τῷ σκοπῷ αὐτῆς ἔννοια αὕτη τῶν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ ἐπιβαλλομένων ποινῶν βάρβαρον καὶ κακοῦργον ἀποδεικνύει τὴν ποινὴν τοῦ ἀνηλεῶς καὶ ἀγρίως μαστιγῶναι τοὺς ἠθικῶς θεραπευομένους.

Καὶ εἰς τοῦτο ἀνάγκη πολλῆς προσοχῆς ἐκ μέρους τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Σωφρονιστηρίου. Διότι δὲν ἀρκεῖ νὰ γινώσκῃ οὗτος τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐπιφέρει ἢ μετὰ ἀγρίου καὶ θηριώδους τρόπου ἐπιβαλλομένη ποινή, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ὑπάλληλοι, οἱ ἐν τῇ ἐπιτηρήσει τῆς τάξεως ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἴσα ἴσα καὶ διὰ τὴν καθ' ὅλου συμπεριφορὰν, ὁ Διευθυντής, ὁ περὶ πάντων ἔχων νομικὴν καὶ ἠθικὴν εὐθύνην, δὲν πρέπει νὰ ἐννοῇ τὸν ἑαυτὸν του καλῶς καὶ σκοπίμως ἰστάμενον εἰς τὴν θέσιν του, ἐὰν μὴ ἀπόλυτον ἐξασκῆ κράτος ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων του, οἱ ὅποιοι, ὡς εἰκός, πρέπει νὰ ἦνε ἀφωμοιωμένοι πρὸς τὰς διαθέσεις του, ἵνα ὑπάρχῃ συνεκτικότης ἐνεργείας καὶ πλήρης συνεννόησις καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις.

§ 8. Ἡ ἀλληλοδοῦθεια Διευθυντοῦ καὶ Ἱερέως.

Ὁ οὕτως ἐννοούμενος Διευθυντής μετὰ τῶν πρὸς τὰς διαθέσεις του ἀφωμοιωμένων ὑπαλλήλων του καθιστᾷ τὸ ἔργον τοῦ μετ' αὐταπαρνήσεως ἐργαζομένου ἱερέως τοῦ Σωφρονιστηρίου συντελεστικώτατον εἰς τὴν ἠθικὴν θεραπείαν πάντων τῶν ἠθικῶς θεραπευομένων. Καὶ ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν οὕτω σκεπτόμενον καὶ ἐνεργοῦντα Διευθυντὴν σημαντικωτάτην παρέχει συνδρομὴν. Δύο κυρίως εἶνε οἱ συντελεσταὶ τῆς πληρώσεως τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ ἐνὸς Σωφρονιστηρίου ὀργανωμένου, ὡς τὸ Ἀβερῶφειον, ὁ Διευθυντής καὶ ὁ ἱερεὺς. Ἐὰν οὗτοι δὲν συνεννοηθῶσι πληρέστατα εἰς τὸν τρόπον, δι' οὗ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ πραγμάτωσις τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ, ὅλα μάταια καὶ οὐδὲν δύναται νὰ κατορθωθῇ. Αἱ ἀρχαί, ἐφ' ὧν δέον νὰ συνεννοηθῶσιν εἶνε ἠθικαί, ὡσπερ καὶ ὁ σκοπός, εἰς ὃν εἶνε τεταγμένοι νὰ ὑπηρετήσωσιν, εἶνε ἠθικός καὶ οὐδὲν ἄλλο. Εἶπον, ὅτι ὁ ἱερεὺς ἔχει μείζω παντὸς ἄλλου εὐθύνην διὰ τὴν ἐπιτυχῆ θεραπείαν τῶν ἠθικῶς νοσησάντων καὶ ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ πρὸς τὴν ἐκ τῆς νόσου ἀπαλλαγὴν αὐτῶν κλειομένων. Ἄλλ' ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν, ὅτι τὰ διάφορα τῆς θεραπείας στάδια ἀναγράφων σαφῶς ὑπὴνιξάμην, ὅτι

ὁ ἱερεὺς οὐδὲν δύναται, ἐὰν πάντες οἱ εἰς τὰ τῆς πειθαρχικῆς τάξεως ἐντεταλμένοι ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου μέχρι τοῦ ἐλαχίστου δὲν ἐμπνέωνται ὑπὸ τῶν αὐτῶν διαθέσεων πρὸς τὴν πνευματικὴν θεραπείαν καὶ δὲν κατανοῶσι πληρέστατα, ὅτι ἡ θέσις αὐτῶν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ εἶνε θέσις πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἱεροῦ τῆς πνευματικῆς θεραπείας σκοποῦ, δι' ὃν ἰδρυται καὶ πρὸς ὃν λειτουργεῖ καὶ ὀφείλει πάντοτε νὰ λειτουργῇ.

§ 9. Παραδείγματα τῆς ὀλεθρίου ἀσυμφωνίας μεταξὺ τῶν ἐπιτηρούντων καὶ τοῦ ἱερέως.

α'. Ὁ οἶκτος πρὸς τοὺς νοσοῦντας.

Ἐὰν ὑποθεθῇ πρῶτον, ὅτι ὁ ἱερεὺς διδάσκει καὶ πείθει, ὅτι οἱ εἰς τὴν ἀνηθικότητα ἐκ τῆς παιδικῆς αὐτῶν ἡλικίας ἐκτραπέντες, καὶ κατ' ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν εἰς τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν ἀτιμίαν ὑποπεσόντες δύνανται νὰ ᾔνε βέβαιοι, ὅτι Θεὸς καὶ ἄνθρωποι θὰ τοὺς ἀγαπῶσι, καὶ ὅτι πλήρη τὴν ἑαυτῶν τιμὴν θὰ ἀνακτήσωνται ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ θὰ εὐδαιμονήσωσιν ἀληθῶς, ἐὰν προσέλθωσιν ἀπὸ καρδίας εἰς τὸν Θεὸν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, ἐὰν μετανοήσωσι διὰ τὰς παρεκτροπὰς των, ἐὰν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν θέσωσιν ἀληθῶς καὶ μονίμως τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν πολιτικὸν νόμον, ὁ ὁποῖος δικαίως τιμωρεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν ἀσεβοῦντας, διότι ἄνευ αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ κοινωνία οὔτε ἔθνος. Ὁ Διευθυντῆς ἐξ ἀντιθέτου ἢ οἱ ὑπ' αὐτὸν ὑπάλληλοι δι' ὅλης αὐτῶν τῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς οὕτω διδασκομένους δεικνύουσιν, ὅτι φληναφήματα εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ ἱερέως λεγόμενα. Διότι δικαιοσύνη καὶ ἀγάπη δὲν θὰ ᾔπῃ τίποτε· καὶ ἀνθρωπισμὸς καὶ εὐγένεια, καὶ ἐλπίς καὶ φόβος Θεοῦ εἶνε λέξεις κεναί. Τὸ Σωφρονιστήριον ἐγένετο ἵνα ὑπάρχουν θέσεις ἐπιτηρούντων καὶ νὰ κλείουν οἱ τοῖχοί του «τὰ ἀποβράσματα τῆς κοινωνίας!» «τὰ ἀποφῶλια τέρατα!» «τὰ κτήνη!» τὰ τά. . .», τοῦ ἱερέως ἡ θέσις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ, διότι σκοπὸς τοῦ Σωφρονιστηρίου δὲν ὑπάρχει.

δ'. Ἡ βλασφημία τῶν ἱερῶν.

Ἐὰν ὑποτεθῆ δεύτερον, ὅτι ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν κύριον τοῦ Σωφρονιστηρίου σκοπὸν ἀποβλέπων προσπαθεῖ δι' ὅλης τῆς τῶν ἀσθενῶν πνευμόνων του δυνάμεως νὰ ἐμφυσήσῃ θρησκευτικὴν ζωὴν εἰς τὰς ἀπεξηραμένας καὶ ἐλεεινὴν νεκρότητα πασχούσας ψυχάς.

Κόπτεται καὶ διὰ ζοφερῶν χρωμάτων παριστᾷ τὸ στυγερὸν τῆς πρὸς τὰ ἱερά βλασφημίας ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐκδήλωσις ὑπερβαλλούσης ἀγριότητος, ἀλλὰ καὶ αἰσχίστης ἀσεβείας πρὸς τὸν ἠθικὸν κόσμον καθ' ὅλου. Συναίσθημα ἱεράς ἀγανακτήσεως μὲ ἀναγκάζει νὰ παρενθέσω προκειμένου περὶ βαρυτάτου ἠθικοῦ ἐγκλήματος τὴν ἐξῆς παρατήρησιν. Καθ' ἃ τὰ ὦτα ἡμῶν βεβαιουῦσιν εἰς τὸ στυγερὸν τοῦτο ἔγκλημα ὑποπίπτουσι καὶ ἀρειμάνιοι Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, τὸν σταυρὸν ἐπὶ κεφαλῆς ὡς σύμβολον τῆς ἰσχύος των φέροντες, καὶ οἱ τὴν ἠθικὴν τῶν πόλεων τάξιν ἐπιτηροῦντες, οἱ ἄλλως λεγόμενοι ἀστυνόμοι.

Λέγεται δέ, ὅτι ἡ αἰσχίστη αὕτη ἀσέβεια πρὸς τὸν Θεὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς πᾶν, ὅ,τι σχετίζεται πρὸς τὴν λατρείαν Αὐτοῦ ἐκδηλοῦται οὐχὶ σπανίως, ἀλλὰ συχνότατα καὶ παρὰ τοῖς δημοσίοις τοῦ Κράτους λειτουργοῖς, ἀνωτέροις καὶ κατωτέροις, καὶ παρὰ ἐντίμοις λεγομένοις προσώποις καὶ παρὰ . . . δικασταῖς!!

Πάντας τοὺς ἄλλους τοὺς ἐννοῶ, διότι τῆς θρησκευτικῆς ἐπιβολῆς μὴ κοινωνικῶς καὶ καθ' ὅλου ἐθνικῶς ὑπαρχούσης, τοῦ δὲ θρησκευτικοῦ ἐξευτελισμοῦ βασιλεύοντος, οἱ ἄνθρωποι ἀγαλινώτως μαίνονται ἐκ φαυλεπιφαυλοτάτου τῆς ἀθλίας σαρκὸς σφρίγγους καὶ αὐτὰ δὲ τὰ θεῖα εὐχαριστοῦνται νὰ λακπατῶσιν ὑπὸ τὴν πτέρναν αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην ποτὲ νὰ ἐννοήσω, πῶς οἱ τελευταῖοι, οἱ Ἕλληνες δηλαδὴ δικασταὶ καὶ νομοθέται, δι' ἑαυτοὺς πρῶτον καὶ διὰ τὸ ἔθνος δὲν ἐνόησαν εἰσεῖτι, ὅτι ἀγχόνης ἄξιος κατὰ τὸν ἠθικὸν καὶ πάντα χριστιανικὸν πολιτικὸν νόμον πρέπει νὰ θεωρηθῆται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑβρίζει αἰσχροῶς τὸν Θεὸν τοῦ ἔθνους του, ἄνευ τῆς ἰδέας τοῦ ὁποίου οὐδέν, ἀπολύτως οὐδέν δύναται νὰ ἴσταται σκοπίμως καὶ ἐπωφελῶς εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ἐὰν λοιπὸν

ὁ μὲν ἱερεὺς τοῦ Σωφρονιστηρίου τὸ στυγερόν ἀμάρτημα τῆς πρὸς τὰ ἱερά βλασφημίας σφοδρῶς καταστηλιτεύη, ἵνα εἰς συναίσθησιν φέρῃ τοὺς θεραπευομένους, εἰς δὲ τῶν ὑπαλλήλων οἰοσδήποτε, (Θεὸς νὰ φυλάξῃ νὰ μὴ ᾔνε ὁ Διευθυντής), ὀδηγῶν ἕνα παρεκτραπέντα εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτίσεως τῆς ποινῆς του ἀγρίως ὥθει αὐτὸν ἐνώπιον πάντων τῶν λοιπῶν καὶ αἰσχίστως τοῦ ὑβρίζῃ τὸν Θεὸν καὶ τὸν σταυρόν. τὸν ὁποῖον εἰσέτι ὁ τάλας δὲν ἐνόησε καλὰ καλὰ εἶναι ὑπάρχη, τότε ἡ περὶ βλασφημίας ὁμιλία καὶ περὶ καταπαύσεως αὐτῆς προσπάθεια τοῦ ἱερέως μεταβάλλεται εἰς ματαιοπονίαν ἐντελῶς ἄσκοπον. Διότι οἱ σωφρονιζόμενοι, ἢ ἄλλως οἱ πνευματικῶς θεραπευόμενοι, παρ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας θὰ γείνωσιν ἀσεβέστεροι καὶ κακουργότεροι ἑαυτῶν.

γ'. Ἡ μέθη.

Ἐὰν ὑποτεθῇ τρίτον, ὅτι ὁ ἱερεὺς διδάσκει καὶ πείθει, ὅτι τὸ ἐλάττωμα τῆς μέθης ὀλέθρια ἐπάγεται τὰ ἀποτελέσματα καὶ ἐπ' αὐτὸν τὸν μέθυσον καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους, γίνεται δὲ αἰτία πολλῶν ἐγκλημάτων, τὸν δὲ ἄνθρωπον καθιστᾷ ἐλεεινὸν καὶ ἄθλιον. Καὶ πείθονται οἱ ἠθικῶς θεραπευόμενοι, καὶ οἱ μὲν μὴ ὑπὸ τοῦ πάθους τούτου κατεχόμενοι ὀπλίζονται μετὰ συντόνου καὶ διαρκοῦς προσοχῆς, ἵνα μὴ εἰς τοῦτο παρασυρθῶσιν, οἱ δὲ κατεχόμενοι συγκινοῦνται εἰς μεταμέλειαν, κατανοοῦσι τὴν πλάνην των καὶ ἀποφασίζουσι νὰ καταπολεμήσωσι τὸ τὴν δυστυχίαν εἰς αὐτοὺς προπαρασκευάζον ὀλέθριον τοῦτο πάθος.

Ἄλλ' εἰς τῶν ὑπαλλήλων, ἔστω καὶ ὁ ἔσχατος, (Θεὸς νὰ φυλάξῃ νὰ μὴ ᾔνε ἐκ τῶν ἀνωτέρων), φωρᾷται λόγοις τε καὶ ἔργοις οἴνου μεμεστωμένος. Ὑβρίζει τοὺς μὲν, ραβδίσει τοὺς δέ, ἐν ὅλῃ του δέ, ὡς εἰκός, τῇ συμπεριφορᾷ, μανιωδῶς ἀσχημονεῖ καὶ, τῶν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησίν του νηφαλίων ὄντων, αὐτὸς ἀθλιώτερος παρίσταται, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ περὶ μέθης καὶ εὐσχήμονος συμπεριφορᾶς λόγοι τοῦ ἱερέως εἰς ἔπεα πτερόεντα πάραυτα μεταβάλλονται, καὶ τοὺς λόγους τούτου ἀνωτέρω εἵπομεν.

δ'. Ἡ κλοπή.

Ἐάν ὑποτεθῆ τέταρτον, ὅτι ὁ ἱερεὺς συχνότατα καὶ διὰ ζοφερωτάτων χρωμάτων χαρακτηρίζει τὸ ἔγκλημα τῆς κλοπῆς, καὶ διδάσκων πείθει τοὺς ἠθικῶς νοσοῦντας καὶ ὑπὸ θεραπείαν διατελοῦντας, ὅτι πᾶσα ἀδικία καθ' οἰουδήποτε καὶ ὀπωσδήποτε γινομένη ἐπάγεται τὸν ἠθικὸν καὶ τὸν σωματικὸν ὄλεθρον αὐτοῦ τοῦ ἀδικοῦντος. Διότι, ἐάν τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων διαφύγη καὶ μὴ ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ νόμου μαστιγῶθῃ, πάντως οἱ μῦθοι τῆς δικαίας τοῦ Παντεπόπτου Θεοῦ ὀργῆς θὰ τὸν περιλάβωσιν εἰς τοὺς καταθλιπτικὸς ὀδόντας αὐτῶν καὶ ἀλλοίμονόν του. Ἡ μετ' ἀγριότητος ἐκδηλουμένη ἀδικία. (ἐξακολουθεῖ νὰ ἀναπτύσση ὁ ἱερεὺς) ἢ Θεὸν καὶ ἀνθρώπους ἐξοργίζουσα καὶ εἰς τὸ ὄνειδος καὶ τὴν περιφρόνησιν τῆς κοινωνίας καταρρίπτουσα τὸν ἀδικοῦντα, εἶνε πᾶσα βιαιοπραγία καὶ πᾶσα ἀπάτη ἀναισθητῶς καὶ ἀσυνειδήτως καὶ ἐπὶ προφανεῖ τοῦ πλησίον βλάβη γινομένη. Εἶδος δὲ βιαιοπραγίας ἢ ἀπάτης, καὶ δὴ τὸ χεῖριστον, εἶνε καὶ ἡ κλοπή. Τοιαύτην δὲ οὖσαν ὀφείλει πᾶς νοῦν ἔχων ἄνθρωπος νὰ ἀποφεύγη καὶ νὰ ἀποδοκιμάζῃ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ προτιμᾷ νὰ ἀποθάνῃ ἐκ πείνης καὶ κακουχίας, παρά νὰ ζητήσῃ τὴν θεραπείαν τῆς ἐνδείας αὐτοῦ ἐν τῷ ἔγκλήματι τούτῳ. Ἐάν, λέγομεν, ὑποτεθῆ, ὅτι ὁ ἱερεὺς τοιαῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα παραπλήσια διδάσκει, ἵνα φέρῃ εἰς συναίσθησιν καὶ εἰς μεταμέλειαν τοὺς τυχόν ὑπὸ τοῦ ἐλαττώματος τοῦ νοσφισμοῦ τῶν ἀλλοτρίων κατεχομένους, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου οἱ διδασκόμενοι καὶ πειθόμενοι ἀντιλαμβάνονται, ὅτι μετὰ τῶν ἐπιτηρούντων καὶ ἐν γένει πρὸς τὸ Σωφρονιστήριον σχετιζομένων συμβαίνουσι τινες μικροαπάται καὶ ἐκδηλοῦνται τάσεις πρὸς μικροκλοπὰς ἐκ τῶν ἐνότων, τότε ἢ περὶ ἀδικίας καὶ κλοπῆς λόγοι τοῦ ἱερέως οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα δύνανται νὰ φέρωσι, διότι πολὺ ὀρθῶς οἱ θεραπευόμενοι δικαιοῦνται ὡς ἐκ τῆς καταστάσεώς των νὰ φρονῶσιν, ὅτι ἡ κλοπή ἐπιτρέπεται, ἀφ' οὗ καὶ ἐν Σωφρονιστηρίῳ ἐπιτρέπεται.

Ἀσήμαντοι βεβαίως καὶ ἀνάξια λόγου δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν

αί τυχόν δυνάμεναι νὰ παρατηρηθῶσι μικροαπάται καὶ μικροκλοπαὶ ἐν ἐνὶ Σωφρονιστηρίῳ σχετικῶς πρὸς τὰς ἐπισήμους μεγαλοκλοπὰς τὰς ἀνὰ τὸ Κράτος συμβαινούσας· ἀλλ' ἕνεκα τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐγείρονται βάσιμοι ὑποψίαι, ὅτι συμβαίνουσιν, ἢ ἐν στιγμαῖς παροξυσμῶν καὶ ἐρίδων μεταξὺ τῶν ἐπιτηρούντων καταγγέλλονται, μεγίστην σημασίαν ἔχουσι καὶ ὀλεθριώτατα ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων καὶ θεραπευομένων.

ε'. Ἡ ἰσότης.

Ἐὰν ὑποτεθῇ πέμπτον, ὅτι τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην διδάσκων ὁ ἱερεὺς τὸ περὶ ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης ζήτημα ἐπανειλημμένως ἀναπτύσσει, διδάσκει καὶ πείθει, ὅτι ἀπέναντι θεοῦ καὶ ἀνθρωπίνου νόμου πάντες οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ ᾔηνε ἴσοι· οὐδεμίᾳ προτίμησις, οὐδεμίᾳ προσωποληψία. Σπουδαῖον κεφάλαιον τοῦτο καταστέλλει τὸν ἐγωϊσμόν, σώζει ἀπὸ τῆς ἀγρίας καὶ βαρβάρου ὑπερηφανείας καὶ ἀπὸ τῆς μανίας τῆς ὑπεροχῆς, προφυλάττει ἀπὸ τῶν ἐγκληματικῶν ἐπακολουθημάτων, εἰς τὰ ὅποια φέρουσιν ἀναγκάως τὰ πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἰσότητος ἀντικείμενα ἐλαττώματα ταῦτα. Ἄλλ' αἰφνης οἱ ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ τεταγμένοι νὰ ἐφαρμόσωσιν ἐν τῇ ὡς ἠθικοῦ θεραπευτηρίου λειτουργίᾳ αὐτοῦ τὸν νόμον καὶ ἐμπράκτως νὰ πληροφρήσωσι περὶ τῆς ὑπάρξεως κοινωνικῆς καὶ καθ' ὅλου πολιτικῆς δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος, παρασύρονται ὑπὸ ἀτομικῶν συμπαθειῶν, ἢ μὴ προσέχοντες, ὅσον πρέπει, ἐκτρέπονται εἰς εὐεργετικὰς διακρίσεις προσωποληψίας, ἔστω καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις, τότε ἢ παρὰ τοῖς ἠθικῶς θεραπευομένοις ἀσέβεια πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ ἰσότητα κορυφοῦται, ἢ μανία τοῦ μίσους πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους καταλαμβάνει εἰς μέγιστον βαθμὸν τὸ νοσοῦν καὶ ἐσκοτισμένον πνεῦμα αὐτῶν, καὶ οἱ περὶ ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης λόγοι τοῦ ἱερέως καπνὸς ἦσαν καὶ διεσκεδάσθη εἰς τὸ κενὸν καὶ ἀχανές, καὶ πομφόλυγες ἦσαν καὶ αὐτοστιγμῆι διερράγησαν.

Διὰ τῶν ὀλίγων τούτων παραδειγμάτων ἠθελήσαμεν νὰ κατα-

δείξωμεν, ὅτι, ἵνα **σοβαρῶς** καὶ **σκοπίμως** λειτουργήσῃ ἐν Σωφρονιστήριον ὠργανωμένον ὡς τὸ καλούμενον «'Αβερῶφειον», περὶ οὗ καὶ κυρίως καὶ πρωτίστως πρόκειται, οὐδενὸς ἄλλου τοιούτου ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχοντος, ἀνάγκη ὁ διευθυντῆς μετὰ τῶν πρὸς τὰς διαθέσεις του πλήρως ἀφωμοιωμένων ὑπαλλήλων του καὶ ὁ ἱερεὺς νὰ συνεννοηθῶσιν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Σωφρονηστηρίου σκοποῦ, τῆς **ἠθικῆς θεραπείας τῶν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ κλειομένων**, καὶ διὰ τῆς ἀμοιβαίας εἰλικρινοῦς καὶ εὐσυνειδήτου ἀρωγῆς, ὡς μία δύναμις ἐνεργοῦντες, νὰ ἐπιδιώκωσι διὰ παντὸς τρόπου καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας τὴν πραγμάτωσιν τοῦ εἰρημένου σκοποῦ τοῦ Σωφρονιστηρίου.

Ἐν τοῖς εἰρημένοις, ὡς φρονῶ, ἱκανῶς καὶ σαφῶς ὑπεδείχθη, ὅτι ἡ πραγμάτωσις τοῦ σκοποῦ τῶν Σωφρονιστηρίων, ὃν σκοπὸν ἀριδῆλως ἐκφράζει ἡ προσωνομία **Σωφρονιστήριον**, ἐξαρτᾶται κυρίως καὶ πρωτίστως ἐκ τῆς θρησκευτικῆς δράσεως ἐνὸς ἱερέως ἀξίου τῆς ὑψηλῆς καὶ δυσχερεστάτης ἀποστολῆς του, καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως ἐργαζομένου, καὶ ἐκ τῆς ἠθικότητος καὶ νοήμονος αὐστηρότητος τοῦ διευθυντοῦ καὶ τῶν πρὸς τὰς διαθέσεις του ἀφωμοιωμένων ὑπαλλήλων του. Ἄλλ' ἵνα ἀποτελεσθῇ τὸ μορφωτικὸν σύστημα πλήρες καὶ τέλειον, εἶνε ἀπόλυτος ἀνάγκη **ἀπομονώσεως, ἐργασίας σωματικῆς, καὶ πολυτρόπως ἐκδηλουμένης φιλανθρωπίας ἀληθινῆς.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ἡ ἀπομόνωσις ἐν ταῖς Σωφρονηστικαῖς φυλακαῖς.

Διδασκαλία θρησκευτικῆ, ἀπομόνωσις, ἐργασία καὶ φιλανθρωπία, ταῦτα, καθ' ἃ ἀνωτέρω εἶπον, ὑπὸ διεύθυνσιν εὐσυνειδήτων, αὐστηρὰν καὶ πατρικὴν ἀποτελοῦσι τὰ μέσα τῆς ἀποτελεσματικῆς θεραπείας τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων καὶ ἐν Σωφρονηστικαῖς φυλακαῖς κλειομένων. Πάντα τὸ ἐν περισσότερον τοῦ ἄλλου εἰς τὸν σκοπὸν του εἶνε τόσον ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον, ὥστε, ἐὰν πάντα ὑπάρ-

χωσιν, ἐν δὲ μόνον ἐλλείπη, ἡ θεραπεία δὲν δύναται παρὰ νὰ γίνηται πλημμελής. Περὶ τῆς θρησκευτικῆς θεραπείας διὰ μακρῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις πραγματευθεὶς ὑπολείπεται νὰ ὑποδείξω τὴν σημασίαν καὶ ἀναγκαιότητα τῆς ἀπομονώσεως, τῆς ἐργασίας, καὶ τῆς φιλανθρωπίας εἰδικῶς.

Ἀπομόνωσιν λέγων ἐννοῶ, ὅτι ἕκαστος τῶν θεραπευομένων δεόν νὰ ἔχη τὸν κοιτῶνά του ἐν ἰδιαίτερω διαμερίσματι ἢ κελλίῳ, νὰ διέρχεται δὲ ἐν αὐτῷ μόνος τὰς ὥρας τοῦ ὕπνου καὶ τὰς κατὰ τὰς ἐορτὰς διαθέσιμους πρὸς περισσοτέραν ἀνάπαυλαν ὥρας.

Πᾶς τις δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὸν κυριώτατον λόγον τῆς ἀνάγκης τῆς ἀπομονώσεως ταύτης. Ὑπενθυμίζω ὅμως καὶ ἐγὼ τοῦτον, μὴ τυχόν τινες ἄλλον ἀντ' ἄλλου ὑπολάβωσιν.

Κατέδειξα ἐν τοῖς εἰρημένοις πολλαχοῦ καὶ διὰ πολλῶν, ὅτι οἱ ἐγκληματοῦντες καὶ ἐν ταῖς Σωφρονιστικαῖς κλειόμενοι φυλακαῖς ὀρθῶς δεόν νὰ ὀνομάζωνται ἠθικῶς νοσοῦντες καὶ **ἠθικῶς θεραπευτέοι**. Ἡ νόσος πάσης κακίας καὶ γενικώτερον ἢ νόσος τῆς ἀμαρτίας εἶνε **μολυσματικὴ**. Ὁ ἀμαρτάνων πρὶν ἢ φωτισθῆναι περὶ τῆς ἀθλιότητός του καὶ συναίσθανθῆναι, περιέληθαι δὲ εἰς τὸ στάδιον τῆς μεταμελείας, μεγίστην αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν, εἰς τὴν κακίαν του μεταδώσῃ καὶ εἰς ἄλλους, ἐπιθυμεί δὲ ἐν τῇ τυφλότητι αὐτοῦ καὶ τῇ ἀσυνειδήσει, εἰ δυνατόν, πάντες οἱ ἄνθρωποι νὰ ἔχωσι τὰς αὐτὰς μὲ αὐτὸν κακίας καὶ εἰς τὴν αὐτὴν νὰ εὐρίσκωνται κατάστασιν καὶ οὕτω διὰ τοῦ «*τοιούτοι εἶνε καὶ οἱ ἄλλοι*» δικαιολογηθῆναι ἀπέναντι τῆς ἐν περιστάσει νηφαλιότητος ἐξεγειρομένης καὶ ἐλεγχούσης ἀμειλίχως αὐτὸν συνειδήσεώς του. Τοῦτο εἶνε βεβαίως χυδαίου καὶ θηριώδους ἐγωϊσμοῦ ἐπιθυμία καὶ τεκμήριον μεγίστον τῆς καταστάσεως τῆς φαυλότητος, εἰς ἣν εὐρίσκεται ὁ ἀμαρτωλός· ἀλλὰ τί ἄλλο εἶνε ὁ ἄνθρωπος, ὃν ἡ κακία ἐσκότισε καὶ ἡ ἀσωτία διέφθειρε παρὰ θυμῶν θηριώδους ἐγωϊσμοῦ καὶ ὑλόφρονος φιλαυτίας :

Κατὰ τὸ ἀναμφισβήτητον τοῦτο φαινόμενον, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται εἰς πάντας τοὺς ἠθικῶς νοσοῦντας, ὡς εἶπον, ἀδύνατον νὰ συνυπάρξῃ κακὸς μετὰ κακοῦ ἢ κακὸς μετὰ ὀλιγώτερον κακοῦ

ἢ ὑγιαίνοντος καὶ νὰ μὴ μεταδοθῆ τὸ μόλυσμα τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον. Διὰ τοῦτο ἡ συναναστροφή τῶν ἠθικῶς νοσούντων καὶ μὴ θεραπευθέντων εἶνε ἀσφαλὲς μέσον ἀλληλοδιαφθορᾶς.

Ἄδύνατον διὰ τὸν λόγον τοῦτον νὰ γίνηται ἡ θεραπεία ἐν Σωφρονιστικαῖς φυλακαῖς πραγματική, ἐὰν μὴ αὐστηρῶς τηρῆται ἡ ἀπομόνωσις τῶν θεραπευομένων. Τὰ εἶδη τῶν κακιῶν εἶνε ἀναρίθμητα. Πᾶσαι δὲ αἱ κακίαι εἶνε νόσοι ἠθικαὶ μολυσματικαὶ εἰς πρῶτην καὶ δευτέραν συνάφειαν καὶ ἀποκάλυψιν. Ἐὰν μεταξὺ φρονίμων καὶ ὀπωσδήποτε ὑγιῶς ἐχόντων καὶ σταθερῶς ἐν τῇ ἀρετῇ βιούντων δέον νὰ μὴ λησμονῆται τὸ ἀρχαῖον γνωμικὸν «ὀμιλίαι κακαὶ φθείρουσιν ἥθη χρηστά», τί ῥητέον καὶ σκεπτέον περὶ τῆς προφυλάξεως ἀπὸ τῶν ἀποδεδειγμένως νοσούντων μέχρι τῆς ἀπὸ τῆς νόσου ἀπαλλαγῆς των :

Εἰς πᾶσαν δὲ ἡλικίαν ἡ ἀλληλοδιαφθορὰ δύναται νὰ συμβῆ. Καὶ γέροντες ἔλκονται πρὸς τὸ κακόν, ὥσπερ καὶ οἱ νέοι. Τὸ κακὸν ἔχει τὰ αὐτὰ θέλητρα διὰ πάντας. Πλάνη εἶνε τὸ παρὰ πολλῶν λεγόμενον ὅτι εἶνε γέρων καὶ ἀπέστη τῆς ἁμαρτίας διὰ τὰ γηραιεῖα. Ἡ κακία εἶνε πάντοτε νεαρὰ ἐν τῷ θελήτρῳ αὐτῆς. Τὴν τῶν ζακχαρωτῶν ἡδύτητα αἰσθάνονται βεβαίως περισσότερο οἱ μικροὶ παῖδες, ἀλλὰ δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι εἰς τὴν ὄψιν τῶν ζακχαρωτῶν καὶ οἱ νωδοὶ γέροντες λείχονται. Ἡ ἁμαρτία εἶνε δηλητήριον ζακχαρωμένον. Ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει τὴν τῆς διορατικότητος δύναμιν νὰ διακρίνη τὸ ἐντὸς τοῦ ζακχαρωτοῦ δηλητήριον!! Καὶ ὁ σοφώτατος καὶ ὁ ὑπέργηρος, ἐὰν μὴ τὰ δίοπτρα τῆς χάριτος καὶ τῆς λατρείας του πρὸς τὴν ἀρετὴν εἰς πᾶσαν στιγμὴν φέρη ἐπὶ τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς του, δυνατὸν νὰ στερηθῆ τῆς προσηκούσης διορατικότητος, νὰ θαμβωθῆ καὶ νὰ διευθύνῃ εἰς τὸν οἰσοφάγον τὸ δηλητήριον μὲ τὴν εὐχαρίστησιν, ὅτι τρώγει ὠφέλιμον ζακχαρωτόν. **Ταλαίπωρε ἄνθρωπε!** . . .

Ὡστε διὰ πάσας τὰς σωφρονιστικὰς φυλακὰς ἡ ἀπομόνωσις εἶνε ἀναγκαιοτάτη, δέον δὲ νὰ τηρῆται αὐστηρότατα. Ἄλλως δὲν δύνανται νὰ ὠφελήσωσι τὰ λοιπὰ πάντα, ἐὰν ὑπάρχωσιν.

Αὕτη εἶνε ἢ ἐν ἀτελέσει ὑπομνήσεσι θεωρητικῆ τῆς ἀπομονώσεως ἐξέτασις. Ἀλλὰ φρονῶ, ὅτι ἡ θεωρία μεθ' ὅλην τῆς τὴν σημασίαν τὴν ὠφελιμωτάτην περιττεύει, ὅπου τὴν τῶν πραγμάτων πείραν πάντες δύνανται νὰ ἔχωσι.

Ποῖα τερατουργήματα, ποῖα ὄργια, ποῖα φοβερά καὶ φρικαλέα δράματα ἀλληλοσφαγῆς συμβαίνουσιν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς φυλακὰς, ἔνεκα τοῦ συναγελασμοῦ τῶν ἐν αὐταῖς ἐγκληματιῶν; Τίς δὲ ἀγνοεῖ, ὅτι ἐγκληματῖαι κλειόμενοι εἰς σωφρονιστικὰς φυλακὰς καὶ μίαν κακίαν μόνον ἔχοντες διδάσκονται ἐν αὐταῖς πάσας καὶ ἐξέρχονται νοσοῦντες πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν; Ποῖα ἀνήκουστος κατάστασις ἐπῆλθεν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς νέους τοὺς συναχθέντας εἰς τὸ ἐν ταῖς φυλακαῖς Συγγροῦ λεγόμενον ἐφηβεῖον, ἀφ' ὅπου, τὴν ὀπωσδήποτε ἐπὶ τινὰ χρόνον τηρηθεῖσαν ἀπομόνωσίν των, τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν των καὶ τὴν πειθαρχικὴν ἐπιτήρησίν των, διεδέχθη συναγελασμός ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀπομονώσεως, ἐλευθερία δὲ μεγαλειτέρα καὶ ἐπὶ πλέον εἰδεχθῆς, ἵνα μὴ τι ἄλλο εἶπω, τῆς ἐλευθερίας, ἣν ἔχουσι ποιμνία αἰγῶν καὶ προβάτων, καὶ ἔλλειψις παντελῆς ἠθικοθρησκευτικῆς διδασκαλίας σοβαρᾶς; Μετάβητε εἰς τὰς τρώγλας τῶν ἐπὶ τοῦ Παλαμηδίου φυλακῶν, κατάβητε εἰς τὰς ἐν τῇ πόλει τοῦ Ναυπλίου, ἐπισκέψασθε τὰς ἐν Ἀθήναις καὶ πάσας τὰς σωφρονιστικὰς φυλακὰς ἐκτὸς τοῦ Ἀβερωφείου Σωφρονιστηρίου, ἵνα παρατηρήσητε οὐχὶ πλέον τὴν ἐκ τοῦ συναγελασμοῦ ἀλληλοδιαφθοράν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔνεκα τῆς συμπυκνώσεως πολλῶν ἐν στενῷ, ἀφωτίστῳ, καὶ ἀκαθάρτῳ χώρῳ ἀθλιότητα, εἰς τὴν ὁποίαν ρίπτει τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν χριστιανοὺς καὶ συμπολίτας μας Ἑλληνας ἢ κυβερνητικὴ ἀδιαφορία. Θὰ ἀντιληφθῆτε πλήρη καὶ ἐν ἀφθονίᾳ μάλιστα τὰ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς **φονικά** μέσα! Naί, εἶνε ἐγκληματῖαι, ἀλλὰ δὲν παύουν νὰ ᾔηνε καὶ ἄνθρωποι. Καὶ μὴ πολλοὶ ἐκ τῶν περιφρονητικῶς περὶ αὐτῶν ὀμιλούντων δὲν εἶνε ἐγκληματῖαι **κεκρυμμένοι**, χείρονες δὲ ἐκείνων;

Τὸ σύστημα τῆς ἀπομονώσεως ἐκτὸς τοῦ ἠθικοῦ λόγου, δι' ὃν εἶνε ἀναγκαιότατον, ἔχει καὶ τὸν λόγον τῆς ὑγιεινῆς τοῦ σώματος,

τῶν ψυχικῶς θεραπευομένων, διότι δέον νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν κοινωσίαν οἱ νοσοῦντες πρωτίστως μὲν ὑγιεῖς τὴν ψυχὴν, ἀλλ' οὐχ ἤττον καὶ κατὰ τὸ σῶμα, ἵνα χρήσιμοι εἰς ἑαυτούς, τὴν οἰκογένειάν των, τὴν κοινωσίαν καὶ τὸ ἔθνος ἀποβῶσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ἡ ἐργασία ἐν τοῖς Σωφρονιστηρίοις.— Ἡ ἐργασία ἠθικότης καὶ ἀρετή.— Ἡ ἐργασία προσευχὴ καὶ εὐδαιμονία.

Σωφρονιστήριον ἄνευ τεχνουργείων ἢ γενικῶς ἄνευ ἐργασίας ἀποβαίνει τόπος ὀλέθρου τῆς σωματικῆς ὑγιείας καὶ πρὸ πάντων τόπος διαφθορᾶς τῆς ψυχῆς πλήρους.

Ἐὰν ἡ ἀργία διὰ πάντα ἄνθρωπον εἶνε μήτηρ τῆς κακίας καὶ τῆς ἀνηθικότητος ἐν γένει, διὰ τοὺς ἐγκληματήσαντας καὶ θεραπευομένους ἡ ἀργία εἶνε θάνατος σωματικός καὶ ψυχικός, εἶνε ἀπώλεια οἰκτρά. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἱερέως παρεχομένη πνευματικὴ τροφή, ἥς ἡ λῆψις, ὡς εἰκός, ἀφίεται εἰς τὴν προαίρεσιν καὶ προσοχὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νοσητικὴν ἀντίληψιν τοῦ θεραπευομένου, οὐδὲν δύναται νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, διότι δὲν λαμβάνεται. Τὸ ἀποχαυνωμένον νευρικὸν σύστημα τῶν ἀκουόντων, ἡ πνευματικὴ καταπόνησις καὶ διαφθορὰ ἐκ τῶν φαύλων λογισμῶν, εἰς οὓς μὴ ἀπασχολούμενοι ἀφίενται νὰ ἐνασμενίζωσιν, ἡ ῥαθυμία, τὸ κυριώτατον τῆς ἀκινήσεως των προίον, ταῦτα καθιστῶσιν αὐτοὺς σάρκας ἀναισθητοὺς καὶ ἀνεπιδέκτους ἀφυπνίσεως ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ ἱερέως.

Ἐν Σωφρονιστηρίῳ οὐδὲ δευτερόλεπτον πρέπει νὰ μένη ἀργὸς ὁ σωφρονιζόμενος. Νὰ ἀνακουφίζεται, ναί. Ἄλλὰ κινούμενος. Παράδοξον καὶ ἀσυμβίβαστον φαίνεται τοῦτο καὶ ὁμως ἀναγκαιότατον. Ἀνάγκη νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος ἀνακουφιστικῆς κινήσεως καὶ διασκεδαστικῆς. Γυμναστικὴ, στρατιωτικὰ γυμνάσια, περίπατος, ὑπηρεσία, ἀκρόασις διδασκαλίας, προσευχαί ἐν τῷ ναῶ, ὅλα ταῦτα νὰ ἦνε ἡ

ἀνακουφιστικὴ ἀπασχόλησις τῶν πρὸς τῇ κοπιαστικῇ ἐνασχολήσει τῶν ἐν τοῖς τεχνουργείοις. Αἱ ὥραι τοῦ ὕπνου καὶ μία ἀναπαύσεως τὴν μεσημβρίαν ὑπὸ ἐπιτήρησιν αὐστηράν, αἱ ὥραι, καθ' ἃς καθήμενοι διδάσκονται, εἶνε ἀρκεταί, ὅπως μὴ ἡ διὰ τῆς ποικίλης κινήσεως καταπόνησις ἀποβαίνῃ ὑπερβάλλουσα καὶ ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν σωματικὴν τῶν ὑγίαιαν. Κύριος σκοπὸς τῆς διηνεκοῦς ταύτης ἀσχολίας εἶνε βεβαίως ἡ ἀπόσπασις τῆς διανοίας τῶν ἀπὸ τῶν κακῶν λογισμῶν, τῶν ἐξασθενιζόντων τὴν ἐνέργειαν τῶν πνευματικῶν τοῦ ἱερέως φαρμάκων. Ἴνα δυνηθῇ νὰ συνειθίσῃ νὰ εὐχαριστῆται ὁ θεραπευόμενος εἰς τὴν λῆψιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως παρεχομένων φαρμάκων, πρέπει νὰ κατορθωθῇ νὰ μὴ τῷ δίδεται ἀφορμὴ πειρασμῶν παρασυρόντων αὐτὸν εἰς τὴν ἐντρύφησιν τῶν κακῶν λογισμῶν. Πειράσμοι δὲν προέρχονται μὲν ἔξωθεν, μὴ ὑπάρχοντος φαύλου κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καὶ ὑποτιθεμένης τῆς αὐστηραῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀπομονωτικοῦ συστήματος, ἀλλὰ προέρχονται ἐκ τῶν ἐντὸς αὐτοῦ. Αὐτὸς ὁ ἴδιος μὲ τὸ παρελθόν του εἶνε πειρασμὸς εἰς ἑαυτὸν. Τὸ παρελθόν του εἶνε ὁ ἕτερος ἑαυτοῦ του, ἦτοι ὁ παλαιὸς τῆς ἀμαρτίας ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον εὐκολα-εὐκολα δὲν δύναται νὰ ἀποτινάξῃ ἀπ' ἐπάνω του. Ἡ ἐργασία ἡ ὑπερβάλλουσα καὶ ἡ ἀνακουφιστικὴ κινήσις, ὡς εἶπομεν, συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ μὴ ἐνθυμῆται τὸ παρελθόν του καὶ νὰ μὴ καταλαμβάνηται ὑπὸ ἡδουπαθείας ρεμβάζων ἐν φαύλοις λογισμοῖς. Ἡ ἔντονος παρὰ τοῦ ἱερέως διδασκαλία, ἡ ὁποία, ὡς εἰκόσ, ἕνα κύριον σκοπὸν ἔχει τὴν τοῦ παλαίου ἀνθρώπου ἀποβολὴν ἀπὸ τῆς ψυχῆς τῶν θεραπευομένων, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ μισήσῃ καὶ νὰ βδελυχθῇ ὁ νοσῶν τὸ ἄθλιον παρελθόν του. Ἀπὸ τῆς ἀποστροφῆς καὶ τῆς βδελυγμίας δὲν ἀπέχει πολὺ ἡ ἀπ' αὐτοῦ ἀπαλλαγὴ. Ἡ προσευχὴ τὸν ἐνισχύει εἰς τὴν ἀποστροφὴν καὶ τὴν βδελυγμίαν του καὶ τῷ ἐμπνέει παρηγορίαν καὶ ἐλπίδα.

Καὶ ἰδοὺ πῶς ἡ ἐργασία καὶ ἡ διηνεκὴς ἐνασχόλησις μὴ ἐπιτρέπουσα εἰς τὸν δαίμονα τῆς κακοηθείας νὰ εὕρῃ ἐν τῷ θεραπευομένῳ τόπον ἐργασίας εἰς συντήρησίν του ἐν τῇ κακίᾳ, ἀποβαίνει ἐν τῶν κυριωτάτων θεραπευτικῶν μέσων ἐν Σωφρονιστηρίῳ.

Ευκόλως δ' έννοεΐται καὶ τὸ μέγα ὄφελος τῆς συνηθείας εἰς τὴν σώτειραν καὶ εὐεργετικωτάτην φιλοπονίαν τῶν ἐκ νωθρότητος καὶ *τεμπελιᾶς*, ὡς τὰ πολλά, *ἐγκληματησάντων*. Ευκόλως ἐπίσης έννοεΐται καὶ δὲν χρῆζει πολλῆς συζητήσεως καὶ ἢ οὐχὶ ἀναξία λόγου εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ ἔθνους προσγενησομένη πρόσδος καὶ ἡ σημαντικὴ εἰς τοὺς ἐν φυλακαῖς ὑλικὴ ὠφέλεια, ὅταν κατορθωθῆ νὰ μεταβληθῶσιν αἱ Σωφρονιστικαὶ φυλακαὶ εἰς ἐργοστάσια καὶ ἐν γένει εἰς τόπους ποικίλης ἐργασίας καὶ χρησιμοποιοηθῶσιν αἱ χεῖρες δέκα περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν, αἱ ὁποῖα ἄλλων μὲν μένουσιν ἐπὶ δεκάδα καὶ εἰκοσάδα ἐτῶν (!) ἀκίνητοι, ἄλλων δέ, τῶν ζωηροτέρων, κινουῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν φονικῶν ὄπλων πρὸς ἀλληλοκτονίαν ! !

Εἰς ποῖον ἀληθῶς ἐθνικὸν ἐγκλημα ὑποπίπτουσιν αἱ κατὰ καιροὺς Ἑλληνικαὶ κυβερνήσεις, αἱ μὴ φροντίζουσαι νὰ χρησιμοποιοῦσιν τοὺς ἄνδρας τούτους καὶ νὰ σώσωσιν αὐτούς, νὰ ὠφελήσωσι δὲ καὶ τὸ ἔθνος ! . . .

Ἡ περὶ ἐργασίας ἐν Σωφρονιστηρίοις γνώμη ἡμῶν ἐκφράζεται ὀπωσδήποτε πλήρως ἐν τῇ ἀνατυπούμενῃ ὡδε ἐκ τῆς « Ἀναπλάσεως προσλαλιχ, ἣν ἀπηυθύναμεν πρὸς τοὺς νέους τοῦ Ἀβερῶφειου κατὰ τὴν ἐναρξίν τῆς λειτουργίας τῶν ἐν αὐτῷ ἐργοστασίων.

Ἄγαπητά μου παιδιά,

Ἡ ἐργασία εἶνε τιμὴ. Ἡ ἐργασία δίδει τὴν πνευματικὴν καὶ σωματικὴν ὑγίειαν εἰς τὸ ἄτομον, τὴν εὐημερίαν εἰς τὴν οἰκογένειαν, τὸν πλοῦτον εἰς τὸ ἔθνος. Ἡ ἐργασία κάμνει τὸν ἄνθρωπον σώφρονα, ἐγκρατῆ, ἐλεύθερον, τίμιον, ὅπως ἢ ἀργία, μήτηρ πάσης κακίας, κάμνει τὸν ἄνθρωπον ὄκηρὸν καὶ νωθρόν, σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ἀσθενῆ, ἀνελεύθερον καὶ ἀνειλικρινῆ, ψεύστην καὶ ἐπίβουλον καὶ ἐπὶ τέλους *ἐγκληματιαν*.

Διὰ τοῦτο γενικὸν εἰς τὴν ἐργασίαν δίδοντες ὀρισμὸν ἐκαλέσαμεν αὐτὴν *τιμὴν*. Ἀλλὰ καὶ ἱερωτέραν εἰς τὴν ἐργασίαν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν προσηγορίαν. Οὐδεμίαν ὑπερβολήν, ἐὰν εἴπωμεν : *ἡ ἐργασία εἶνε προσευχή.* Ὁ τιμίως καὶ εὐσυνειδήτως ἐργαζό-

μενος, ὁ ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου του ἐν ὑπομονῇ ἐπιζητῶν νὰ ἀποκτήσῃ καὶ νὰ ἔχη τὰ πρὸς τὸ ζῆν, οὐδέποτε θὰ ὑπάρξῃ κακός, ἀλλὰ πάντοτε ἀγαθός. Ὁ πάντοτε ἀγαθός εἶνε μία διηνεκὴς πρὸς τὸν Θεὸν προσευχή, διότι δι' αὐτοῦ εὐλογεῖται καὶ δοξάζεται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἀνθρώπων, δι' αὐτοῦ ἔρχεται καὶ ἐπικρατεῖ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἐνεκαινίσθη ἡ λειτουργία τοῦ Σωφρονιστηρίου τούτου, ἦτο ἡμέρα χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης διὰ πᾶσαν ψυχὴν γινώσκουσαν καὶ συναισθανομένην, ὅτι μέγα κακὸν τελεῖται εἰς τὸν ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν κόσμον διὰ τὴν ἀπώλειαν καὶ μιᾶς ψυχῆς, καὶ ὅτι μεγίστη βλάβη προσγίνεται εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ ἔθνος διὰ τῆς ἐπιμονῆς εἰς τὸ κακὸν καὶ ἐνὸς ἀνθρώπου. Ἡ σημερινὴ ἡμέρα, καθ' ἣν ἐγκαινίζεται ἡ λειτουργία τῶν τεχνουργειῶν τοῦ Σωφρονιστηρίου, εἶνε ἐπ' ἴσης εἰς πάντας τοὺς ἐνδιαφερομένους διὰ σᾶς, ἡμέρα χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης. Ὁ κύριος λόγος τῆς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ταύτης δὲν εἶνε τὸ, ὅτι σεῖς θὰ παιδευθῆτε εἰς μίαν τέχνην καὶ θὰ δύνασθε ἐξελθόντες εἰς τὴν κοινωνίαν νὰ προσπορίζεσθε δι' αὐτῆς τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ναί· καὶ τοῦτο εἶνε σπουδαῖος λόγος, ἀλλὰ δευτερευούσης σημασίας. Ὁ κύριος λόγος τῆς χαρᾶς, ἣν αἰσθανόμεθα πάντες ἡμεῖς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην εἶνε, ὅτι εἰς τὰ μορφωτικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε μετεχειρίσθημεν διὰ σᾶς, προστίθεται καὶ τὸ τῆς ἐργασίας τῆς σωματικῆς. Ὁ Ναός, τὸ Σχολεῖον καὶ τὰ τεχνουργεῖα θὰ μορφώσουν τὸν χαρακτῆρά σας, χαρακτῆρα εὐσυνειδησίας καὶ χρηστότητος, χαρακτῆρα φιλεργίας καὶ φιλοπονίας, χαρακτῆρα ἀληθοῦς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο αἴ παροῦσαι στιγμαὶ εἶνε στιγμαὶ ὑψίστης διὰ σᾶς σημασίας. Εἶνε στιγμαὶ, καθ' ἃς δύνασθε νὰ ἐννοήσητε καὶ νὰ αἰσθανθῆτε περισσότερο παρά ποτε, ὅτι ὁ Θεὸς σᾶς ἀγαπᾷ. Ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας του καὶ καλεῖ πρὸς ἑαυτὸν σᾶς, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκεσθε μακρὰν πατρὸς καὶ μητρός, μακρὰν συγγενῶν καὶ φίλων, ὑπὸ τὴν κατάραν τοῦ πολιτικοῦ νόμου, ὑπὸ τὸ ὄνειδος τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀφιλανθρώπων. Διὰ τὴν ἀγάπην του ταύτην, ἣν ἔχει ὁ Θεὸς πρὸς σᾶς, ἐνέβαλεν εἰς τὸν νοῦν τῆς

ὄντως φιλανθρώπου Βασιλίσης τῶν Ἑλλήνων τὴν σκέψιν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Σωφρονιστηρίου τούτου, ἐνέπνευσε δὲ τὴν πρὸς σᾶς συμπάθειαν εἰς τὴν εὐγενῆ καρδίαν τοῦ ἐναρέτου καὶ ἀληθοῦς πατριώτου Ἑλληνοῦ τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Σωφρονιστηρίου. Διὰ τὴν ἀγάπην του ταύτην τὴν πρὸς σᾶς ἐνέπνευσε καὶ ἐμπνέει ὁ Θεὸς φιλάνθρωπα διὰ σᾶς αἰσθήματα εἰς τὴν καρδίαν πάντων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι μετὰ πατρικῆς καὶ μητρικῆς στοργῆς ἐφρόντισαν καὶ φροντίζουν περὶ τοῦ συμφέροντός σας.

Εἰσέλθετε λοιπὸν εἰς τὸν ναὸν καὶ ἀπὸ τοῦ ἱερωτάτου ἐκείνου τόπου εὐχαριστήσατε καὶ δοξολογήσατε τὸν Θεὸν διὰ τὸ μέγα δῶρον, τὸ ὁποῖον δίδει εἰς σᾶς· δῶρον τιμῆς, δῶρον εὐδαιμονίας ἀληθοῦς ἐν τῷ παρόντι βίῳ, δῶρον αἰωνίου μακαριότητος ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, ἐν τῇ Βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας θὰ ἀξιώθητε, ἐὰν προσέλθετε ἀληθῶς πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος μετὰ τοσαύτης ἀγάπης καὶ διὰ τοσοῦτων μέσων σᾶς καλεῖ καὶ ἐὰν ἀποφασίσητε νὰ ὑπάρξῃτε εἰς τὸ μέλλον μονίμως καὶ εὐσταθῶς φρόνιμοι καὶ ἐνάρετοι σεβόμενοι τὸν ἠθικὸν νόμον τὸν ὑπαγορευόμενον ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς σας καὶ διδασκόμενον ὑπὸ τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, σεβόμενοι τὸν πολιτικὸν νόμον, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ οὔτε κοινωνία, οὔτε ἔθνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Νοσοκομεῖον ἐν Σωφρονιστηρίῳ.

Διὰ τῶν εἰρημένων σαφῶς κατεδείχθη, ὅτι πᾶσα ἐν Σωφρονιστηρίῳ ἐργασία ἐννοοῦμεν νὰ ἐνεργῆται φιλανθρωπικῶς, καὶ πάντες οἱ ἐν αὐτῷ ἐργαζόμενοι ὀφείλουσι νὰ ἐργάζωνται **φιλανθρωπικῶς**. Ἐκεῖνο δὲ ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ φιλανθρωπικὴ στοργὴ ἀνάγκη νὰ ἀποδεικνύηται ὑπερβάλλουσα ἐν τῇ γνησιότητι αὐτῆς εἶνε τὸ Νοσοκομεῖον τοῦ Σωφρονιστηρίου.

Εἰς πᾶν νοσοκομεῖον ἀνήκον εἰς τὸ δημόσιον οἱ ἰατροὶ καὶ νο-

σοκόμοι *ανάγκη* νὰ ἐμφορῶνται φιλανθρωπικῶν αἰσθημάτων ἐν διαθέσει, ἄλλως φρικαλέα ἀστοργίας καὶ ἰταμότητος ὄργια διαπράττονται ἐν ἱερῷ τεμένει, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ πολὺ δημόσιον, ἐν ἀπάτῃ διατελοῦν, νομίζει, ὅτι μετ' αὐταπαρνησίας διὰ τῆς ἐμπράκτου ἀγάπης λατρεύεται ὁ φιλόανθρωπος Ἰησοῦς, ἀλλ' εἰς νοσοκομεῖον Σωφρονιστηρίου ὁ ἰατρὸς καὶ οἱ νοσοκόμοι δέον νὰ ᾧσι *κατ' ἐξοχὴν φιλόανθρωποι*, ἄλλως τὰ ὄργια τῆς ἀστοργίας καὶ ἰταμότητος εἶνε ἀσυγκρίτως φρικαλεώτερα.

Καὶ ὁ λόγος ὁ ἐξῆς :

Ὁ ἐν φυλακῇ οὐδαμῶς ἐξουσιάζει ἑαυτοῦ. Νοσήσας δὲ καὶ νοσηλείας δεόμενος εἶνε κατ' ἀνάγκην ἀφειμένος εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐξουσιαστῶν αὐτοῦ. Δὲν τῷ χρησιμεύουν εἰς οὐδὲν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, οἱ πατριῶται καὶ οἱ γνωστοί. Διότι εἰς οὐδὲν πρόσωπον δύναται νὰ ἀποταθῆ καὶ νὰ τύχη βοθησίας καὶ συνδρομῆς πρὸς ἀνακούφισιν. Διότι δὲν δύναται νὰ τὸν πλησιάσωσιν· *εἶνε κατάδικος*. Εἶνε εἰς τὰς χεῖρας τῆς τιμωρούσης αὐτὸν πολιτικῆς δικαιοσύνης, εἶνε ἀνελεύθερος, εἶνε δούλος, εἶνε ἀνδραπόδου χεῖρων. Φρικτὴ ἢ κατὰστασις! Δὲν εἶνε ἄνθρωπος!! Ἴνα ὁμιλήσῃ μετὰ τῶν *συγγενῶν του μόνου*, ἀνάγκη νὰ χωρίζηται ἀπ' αὐτῶν διὰ πυκνοῦ δικτυωτοῦ ἐν τῷ κλωβῷ τοῦ διαλεκτηρίου ἰστάμενος. Καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς του δὲν ὑπάρχει ἐμπιστοσύνη. . .

Ἐν τῷ νοσοκομείῳ δὲν ὑπάρχει κλωβός, ἄρα ἐν τῷ νοσοκομείῳ δὲν δύναται νὰ τύχη συνεντεύξεως μετὰ τῶν συγγενῶν. Εἰς ὁδύνην εὐρίσκεται καὶ τὴν μητρικὴν παρηγορίαν παθεῖ, στερεῖται θεραπείας καὶ ἀγωνιᾷ, σήπεται καὶ φθίνει ἐν ρυπαρότητι καὶ ἀπεριποίησίᾳ· *τίνα μέλει;*!!! Καὶ τίς τὸν βλέπει; Καὶ τίς τὸν ἀκούει; Καὶ ἐπὶ τέλους *κατάδικος*!!! *Ἄφες το . . . Φρίκη!* Θέλετε νὰ ἴδῃτε τὴν ἐσχάτην ἀδυναμίαν φρικαλεώτατον θῦμα τῆς ἀστόργου ἐγκαταλείψεως; Ὑπάγετε εἰς φυλακὴν καὶ ζητήσατε νὰ ἴδῃτε *κατάδικον βαρέως καὶ χρονίως ἀσθενοῦντα καὶ κατακείμενον ἐν τῷ νοσοκομείῳ (!)* Φρονῶ, ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐλεεινότερον θέαμα πασχούσης *ἀδυναμίας καὶ ἀνελευθερίας*.

Εἰς Σωφρονιστήριον λειτουργοῦν φιλανθρωπικῶς καὶ ἐν τούτῳ

σκοπίμως, ανάγκη, ὡς εἶπομεν, ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν νὰ γίνηται μετὰ ἐνδιαφέροντος ἀμεταπτώτου καὶ μετὰ στοργῆς καὶ ἐπιμελείας πραγματικῆς. Τοῦτο, ἐκτὸς τῆς πρὸς τὸν πάσχοντα ἀτομικῆς ὠφελείας, τὰ μέγιστα συντελεῖ εἰς τὴν ἐξημέρωσιν καὶ τῶν λοιπῶν πάντων τῶν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ. Διότι ἡ γνῶσις, ὅτι οἱ πάσχοντες ἀληθοῦς τυγχάνουσι συμπαθείας, εἶνε πληροφορία ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης πρὸς πάντας τοὺς ἠθικῶς νοσοῦντας καὶ θεραπευομένους ἐγκληματίας. Κατεδείξαμεν δὲ ἐν ταῖς εἰρημένοις καὶ θὰ ὑποστηρίζωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης λειτουργίας ἐνὸς Σωφρονιστηρίου, ὁ ὁποῖος εἶνε σκοπὸς ἠθικοποιήσεως τῶν ἐν αὐτῷ κλειομένων, πραγματοποιεῖται ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως μόνον, ἐὰν ἡ λειτουργία αὐτοῦ ἐξακολουθῆ πάντοτε νὰ γίνηται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ ἐπιβολῇ τῶν αὐστηροτάτων διὰ τὰς παρεκτροπὰς ποινῶν.

Ἡ ἠθικοποιήσις ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῆ, ἐὰν μὴ ὁ σωφρονιζόμενος πεισθῆ διὰ πάντων καὶ ὑπὸ πάντων, ὅτι ἔχει πνευματικὴν ἀξίαν, ἣν ἐν τῷ ἐγκλήματι ἀπώλεσε καὶ τὴν ὁποῖαν σωφρονισθεὶς δύναται βεβαίως νὰ ἀνακτήσῃται. Ἡ ἐνδειξις ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ ἐκτίμησις τῆς ἀξίας τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐγκληματίου, καὶ ζῶντ᾽ εἰς τὸν ὑπόμνησις τῆς ἀξίας του ταύτης. Ἐν τῇ μεγίστῃ ἀνάγκῃ του εἶνε καὶ ζῶντοτέρα ἡ ὑπόμνησις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα βεβαιότερον. Ἡ μεγίστη ἀνάγκη εἶνε ἡ θεραπεία ἐν τῇ νόσῳ τῇ σωματικῇ. Καὶ ὁ θεραπευόμενος μετὰ στοργῆς καὶ οἱ μανθάνοντες τὰ τῆς θεραπείας τὰ μέγιστα ὠφελοῦνται ἠθικῶς.

Οὗτος ὁ λόγος, δι' ὃν εἶπομεν, ὅτι ὁ ἐν Σωφρονιστηρίῳ τεταγμένος ἰατρὸς καὶ οἱ νοσοκόμοι δεόν νὰ ᾧσι κατ' ἐξοχὴν φιλόανθρωποι καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως νὰ ἐκπληρῶσι τὸ καθήκον αὐτῶν.

Πρὸς τοῦτο καὶ τὸ ἐγκλημα τὸ διαπραττόμενον ἐν τῇ ἐλλείψει τῆς θεραπείας νοσοῦντος καταδίκου φρονῶ, ὅτι εἶνε τὸ βαρύτερον, καὶ οἱ τοῦτο διαπράττοντες μεγίστης ἐνοχῆς καὶ βαρυτάτης ποιῆς ἄξιοι, ἐὰν μὴ ἀπέναντι τοῦ πολιτικοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος τυ-

φλώττει εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα καὶ εὐχερέστετα δίδωσι τὴν τῶν τοιούτων *ἁμαρτιῶν ἄφεσιν*, βεβαιότατα ὅμως ἀπέναντι τοῦ ἠθικοῦ νόμου καὶ τῆς θείας Δικαιοσύνης. Διότι ὁ νοσῶν κατάδικος κἂν πνιγῆ διαμαρτυρούμενος καὶ κραυγάζων νὰ τύχη περιποιήσεως, καὶ νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς νὰ συμπυλακισθῶσιν αὐτῷ καὶ νὰ τὸν περιποιηθῶσιν, εἰς ὧτα μὴ ἀκούόντων κραυγάζει, τὸν δὲ λόγον εἰρήκαμεν.

Φονεύεται μία ἀδυναμία. Καταστρέφεται μία χρησιμότης καὶ ἐν στήριγμα εἰς οἰκογένειαν, ἐὰν μετανόηση καὶ θεραπευθῆ ἀπὸ τῆς κακίας. Καὶ τίς γινώσκει, ἐὰν μὴ, ζήσας καὶ ὑγιῆς εἰς τὴν κοινωνίαν ἀποδοθεῖς, χρηστότατος καὶ τιμιώτατος ἀποβῆ ;

Καὶ τίς γινώσκει, ἐὰν ὁ κατάδικος ἐγκληματίας ὁ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς νόσου ἐγκαταλειπόμενος νὰ θανατωθῆ, τίς γινώσκει, ἐὰν μὴ ἦνε ἀθῶος, καὶ τῆς δικαιοσύνης πλανηθείσης, ἀθῶος ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς ; Ἐπειτα τίς σοὶ ἔδωκε τὸ δικαίωμα νὰ ἀφαιρέσης ζωὴν διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἀστοργίας καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως, ἐν ᾧ δύνασαι νὰ τὴν ἀφαιρέσης *νομίμως* (!) μόνον διὰ τῆς λαιμητόμου ;

Τοιαῦτα βαρῦτατα καὶ ἀσύγγνωστα ἐγκλήματα *ἀφανῶς καὶ δεδικαιολογημένως* πολλὰ τελοῦνται ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ ἡμετέρου Κράτους μὴ διωργανωμέναις ἀνθρωπίνως, καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἰατροὺς καὶ νοσοκόμους, ὡς ἡμεῖς αὐτοὺς ἐννοοῦμεν, μὴ ἐχούσαις, ἀλλ' οὐδὲ ἰδιαίτερον διαμέρισμα, ἐν ᾧ ἀνετώτερόν πως νὰ κατὰκηται οἱ ἀτυχεῖς νοσοῦντες ἐγκληματῆται. Εἶνε φρικώδη τὰ τελούμενα καὶ πάσης περιγραφῆς ἀνώτερα. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας φιλανθρωπίαν θεολόγων καὶ εὐσεβῶν γυναικῶν σπουδαιοτάτην σημασίαν δίδομεν τό γε νῦν ἔχον. Διότι μόνη μία τοιαύτη φιλανθρωπικὴ ἐνέργεια δυνατὸν νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς οὕτω πάσχοντας ἀτυχεῖς καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διάπραξιν ἐγκλημάτων ἐγκαταλείψεως.

Περὶ τῆς ἰδιωτικῆς ταύτης φιλανθρωπίας ἐν φυλακαῖς θὰ πραγματευθῶμεν ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΕΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΙΣ

§ 1. Ἡ ἀναγκαιότης καὶ ἡ σημασία τῆς ἔξωθεν φιλανθρωπίας ἐν Σωφρονιστηρίοις.

Βεβαίως τὰ καθήκοντα τοῦ ἱερέως ἐν ἐνὶ Σωφρονιστηρίῳ ἀξίου τῆς ἀποστολῆς του καὶ τὰ καθήκοντα ἐνὸς διευθυντοῦ ἐννοουμένου πάντοτε ἀχωρίστως μετὰ τῶν ὑπαλλήλων του, ὡς αὐτὸν ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐχαρκτηρίσαμεν, εἶνε καθήκοντα φιλανθρωπίας. Διότι ἐὰν πᾶσαν αὐτῶν ἐνέργειαν δὲν διέπη καὶ δὲν διαπνέη διάθεσις καὶ συναίσθημα ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας πρὸς τοὺς ἠθικῶς νοσοῦντας καὶ θεραπευομένους, οὐδὲν δύνανται νὰ φέρωσιν ἀποτελεσμα. Τὸ ἐνδιαφέρον των θὰ ἦνε βεβαίως ἐνδιαφέρον ἐπιδείξεως καὶ μάλιστα ἐνδιαφέρον κατοχῆς τῆς ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ θέσεώς των. Ἡ ἀπὸ ἀγαθῆς διαθέσεως φιλανθρωπία ἢ εἰς τὰ πράγματα ἀποδεικνυομένη καὶ οὐχὶ εἰς ἐπιδεικτικούς λόγους καὶ κούφας ὑποσχέσεις μεγίστην ἐξασκεῖ ἐπίδρασιν ἠθικῆς ἐπανορθώσεως ἐπὶ τῶν ἀπογοητευμένων καὶ ἀπηλπισμένων ψυχῶν τῶν θεραπευομένων. Διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ πεισθῶσιν οὗτοι, ὅτι τοὺς ἀγαποῦν καὶ ἐνδιαφέρονται περὶ αὐτῶν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ ὅτι θλίβονται διὰ τὴν οἰκτρὰν καὶ ἀπρεπεῖν εἰς αὐτοὺς κατάστασιν οὐ μόνον ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ Διευθυντής, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκτὸς τοῦ Σωφρονιστηρίου χριστιανοί.

Εἶνε ἐν ἀπὸ τὰ σπουδαῖα καὶ συντελεστικώτατα φάρμακα τὸ νὰ πεισθῇ ὁ ἐξ ἀγριότητος καὶ θηριωδίας νοσῶν, ὅτι ἐνῶ αὐτὸς πάντοτε εἰς τὸν πρότερον βίον του ὑπῆρξε κακοποιὸς καὶ μόνον ἐν τῇ πρὸς τὸν πλησίον του βλάβῃ εὑρίσκειν εὐχαρίστησιν, τώρα, ὅτε ἀπεδείχθη καὶ δι' ἐνὸς ἐγκλήματος ἢ ποιότητος του καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς ὡς ἐπικίνδυνος εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ φυσικὰ περιέμενε παρὰ πάντων καταφρόνησιν καὶ ἀποστροφήν, τώρα, ὅτε ἐθεώρει ἑαυτὸν χαμένον, νὰ πεισθῇ διὰ πραγμάτων, ὅτι τὸν συμπαθοῦν

καὶ τὸν θέλουν νὰ σωθῆ, τὸν θέλουν νὰ ἀνακτήσῃται τὴν ἠθικὴν τοῦ υἱείαν, τὴν προσωπικὴν τοῦ τιμῆν, τὴν εὐτυχίαν τοῦ.

Καὶ ἡ ἀγριωτάτη καρδιά ἀπέναντι μιᾶς τοιαύτης ἐνδείξεως δὲν δύναται παρὰ νὰ συγκλονισθῆ εἰς συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀθλιότητος καὶ νὰ συντριβῆ, εἰς μεταμέλειαν καὶ νὰ ἐξημερωθῆ. Ἡ ἐκδήλωσις τῆς συμπαθείας τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας πρὸς τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς ἀδελφοὺς ἡμῶν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην εἶνε ἀναγκαιοτάτη ἀκόμη καί, ὅταν κατορθωθῆ ποτε ἐν Ἑλλάδι ὅλα τὰ Σωφρονιστήρια νὰ ὀργανωθῶσι καὶ νὰ λειτουργήσωσι, καθ' ὃν τρόπον ἀπεδείξαμεν ἀνωτέρω, καὶ καθ' ὃν τρόπον εἶνε ὀργανωμένον καὶ ἐν τῷ παρόντι λειτουργεῖ τὸ Ἀβερῶφειον, ἀλλὰ μάλιστα νῦν ἀναγκαιοτάτη παρίσταται ἡ ἐκδήλωσις τῆς φιλάνθρωπικῆς ταύτης συμπαθείας, νῦν ὅτε, ὡς πάντες γινώσκομεν, φρικώδη εἶνε τὰ δεινοπαθήματα τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς, οὐδεμία δὲ πρόνοια ἐλήφθη οὐδὲ ὑπάρχει ἐλπίς νὰ ληφθῆ προσεχῶς περὶ τῆς παρηγορίας καὶ ἀνακουφίσεως τῶν ἐν αὐταῖς ἐνδεῶν καὶ πασχόντων καί, ὅπερ σπουδαιότατον, περὶ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἠθικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ τῶν ἐν βαθυτάτῳ σκότει ἀπαιδευσίας καὶ ἀγροικίας διατελούντων, ἐκ τούτου δὲ εἰς τὸ ἔγκλημα ἀσυνειδήτως, δύναμαι εἰπεῖν, ὑποπεσόντων. Ὑψιστον ἐν τῇ θειότητι αὐτοῦ εἶνε τὸ καθῆκον τῆς παρὰ φιλάνθρωπων ἐπισκέψεως τῶν «ἀσθενῶν καὶ ἐν φυλακῇ ὄντων». Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη ἀπὸ ἐλατηρίου ἀγάπης γινομένη δὲν ἀνακουφίζει μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ σώζει τὴν ψυχὴν.

Δικαίως ἄρα θὰ ἀκούσωσι τὸ «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον» οἱ δυνάμενοι νὰ ἀνακουφίσωσι καὶ νὰ σώσωσι τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς κεκλεισμένους καὶ ἐγκαταλείποντες αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπώλειαν τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν. Ἐν οἱαδήποτε περιπτώσει, δῆλον ὅτι εἴτε ὀργανωθῶσι τὰ Σωφρονιστήρια, ὡς ἡμεῖς ἀνωτέρω ὑποδεικνύομεν, εἰς πνευματικὰ θεραπευτήρια εἴτε μὴ, οἱ ὄντως φιλόανθρωποι ὀφείλουσι νὰ προσέξωσι πρὸς τοὺς ἀποκλήρους ἀδελφοὺς ἡμῶν πρωτίστως διὰ τὴν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν πεπλανημένων καὶ ἐγκληματησάντων ἐπίδρασιν, τῆς ὁποίας ἐπίδρασεως ἀποτέλεσμα δυνατόν νὰ ᾔηνε ἡ συναίσθησις καὶ

ἡ μεταμέλεια ἤτοι ἡ σωτηρία τῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς σωφροσύνης ἀποστάντων, καὶ ἡ ἀσφάλεια τῆς κοινωνίας, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁποίας πάλιν αὐτοὶ θὰ ἀποδοθῶσι κακουργότεροι ἑαυτῶν, ἐὰν μὴ τις φροντίς, ὡς εἰρήκαμεν, περὶ αὐτῶν ληφθῆ.

§ 2. Οἱ Θεολόγοι καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐν ταῖς σωφρονιστικαῖς φυλακαῖς.

Διὰ τὸν σπουδαιότατον τοῦτον λόγον ἐνόχους κατὰ πολὺ ἀπέναντι τῆς θείας Δικαιοσύνης ἐννοῶ τοὺς Ἑλληνας Θεολόγους κληρικούς καὶ λαϊκούς, μάλιστα τοὺς ἐν Ἀθήναις οἰκοῦντας, διότι οὐδαμῶς προσέσχον εἰς τὸ ῥῆμα τοῦ Κυρίου «ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθετε πρὸς με» καὶ δὲν συνηνώθησαν τουλάχιστον πέντε, ἐὰν μὴ δέκα ἐξ αὐτῶν, οἱ εὐσεβέστεροι παρὰ τοῖς πολλοῖς θεωρούμενοι, εἰς φιλανθρωπικὴν ἀδελφότητα σκοπὸν ἔχουσαν τὴν ἀνακούφισιν τῶν ἐνδεῶν καὶ πασχόντων ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ μάλιστα τὸν θρησκευτικὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἠθικὴν καθ' ὅλου θεραπείαν αὐτῶν.

Δὲν εἶνε μικρὰ ἡ πρὸς τὸ ἔθνος ὑπηρεσία ἡ δυναμένη νὰ προσενεχθῆ διὰ τῆς μερίμνης ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς. Ἡ μερίμνα αὕτη εἶνε μερίμνα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς κοινωνίας, διότι εἶνε μερίμνα ὑπὲρ τῆς ἐλαττώσεως καὶ περιστολῆς τῆς ἐγκληματικότητος. Ἐν λοιπὸν τῶν κυριωτάτων καὶ σπουδαιωτάτων καθηκόντων τῶν χριστιανῶν Θεολόγων εἶνε ἡ περὶ τῶν ἐγκληματιῶν μερίμνα. Ἡ παράλειψις τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθηκοντος τούτου δυνατὸν νὰ ὑποτεθῆ παρὰ παντὸς σωφρονοῦντος, πιστεύοντος δὲ καὶ ἀγαπῶντος ἀγάπην χριστιανικὴν, ὡς τεκμήριον ἐλλείψεως φιλανθρωπίας, ἡ ὁποία πάντοτε προϋποτίθῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, ὡς αὐτὴν ἐδίδαξεν ὁ Ἰησοῦς.

Ἴνα ἀποδώσῃτε τὸν ὀφειλόμενον δίκαιον ἔπαινον εἰς τὰ λεγόμενα ὑπ' ἐμοῦ, ὧ φίλτατοι ἀναγνώσται, σκέψασθε, ὁποῖα θὰ ἦτο ἡ γνωστὴ σημερινὴ τῶν φυλακῶν τῆς Ἑλλάδος κατάστασις, ἐὰν δέκα θεολόγοι κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, ἀποτελοῦντες τὸν πυρῆνα φι-

λανθρωπικῆς ὑπὲρ τῶν φυλακῶν ἐνότητος, ἔπειθον διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτοὺς εἰλικρινείας καὶ ἀγνῆς διαθέσεως, ἐνέπνεον ἐμπιστοσύνην διὰ τῆς ἀφιλοκερδείας καὶ αὐτοθυσίας των εἰς τοὺς εὐποροῦντας καὶ ζαπλοῦτους. καί, πνευματικὸν καὶ ὑλικὸν πλοῦτον ἱκανὸν ἔχοντες, ἐφρόντιζον ἀληθῶς περὶ τῆς περιθάλψεως καὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν ἐν ἀθλιότητι ἐγκαταλειπομένων ἐγκληματιῶν.

Ὅταν λέγωμεν ἔργον *χριστιανικῆς ἀγάπης*, ἐννοοῦμεν ἔργον ὡς πρὸς τὰ ἀνθρώπινα τέλειον. Τοιοῦτο θὰ ἦτο ἢ δύναται νὰ ἦνε καὶ τὸ ἐν ταῖς φυλακαῖς φιλάνθρωπον ἔργον τῶν θεολόγων τῶν ἠνωμένων ἐπὶ τούτῳ ἐν πνεύματι ἀγάπης καὶ ἀληθοῦς φιλανθρωπίας. — Τὸ ταμεῖόν των θὰ ἠυπόρει καὶ θὰ ἐπήρκει εἰς πᾶσαν ἀνάγκην τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς· ἀλλ' ὅπερ σπουδαιότερον καὶ ἀσφαλέστερον, τὸ πλουσιώτατον πνευματικὸν ταμεῖόν των θὰ παρεῖχεν ἄφθονον πλοῦτον θρησκευτικοῦ φωτισμοῦ καὶ ἠθικῆς θεραπείας εἰς τοὺς ἠθικῶς νοσοῦντας. Ἡ διδασκαλία παρὰ τῶν ἀποτελούντων τὴν ὑπὲρ τῶν φυλακῶν ἀδελφότητα θὰ ἦτο τακτικὴ καὶ ἀνελλιπῆς ἀπαξ ἢ καὶ δις τῆς ἐβδομάδος ἐκ περιτροπῆς ὑφ' ἐκάστου γινομένη εἰς τὰς ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Αἰγίνῃ πέντε φυλακάς. Ἡ διδασκαλία εἰς τὰς φυλακάς τῶν ἐπαρχιῶν ἐπ' ἕσσης τακτικὴ καὶ ἀνελλιπῆς δι' ὑπ' αὐτῶν ἀπεσταλμένου ἐνός ἢ καὶ δύο θεολόγων ἱερέων, δυναμένων νὰ ἐξομολογῶσι τοὺς ὑπὸ τῆς διδασκαλίας των συγκινηθέντας, συναίσθανθέντας καὶ μετανοήσαντας, δυναμένων νὰ παρηγορῶσι καὶ νὰ ἀνακουφίσωσι τοὺς δεινὰ πάσχοντας καὶ ἐν τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἀθλιότητος εὐρισκομένους ἀδελφούς τοῦ Χριστοῦ. «Ἐφ' ὅσων ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων ἐμοὶ ἐποιήσατε».

Βεβαίως, ἐννοεῖται, ὅτι εἰς ἐν τοιοῦτον φιλάνθρωπικὸν ἔργον ἐννοῶ πρωταγωνιστοῦντας τοὺς ἐν Ἀθήναις ἐπισκόπους καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Καὶ τὸ πρωταγωνιστεῖν δὲν ἐννοῶ ἀπαξ ἐπισκέπτεσθαι καὶ ἐν ταῖς ἐφημερίσιν ἀναγράφεσθαι, οὐδὲ ἐπιτίμως προεδρεύειν τοῦ φιλάνθρωπικοῦ τῶν θεολόγων σωματείου, ἀλλὰ ἐργάζεσθαι καὶ θυσιάζειν πλείω τῶν λοιπῶν καὶ μετὰ πλείονος προθυμίας πρὸς διέγερσιν προθυμίας. Διότι ἐὰν ἡ συμμετοχὴ

τοῦ ἐπισκόπου εἰς τὰ τοιαῦτα δὲν εἶνε συμμετοχὴ αὐταπαρνήσεως καὶ θαυμαστῆς αὐτοθυσίας, «καλλίτερα νὰ λείπη».

Λοιπὸν εἰς τοὺς ἀγαπητοὺς μας θεολόγους.— Ἴδου ἔργον τιμῆς καὶ δόξης παρὰ τῷ Θεῷ. Ἴδου ἔργον μεγίστης ὠφελείας πρὸς τὴν πατρίδα. Ἴδου ἔργον ἀνῆκον πρωτίστως εἰς ὑμᾶς.

Δὲν ἐπεχειρήσατε μέχρι τοῦδε νὰ σκεφθῆτε περὶ αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποφασίσσητε καὶ νὰ ἐνεργήσητε **δομοθυμαδόν**; ἡμαρτήσατε. . . Δὲν θὰ ἐπιχειρήσητε εἰς τὸ μέλλον; Νὰ ἦσθε βέβαιοι, ὅτι θὰ ἀκούσητε τὸ «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον τὸ ἠτοιμασμένον τῷ Διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ». Καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον διὰ τοῦτο πλέον παντὸς ἄλλου θὰ ἦσθε ἔνοχοι, καθ' ὅσον μία τοιαύτη εἰλικρινῆς καὶ πρόθυμος παρὰ θεολόγων μέριμνα ὑπὲρ τῶν ἐν φυλακαῖς, πιθανώτατα νὰ ἀναγκάσῃ μίαν Κυβέρνησιν νὰ μεριμνήσῃ σπουδαίως καὶ νὰ νομοθετήσῃ **πεφωτισμένως** περὶ φυλακῶν καὶ Σωφρονιστηρίων. Διότι μόνον ἡ ἀλήθεια εἰς τὰ πράγματα ἀποδεδειγμένα δύναται νὰ ἐπιβληθῆ, νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν κοιμωμένων καὶ ἀδρανουσῶν πρὸς τὰ ἀγαθὰ ψυχῶν, καὶ νὰ ἀφυπνίσῃ ταύτας εἰς ἐνέργειαν καὶ δραστηριότητα θαυμαστὰ ἔχουσιν ἀποτελέσματα.

§ 3. Ἡ παρὰ γυναικῶν φιλανθρωπία ἐν ταῖς φυλακαῖς.

Διὰ τὸν αὐτὸν σπουδαιότατον καὶ σημαντικώτατον λόγον δὲν συμφωνῶ μετὰ τῶν ἐχόντων τὴν γνώμην, ὅτι οὐδὲν κοινὸν φιλανθρώπῳ ἀδελφότητι γυναικῶν καὶ φυλακαῖς ἢ Σωφρονιστηρίοις. Ἐκ τῆς χριστιανικῆς Ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ τῆς καθ' ἑκάστην πείρας διδασκόμεθα, ὅτι παρὰ ταῖς γυναῖξιν τὸ συναίσθημα τῆς φιλανθρωπίας διεγείρεται ζωηρότερον καὶ δὴ καὶ ἐνεργητικώτερον ἢ παρὰ τοῖς ἀνδράσιν. Ἐννοεῖται βεβαίως, ὅτι συναίσθημα ἀγνῆς καὶ ἐν τούτῳ ἀληθοῦς φιλανθρωπίας **ἀνυποκρίτου** δύναται νὰ ὑπάρξῃ μόνον εἰς καρδίαν ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ ἀληθῶς ἀναγεγεννημένην καὶ ὑπὸ ἐλατηρίου γνησίας χριστιανικῆς ἀγάπης πάντοτε διεπομένην. Ἡ γυνή, ἵνα ὑπάρξῃ σύζυγος καί, τὸ σπουδαιότατον, μήτηρ ἀξία τῆς ὑψίστης ἐν τῷ κόσμῳ ἀπο-

στολήσ αὐτῆς, ἀνάγκη νὰ ἀγαπᾷ καὶ οὐχὶ ἀπλῶς νὰ ἀγαπᾷ, ἀλλὰ νὰ ἀγαπᾷ μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας. Τότε δύναται νὰ ἀποδειχθῆ ἐνάρετος σύζυγος, φιλοστοργοτάτη μήτηρ. Τοιαύτην ἀγάπην μόνον ἡ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ διδάσκει καὶ ἐμπνέει. Διὰ τοῦτο μόνον χριστιαναὶ γυναῖκες εἶνε γυναῖκες ἐν τῷ προορισμῷ αὐτῶν, εἰς ὃν ὁ Θεὸς αὐτὰς προώρισεν.

Ἐὰν λοιπὸν ὑπάρχωσι γυναῖκες ἐμπνεόμεναι ὑπὸ πίστεως καὶ ἀγάπης χριστιανικῆς, καὶ ἀληθῶς καὶ ἀνυποκρίτως, πραγματικῶς καὶ ἀνιδιοτελῶς συνενῶνται εἰς μίαν φιλανθρωπικὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ἐπεκτεινομένην καὶ μέχρι τῶν φυλακῶν Συγγροῦ, Μενδρεσέ, Παλαιοῦ Στρατῶνος καὶ . . . τοῦ Ἀβερωφείου, οὐδὲν ἐν τούτῳ τὸ παράδοξον καὶ ἄτοπον. Τὸναντίον συναίσθημα εὐγνωμοσύνης πρὸς αὐτὰς πρέπει νὰ διεγείρηται ἐν τῇ καρδίᾳ παντὸς σφόδρα συμπαθοῦντος καὶ ἀμέσως μεριμνῶντος περὶ τῆς ἀνακουφίσεως τῶν ἀποκλήρων μὲν, ἀδελφῶν δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἰδικῶν μας ἀδελφῶν ὄντων. Οὐ μόνον δὲ εὐγνωμοσύνη, ἀλλὰ καὶ πλοκὴ ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ τοὺς κοινωνιολόγους, ἵνα αἰ τυχὸν ἐκ γνησίου φιλανθρωπικοῦ συναίσθηματος εὐεργετοῦσαι ἔχωσι τὰς μιμουμένας αὐτὰς καὶ διεγείρηται ἐν τοῖς τοιούτοις ἡ ἀγαθὴ ἄμιλλα εἰς ἀντιστάθμισιν τῆς πονηραῆς καὶ ὀλεθρίου ἐν ταῖς ἐλαφρότησιν ἀμίλλης τῆς γενικῶς δυστυχῶς παρ' ἡμῖν ἐπικρατούσης.

Ἡ τυχὸν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας καὶ ἐπὶ τοιούτῳ σκοπῷ ἀποτελουμένη ἀδελφότης, ἢ, ὅπως θέλετε, φιλανθρωπικὴ ἐνότης πέντε ἢ δέκα εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων γυναικῶν, ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν φιλανθρωπικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν καὶ μέχρι τῶν φυλακῶν καὶ Σωφρονιστηρίων ἀνάγκη νὰ προσέξῃ καὶ σύννους νὰ γένηται ἐπὶ πολὺ ἀπέναντι τοῦ κοινῶς μὲν λεγομένου ἀλλὰ σοφωτάτου γνωμικοῦ «τὸ καλὸν οὐκ ἔστι καλόν, εἰ μὴ καλῶς γένηται».

§ 4. Ἀνάγκη σοφίας καὶ ἐν τῷ φιλανθρωπεύεσθαι.

Πᾶν ἀγαθόν, καὶ τὸ ἐλάχιστον, δέον σκοπίμως καὶ ἐπωφελῶς νὰ ἐνεργῆται, ἄλλως εἰς τὰ πράγματα ἀποβαίνει κακόν, καὶ δὴ

χειρον τοῦ φύσει καὶ καθ' ἑαυτὸ κακοῦ. Διὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἀνθρωπίνου πρακτικοῦ βίου ἐκ τῆς ποιότητος τῶν ὁποίων κανόνων ἐξαρτᾶται ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ πρόοδος ἢ ἡ κακοδαιμονία καὶ ὁ ὄλεθρος παντὸς ἀνθρώπου, διὰ τοὺς κανόνας τούτους δὲν ὑπάρχει φιλοσοφία, ἀλλὰ σοφία μόνον. Διότι ὁ πρακτικὸς νοῦς ἢ θὰ ἦνε πεφωτισμένος καὶ ὑγιῆς καὶ θὰ γινώσκη τὰ αἷτια καὶ θὰ προγινώσκη τὰ ἀποτελέσματα πάσης πράξεως. ἢν συλλαμβάνει καὶ ἀποφασίζει νὰ πράξῃ, ἢ θὰ ἦνε ἐσκοτισμένος καὶ ἐν συγχύσει εἰς πᾶσαν του ἐνέργειαν. Διὰ τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ θὰ ἦνε ἢ σοφὸς ἢ μωρὸς, μέσος ὅρος δὲν ὑπάρχει. Σοφὸς εἶνε ὁ εἰς πᾶσαν του ἐνέργειαν καὶ πράξιν διευθυνόμενος ὑπὸ τῶν ἠθικῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἀρχῶν καὶ ὑπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ φωτὸς πεφωτισμένος, μωρὸς ὁ εἰς τὰς *ιδίας δυνάμεις* ἀφειμένος καὶ ἐγωϊστικῶς πάντοτε σκεπτόμενος καὶ ἐργαζόμενος. Σοφὸς ὁ πιστεύων καὶ χριστιανικῶς ἀγαπῶν, μωρὸς ὁ ἀσεβὴς καὶ ἐν πᾶσιν ἰδιοτελὴς καὶ ὑστερόβουλος. Διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι εἰς τὸν πρακτικὸν βίον δὲν ὑπάρχει φιλοσοφία, ἀλλὰ σοφία μόνον. Καθ' ὅσον φιλοσοφία σημαίνει ζήτησις κανόνων, καθ' οὓς ὀφείλει νὰ σκέπτηται καὶ νὰ ἐνεργῇ ὁ ἄνθρωπος, δύναται δὲ ὡς γνωστόν, ἐν τῇ ἀναζητήσει ταύτῃ νὰ μετεωρίζηται ἀεροβατῶν, καὶ ἐκεῖ, ὅπου νομίζει, ὅτι ἀνυψώθη εἰς τὸ ζητούμενον, νὰ εὐρίσκηται ὁ τάλας πεπτωκῶς εἰς τὸ χάος καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον. Τοῦτο ἔπαθεν ἡ πρὸ Χριστοῦ φιλοσοφία, ἡ μωρία καθ' ἑαυτὴν ἀποδειχθεῖσα καὶ ἐν μόνον μέγα καλὸν ἔχουσα. δι' ὃ καὶ ἦν ἀναγκαιοτάτη, τὴν ἔρευναν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ ὁποία ἔρευνα δὲν ἐπληρώθη μὲν ἐν τοῖς ἐρευνῶσιν, ὠφέλησεν ὅμως τὰ μέγιστα, διότι διὰ ταύτης παρεστάθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐν οἷς μόνοις δύναται νὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος ζωὴν ἀξίαν ἑαυτοῦ, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ γένηται ἀποδεκτὴ ἢ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοανθρώπου ἀποκαλυφθεῖσα ἀλήθεια, ἐν ἣ καὶ ἡ ἀληθὴς σοφία. Καὶ σήμερον οἱ ἐκτὸς τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας ταύτης φιλοσοφοῦντες, εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐν τοῖς πλείστοις ἀνοηταινόντων εἰδωλολατρῶν φιλοσόφων ὑπάγονται. Φιλοσοφία σήμερον ὑπὸ τὸ *χριστιανικὸν*

τῆς ἀληθείας φῶς δὲν πρέπει νὰ ἐννοῆται ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη τῆς σοφίας, ἐρχομένης σὺν τοῖς πράγμασι καὶ τῆς λέξεως αὐτῆς εἰς τὴν κυρίαν αὐτῆς ἔννοιαν. Διότι ἡ ἀλήθεια ὑπάρχει. Ἡ δὲ ἀλήθεια εἶνε ἡ Πίστις καὶ ἡ Ἀγάπη. Πίστις σημαίνει γνῶσιν καὶ πεποιθήσιν περὶ τῆς ἐν τῷ Χριστῷ ἀληθείας, καὶ Ἀγάπη σημαίνει *ζωὴν κατα τὴν ἀλήθειαν ταύτην*. Ἴδου ἡ σοφία, διότι ἰδοὺ τὸ φῶς.

Εὐποιία παρὰ εὐσεβῶν γυναικῶν εἰς Σωφρονιστήρια καὶ φιλοσοφία καὶ σοφία, βεβαίως φαίνονται ἄνευ λόγου συνδυαζόμενα καὶ συζητούμενα. Καὶ ὅμως ὑπάρχει σοβαρότατος καὶ σπουδαιότατος λόγος τοῦ συνδυασμοῦ τούτου. Καὶ οὗτος εἶνε ἡ ἐπικρατούσα πλάνη, ἡ αὐταπάτη, ἡ σύγχυσις τῶν πραγμάτων, ὁ σκοτασμὸς ὁ ἐπικεχυμένος καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀφ' ἑαυτῶν καθαρὰ καὶ ἡλίου φαινότερα.

Ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ ἄνευ ἰδιοτελοῦς ὑστεροβουλίας, ναί, δυνατόν νὰ γίνωνται παρὰ τινῶν τὰ ἱερώτατα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ἔργα, τὰ ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῆς πασχούσης ἐξ ὕλικῆς καὶ ἠθικῆς ἐνδείας κοινωνίας, ἀλλὰ παρ' ὀλιγίστων γίνονται μετὰ τῆς προσηκούσης συνέσεως, μετὰ τῆς ἀναγκαίας μελέτης τῶν αἰτίων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, ἥτοι, ὅπερ ἐλέγομεν, **μετὰ σοφίας**. Διὰ τοῦτο παρατηροῦμεν ἀεροβατήματα καὶ κενολόγους μωρίας ἐκεῖ ὅπου εἶνε ἀνάγκη σοφῶς καὶ μεμετρημένως τὰ πάντα καὶ τὰ ἐλάχιστα νὰ διενεργῶνται.

Τοῦτο ἐν ἑκ τῶν πολλῶν τεκμηρίων, δι' ὧν ἀποδεικνύμεθα στερούμενοι κοινωνικῶς καὶ ἔθνικῶς θρησκευτικοῦ φωτισμοῦ καὶ μὴ βασιζόμενοι ἐν τῇ πρὸς πρόοδον καὶ πολιτισμὸν ἐνεργείᾳ ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν πίστεως καὶ ἀγάπης. Κωφοὶ δὲ καὶ τυφλοὶ διατελοῦμεν, διότι ἐν τῷ θορύβῳ τῆς ὀλετείας κακίας καὶ τῷ βαθυτάτῳ σκότει τῆς θρησκευτικῆς ἀπαιδεύσεως ζῶμεν.

Ἡ φιλανθρωπικὴ λοιπὸν ἐνότης γυναικῶν ἡ θελουσα νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν εὐεργετικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν μέχρι καὶ τῶν Σωφρονιστηρίων καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ παρηγορήσῃ καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς ἐν αὐτοῖς ἀποκλήρους τῆς κοινωνίας ἀδελφοὺς ἡμῶν, ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπ'

ὄψιν της τὸ ἰδιάζον εἰς τὴν φιλανθρωπικὴν ταύτην ἐνέργειάν της καὶ νὰ προσέξῃ πολὺ εἰς τὸ εἰρημένον κοινωνικὸν φιλοσόφημα «τὸ καλὸν οὐκ ἔστι καλόν, ἐὰν μὴ καλῶς γένηται» καὶ νὰ φιλανθρωπεύηται μετὰ σοφίας.

§ 5. Ἡ γνώμη μου περὶ τοῦ φιλανθρωπεύεσθαι τὰς εὐσεβεῖς γυναῖκας ἐν ταῖς φυλακαῖς.

Δίδομεν ἡμεῖς τὴν γνώμην μας, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, καθ' ἣν ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ ἐλευθέρως ἐκφράζεσθαι, ἐλεύθεροι παρὰ Θεοῦ δημιουργηθέντες.

Ἡ παρὰ εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων γυναικῶν φιλανθρωπία εἰς τὰς φυλακὰς καὶ Σωφρονιστήρια ἀνάγκη νὰ μὴ ἀσκῆται ἀμέσως, ἀλλὰ ἐμμέσως. Δὲν γινώσκω τί γίνεται ἐπὶ παρομοίων περιστάσεων εἰς τὴν Εὐρώπην ἢ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἰς τὸν πεπολιτισμένον ἢ ἐκπολιτιζόμενον κόσμον. Δὲν εἶνε ὅμως δυνατὸν παρὰ, ἐὰν ὁ ἐκεῖ κόσμος ἀληθῶς ἤρξατο ἐκπολιτιζόμενος διὰ τῶν σοφῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἀρχῶν, δὲν εἶνε δυνατὸν παρὰ νὰ ἐξετάζῃ καὶ νὰ ρυθμίζῃ τὰ δημόσια κατὰ τὸ πρέπον καὶ τὸ ὠφέλιμον. Ἐν τούτοις ἀφίνω τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν καὶ μένω μὲ τὴν λογικὴν μου ἀρχοῦσαν εἰς τὸ νὰ γνωματεύσῃ καὶ νὰ ἀποφανθῇ περὶ πραγμάτων, εἰς τὰ ὅποια ἀρίστη διδάσκαλος εἶνε ἢ καθ' ἑκάστην πείρα, ἣν δύναται νὰ ἔχῃ ἐπὶ τῆς κοινωνίας, ἐν ἣ ζῆ, πᾶς ὁ μὴ τυφλὸς τότε νοῦν τα τ' ὄμματ' ὦν.— Εἰρήσθω δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει τυφλοῖ ἢ ἰδιοτέλεια καὶ ἡ κερδοσκοπία, καὶ ἀποτυφλοῖ ἢ τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς κοσμικῆς ἐπιδείξεως μανία.

Ἀνάγκη νὰ ἀναπτύξω διὰ πολλῶν καὶ νὰ στηρίξω διὰ σαφῶν ἐπιχειρημάτων τὴν γνώμην μου, καθ' ἣν ἢ παρὰ εὐσεβῶν γυναικῶν φιλανθρωπία εἰς τὰ Σωφρονιστήρια δεόν νὰ ἀσκῆται ἐμμέσως καὶ οὐχὶ ἀμέσως οὐ μόνον, διότι ὅσον ἀναγκαῖα καὶ ἐπωφελεστάτη εἰς τὰ πράγματα ἀποδεικνύεται ἢ ἐμμέσως, τόσον περιττὴ καὶ ἀσκοπος, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐπιβλαβὴς ἀποβαίνει ἢ ἄμεσος ἄσκησις

τοῦ εἶδους τούτου τῆς φιλανθρωπίας, ἀλλὰ καὶ διότι τὸ ζήτημα ἀνάγεται εἰς τὴν ἐθνικὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἐθνικὴν ἀντίληψιν καὶ ἐκτίμησιν σημαντικῶν ἔργων καὶ γεγονότων ἐθνικῶν.

§ 6. Ἡ φιλαλήθεια. — Ἡ δύνητροφός μας πλάνη.

Πρόκειται περὶ πραγμάτων σχετιζομένων πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους; Σκεπτόμεθα περὶ αὐτῶν σοβαρῶς καὶ σπουδαίως; Δὲν παίζομεν ἐν οὐ παικτοῖς καὶ δὲν ἀφιέμεθα νὰ εἶμεθα ἐπιπόλαιοι ἐν ἐκείνοις, ἐν οἷς μόνον ὑπὸ ἐμβριθείας καὶ βαθυνοίας ὀφείλομεν νὰ διαπνεώμεθα: Ἐ! ὀφείλομεν μὲ τὸν κίνδυνον νὰ δυσαρεστήσωμεν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ νὰ ἀπολέσωμεν τὰ μέγιστα τῶν ἀτομικῶν μας συμφερόντων, ὀφείλομεν, ἐὰν μὴ ἀπωλέσαμεν τὴν στοιχειώδη συνειδήσιν τῆς ἀξίας ἡμῶν, ὡς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, νὰ εἴπωμεν ῥητῶς καὶ ἀπεριφράστως, τί ἀληθῶς φρονοῦμεν καὶ αἰσθανόμεθα. Ὁ λέγων καὶ γράφων τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ ἐλατηρίου ἀγάπης πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ζητῶν δὲ πάντοτε νὰ ἐμπνέηται εἰς τὴν ἔκφρασιν καὶ ὑποστήριξιν του ταύτην ἀπὸ τῆς Αὐτοαληθείας, ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀποβλέπων ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ συμφέρον τοῦ κοινου, λησμονῶν δὲ ἐντελῶς τὸ συμφέρον τὸ ὑλικὸν τὸ ἴδιον, δυνατόν καὶ πιθανὸν νὰ ζημιωθῇ αὐτός, ἂν οὐχὶ μὲ θάνατον, ἀλλὰ μὲ ἀπώλειαν τιμῶν καὶ ἄλλων ὠφελημάτων, τὰ ὅποια τῷ ἐξασφαλίζει ἢ ἀπόκρυψις τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ σᾶς βεβαιῶ, ὅτι ὁ ἐκ τοιαύτης ἀφορμῆς θάνατος εἶνε ζωὴ καὶ ἡ τοιαύτη ἀπώλεια εἶνε ἀπόλαυσις, τῆς ὁποίας τὴν ἡδύτητα δὲν δύνανται νὰ προξενήσουν εἰς τὸν σωφρονοῦντα ἄνθρωπον, ὅλαι αἱ τιμαὶ καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου. Συμφώνως πρὸς τὰς ιδέας καὶ πεποιθήσεις ἡμῶν ταύτας γνωματεύομεν καὶ ἀποφαινόμεθα ῥητῶς καὶ ἀπεριφράστως προσέχοντες μόνον εἰς τὴν συνειδήσιν ἡμῶν καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους μας, τὸ ὅποιον συμφέρον ἐννοοῦμεν **τοσοῦτον εἰς τὰ μέγιστα ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα** ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις δεῖξομεν.

«Σωφρονιστήρια ἀνδρῶν, ἐν οἷς θεραπεία τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων γίνεται καὶ ἄμεσος φιλανθρωπικὴ ἐνέργεια γυναικῶν» εἶνε

συνδυασμὸς δύο ἀντιθέτων ἐννοιῶν. Δυνατὸν ἢ ἐπιδίωξις συνδυασμοῦ τῶν φύσει ἀσυνδυάστων νὰ προέρχεται ἐξ ἀγαθῆς προθέσεως καὶ ἐξ ἀγνῶν φιλανθρωπικῶν αἰσθημάτων, ὡς συμβαίνει παρὰ τοῖς ἀποδεδειγμένως ἐναρέτοις καὶ φιλανθρώποις. Ἄλλὰ τοῦτο εἶνε ἀδιάφορον. Ἡ φυσικότης τῶν πραγμάτων δὲν μεταβάλλεται, διότι ἐνδεχόμενον καὶ δυνατὸν εἰς ἡ καὶ πλείονες ἀληθῶς ἐνάρετοι καὶ ἀληθῶς φιλόανθρωποι νὰ ἀποτύχωσιν εἰς τὰς σκέψεις τῶν τὰς πάντοτε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀποτυχίᾳ ἀγαθὰς μενούσας καὶ διὰ τοῦτο ἀξιεπαίνους, ἀφ' οὗ ἀπὸ ἀγαθοῦ προῆλθον ἐλατηρίου καὶ οὐδεμίαν πρὸς τὴν ἰδιοτέλειαν σχέσιν εἶχον. Μὴ καὶ οἱ σοφώτατοι τῶν ἀνθρώπων δὲν πλανῶνται, μὴ καὶ αἱ εὐγενέσταται ψυχαὶ ἐν ἀπατηλῷ καὶ πλανῶντι περιβάλλοντι διατελοῦσαι ἀτελῶς δὲ τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα ἀντιλαμβάνομενα δὲν διατίθενται πολλάκις ἐν τῇ πρὸς τὰ ἔξω εὐεργετικῇ αὐτῶν ἐνεργείᾳ ἐσφαλμένως καὶ κατ' ἀνάγκην πολλάκις ἐπιβλαβῶς;

Ἡ πλάνη εἶνε ὁ κακὸς καὶ ἀχώριστος παντὸς ἀνθρώπου σύντροφος. Διὰ τοῦτο εἰς πᾶσαν του ἐνεργείαν ὁ ἀνθρώπος πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του, ὅτι δύναται νὰ πλανηθῇ καὶ νὰ μὴ λησμονῇ τοὺς ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ ῥηθέντας τοῦ θεοῦ Παύλου λόγους γενικώτερον πῶς ἐννοουμένους. «**Βλέπετε, πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί**». Δὲν εἶνε δὲ καθ' ὅλου παράδοξον, ἐὰν καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἑλληνας καίπερ «σοφίαν ζητοῦντες» πλανώμεθα ἐν πολλοῖς. Πολλὰ τὰ αἷτια, τὸ δὲ εὐλογώτερον παρ' ἡμῖν τοῖς Ἑλλησι τόδε· Ὅπου ἢ ἐξ ἐγωϊσμοῦ καὶ ἰδιοτελείας ἀμοιβαία πλάνη ἐλλείψει θρησκευτικοῦ φωτισμοῦ εἶνε πολὺ διαδεδομένη, καὶ τὸ τοῦ ψεύδους σκότος ἐπικεχυμένον ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων διανοιῶν, ἐκεῖ ἢ ὀξυδέρκεια καὶ ἢ ὀρθὴ τῶν πραγμάτων ἀντίληψις δὲν εἶνέ τι, τὸ ὅποῖον προσιδιάζει εἰς πολλὰ πνεύματα, ἀλλ' εἰς ὀλίγιστα. Τὸ θέαμα δὲ εἰς τὸν ἀπλοῦν καὶ ἄδολον ὀφθαλμὸν εἶνε θέαμα «πλανῶντων καὶ πλανωμένων». Μόνον δέ, ὅπου τὸ θρησκευτικὸν φῶς ἀναζωογονεῖ καὶ φωτίζει τὰ ἀνθρώπινα πνεύματα, μόνον ἐκεῖ οἱ πλανώμενοι εἶνε οἱ ὀλίγοι καὶ οἱ σωφρονοῦντες καὶ τὰ δέοντα γινώσκοντες εἶνε οἱ πολλοί.

Μὴ ἐκπληττώμεθα λοιπὸν μηδὲ δυσφορῶμεν, ἐὰν πλανώμεθα, ἀλλὰ κατανοήσωμεν τὰ ὀλέθρια τῆς πλάνης ἀποτελέσματα ἐν παντὶ ἐθνικῷ ζητήματι καὶ ἐπανορθώσωμεν τὰ κακῶς ἔχοντα. Εὐτύχημα θὰ ἦτο, ἐὰν οἱ πολιτευόμενοι ἡμῶν ὠμολόγουν τὴν πλάνην των, ὡσάκις ὡς ἄνθρωποι πλανῶνται, διότι θὰ ἐπηνόρθουν ὅ,τι ἐκρήμνισαν. . . Ἡ ἐκπληξίς καὶ ἡ δυσφορία ἐν τῷ πλανᾶσθαι οὐδένα σπουδαῖον ἔχει λόγον· «ὁ ἄνθρωπος πλανᾶται». Ἡ ἐκ τούτου ἐνοχὴ του εἶνε τόση μόνον, ὥστε μία μόνον στιγμή μεταμελείας ἀρκεῖ νὰ τὴν ἐξαγνίσῃ.

Μεγίστης προσοχῆς ἀνάγκη καὶ παρὰ ταῖς φιλανθρώποις γυναίξιν νὰ μὴ ὑπάρξῃ πλάνη εἰς τὰς φιλανθρωπικὰς αὐτῶν διαθέσεις, ὅταν τυχὸν ἐν τῷ ὑπερβάλλοντι φιλανθρωπικῷ αὐτῶν ζήλω σκεφθῶσι καὶ ἀποφασίσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς εἶπομεν, νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν εὐεργεσίαν των καὶ εἰς τὰ Σωφρονιστήρια καὶ ἐν γένει τὰς φυλακὰς τοῦ Κράτους. Ἐδηλώσαμεν ἀνωτέρω τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ τῆς μεγάλης ὠφελείας τοῦ εἶδους τούτου τῆς φιλανθρωπίας. Νῦν μάλιστα, ὅτε εἰς ἀπάσας τὰς φυλακὰς ἐξακολουθεῖ ἡ ἀφιλανθρωπία καὶ ἀστοργία, βασιλεύει δὲ ἡ ἀθλιότης καὶ ἡ κακοθήθεια, εὐτύχημα μέγα θὰ ἦτο ἐὰν κατορθωθῆ καὶ ὑπάρξῃ ἐν Ἀθήναις κέντρον ἐνεργείας φιλανθρωπικῆς ὑπὲρ ἀνακουφίσεως τῶν εἰς τὴν ἀπώλειαν ἐγκαταλειπομένων ἀποκλήρων ἀδελφῶν μας.

Ἀνάγκη μετὰ ταῦτα νὰ ὑποδείξωμεν, πῶς ἐννοοῦμεν τὴν ἐξάσκησιν τῆς φιλανθρωπίας ταύτης, ἵνα ἐπωφελῆς ἀποβαίνῃ καὶ τὴν ἠθικὴν ἐπανόρθωσιν τῶν νοσοῦντων σπουδαίως ὑποβοηθῆ. Ἴνα τοῦτο ὑποδείξωμεν ἀνάγκη νὰ ἀναπτύξωμεν τί ἐννοοῦμεν λέγοντες ἄμεσον ἄσκησιν τῆς παρὰ εὐσεβῶν γυναικῶν φιλανθρωπίας καὶ τί ἔμμεσον. Ἀλλὰ πρὸ τούτου δέον εἰδικῶς νὰ πληροφορήσωμεν, τίνες αἱ συνηθέστατα παρουσιαζόμεναι ἀνάγκαι εἰς τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς κεκλεισμένους, αἱ καθιστῶσαι ἐπωφελεστάτην τὴν παρὰ φιλανθρώπων θεολόγων καὶ εὐσεβῶν γυναικῶν φιλανθρωπίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ζήτημα τῆς ἐμμέσου ἢ ἀμέσου παρὰ ἐναρέτων γυναικῶν φιλανθρωπικῆς ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐνεργείας εἶνε ζήτημα φρονήσεως, δὲν θὰ ἔλθωμεν εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς γνώμης

ἡμῶν ἀποφαντικῶς πρὶν ἢ δώσωμεν δικαιώματος τόπον εἰς τὰ προστάγματα τῆς λογικῆς φρονήσεως, ἢ ὅποια πρέπει νὰ λειτουργῇ εἰς ἅπαντα τὰ ἐθνικὰ πράγματα. Ἀκολουθήσατέ μοι λοιπόν, φίλτατοι ἀναγνώσται, εἰς τὰ προστάγματα τῆς λογικῆς φρονήσεως τῆς ἐθνικῆς, μὴ δυσανασχετεῖτε δὲ καὶ θὰ ἀμειφθῆτε μὲ τὴν σαφεστάτην τῆς γνώμης μου διατύπωσιν.

§ 7. Αἱ ἀνάγκαι τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς αἱ προκαλοῦσαι τὴν τῶν θεολόγων καὶ εὐσεβῶν γυναικῶν φιλανθρωπίαν. — Οἱ ἐγκληματοῦντες πένντες.

Μάλιστα ἐν τῷ παρόντι αἱ σπουδαιόταται καὶ συνηθέστατα παρουσιαζόμεναι ἀνάγκαι εἶνε γυμνότης, ἀσθένεια, ἔλλειψις βιβλίων καταλλήλων καὶ τὸ σπουδαιότερον ἔλλειψις θρησκευτικοῦ φωτισμοῦ. Τὰς ἀνάγκας ταύτας ἐννοοῦμεν ὑπαρχούσας εἰς τὰ λοιπὰ Σωφρονιστήρια ἐκτὸς τοῦ Ἀθερωφείου, διότι περὶ τῆς ἐν αὐτῷ φιλανθρωπίας εἰδικῶς ἔνεκα τῆς καλῆς ὀργανώσεώς του θὰ πραγματευθῶμεν ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ.

Οἱ εἰς ἐγκλήματα ὑποπίπτοντες καὶ μὴ τὴν δικαιοσύνην ἀποφεύγοντες κατὰ τὸ πλεῖστον προέρχονται ἐκ τοῦ γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ κόσμου καὶ γενικῶς ἐκ τῆς κατωτέρας καὶ ἀπαιδεύτου κοινωνικῆς τάξεως. Κατ' ἐμὴν ἀντίληψιν τὰ ἐγκλήματα ἐξ ἴσου ἐπιβαρύνουσι πάσας τὰς τάξεις εἰς μίαν κοινωνίαν καὶ εἰς ἓν ἔθνος, εἰς τὸ ὅποιον ἢ ἠθικότης εἰς τὴν κυρίαν αὐτῆς ἔννοϊαν εἶνέ τι σπάνιον, καὶ τοῦτο, διότι συστηματικῆ περὶ τῆς κοινωνικῆς ἠθικότητος μέριμνα καὶ φροντίς δι' ὅλων τῶν γνωστῶν μέσων δὲν ὑπάρχει. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ εὐπόρων καὶ ἀπόρων, γραμματικῶς ἀνεπτυγμένων καὶ ἀπαιδευτῶν εἶνε, ὅτι οἱ μὲν δύνανται νὰ ἐπιτηδεύσωσιν ἀθωότητα καὶ νὰ ἐξασφαλίσωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἀτιμωρησίαν διὰ χρημάτων καὶ ἀπατηλῶν μέσων, οἱ δὲ ἐν τῇ ἀπορίᾳ μέσων καὶ τῇ ἀπαιδευσίᾳ των πίπτουσιν εἰς τὸν βρόχον τῆς πολιτικῆς δικαιοσύνης μετὰ τόσης εὐκολίας, μεθ' ὅσης ἰταμότητος καὶ ἀγριότητος διαπράττουσι τὸ ἐγκλημα. Ἐὰν εἰς τὴν πρώτην

κατηγορίαν τῶν ἐπιτηδείων ἐγκληματιῶν, ἡ ὁποία κυρίως ἀνήκει εἰς τὰς μεγαλοπόλεις δὲν ὑπῆρχεν ἢ ἐπιτήδευσις καὶ ἢ διὰ ταύτης ἀποφυγὴ τῆς ποινῆς, αἱ φυλακαὶ τῆς Ἑλλάδος θὰ εἶχον διπλάσιον περιεχόμενον. Διότι εἶνε παραλογισμὸς νὰ παραδεχθῆ τις, ὅτι ὑπάρχει ἠθικότης εἰς τὴν εὐποροῦσαν καὶ γραμματισμένην τάξιν, ἀφ' οὗ καλῶς γινώσκη, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν οἱ παράγοντες τῆς ἠθικότητος ταύτης εἰς ὅλον τὸ ἔθνος. Οἱ παράγοντες εἶνε ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ, ἡ κατὰ ταύτην δημοσία ἐκπαίδευσις, καὶ ἡ αὐστηρῶς ἐν πᾶσι λειτουργοῦσα πολιτικὴ δικαιοσύνη. Ὅπου δὲ δὲν ὑπάρχει ἠθικότης κοινωνική, ἐκεῖ κατ' ἀνάγκην θὰ ὑπάρχη ἐγκληματικότης, εἶνε δὲ ἀδιάφορον, ἐὰν αὕτη κατὰ διαφοροὺς καὶ ποικίλους τρόπους ἐνεργῆται.

Οἱ πλείστοι λοιπὸν τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς κλειομένων εἶνε ἄποροι, περιέρχονται δὲ ἕνεκα τῆς ἀπορίας τῶν ταύτης εἰς φρικτῶδεις ἀνάγκας, πρωτίστως μὲν γυμνότητος, ἢ ἀπεριποίησις κατὰ τὴν ἀσθένειάν των, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον εἰς ἀνάγκας ἀναγνώσεως θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν βιβλίων καὶ ἀκροάσεως λόγων παρηγορίας καὶ συμβουλῆς παρὰ ἱερέως θεολόγου. Λέγω δευτερευούσης σπουδαιότητος τὰς ἀνάγκας τοῦ πνευματικοῦ φωτισμοῦ, ἂν καὶ αὗται ἀληθῶς εἶνε καὶ πρέπει νὰ θεωρῶνται κυριώταται ἀνάγκαι εἰς ἓνα ἠθικῶς νοσοῦντα, διότι οἱ ἐγκληματοῦντες καὶ φυλακίζόμενοι οὐδὲ ἀπλῶς γινώσκουσιν τὰς ἀνάγκας ταύτας, πολὺ δὲ ἀπέχουσι τοῦ νὰ τὰς αἰσθάνωνται βαθέως καὶ νὰ ἐπιθυμῶσι τὴν πλήρωσιν αὐτῶν. Τὴν γυμνότητα ἢ Κυβέρνησις δὲν τὴν καλύπτει, διότι ἴσως σκέπτονται οἱ κατὰ καιροὺς ἀρμόδιοι, ὅτι εἰς ἀνθρώπους ἀέργους οὐδὲ ἄρτος εἶνε δίκαιον νὰ παρέχηται. Λαμβάνουσιν ἐγωϊστικῶς ἐν τῇ γενικότητι αὐτῆς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀεργίας καὶ δὲν συλλογίζονται, ὅτι, ἵνα ἐργάζωνται οἱ ἀνελεύθεροι, ὀφείλουσιν οἱ ἐλεύθεροι νὰ τοῖς παρέχωσιν ἐργασίαν. Ἡ ἰατρικὴ θεραπεία καὶ τὰ φάρμακα ἀτελῶς καὶ ἑλλιπῶς παρέχονται, διότι πρόκειται περὶ καταδίκων !!! Ἐὰν εἰς κατάδικος εἶνε οἰκογενειάρχης καὶ ἐν τούτῳ πολυτιμοτάτη ὑπαρξίς ἢ ἔστω ἀπλῶς ἀνθρωπίνη ὑπαρξίς, ἀποπλανηθεῖσα μὲν εἰς τὸ ἐγκλημα, ἀλλὰ δυναμένη ἐν

τῷ μέλλοντι· ν' ἀποβῆ χρηστότης ἀληθινῆ καὶ κοινωνικῆ ἀρετῇ εἰς τὰ πράγματα φανερά, τοῦτο εἶνε ἀδιάφορον· ἀρκεῖ πῶς εἶνε κατὰδικος (!), δύναται καὶ νὰ **ξεγραφῇ** ἐκ τοῦ βιβλίου τῆς ζωῆς διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐγκαταλείψεως εἰς τὴν φθειρίασιν καὶ τὴν ρυπαρότητα, εἰς τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τῆς παγερότητος καὶ τοῦ ψύχους, καὶ ὅπερ ἀπανθρωπότατον, εἰς τὴν φονικὴν διάθεσιν νόσου ἐπικινδύνου. Ἐὰν εἰς τοὺς ἐν τοιαύταις ἀνάγκαις εὑρισκομένους καὶ ἐν βασάνοις καὶ ἐλλείψεσιν οὕτω κατατρυχομένους ἐπέλθῃ παρήγορος ἄγγελος ἢ φιλανθρωπικὴ τῶν χριστιανῶν γυναικῶν μέριμνα, καὶ ἐνδυθῶσιν οἱ γυμνοί, θεραπευθῶσιν οἱ ἀσθενεῖς καὶ σωθῶσιν ἀπὸ τοῦ βεβαίου θανάτου οἱ οἰκογενειάρχαι καὶ ἐν γένει **ἄνθρωποι** δυνάμενοι νὰ ἀποβῶσι χρήσιμοι εἰς ἑαυτοὺς καὶ τοὺς οἰκειοὺς αὐτῶν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ γυναῖκες αὗται ἀποδεικνύονται διάκονοι τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, οὐ μόνον σώζουσαι ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ ὀλέθρου, ἀλλὰ καὶ παιδαγωγοῦσαι εἰς τὴν συναίσθησιν καὶ τὴν ἠθικότητα τοὺς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς σωφροσύνης ἐκτραπέντας. Διότι ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, ἐὰν οἱ ἠθικῶς νοσοῦντες ἔργῳ βεβαιωθῶσιν, ὅτι δὲν περιφρονοῦνται παρ' ἀπάντων, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι συμπαθοῦντες καὶ ἐνδιαφερόμενοι περὶ αὐτῶν, πάντως θὰ ἔλθωσιν εἰς ποῖάν τινα συναίσθησιν τῆς ἰδίας καταστάσεως, δυνατόν δὲ καὶ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἠθικὴ τις ἐν αὐτοῖς μεταβολὴ καὶ ἐξημέρωσις.

Δευτερεύουσα μὲν κατὰ τὴν κρίσιν καὶ γνώμην τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων, ἀλλὰ πρωτίστη καὶ κυριωτάτη ἀνάγκη εἶνε ἡ ἀνάγκη τοῦ θρησκευτικοῦ φωτισμοῦ διὰ καταλλήλων βιβλίων καὶ θρησκευτικῆς διδασκαλίας. Εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς ἀνάγκης ταύτης ὡσαύτως δύναται νὰ συντελέσῃ κατὰ πολὺ μία ἐνότης φιλανθρωπικῆς χριστιανῶν γυναικῶν. Εἰς πέντε ἢ καὶ δέκα γυναῖκας εὐπόρους εἰς χρήμα, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς **πνεῦμα** καὶ εἰς **ἀρετὴν** εἶνε εὐχερεστάτη ἢ ἐξεύρεσις πόρων ἱκανῶν εἰς τὸ νὰ ἀνακουφισθῶσιν οἱ ἐνδεεῖς καὶ πάσχοντες ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ νὰ μεθέξωσι φωτισμοῦ τινος ἠθικοῦ οἱ ἐν τῷ σκότει καὶ τῇ ἀθλιότητι διατελοῦντες.

§ 8. Ἡ ἀπαιτούμενη ἀγνότης ἐν παντὶ φιλανθρωπικῷ ἔργῳ.

Ἴνα γίνωνται ὁμῶς αἱ φιλανθρωπικαὶ αὐταὶ ἐνέργειαι μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας, πρέπει αἱ ταύτας ἐνεργοῦσαι καὶ ἐνεργοῦντες ἐν γένει νὰ ὦσιν ἐν διαθέσει καὶ ἐκ προαιρέσεως φιλάνθρωποι καὶ νὰ μὴ φιλανθρωπεύωνται ἰδιοτελῶς καὶ ὑστεροβούλως. Πρέπει οἱ φιλανθρωπίαν ἐπαγγελλόμενοι νὰ μὴ φιλανθρωπεύωνται ἐπὶ ἰδίᾳ ὑλικῇ ὠφελείᾳ ἢ ἐκ κενοδοξίας ὡς συμβαίνει δυστυχῶς συνήθως παρ' ἡμῖν. Διότι τότε ἡ ἱερωτάτη αὕτη διακονία μεταβάλλεται εἰς τὴν αἰσχίστην καὶ ἀσεβεστάτην κωμῆδιαν καὶ ἀποβαίνει φιλανθρωπικὴ ἠθοποιία. Τότε δὲ δύναται τις ν' ἀνακράξῃ θλιβερῶς καὶ περιπαθῶς: «ὦ τλήμον χριστιανικὴ φιλανθρωπία λόγος ἀρ' εἰ καὶ αἰσχρᾶς κερδοσκοπίας μέσον γέγονας!!!» Προσθετέον δὲ καὶ τοῦτο τὸ εὐκόλως ἐννοούμενον, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ εὐκόλως λησμονούμενον διὰ τὰς **προσωπικὰς συμπαθείας!** Διότι δυστυχῶς ἐπὶ μεγίστη τοῦ ἔθνους ἡμῶν βλάβῃ, ὅλοι δὲν δύναται νὰ ἴδωσιν ἐμπρός των καὶ νὰ περιπατήσωσιν, ἐὰν μὴ ἔχωσιν ὁ μὲν ὀλίγον ὁ δὲ πολὺ μίαν ἀποτυφλοῦσαν αὐτοῦς προσωπικὴν συμπάθειαν, ἢ ὁποῖα, ὡς τὰ πολλὰ, εἶνε δημιουργηματῆς ἐπαράτου κολακείας. Ποῖον εἶνε τὸ προσθετέον; Ὅτι δέον πάντες ἢ πᾶσαι οἱ ἐνούμενοι εἰς τὸ τῆς φιλανθρωπίας ἔργον νὰ ἐμφορῶνται ἀγνότητος αἰσθημάτων καὶ νὰ διέπωνται ὑπὸ εἰλικρινείας ἀδελφικῆς. **Πᾶσαι** ἢ πάντες μηδεμιᾶς ἢ μηδενὸς ἐξαιρουμένου. Διότι τότε ὅλον τὸ φιλανθρωπικὸν οἰκοδόμημά των μεταβάλλεται διὰ τῶν φιλανθρωπικῶν ῥαδιουργιῶν καὶ ἀτασταλιῶν τοῦ ἐνὸς εἰς ἐρείπια κινουῦντα εἰς οἶκτον καὶ ἐλεεινολογίαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐμπνέοντα ἀπογοήτευσιν, ὅτι δὲν δύναται παρ' ἡμῖν οὐδὲν νὰ κατορθωθῇ μετ' ἀγνότητος φρονημάτων καὶ αἰσθημάτων.

Εἰς τὰς τοιαύτας χριστιανικὰς ἐνότητας δέον πρωτίστως ἕκαστον τῶν μελῶν αὐτῶν νὰ ἀφήσῃ τὰς ἐγωϊστικὰς του ἀξιώσεις. Ὡς σεσηπὸς δὲ μέλος νὰ θεωρῆται ὁ ζητῶν νὰ πλανήσῃ καὶ νὰ κορέσῃ τὴν ἀκόρεστον φιλοδοξίαν του ἢ φιλοχρηματίαν εἰς τοιαῦτα ἱερὰ ἔργα ἀναμιγνυόμενος. Οἱ κενοδοξοῦντες εἰς φιλανθρωπικὰ

σωματεῖα, ἐν οἷς ἡ ἐνωτικὴ δύναμις δεόν νὰ ἦνε ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη καὶ ἡ μέχρις αὐταπαρνήσεως ταπεινοφροσύνη, ἐὰν μὴ τυφλώττωσιν οἱ τάλανες συναδέλφοι. αὐτοστιγμῆ δεόν νὰ ἐκδιώκωνται καὶ νὰ ἀποσκορακίζωνται τῶν σωματείων, διότι ἡ παρούσα τῶν εἶνε αὐτόχρημα *παρουσία Διαβόλου*. Τοιαύτη δὲ οὖσα ἀποβαίνει ἀσφαλὴς ἐγγύησις περὶ τοῦ ναυαγίου τῆς ἱερᾶς ἐργασίας. Ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι, πῶς ἡ στοιχειώδης λογικὴ δὲν τίθεται εἰς ἐνέργειαν εἰς τοιαῦτα πράγματα, καὶ δὴ παρ' ἀνθρώποις, οἱ ὅποιοι ἐρωτῶμενοι, ἐὰν λογικεύωνται, σᾶς ἀπαντῶσι μετ' ὀργῆς «Πῶς οὐ; ὦ βέλτιστε!» Ἡ στοιχειώδης λογικὴ ἡ σαφέστατα πληροφοροῦσα, ὅτι «Θεὸς καὶ διάβολός δὲν δύναται νὰ συνυπάρξῃ». Φιλανθρωπικὴ ἐνότης καὶ ἐγωϊσμός καὶ ἰδιοτέλεια καὶ ὑπουλότης, καὶ ψεῦδος καὶ ραδιουργία καὶ ὅ,τι ἄλλο σατανικὸν θέλετε, εἶνε πράγματα ἀσυμβίβαστα. Εἶνε δὲ ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων, τὰ ὅποια εἶνε «βδελύγματα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

§ 9. Ὁ παρὰ ἀδελφοτήτων θρησκευτικὸς φωτισμὸς τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς.

Ἐὰν λοιπὸν μία φιλανθρωπικὴ ἐνότης γυναικῶν πράγματι καὶ οὐχὶ *συμφέροντι* χριστιανῶν, ὡσπερ καὶ μία φιλανθρωπικὴ ἐνότης κληρικῶν καὶ θεολόγων, ἠνοῦτε *ἀληθῶς*, καὶ οὐχὶ καθ' ὑπόκρισιν, ἐν πνεύματι ἀγάπης χριστιανικῆς, τὰ μέγιστα ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐνδεῶν καὶ νοσοῦντων, γενικῶς δὲ εἰς τὸν ἠθικὸν φωτισμὸν πάντων τῶν ἐν αὐταῖς κεκλεισμένων καὶ νὰ ἀναπληρώσῃ κατὰ πολὺ τὴν Κυβερνητικὴν ἄστοργον ἀδιαφορίαν περὶ τῶν ἐν φυλακαῖς ἀδελφῶν ἡμῶν. Ἡδύνατο δέ, ὅπερ σπουδαιότατον, νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς ἐν τῷ σκότει διατελοῦντας χριστιανούς τούτους θρησκευτικὸν φῶς δι' ἐνὸς ἱερέως θεολόγου ἀποκλειστικὸν ἔργον ἔχοντος τὴν ἐν ταῖς φυλακαῖς διδασκαλίαν, ἀποστελλομένου δὲ καὶ συντηρουμένου, ἐὰν μὴ ἐξ ἰδίων εὐπορῆ, ὑπὸ τῆς φιλανθρωπικῆς ἐνότητος τῶν γυναικῶν καὶ δυναμένου νὰ ἐξομολογῇ τοὺς ἐκ τῆς διδασκαλίας του συναίσθανθέντας καὶ μετανοήσαντας. Ἡ ὑπαρξίς φιλανθρώπου ἐνό-

τητος εὐσεβῶν γυναικῶν μεριμνώσης καὶ περὶ τῶν ἐν φυλακαῖς οὐδαμῶς καθίστησιν, ὡς πᾶς τις νοῦν ἔχων ἐννοεῖ, περιττὴν τὴν ὑπαρξιν φιλανθρωποῦ ἐνότητος θεολόγων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ὑπὸ τὴν πραγματικὴν προεδρείαν ἢ ὀρθότερον πρωτενέργειαν ἐπισκόπων. Τούναντίον τοῦ ἐνὸς φιλανθρωπικοῦ σωματείου συμπληροῦντος τὸ ἕτερον ἐν ταῖς ἐλλείψεσιν αὐτοῦ, δυνατόν νὰ ἀποβῶσι σημαντικώτατοι παράγοντες ἠθικῆς μορφώσεως τῶν ἐν πάσαις ταῖς φυλακαῖς τοῦ Κράτους εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὴν ἀπώλειαν ἐγκαταλελειμμένων.

Τὸ δὲ πάντων σημαντικώτατον εἶνε τὸ ἐξῆς: Ἐὰν ἦτο δυνατόν ποτε νὰ συστηθῶσι δύο τοιαῦτα σωματεῖα, ὡς ἡμεῖς, τερπόμεθα νὰ ὄνειρευώμεθα αὐτά, τότε ἐκτὸς τῆς περιθάλψεως τῶν ἐνδεῶν καὶ σωματικῶς νοσοῦντων τῆς, ὡς εἴρηται, πολὺ στενώτατα σχετιζομένης πρὸς τὴν ἠθικὴν θεραπείαν τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων, θὰ συμβῆ καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἅτε καὶ τοῦ Κυρίου ἀδελφοὺς τούτους νὰ ἔχωσιν ἅπαξ ἢ δις τῆς ἐβδομάδος τακτικὴν καὶ ἀνελλιπῆ θρησκευτικὴν καὶ ἠθικοκοινωνικὴν διδασκαλίαν. Πάντως δὲ ἐν τοιαύτῃ εὐτυχεῖ περιπτώσει κατὰ τὰ $\frac{90}{100}$ δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ τὸ σωτήριον ἀποτέλεσμα ἐν πολλοῖς μὲν ἢ πραγματικῇ μεταμέλεια καὶ ἢ σωφροσύνη, ἐν τοῖς πλείστοις δὲ ἢ συναίσθησις τῆς ἰδίας καταστάσεως καὶ κατ' ἀναγκασίαν συνέπειαν τὸ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀκίνδυνον.

Διότι ἡ διδασκαλία αὕτη θὰ γίνηται θέρους τε καὶ χειμῶνος τεσσαρακοστῆς οὔσης καὶ μὴ τεσσαρακοστῆς οὔσης. Διότι εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ θεοῦ τούτου σκοποῦ, ὡσπερ καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου ἔργου τὴν ἠθικὴν τῆς κοινωνίας βελτίωσιν καὶ πρόοδον ἀποβλέποντος, δὲν πρέπει ἢ ἐνέργεια νὰ γίνηται ἐορτινῇ, ἀλλὰ καθημερινῇ δηλαδή, ὡς εἶπομεν, τακτικῇ καὶ ἀνελλιπῆς.

§ 10. Τὸ μὴ τακτικὸν κήρυγμα ἀνωφελὲς ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ταῖς φυλακαῖς.

Θὰ εἶνε δὲ γελοῖον, ἵνα μὴ εἴπωμέν τι ἄλλο, ἐὰν ὑποθέσῃ τις, ὅτι τὸ πεντάκις ἢ τὸ δεκάκις, πολλῶ δὲ μᾶλλον τὸ ἅπαξ

ἢ τὸ δὶς τοῦ ἔτους ὀμιλεῖν ἐν ταῖς φυλακαῖς δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἀποτέλεσμα τι.

Ἄφ' οὗ δεινὴν πλάνην πλανῶνται οἱ νομιζόντες, ὅτι ἵνα μορφωθῇ ὁ λαὸς ὁ Ἑλληνικὸς, ἀρκεῖ τετράκις ἢ καὶ πεντάκις τοῦ ἔτους καὶ δὴ τὴν τεσσαρακοστὴν νὰ χορδίζωνται εἰς ἀπαγγελίαν θρησκευτικῶν λόγων οἱ ἐπιδεικτιῶντες ἐν τοῖς θεολογοῦσιν. Σᾶς βεβαιῶ, ὅτι δὲν ἐννοῶ, φρονῶ δέ, ὅτι καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μου ἐννοεῖ, πῶς ἡ χονδροειδὴς αὕτη πλάνη ἔχει *πέρασι* παρ' ἡμῖν μετὰ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα. Καὶ πῶς αὐτοὶ οἱ χορδίζόμενοι εἰς ἑορτινοὺς ῥήτορας δὲν ἐντρέπονται νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὸ πτωχὸν Ἑλληνικὸν δημόσιον μὴ ὄντες καθημερινοὶ κήρυκες τοῦ θεοῦ λόγου, ὅτε τὰ μέγιστα δύνανται νὰ συντελέσωσι εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ λαοῦ. Καὶ πῶς ἀγνοοῦσιν, ὅτι ὁ λαὸς ὁ Ἑλληνικὸς ἔνεκα τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων συμφορῶν καὶ ἀτυχιῶν του εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς θρησκευτικότητος καὶ τῆς ἐκ ταύτης πηγαζούσης ἠθικότητος εἰς τοιαύτην δυστυχῶς κατάστασιν, ὥστε οὐχὶ τετράκις τοῦ ἔτους, καὶ τότε *ἀκαταλήπτως*, ἂν τῷ εἶπῃς τὸ *ἀγάπα τὸν πλησίον σου*, ἀλλὰ τετράκις τῆς ἡμέρας, ἂν τὸ φωνάζῃς, πιθανώτατα νὰ τὸ λησμονήσῃ ἅμα τῇ ἀκοῇ καὶ *νὰ μισῇ τὸν ἀδελφόν του*. Ταῦτα λέγω λαμβάνων τῆς θέσιν ἐνὸς τῶν πολλῶν ἀκροατῶν τῶν ἀμαθεστάτων τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν, καὶ ἀκουόντων ἔστω καὶ δεκάκις τοῦ ἔτους θρησκευτικὴν διδασκαλίαν, ἔστω μὴ ἀκατάληπτον, ὡς συνήθως, ἀλλὰ ἐντελῶς καταληπτὴν. Τί ὠφελήθη; Τί ἄλλο παρὰ σύγχυσιν καὶ μετὰ τὴν σύγχυσιν ἀγνωσίαν πλήρη;

Πρέπει πλέον νὰ παύσουν αὐταὶ αἱ χονδροειδεῖς πλάναι καὶ νὰ σωφρονήσωμεν εἰς τὰ ἱερώτατα, μάλιστα οἱ ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἐπιστημοσύνῃ ἐπαιρόμενοι καὶ θρησκευτικῶς καὶ θεολογικῶς λόγῳ ἀξιώματος καὶ ἐπιστημονικῆς ἰκανότητος ἐπιφαινόμενοι. Διότι, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπομεν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς νὰ αὐταπατώμεθα, πάντως θὰ *αὐτοκορημισθῶμεν*. Εἰς δὲ τὸ κρήμισμα αὐτὸ καὶ τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα καὶ τὴν αἰώνιον κόλασιν βεβαιότατα θὰ προηγῶνται οἱ ἡγέται καὶ ἐν πᾶσιν ἐπιφανεῖς! . . .

Ἡ διδασκαλία λοιπὸν θὰ γίνηται τακτικὴ καὶ ἀνελλιπής, ὅταν τὰ πράγματα ἐνεργῶνται, ὡς ἡμεῖς καὶ οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν ἐννοοῦμεν, ἐκ χριστιανικῆς ἀγάπης μετὰ περισσῆς εἰλικρινείας καὶ πάσης τῆς εἰς ἕκαστον δυνατῆς αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας, οὐχὶ δὲ ἐπιδεικτικῶς καὶ τὸ κοινῶς λεγόμενον **ρεκλαμικῶς**. Διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶνε ἡ αἰσχίστη καὶ ἀσεβεστάτη ἐκμετάλλευσις τῆς θέσεως τῶν δεινοπαθούτων ἀδελφῶν ἡμῶν ἐπὶ ἰδιοτελείᾳ ἀσυνειδήτῳ.

§ 11. Τὰ ἔθνικὰ πράγματα πάντα δέονται εἰλικρινείας καὶ αὐταπαρνήσεως.— Ἡ ἐνοχὴ τῶν ἐν τούτοις ἰδιοτελῶς ἐνεργούντων.

Ἡ θέσις τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων εἶνε τοιαύτη, ὥστε θέλει πόνον καρδιάς καὶ ἔργα αὐταπαρνήσεως. Δὲν θέλει λόγους καὶ ἐπιδείξεις. Τοῦτο εἶνε καὶ δέον νὰ λέγηται παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς καὶ τούτοις ἰερωτάτοις. Τοῦτο ὁμοιάζει πρὸς τὸ παρασκευάζειν σκληρότερον τὸν θάνατον πρὸς ἓνα σωματικῶς ἀσθενῆ καὶ τῶν πάντων στερούμενον, ὅταν τις ἐν πᾶσιν ἐπιδεικτικῶν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς χριστιανικῆς φιλανθρωπίας ὡς ἄριστον μέσον κορεσμοῦ τοῦ πάθους του τούτου ἀνευρίσκων, πλησιάζῃ ἐπανειλημμένως τὴν κλίνην τοῦ δεινῶς πάσχοντος καὶ τὸν πληροῖ ὑποσχέσεων καὶ τῷ κατακληῖ τὰ ὠτά του διὰ μολπῆς παραμυθητικῶν λόγων, ταῦτα δὲ πάντα, ἵνα ζωηροτέρα διεγερθῇ ἡ ἐλπίς, ζοφερωτάτη ἢ κατόπιν τῆς ἀποδειχθείσης κουφότητος τῶν ὑποσχέσεων ἀπελπίσιᾳ καὶ σκληρότατος ἐκ τούτου ὁ θάνατος.—"Α ! κύριε, ἄφες με εἰς τὸ χάλι μου. μὴ κερδοσκοπεῖ ἐπὶ τῆς οἰκτρᾶς μου τύχης, διότι θὰ πληρώσης, ἄθλιε, ἀκριβᾶ, ὅ,τι ἐκέρδισας.—Οἱ φοβεροὶ ὀδόντες τοῦ Δικαιοκρίτου καὶ πολυευσπλάγχνου Θεοῦ θὰ σὲ συλλάβουν μιᾷ φορᾷ, καὶ ἀλλοίμονόν σου. Καὶ τότε θὰ ἴδῃς πῶς παίζουν.

Εἶνε φρικῶδες, εἶνέ τι ἀφόρητον εἰς τὸν ἰδέαν μόνον ἔχοντα τῆς στοιχειώδους ἠθικῆς, τὸ νὰ ὑποθέσῃ τις ἐκμετάλλευσιν φιλανθρωπικὴν ἐκ κενοδοξίας, οὐχὶ δὲ μόνον ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου εἶδους κοινωνικῆς δυστυ-

χίας. Δυστυχῶς τόσον τὸ ψεῦδος καὶ τὸ αἰσχιστον αὐτοῦ εἶδος, ἢ ὑποκρισία, ἔχει καταστῆ κοινωνικῆς συναντήσεως, ἀναστροφῆς καὶ συμβιώσεως κυριώτατον μέσον, ὥστε τῇ ἀνοχῇ πάντων καὶ δὴ καὶ τῶν πατριωτῶν καὶ τῶν ἀναμορφωτῶν τῶν πολυωνύμων, νὰ λαμβάνωσι χώραν καὶ τὰ ἀδύνατα φυσικῶς θεωρούμενα καὶ διὰ τοῦτο ἀνήκουστα, καὶ νὰ μὴ εἰξεύρη τις ποῦ νὰ ἐμπιστευθῆ καὶ ποῦ νὰ μὴ ἐμπιστευθῆ. — Ἐλθωμεν πλέον εἰς τὸ φῶς τῆς θρησκείας. Σωφρονήσωμεν, διότι εἴμεθα ἄνθρωποι. Συλλογισθῶμεν, ὅτι εἴμεθα χριστιανοὶ καὶ δὴ Ἕλληνες χριστιανοί!! Νὰ παύσῃ πλέον πρέπει ὁ ἐκούσιος ἀβδηριτισμός, **διότι δὲν μᾶς πρέπει.** Μικροὶ καὶ μεγάλοι πρέπει νὰ προσέξωμεν εἰς τὴν ἀλήθειαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν χρηστότητα, τὰ ὅποια μεγαλύνουν τὰ ἔθνη καὶ εὐτυχιζοῦν τὰς κοινωνίας καὶ τὰ ἄτομα. Πᾶν, ὅ,τι ἐνεργεῖται καὶ πράττεται, χάριν τῶν κοινῶν, χάριν τοῦ ἔθνους, πρέπει νὰ ἐνεργῆται καὶ νὰ πράττηται **μετ' αὐταπαρνήσεως.** Ἄλλως εἶνε κίβδηλον καὶ διὰ τοῦτο ἀνωφελές, συχνότατα δ' ἀποβαίνει ἐπιζήμιον εἰς τὸ ἔθνος διότι, ὅπου δὲν ὑπάρχει αὐταπάρνησις ἀναγκαίως θά ὑπάρχῃ ἰδιοτέλεια. Ἡ ἰδιοτέλεια ἐν τοῖς δημοσίοις σημαίνει κλοπὴν, ἐπιβουλήν, ἀδιαφορίαν, ἐκμετάλευσιν, κρήμνισμα, καταστροφὴν, ἐξόντωσιν καὶ τὰ παραπλήσια πάντα. **Προσέξατε** καὶ **τολμήσατε** νὰ εἴπητε, ὅτι δὲν ἔχω δίκαιον. **Προσέξατε** καὶ θά ἴδητε, πῶς ὅλοι μας ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου καὶ μάλιστα «τοῦ λόγου μας», οἱ ὅποιοι νομίζομεν, ὅτι **κάτι** εἴμεθα (!) καὶ **κάτι** σημαίνομεν (!) καὶ **κάτι** κάμνομεν (;;;), πῶς ὅλοι ὀφείλομεν νὰ συναισθανθῶμεν καὶ νὰ ἐξομολογηθῶμεν κατ' ἰδίαν ἐνώπιον τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐξετάσωμεν τί εἴμεθα καὶ τί κάμνωμεν· καὶ πῶς τὰ ἱερὰ ἡμῶν καθήκοντα ἐκπληροῦμεν οὐχὶ μόνον τὰ ἀφορῶντα τὸ ἀτομικὸν ἡμῶν συμφέρον, ἀλλὰ καὶ τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος μας, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ ὑπαρξίς μας, ὅσον δήποτε καὶ ἀνλογισθῆ ἀτομικῶς εὐτυχής, δὲν θά παύσῃ ποτὲ νὰ ἦνε ὑπαρξίς μηδαμνὴ καὶ ἐν τούτῳ περιττή. Ἕλλην μὴ συναισθανόμενος, ὅτι ἔχει καθῆκον νὰ θυσιάσῃ τὰ ἴδια χάριν τοῦ ἔθνους του, τὸ ὅποιον παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐνισχυόμενον ἐξεπλήρωσε καὶ ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ ἔργον

φωτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἕλληνας, ὁ ὅποιος ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἑαυτὸν του νὰ λησμονῇ τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους, ἵνα τὰ ἀτομικὰ του συμφέροντα ὑπηρετήσῃ, νὰ ἐκμεταλλεύηται τὰ δημόσια καὶ ἱερά, ἵνα τὴν ἀτομικότητά του τὴν μηδαμινὴν μεγαλύνῃ, ὁ Ἕλληνας αὐτὸς οὐ μόνον Ἕλληνας δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζῃται, ἀλλ' οὐδὲ χριστιανός, ἀλλ' οὐδὲ ἄνθρωπος. Θεοκατάρτος δὲ πάντως εὐλογώτατα πρέπει νὰ θεωρῆται. Διότι εἰς τὴν ἀρίστην τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ κόσμου βουλήν ἐναντιοῦται καὶ πολέμιος καταφαίνεται. Ἐκαστον ἔθνος ἔχει τὸν προορισμὸν του ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθειμένον. Τίς ἀγνοεῖ, τίνα προορισμὸν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ ἔχει τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος; Καὶ ποῖον ἀνοσιούργημα διαπράττει ὁ καὶ ἐν τῷ ἐλαχίστῳ παρακωλύων τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ παγκοσμίου τούτου προορισμοῦ καὶ μάλιστα, εἴαν οὗτος εἶδε τὸ φῶς ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ὑγιοῦς φιλοσοφίας, ἐν τῇ πηγῇ τοῦ πολιτισμοῦ; Δὲν εἶνε ταῦτα ἔθνηκὴ περιαιτολογία, εἶνε πράγματα. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν θεραπευτικὴν.

§ 12. Ἡ ἀμαρτωλὴ ψυχὴ νοσοῦσα καὶ οὐκ ἰατρικὴ ψυχὴ. —
Ὁ Παντοδύναμος Ἰατρός.

Οἱ ἐν ταῖς φυλακαῖς «νοσοῦσι ψυχικῶς» καθὼς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν «νοσοῦσι σωματικῶς». Αἱ ψυχικαὶ νόσοι ἢ ἀκριβέστερον αἰθρητικαὶ τῆς ψυχῆς νόσοι εἶνε ἀνεξερεύνητοι καὶ ἀνεξιχνίαστοι ἐν τῇ ποικιλίᾳ αὐτῶν, πολλῶ πλεον ἢ αἱ σωματικαί. Καὶ ἐν ταύταις τὸ μυστηριώδες ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ χαλεπότης τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ εἶδους αὐτῶν, ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῦτα ὑπάρχουσιν εἰς μέγιστον βαθμὸν. Τί σημαίνει, ὅτι τὴν μίαν στιγμὴν ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἄγγελος καὶ τὴν ἄλλην διάβολος; Τί συμβαίνει ἐν τῇ ψυχῇ του; Οὐδ' αὐτὸς γινώσκει. Ποῖον χάος ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἐγωῖστοῦ καὶ ἀλαζόνος, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ φθονεροῦ καὶ κακεντρεχοῦς, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ φιλαργύρου καὶ κλέπτου, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀσώτου, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ χαρτοπαίχτου, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ὀργίλου καὶ ἐν τῇ θηριωδίᾳ τοῦ αἰμοβόρου ἀποδεικνυμένου; Καὶ ὅμως αὐτὸς εἶνε ἄνθρωπος ἀσύλληπτος ἐν ἑαυτῷ, ἄτακτος ἐν ταῖς διαθέσεσί του, ἀκανόνιστος

ἐν τῇ πρὸς τὰ ἔξω ἐνεργείᾳ του, ἀλλὰ ἄνθρωπος. Ὁ καὶ μίαν νόσον ψυχικὴν νοσῶν ἔχει ἐν ἑαυτῷ χάος, ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀοριστίαν, εὐρίσκεται ἐν συγχύσει, ἐν ἐσωτερικῷ θορύβῳ, ἐν ταραχῇ, εὐρίσκεται ἐν τρικυμίᾳ, ἀγωνιᾷ, παθαίνεται, δυσφορεῖ. Συνηθίζει εἰς τὴν ἀόριστον ἐν τῇ ποικιλίᾳ αὐτῆς κατάστασιν ταύτην, ἀλλ' οὐδέποτε εὐχαριστεῖται. Νομίζει, ὅτι εὐχαριστεῖται, ἀλλὰ δὲν βραδύνει νὰ βεβαιωθῇ, ὅτι νοσεῖ, καὶ φυσικὸν εἶνε νὰ ᾔηνε δυσηρεστημένος καὶ λυπημένος. Ἀκριβῶς, ὅπως ὁ ὑπὸ χρονίου σωματικοῦ νοσήματος πάσχων συνηθίζει εἰς τὸ νόσημά του, ἀλλ' οὐδέποτε εἶνε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν καθ' ὅλου κατάστασιν του.

Οἷα ἡ ἀγωνία καὶ ἡ θλίψις τοῦ τετρωμένου καὶ ζῶντος πτηνοῦ!! Πετᾶ ὡς ἐπέτα. Ἄλλ' ἡ πτῆσις του εἶνε πτῆσις βαρεῖα καὶ θλιθερά, πτῆσις πολὺ ὀλίγην σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὴν φαιδρότητα καὶ πλείστην πρὸς τὴν ἀθυμίαν. Τὸ τετρωμένον πτηνὸν δὲν κελαδεῖ. Διότι δὲν ἀπολαμβάνει τὴν φύσιν. Καὶ δὲν ἀπολαμβάνει τὴν φύσιν, διότι δὲν βλέπει τὰ κάλλη αὐτῆς, ἔχει σκοτοδίνην εἰς τὰ ὠραῖά του ἴμματα. Καὶ ἡ σκοτοδίνη αὐτὴ εἶνε ἀπὸ τὸν πόνον τοῦ τραύματός του. Τὸ καῦμένο νὰ ἐθεραπεύετο! Τί εὐτυχία!! Τί χαρά!! Πιὸ περισσοτέρα χαρὰ ἀπὸ ἐκείνην, ἣν εἶχε πρὸ τοῦ νὰ τραυματισθῇ. Διότι ἡ πίκραις τοῦ ἰαθέντος τραύματός του κάμνουν γλυκυτάτην τὴν ἀπόλαυσιν τῆς πλήρους ὑγιείας.—Ψυχὴ τετραυματισμένη πτερυγίζει, ἀλλὰ μὲ πτερὰ κατεβασμένα· χαίρει, ἀλλὰ χαρὰν γεμάτην ἀπὸ πίκραν, ἄδει, ἀλλὰ ἄσμα ζένον εἰς τὴν φυσικότητά της, ἄγνωστον εἰς τὴν οὐσίαν της, ἀπρεπὲς εἰς τὰ φυσικὰ κάλλη της. Ἡ ψυχὴ εἶνε, ὅ,τι θέλεις, ἀφ' οὗ εἶνε ἄπειρον! Καὶ τραυματίζεται τὸ ἄπειρον;!!! Καὶ ὅμως τραυματίζεται! Θέλεις νὰ τὴν εἶπης ἄνθος οὐράνιον; Δὲν θὰ παραδοξολογήσης. Μὴ φοβοῦ. Εἶνε ὅ,τι θέλεις καὶ δύνασαι νὰ φαντασθῆς ἕξοχον καὶ ὠραῖον. Παράβαλε αὐτὴν πρὸς τὸ φυσικῶς ἀκμάζον ἄνθος, νὰ λάβῃς μίαν ιδέαν τῆς οὐρανοῦ εὐωδίας της, ὅταν εἶνε εἰς τὴν ἠθικὴν φυσικότητα. Φαντάσου αὐτὴν ὑπὸ τῆς ἀπρεποῦς εἰς αὐτὴν ἁμαρτίας τετραυματισμένην καὶ θὰ αἰσθανθῆς ἠθικὴν δυσσομίαν ἀφόρητον. Τὸ τραῦμα ἀθεράπευτον μένον σῆπεται καὶ ἡ σῆψις

ἀναδίδη δυσοσμίαν. Ἄ! νὰ εὐρίσκετο ἐπιτήδειος ἰατρός διὰ τὴν τετραυματισμένην ψυχὴν. Θὰ ἐθεράπευε τὸ τραῦμά της, θὰ συνέσφιγγε τὴν ἐκ τούτου παραλυσίαν της, θὰ τὴν ἐξῆγεν ἐκ τοῦ χάους, ἐκ τῆς ἀταξίας, ἐκ τῆς δυσφορίας, ἐκ τῆς ἀγωνίας, θὰ τῇ ἐπανέδιδε τὴν υἰεῖαν, θὰ τὴν ἐπανεφέρεν εἰς τὴν ζωὴν! Τί εὐτυχία, τί χαρὰ! Χαρὰ ἀνέκφραστος, εὐτυχία ἀπὸ γλυκύτητα καὶ εὐφροσύνην, μακαριότης αἰώνιος, ἀτελεύτητος.

Ἡ «κακὴ ψυχὴ» μοὶ ἀρέσει πολὺ νὰ λέγηται «ψυχὴ τετραυματισμένη, ψυχὴ πάσχουσα, ψυχὴ θεραπείας δεομένη». Ἀφ' οὗ πρὸ Χριστοῦ εὐρέθησαν ἄνθρωποι νοῦν ἔχοντες καὶ περὶ τῆς θεραπείας τῆς «νοσοῦσης ἀνθρωπίνης ψυχῆς» φιλοσοφῆσαντες. Καὶ ταῦτα, ἰατροῦ μὴ ὑπάρχοντος. Τώρα δέ, ὅτε πάνσοφος καὶ παντοδύναμος Ἰατρός εἰς τὸ πλευρόν μας πάντοτε ἴσταται, καὶ εἰς τὴν δι' ἀπλοῦ νεύματος πρόσκλησίν μας εἶνε προθυμότατος, ἐπιτρέπεται ἄρα γε εἰς ἡμᾶς νὰ λέγωμεν κακὴν τὴν εἰς κακουργήματα ἐκτρεπομένην ψυχὴν, καὶ δὲν ἐπιβάλλεται νὰ τὴν καλῶμεν νοσοῦσαν καὶ νὰ εἴμεθα βεβαίωτατοι, ὅτι νὰ θεραπευθῇ δύναται, ἐὰν ὑπὸ τὴν θεραπείαν τοῦ ὅσον πανσόφου τοσοῦτον καὶ παντοδύναμου, τοῦ ὅσον αὐστηροῦ εἰς τὴν διαιτητικὴν τοσοῦτον καὶ φιλοστοργοτάτου ἰατροῦ τούτου ὑποβληθῇ; Τίς ὁ μὴ βέβαιος περὶ τῆς θεραπευτικῆς ταύτης δυνάμεως τοῦ Θεανθρώπου; Τίς ὁ ἀεροβατῶν καὶ ἐν κενοῖς λόγοις καὶ ἀκατανοήτοις σχεδίοις ἐπιζητῶν τὴν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἀναμόρφωσιν καὶ ἠθικὴν πρόοδον; Τίς ἄλλος ἢ ὁ ἐν τῇ ἀσεβείᾳ του τυφλὸς καὶ ἄφρων, ὁ ἐν τῇ ἀμαθείᾳ του καὶ τῇ ἀβλεψίᾳ του τῇ τυφλωτικῇ ἀγνοῶν τὴν διὰ εἴκοσιν αἰώνων εἰς τὸ γεγονὸς τῆς ἠθικῆς τῆς ἀνθρωπότητος μεταβολῆς ἀποδειχθεῖσαν ἠθοποιὸν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος δύναμιν.

Ἰπὸ τὸν ἥλιον τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ ἀγάπης οὐδεμία ψυχὴ εἶνε καθ' ἑαυτὴν κακὴ καὶ δὲν εἶνε πράγματι. Ψυχὴ ἐκτρεπομένη εἰς κακίας, τὰς ὁποίας ἐν διαθέσει δὲν θέλει, οὐδὲ ἐπιδοκιμάζει, ναί, δύναται νὰ ὑπάρχη καὶ ὑπάρχει. Ἄλλ' ἡ ψυχὴ αὐτὴ πρέπει νὰ λέγηται ψυχὴ προσβληθεῖσα ὑπὸ τῆς κακίας καὶ οὐχὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν κακὴ. Τὸ προσβαλλόμενον καὶ ὑπὸ τῆς προσ-

βολῆς πάσχον φυσικῶς καὶ ἀναγκαίως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἦνε ταύ-
 τούσιον πρὸς τὸ προσβάλλον, διότι ἢ ἐκ τοῦ ταύτουσίου προσβολῆ
 δὲν ἐπάγεται πάθος, ἀλλὰ προαγωγὴν καὶ εὐεξίαν. Ὡσπερ τὸ νο-
 σοῦν σῶμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν εἶνε νόσος, ἀλλὰ σῶμα προσβεβλη-
 μένον ὑπὸ νόσου. Κὰν γεννηθῆ νοσοῦν, τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι ἀρ-
 χικῶς ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ συστάσει ὑπῆρξε νοσοῦν. — Ἐνόσει ὁ
 παρ' οὗ τὴν ὑπαρξίν ἔλαβε καὶ διὰ τοῦτο ἢ νόσος λέγεται κληρο-
 νομικὴ οὐδέποτε δὲ φυσικὴ.

Λοιπὸν λεκτέον «ψυχὴ νοσοῦσα ὑπὸ κακῶν» καὶ οὐδέποτε «ψυχὴ
 κακῆ». — Διότι ψυχὴ κακὴ ἀναγκαίως προϋποτίθησι δημιουργὸν κα-
 κόν, (φεῦ δὲ τότε τῆς βλασφημίας τῆς ἀνηκούστου καὶ φρικώδους!)
 Ὡσπερ σῶμα καθ' ἑαυτὸ νοσοῦν λεγόμενον προϋποτίθησι δημιουρ-
 γὸν ἄσοφον καὶ ἀρκούσης δυνάμεως στερούμενον, (φεῦ δὲ τότε τῆς
 μωρίας καὶ τῆς ἠλιθίου πνευματικῆς ἀμβλυωπίας τοῦ ἐν τῷ μέσῳ
 τοιούτου φυσικοῦ ἀριστουργήματος διατελοῦντος καὶ ταῦτα λέ-
 γοντος! !).

Ἐχομεν «ψυχὴν νοσοῦσαν καὶ οὐχὶ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν κακὴν:»
 Μυριάκις ναί. — Τότε ἔχομεν ψυχὴν βεβαίως θεραπεύσιμον, ἀφ' οὗ
 ἔχομεν Ἰατρὸν πάνσοφον καὶ παντοδύναμον.

Προσεξώμεν ὅμως εἰς τὴν σοβαρότητα τοῦ πράγματος. — Ἐὰν
 μεγίστη ἀπαιτῆται προσοχὴ εἰς τὴν τοῦ φθαρτοῦ καὶ προσκαίρου
 σώματος θεραπείαν, τί δέον γενέσθαι προκειμένου περὶ τῆς θερα-
 πείας τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, ἢ ἀξία τῆς ὁποίας πρὸς ὅλα τοῦ κόσμου
 τὰ ἀγαθὰ δὲν δύναται νὰ συγκριθῆ; ¹

Ἐὰν καὶ ἡ ἐλάχιστη κατὰ τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος παράλει-
 ψις τῶν διατεταγμένων καὶ ἀναγκάσιων γενέσθαι ἔγκλημα δυνατόν
 νὰ θεωρηθῆ, διότι δυνατόν νὰ φέρῃ εἰς ὑποτροπὴν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν
 θάνατον, οἷον ἔγκλημα τελεῖται ἐν τῇ τυχόν διδομένῃ ἀφορμῇ εἰς

¹ Ὅριζοντες κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου τὴν ἀξίαν τῆς ψυχῆς βε-
 βαιότατα οὐδαμῶς συλλογιζόμεθα τοὺς ὑλόφρονας καὶ εἰς τὰς περὶ ψυχῆς
 θεωρίας των εἰς οἰκτρὰς μωρίας φληναφήματα ἐκτρεπομένους, ἀλλὰ τοὺς
 ὑγιῶς τὸν νοῦν ἔχοντας καὶ ἐν ταῖς σκέψεσιν αὐτῶν σωφρονοῦντας.

ὑποτροπιασμὸν ἢ χειροτέρευσιν τῆς νόσου τῆς ψυχῆς ! Ἐὰν κορυφῶται ἡ ἀγανάκτησις κατ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ὄντες τῆς Ἱατρικῆς τέχνης ἀνεπιστήμονες ἐπιλαμβάνονται τῆς θεραπείας δεινῶς πάσχοντος καὶ ἀντὶ τῆς σωτηρίας τὸν θάνατον εἰς αὐτὸν προπαρασκευάζουσι, τίνος ἀγανακτήσεως ἄξιοι οἱ ἐν τῇ ψυχιατρικῇ ἀδεξιότητι αὐτῶν τὰς νοσοῦσας ψυχὰς φονεύοντες ;

Νοσεῖ τὸ σῶμα καὶ δὴ δεινῶς ; Ἀνάγκη ἀρίστου ἱατροῦ, ἀνάγκη ἐν πᾶσι καταλλήλου καὶ σκοπίμου θεραπείας. — Νοσεῖ ἡ ψυχὴ καὶ δὴ δεινῶς ; Μεγίστη καὶ ἀπόλυτος ἀνάγκη ἐν πᾶσι λελογισμένης καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐλαχίστοις σκοπίμου θεραπείας. — Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἡ Αὐτοαλήθεια ἐπὶ εἴκοσιν ἤδη αἰῶνας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ θερμαίνει καὶ ζωογονεῖ πᾶσαν ψυχὴν ἐν νεκρότητι διατελοῦσαν καὶ εἰς αὐτὸν προσερχομένην ; Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα οἱ ἐν τοῖς πρώτοις τὸν ἐπιφανέντα Σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἰδόντες καὶ ὀρθοτάτην καὶ ἐν πᾶσι σαφῆ περὶ αὐτοῦ γνῶσιν ἔχοντες ; Καὶ ἐπὶ τέλους σωφρονῶμεν καὶ λογικευόμεθα ὡς ἐμπρέπει εἰς ὀρθοδόξους χριστιανούς ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας πεφωτισμένους ; Προσέξωμεν εἰς τὰ οὐσιώδη τῶν πνευματικῶν ἡμῶν συμφερόντων. Προσέξωμεν δὲ σοβαρῶς καὶ στηριχθῶμεν ἀσφαλῶς.

§ 13. Τίνες οἱ μόνοι Ἱατροὶ τῶν ψυχῶν.

Οἱ ἱατροὶ καὶ νοσοκόμοι τῶν ψυχῶν εἶνε οἱ μυσταγωγοὶ τοῦ μυστηρίου τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας οἱ εἰς ἄμεσον πρὸς τὸ φῶς αὐτῆς ἐπικοινωνίαν διατελοῦντες, εἶνε οἱ ὑπὸ τοῦ Κυρίου, τοῦ πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ἔχοντος, τεταγμένοι νὰ μαθητεύσωσι καὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας τοὺς ἐν τῷ σκότει τοῦ ψεύδους καταφθειρομένους, εἶνε οἱ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων, εἶνε οἱ ἱερεῖς, ὁ κληρὸς. — Ἐκαστος εἰς ὃ ἐκλήθη καὶ τέτακται. — Οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι ὑπὸ τοῦ πανσόφου καὶ παντοδυνάμου Ἱατροῦ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ὑπὸ τοῦ θυσιάσαντος τὸ ἀναμάρτητον αὐτοῦ σῶμα, ἵνα τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα

δώση, ἔλαβον τὸ χάρισμα τῆς ἰατρείας τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν προικισθέντες μὲ σοφίαν καὶ ἠθικὴν δύναμιν, ἵνα φιμῶσι καὶ μωροὺς ἀποδεικνύωσι τοὺς μάλιστα πολυφθόγγους καὶ δεινοὺς ῥήτορας, μηδενίζωσι δὲ τὰς φοβεράς αὐτοκρατόρων καὶ βασιλέων δυνάμεις. Οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι ἔλαβον παρὰ τοῦ Σωτῆρος τὸ δικαίωμα καὶ ὑπεχρεώθησαν εἰς τὸ ὑψιστον καθῆκον νὰ ἐξυγιάνωσι τὸ ἐκ τῆς ἀμαρτίας σσηπὸς τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν σῶμα, αὐτοὶ φῶς τὰ σκότη διαλύον, αὐτοὶ ἠθικὸν ἄλας τὴν σῆψιν ἀποκαθαίρον καὶ προλαμβάνον ἀναδεικνύμενοι. Οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι τῇ χάριτι τοῦ Παναγίου Πνεύματος βοηθούμενοι, ἀνεδείχθησαν ἄξιοι τῶν παρὰ τοῦ Σωτῆρος ληφθέντων δικαιωμάτων, ἐξόχως δὲ καὶ θαυμασίως τὸ καθῆκόν των ἐπετέλεσαν. Τὸ ἔργον των μάλιστα ἐν τῷ παρόντι κεῖται ὑπὸ τὰς ὄψεις παντὸς μὴ ἀμβλυωποῦντος καὶ ἐθελουσίως τυφλώττοντος. Ἡ χριστιανικὴ ἱστορία εἶνε ἡ δόξα των. Ἡ δόξα των εἶνε δόξα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, δόξα τοῦ σώσαντος τὴν ἀνθρωπότητα Θεανθρώπου. Τὰ ἔργα των εἶνε ἔργα τῆς παντοδυναμίας καὶ τῆς σοφίας Ἐκείνου. Τὸ φῶς τῆς ἀληθείας διέλυσε τὰ ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου κόσμου ἐπικαθήμενα σκότη τοῦ ψεύδους. Τὸ ἄλας τῆς δι' αὐτῶν ἐνεργούσης θείας χάριτος ἀπεκάθηρε, ἀπελύμανε, συνέσφιγξε καὶ ἐξυγιάνε τὸ ὑπὸ τῶν βελῶν τῆς ἀμαρτίας καταμεμολοπισμένον, καταδηλητηριασμένον, κατασσηπὸς καὶ πανταχόθεν δυσοσμίαν ἀναδίδον σῶμα τῆς ἀνθρωπότητος γενικῶς ἐννοουμένης. Ἡ θεραπεία ὑπ' αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ πανσόφου καὶ παντοδυνάμου ἰατροῦ παιδευθέντων καὶ πάντοτε φωτιζομένων, τελειότατα ἐκανόνισθη, σαφῶς ὠρίσθη καὶ θαυμασίως ἐξηκολούθησε καὶ ἐξακολουθεῖ γινόμενη διὰ τῶν διαδόχων των, οἱ ὅποιοι ἐν πᾶσιν ὀφείλουσι νὰ μιμῶνται αὐτοὺς ἐν τῷ τῆς ἰατρείας καθήκοντι, ὡσπερ δικαιοῦνται νὰ ἔχωσι, παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ τῆς Ἐκκλησίας λαβόντες, ὅπερ καὶ ἐκεῖνοι, οἱ Ἀπόστολοι, ἄξιωμα τοῦ εἶναι καὶ καλεῖσθαι πνευματικοὶ ἰατροί.—Οἱ διάδοχοι εἶνε ὁ κληρὸς, οὐ τὰ πρῶτα φέρει ὁ τῶν ἐπισκόπων χορὸς. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ὑπὸ τὴν κυρίαν καὶ οὐσιώδη αὐτῆς ἐννοιαν ἐξεταζομένη θεραπευτήριον ἢ νοσοκομεῖον τῶν νοσοῦντων πνευμάτων εὐρίσκεται οὕσα, ἐν τῇ

Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ἄλλους ἰατροὺς ἢ τοὺς ἀποτελοῦντας τὸ σῶμα τοῦ κλήρου.

Ἐὰν λογικῶς καὶ κανονικῶς ἐπιτρέπεται εἰς ὑμᾶς νὰ ὀνομάσητε τὸν ὀπωροπώλην καὶ τὸν τὰ εἶδη τῆς μαγειρικῆς ἐπιτηδεύοντα καὶ αὐτὸν τὸν φαρμακοποιὸν ἰατρὸν ἢ νὰ ἀποφασίσητε νὰ ἐμπιστευθῆτε τὸ πάσχον τέκνον σας εἰς τὰ φῶτα ἐνὸς κατασκευαστοῦ ζακχαριωτῶν, χωρὶς νὰ διατρέξῃτε τὸν κίνδυνον νὰ θεωρηθῆτε παρὰ παντὸς σωφρονούντος μὴ ὑγιῶς τὰς φρένας ἔχοντες, ἐπιτρέπεται νὰ θεωρήσητε ἄλλον παρὰ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν ἱερέα ἔχοντα τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθῆκον, ἀλλὰ καὶ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἀναλάβῃ καὶ θεραπεύσῃ πᾶσαν νοσοῦσαν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ψυχῆν.

Θέλετε νὰ δώσητε εἰς τὸν ἱερέα τὸ ὄνομα τὸ πλήρως χαρακτηρίζον τὸ κύριον καὶ μόνον ἔργον αὐτοῦ; Καλέσατε αὐτὸν ἰατρὸν πνευματικόν. Θέλετε νὰ πράξῃτε τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὸν διάδοχον τῶν Ἀποστόλων, τὸν ἐπίσκοπον; Καλέσατε αὐτὸν ἀρχίατρον πνευματικόν. — Ἐν ταῖς προσηγορίαις ταύταις πληρέστατα ἐννοοῦνται τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα ἑκατέρου. — Εἰς ὑψηλοτέρας ἀνάγουσιν ἐννοίας αἱ προσηγορίαι μυσταγωγὸς καὶ ἀρχιμυσταγωγὸς εἰς τὸ «μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον», ἀλλ' αἱ πρῶται σαφῶς ἐκφράζουσι καὶ τὸν σκοπὸν τῆς μυσταγωγίας καὶ ὁ σκοπὸς οὗτος εἶνε ἡ τῆς ψυχῆς ἴασις, ὁ φωτισμὸς αὐτῆς, ἵνα αἰωνίως καὶ ἀτελευτήτως βλέπῃ τὸ φῶς ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἴσως ἀνακράξῃ τις λέγων, ὅτι τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθῆκον τῆς ψυχικῆς θεραπείας ἐσφαλμένως ἀποδίδομεν ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς ἱερεῖς, διότι τοῦτο δύνανται νὰ ἀσκῶσι καὶ οἱ χριστιανοὶ διδάσκαλοι τῶν γραμμάτων, οἱ ἐπὶ χριστιανικῶν ἀρχῶν φιλοσοφοῦντες καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ πολιτικῇ δικαιοσύνῃ, ἡ ὁποία τὴν φαύλως σφριγῶσαν σάρκα μαστίζουσα διὰ τῶν ποινῶν καταστέλλει καὶ σωφρονίζει. — Ἡθέλομεν πάσχει πνευματικὴν ἀμβλυωπίαν, ἣν δόξα τῷ Θεῷ οὐδὲ προδιάθεσιν ἔχομεν νὰ πάθωμεν, ἐὰν ἐφρονοῦμεν, ὅτι ἡ ἐθνικὴ ἐκπαίδευσις καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι δὲν ἀποτελοῦσι σπουδαῖον συντελεστὴν εἰς τὴν μόρφωσιν ἠθικοῦ τῶν πολιτῶν χαρα-

κτῆρος, Ἄφ' ἑαυτῶν δῆλα ταῦτα, ὅτι εἶνε χρησιμώτατα ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναγκαιότατα, ἀλλ' ὑπὸ καὶ παρὰ τὸ φῶς τῆς θρησκευτικῆς παιδαγωγίας, ἧς ἄνευ ὁ ἄνθρωπος μένει μὲ τὴν νόσον τῆς ἁμαρτίας, ἣν ἐκ κληρονομικότητος νοσεῖ. Διὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ἐκπαίδευσιν καὶ πολιτείαν ἄνευ θρησκευτικῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιβολῆς καὶ ἐπιδράσεως, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τῶν πνευματικῶν ἰατρῶν θεωροῦμεν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν καὶ πρόοδον καὶ ἐπομένως ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀληθῆ πολιτισμὸν μιᾶς οἰασθήποτε χριστιανικῆς κοινωνίας πρῶτον καὶ κύριον, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτώμενα καὶ περὶ αὐτὸ στρεφόμενα καὶ αὐτὸ συμπληροῦντα, ἄλλως ἀποβαίνουν ἐνέργειαι ἄνευ κέντρου καὶ ἐπομένως ἐνέργειαι ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῶν ἄνευ ἀποτελέσματος. Διὰ τοῦτο ἐκπαίδευσις ἄνευ θρησκευτικῆς παιδαγωγίας καὶ πολιτικὸς νόμος ἄνευ θρησκευτικῆς συνειδήσεως οὐδὲν δύνανται, διότι στερούμενα πνευματικῆς ζωῆς καὶ καθ' ἑαυτὰ νεκρὰ ὄντα δὲν δύνανται νὰ ἐπιβληθῶσιν ἐπὶ τῶν νοσοῦσῶν ψυχῶν καὶ νὰ μορφώσωσιν χαρακτῆρας φιλοδικαιοσύνης καὶ φιλαληθείας.

Παρεξέβημεν κατὰ τὸ καθιερωθὲν ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς συγγραφῆς ἡμῶν ταύτης παρεκβατικὸν σύστημα, ἵνα καταδείξωμεν διὰ πλειόνων καὶ πείσωμεν τοὺς τυχόν ἀμεταπείστους, ὅτι ὁ μόνος ἰατρὸς μάλιστα ἐν ταῖς φυλακαῖς εἶναι ὁ ἱερεὺς καὶ πᾶν τὸ ἀποβλέπον καὶ σκοποῦν τὴν θεραπείαν τῶν ἐν αὐταῖς, δεινότερον, καθ' ἃ ὑποτίθεται, τῶν ἐκτὸς αὐτῶν νοσοῦντων, δεόν νὰ ἐνεργῆται διὰ ἱερέως.

Καθ' ἃ ἐν τοῖς εἰρημένοις ὑπεδείξαμεν ἢ παρὰ φιλανθρώπων γυναικῶν φιλανθρωπικὴ ἐνέργεια ἐν ταῖς φυλακαῖς πρὸ πάντων δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν συναίσθησιν καὶ ἠθικὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων. Πρόκειται λοιπὸν περὶ σπουδαίου καὶ σοβαροῦ πράγματος, τοσοῦτ' ἄλλο, καθ' ὅσον οἱ νοσοῦντες νοσοῦσι δεινῶς καὶ ἢ δόσις παντὸς φαρμάκου δεόν νὰ γίνηται ἐπιστημονικῶς καὶ σκοπίμως, ἄλλως δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ τὸ ἀντίθετον τῆς προσδοκωμένης ὠφελείας. Θὰ καγχάσωσι βεβαίως οἱ ἐπιπόλοιοι εἰς τὴν σχολαστικὴν ἀκριβολογίαν μου καὶ εἰς τὴν

περί λελογισμένης ἐν πᾶσι θεραπείας ἐπιμονήν μου, ἀλλὰ παρακαλῶ νὰ μὲ προσέξωσιν, ἀφ' οὗ κλείσωσι τὰς σιαγόνας των.

Θέλετε νὰ θεραπεύσητε τοὺς ἠθικῶς νοσοῦτας ἐν τῇ κοινωνίᾳ; Εὗρετε ἱερεῖς καὶ ἀναθέσατε εἰς τούτους τὴν θεραπείαν, βοηθήσατε δὲ αὐτοὺς δι' ὅλων τῶν γνωστῶν καὶ ἀναγκαίων μέσων. Θέλετε νὰ θεραπεύσητε τοὺς δεινῶς πάσχοντας ἐν ταῖς φυλακαῖς; Αἰσθάνεσθε πρὸς αὐτοὺς οἶκτον καὶ συμπάθειαν; Εἴσθε φιλόανθρωποι καὶ ἡ φιλάνθρωπία σας ἔχει ὀρμὴν τοσαύτην, ὥστε νὰ δύναται νὰ φθάσῃ καὶ μέχρι τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἀποκλήρων; Ἐνεργήσατε πᾶν, ὅ,τι δύνασθε, ἀλλὰ μὴ χωρὶς ἱερέως, ἀλλὰ μὴ χωρὶς πνευματικοῦ ἱατροῦ, διότι ὅλα εἶνε χαμένα. Δὲν θὰ κάμετε τίποτε. — Ἐπιτρέψατέ μοι μετὰ τὰ εἰρημένα νὰ εἶπω καθαρά, ὅτι ἡ ἄνευ ἱερέως φιλάνθρωπική σας ἐνέργεια θὰ ἔχῃ ἐπίδρασιν τινα, θὰ ἔχῃ ἀποτελεσματί, ἀλλὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἶον ἀποτελεσματί ἔχει ἡ θεραπευτικὴ τέχνη ἀμαθοῦς ἐμπειρικοῦ ἱατροῦ ἐπὶ δεινῶς πάσχοντος.

§ 14. Ἡ ἔμμεδος εὐσεβῶν γυναικῶν φιλάνθρωπία πρὸς τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς.

Τὰ εἰρημένα εἶνε ἱκανὰ νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης, τί ἐννοοῦμεν λέγοντες ἔμμεσον τὴν ἐν ταῖς φυλακαῖς φιλάνθρωπικὴν τῶν φιλάνθρώπων γυναικῶν ἐνέργειαν. Ἐννοοῦμεν νὰ φιλάνθρωπεύωνται δι' ἐνὸς ἱερέως, ἐὰν μὴ θεολόγου ἐπιστήμονος, πάντως ὅμως εὐσεβοῦς καὶ νοήμονος δυναμένου νὰ παριστᾷ τὴν ἀξίαν τῆς ἐκ προαιρέσεως ἀγαθῆς γινομένης εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίας παρὰ ἀνθρώπων χριστιανῶν εἰλικρινῶς περὶ τῆς τύχης αὐτῶν ἐνδιαφερομένων.

Ἐνδύματα καὶ φάρμακα, βιβλία καὶ διδασκαλία διὰ τοῦ ἱερέως. — Δὲν ἔχομεν ἔλλειψιν ἱερέων πίστεως καὶ ἀγάπης χριστιανικῆς ἀληθοῦς, οὐδὲ ἔλλειψιν ἱερέων πεφωτισμένων. Ἄλλ' ἔχομεν ἀνάγκην θελήσεως. — Ὡσπερ ἡ φιλάνθρωπικὴ ἐνότης θεολόγων καὶ κληρικῶν πολλὰ καὶ μεγάλα δύναται, ὡς εἶπομεν, νὰ ἐπιτελέσῃ ἐν ταῖς φυλακαῖς, οὕτω καὶ ἡ τῶν φιλάνθρώπων χριστιανῶν γυναι-

κῶν καὶ δὴ πλείω καὶ μείζονα, ὅσω πλέον καὶ μείζον ἦνε τὸ συμπαθητικὸν συναίσθημα παρὰ ταῖς γυναῖξιν, ὅταν τοῦτο εἶνε προῖον ἀγνῆς καὶ ἀληθοῦς φιλάνθρωπίας. Τὸν ἱερέα λέγων ὡς τὸν μόνον κατάλληλον νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὰ φιλάνθρωπικὰ ὑπὲρ τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς αἰσθήματα φιλάνθρώπων γυναικῶν, δὲν ἀρνοῦμαι, ὅτι καὶ λαϊκὸς πεφωτισμένος καὶ ὄντως φιλόφρων δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ αὐτὸ ἔργον. Ἀλλὰ θέλω τὸν ἱερέα, διότι παρετήρησα, ὅτι τὸ ἐπὶ τῆς πασχούσης ψυχῆς ἐπιβάλλον, ἢ ἠθικὴ ἐπίδρασις, ἢ ἐμπιστοσύνη, ἢ ἐκ ταύτης παρηγορία καὶ ἀνακούφισις καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα πάντων τούτων, ἢ συναίσθησις, κυρίως ὑπὸ τῆς παρουσίας τοῦ ἱερέως συμβαίνουσι πραγματικῶς καὶ οἰοεὶ ἀναγκαίως. Βεβαίως τοῦτο εἶνε μυστήριον. Δύναται ὅμως πᾶς τις εἰς τὰ πράγματα σαφῶς νὰ τὸ ἀντιληφθῇ. Ὁ ἀτυχὴς ἐγκληματίας νοσεῖ καὶ νοσεῖ σοβαρῶς. Ἴνα συνέλθῃ εἰς ἑαυτὸν πρέπει νὰ τῷ ἐπιβληθῇ τις, νὰ τὸν συγκινήσῃ νὰ τὸν ἀφυπνίσῃ καὶ νὰ κατακτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην του. Καὶ τοιοῦτος εἶνε μοναδικὸς εἰς τὸ εἶδος τοῦ ὁ ἱερέως.

§ 15. Ὁ ἀσθενὴς καὶ ὁ ἰατρός του.

Ὁ νοσῶν θέλει νὰ στηριχθῇ. Δυνατὸν αἰ φιλόφρονες γυναῖκες νὰ παράσχουν εἰς αὐτὸν πᾶσαν περίθαλψιν καὶ νὰ ἐκδηλώσωσιν ἀμέσως δὴλ. ἐκ τοῦ συνεγγυς τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον. Ἀλλ' ἢ περίθαλψις των, ἀλλὰ ἢ ἐν τῇ προσωπικῇ παρουσίᾳ των ἐκδήλωσις τοῦ ἐνδιαφέροντος δύναται πρὸς στιγμὴν νὰ παρηγορήσῃ καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ, ἀλλ' οὐδέποτε θὰ στηρίξῃ, οὐδέποτε θὰ γένηται ἀφορμὴ βαθείας συναισθήσεως καὶ κατανοήσεως τῆς ἀνάγκης τῆς θεραπείας. Ἴσως εἶνε ὑπερβολή, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ φαντάζομαι αὐτὴν τὴν στιγμὴν, τὸ γράφω μὴ προσέχων εἰς τὸ τῆς ὑπερβολῆς ἀμάρτημα. Ἡ ἄμεσος ἢ ἄλλως ἢ ἐκ τοῦ συνεγγυς καὶ αὐτοπροσώπως γινόμενη φιλάνθρωπικὴ γυναικῶν ἐνέργεια πρὸς τοὺς ἠθικῶς νοσοῦντας καὶ ἐν ταῖς φυλακαῖς κεκλεισμένους, μοὶ φαίνεται, ὅτι πολὺ ὁμοιάζει πρὸς τὰς ὅσον περιττὰς τοσοῦτον καὶ ἀνωφελεῖς οὐχὶ δὲ σπα-

νίως καὶ ἐπιβλαβεῖς συμπαθητικὰς περὶ τὴν κλίνην δεινῶς πάσχοντος ἐκδηλώσεις, γινομένης διὰ πολυλογίας θορυβώδους καὶ ἐκωφαντικῆς εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην πολλῆς ἡσυχίας ἀσθενῆ. Πάντες γινώσκομεν, τί συμβαίνει εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις. Ὁ ἔχων τὴν ἀτυχίαν νὰ ἀποκτήσῃ τοιοῦτον ἐπισκέπτῃν ἀσθενῆς δυσφορεῖ καὶ ταρασσεται, τὸν πυρετὸν τοῦ αἰσθάνεται αὐξανόμενον· κλείει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ βαθύτατα στενάζων λέγει οἰονεὶ προσευχόμενος. «Ἄ! Θεέ μου πότε νὰ ῥευγῆ». Πάντες ἐπ' ἴσης γινώσκομεν τί συμβαίνει εἰς τὸν βαρέως νοσοῦντα καὶ ἐν ἀναίσθησίᾳ εὐρισκόμενον, ὅταν ἐννοήσῃ, ὅτι δίπλα τοῦ κάθηται ὁ ἰατρός του. — Περίεργον τί εἶνε αὐτὴ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου! — Καὶ τί μυστήριον αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος! — Πάραυτα συνέρχεται, ἐντείνονται αἱ δυνάμεις του. Ἄνοιγει τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐνατενίζει τὸν ἰατρόν του τὸν σωτήρᾳ του. Θέλει νὰ τῷ κάμῃ χίλιας δυὸ ἐρωτήσεις. Θέλει νὰ τὸν ἀκούσῃ νὰ τῷ δώσῃ ὅσας ἔμπορεῖ περισσοτέρας συμβουλὰς καὶ μάλιστα βεβαιώσεις περὶ τῆς θεραπείας του. Θέλει ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ μένῃ πάντοτε πλησίον τοῦ νὰ τὸν βλέπῃ μόνον. Εἶνε τὸ μόνον πρόσωπον εἰς τὸ ὁποῖον στηρίζῃ τὰς ἐλπίδας του, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει ἐμπιστοσύνην, ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν τῷ εἴπῃ. — Τί ἀγωνία κατέχει τὸν δυστυχῆ, ὅταν βραδύνη ἀπὸ τὴν ὥραν τοῦ ὁ ἰατρός· ποῖα παράπονα! ποῖαι μομφαὶ διὰ τὴν σκληρότητά του καὶ τὴν ἀδιαφορίαν του, ἀφ' οὗ αὐτὸς πεθαίνει! Καὶ οὐχὶ σπανίως, ποῖαι ὕβρεις ἐναντίον του, διότι ἐν τέταρτον ἐβράδυνε καὶ δὲν ἐφάνη! . . .

Βλέπετε οἱ φυσικοὶ καὶ ἠθικοὶ νόμοι δὲν εἶνε δυνατόν ποτε νὰ μεταβληθῶσιν: «ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη»· θεῖος ὁ λόγος οὗτος. Ἐὰν τὸ θεῖον τοῦτο παράγγελμα ἐν πᾶσιν ἐφηρμόζετο καὶ ἐπραγματουῦτο ἤθελεν ἐν πᾶσιν ἐπικρατεῖ ἠθικὴ τάξις, ἡ δὲ ἠθικὴ βελτίωσις καὶ πρόοδος ἀναγκαίως ἤθελεν ἐπακολουθεῖ. — Ἐκαστος εἰς τὴν θέσιν του. — Ἐκαστος εἰς τὸν προορισμὸν του καὶ πάντες διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Πάντες διὰ τὴν κοινωνικὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον.

§ 16. Τὸ τερατῶδες φαινόμενον.

Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ σπουδαιοτάτη καὶ μεγίστη ἀνάγκη εἰς τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς ἀδελφοὺς ἡμῶν εἶνε ἡ τῆς πνευματικῆς τροφῆς παρεχομένης διὰ καταλλήλων βιβλίων καὶ μάλιστα διὰ **τακτικῆς καὶ ἀνελλιποῦς** θρησκευτικῆς καὶ ἠθικοκοινωνικῆς διδασκαλίας.

Ἄν καὶ οὐδέποτε πιστεύω νὰ ὑπάρξῃ κίνδυνος νὰ συμβῆ τοῦτο, ὅπερ αὐτὴν τὴν στιγμήν, προκειμένου περὶ τῆς παρὰ γυναικῶν φιλανθρωπίας, φαντάζομαι, ἀλλ' ἐν τούτοις ἀνάγκη νὰ τὸ γράψω, ἵνα μὴ ἡ γνώμη μου ὑπάρξῃ ἀτελής καὶ ἐν ἐκείνῳ ἀκόμη, τὸ ὁποῖον 99 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ συμβῆ τοῦλάχιστον παρ' ἡμῖν. Διότι ἡ ἀνοχὴ τοιοῦτου πραξικοπήματος θὰ ἰσοδυναμῆι πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι εἰς τὰ σωστά μας ἠρξάμεθα νὰ ἀβδηριτίζωμεν, καθ' ὃν καιρὸν μᾶς φαίνεται, ὅτι ἠρξάμεθα νὰ πολιτιζώμεθα ἐν πᾶσι λογικῶς ἐνεργοῦντες καὶ πράττοντες.— Τὸ ἀδύνατον μὲν, ἀλλ' ἀναγραφῆς ἄξιον θεωρούμενον εἶνε τὸ ἐξῆς: Φαντάζομαι ἐν τῇ ἀμέσῳ πρὸς σωφρονιζομένους φιλανθρωπικῆ ἐνεργείᾳ γυναικῶν διδασκαλίαν παρὰ γυναικὸς πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς πεπλανημένους καὶ ἠθικῶς νοσοῦντας. Τί τερατῶδες φαινόμενον!! Ἀντίκειται εἰς τὴν ῥητὴν τῆς ἱερᾶς γραφῆς ἐντολὴν· «Γυναικί διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω» ἐπιτάσσοντος τοῦ θείου Παύλου· ἀλλὰ ἀντίκειται καὶ εἰς αὐτὴν τὴν στοιχειώδη ἀνθρωπίνην λογικὴν.— Διδασκαλία πρὸς ἐγκληματίας! Τί σοβαρὸν καὶ σπουδαῖον! Πόσον ὀφείλει νὰ προσπαθῆ διὰ παντὸς τρόπου ὁ διδάσκων νὰ ἐπιβληθῆ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἠθικῶς πάσχοντος νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης νὰ τὴν συγκλονίσῃ, νὰ τὴν συγκινήσῃ εἰς συναίσθησιν καὶ νὰ τὴν κατακτήσῃ καὶ ἔπειτα νὰ ἄρξῃται τῆς βαθμηδὸν πάντοτε προχωρούσης ἠθικῆς αὐτῆς θεραπείας, καθ' ἃ ἐν τοῖς περὶ τῶν διαφόρων σταδίων τῆς πνευματικῆς θεραπείας κατεδείξαμεν. Ποία δὲ καὶ πόση ῥητορικὴ δεινότης ἔντεχνος χρειάζεται, ἵνα τοῦτο κατορθωθῆ! Καὶ ποῖος ἐμπαιγμὸς· ποία κωμῳδία τῆς ἱερᾶς ταύτης θε-

ραπευτικῆς τέχνης, ἐὰν φαντασθῆ τις, ὅτι τὴν θεραπείαν ταύτην ἀναλαμβάνει νὰ ἀσκήσῃ γυνή, εἰς τὴν ὁποίαν θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς, λογικῶς καὶ κοινωνικῶς ἀπολύτως ἀπαγορεύεται νὰ διδάσκη ἄνδρας, πολλῶ δὲ μᾶλλον βαρέως νοσοῦντας ἠθικῶς; Τοῦτο εἶνε ἀνατροπὴ τῶν ἠθικῶν νόμων τῶν στενωτάτα πρὸς τοὺς φυσικοὺς συνδεσμένων. Ἀπαιτεῖται δὲ πολὺ θράσος καὶ πλείστη μωρία διὰ νὰ κατατοληθῆ τοιαύτη τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν νόμων ἀνατρεπτικὴ προσβολή.—Καὶ διὰ τοῦτο ἴσα ἴσα εἶπομεν, ὅτι δὲν πιστεύομεν νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὸ μέλλον κίνδυνος τοιούτου τερατουργήματος καὶ μόνον, ἵνα συμπληρώσωμεν τὴν γνώμην ἡμῶν, ἐγράψαμεν καὶ περὶ τούτου τοῦ καθ' ὑμᾶς ἀδυνάτου νὰ συμβῆ εἰς τὸ μέλλον.

§ 17. Ἡ διατύπωσις τῆς γνώμης ἡμῶν.

Ἐφραντάσθημεν μίαν φιλανθρωπικὴν ἐνότητα γυναικῶν πλουσίων εἰς χρῆμα, ἀλλὰ μάλιστα εἰς πνεῦμα, ἥτοι εἰς ἀληθῆ εὐσέβειαν καὶ πραγματικὴν ἀρετὴν χριστιανικὴν. Ἐσκεψάμεθα ποῖον μέγα καλὸν ἠδύνατο νὰ γίνῃ παρ' αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς εἰς τὴν σωματικὴν φθορὰν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀποκτήνωσιν ἐγκαταλελειμμένους ἀδελφοὺς ἡμῶν, ὑπεδείξαμεν διὰ τῶν εἰρημένων εἰς τὰς παρ' ἡμῖν εὐπορούσας εἰς ὑλικὸν καὶ ἠθικὸν πλοῦτον γυναῖκας, ὅτι ἔργον τιμῆς καὶ θείας δόξης εἰς αὐτάς εἶνε τὸ ἔργον τῆς περὶ τῶν ἀτυχῶν τούτων μερίμνης των, δὲν παρελείψαμεν ὅμως, καθ' ἅπερ ὀφείλομεν, νὰ διαγράψωμεν καὶ τὰ ὅρια τῆς ἐν ταῖς φυλακαῖς φιλανθρωπικῆς αὐτῶν ἐνεργείας, ἵνα αὕτη γίνῃται ἐν πᾶσι σκόπιμος καὶ ἐν τούτῳ ἀποτελεσματικὴ, ὡς πρέπει τὰ πάντα νὰ γίνωνται.

Ἡ περὶ τούτου γνώμη ἡμῶν ἀπεριφράστως καὶ σαφῶς ἐκφραζομένη συνοψίζεται εἰς ταύτας τὰς ὀλίγας λέξεις: «Κατὰ τοὺς αἰωνίους φυσικοὺς καὶ ἠθικοὺς νόμους ἀπολύτως δέον νὰ ἀπαγορεύηται ἢ εἰσοδος γυναικῶν εἰς φυλακὰς ἀνδρῶν, τὸ πολὺ δυνατόν νὰ ἐπιτρέπηται ἢ εἰσοδὸς των εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ, ἵνα μετὰ τούτου καὶ τοῦ Ἱερέως συζητήσωσι περὶ τῶν ἀναγκῶν

τῶν καθειργμένων καὶ σκοπιμώτερον διαθέσωσι τὰ ἐλέη αὐτῶν πρὸς τούτους. Ἴνα δὲ ὧσι βέβαιαι, ὅτι σκοπίμως καὶ ἐπωφελῶς ταῦτα διατίθενται, δέον νὰ παρέχωσι ταῦτα διὰ ἱερέως ἐν ἀνάγκῃ δὲ διὰ λαϊκοῦ ἀντιπροσώπου των ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένου καὶ ἀληθῶς καὶ οὐχὶ καθ' ὑπόκρισιν φιλανθρώπου».

Ἵποχρεοῦμεν διὰ τῆς εἰλικρινοῦς ταύτης γνώμης ὑμῶν τὰς φιλανθρώπους καὶ ὄντως χριστιανὰς γυναῖκας νὰ φιλανθρωπεύονται ἐν ταῖς φυλακαῖς «ἐξῶ τῶν πυλῶν ἰστάμεναι». Διότι δὲν ἀγνοοῦμεν, τί ἐστὶ ἠθικὴ τῆς χριστιανῆς γυναικὸς ἀξιοπρέπεια, ὅποια ἱερά αἴγλη δέον πάντοτε καὶ ἐν παντὶ νὰ τὴν περιβάλη καὶ πῶς ἐν πάσῃ αὐτῆς ἐνεργείᾳ ὀφείλει αὐστηρῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως νὰ διευθύνηται καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις σκοπίμως, σεμνῶς, μεμετρημένως, λογικῶς. — Τὸ περιττὸν καὶ τὸ μὴ φυσικῶς καὶ ἠθικῶς προσιδιάζον εἰς τὴν χριστιανὴν γυναῖκα δυνατὸν νὰ μὴ νομισθῇ κακόν, ἀφ' οὗ οὐχὶ ἐκ κακῆς προαιρέσεως πράττεται· παραδέχομαι δέ, ὅτι καὶ ἐπ' ἀγαθῷ πράττεται. Εἶνε ὅμως περιττὸν· εἶνε μὴ φυσικῶς προσιδιάζον· Εἶνε ἀπρεπές, εἶνε κηλὶς, εἶνε ὑποβιβασμὸς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἀξιοπρεπειᾶς, εἶνε εὐτέλεια.

Νομίζετε δέ, φίλτατοι ἀναγνώσται, μικρόν τι καὶ ἀνάξιον λόγου τὸ νὰ καταβαίνει ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἀξιοπρεπειᾶς μία χριστιανὴ γυνὴ καὶ νὰ καταβαίνει ἐν ἐκείνῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ νομίζει, ὅτι ἀναβαίνει· Δὲν σᾶς φαίνεται ἡ πλάνη αὕτη οἰκτιρμοῦ καὶ θρήνων ἀξία· Ὁ πλανώμενος εἶνε θῦμα εἴτε τῆς ἰδίας κουφότητος εἴτε τῶν περιστάσεων, εἴτε τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν. Ἐν οἰκδήποτε περιστάσει οἰκτιρμοῦ καὶ θρήνου ἀξίος εἶνε, διότι εἶνε καὶ δέον νὰ λέγηται **θῦμα**. Ἵποχρεοῦμεν, διότι εἰς τὴν ἠθικὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς χριστιανῆς γυναικὸς διὰ τοῦ φακοῦ τῆς χριστιανικῆς εἰλικρινείας ἀποβλέπομεν καὶ διότι αἰσθανόμεθα τὸ καθήκον νὰ συμβουλευσωμεν τὴν προσήκουσαν ἐκτίμησιν τῆς ἀξιοπρεπειᾶς ταύτης καὶ νὰ συστήσωμεν τὸν ἐμπρέποντα πρὸς αὐτὴν σεβασμὸν καὶ διότι ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐπικρατῇ πανταχοῦ παρὰ ταῖς γυναιξί, ἵνα τὰ ἐν Ἑλλάδι κοινωνικὰ ἦθη μὴ ἀπολέσωσι τὴν ἀρχαιοπρέπειάν των, ἀλλὰ καὶ διότι πονοῦμεν τοὺς ἐν ταῖς φυ-

λακαῖς καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ συμβουλευσωμεν νὰ γίνηται πρεπόντως καὶ σκοπίμως πᾶν, ὅ,τι ὑπὲρ αὐτῶν γίνεται.

§ 18. Καὶ ἐν ἐπὶ πλέον ἀγαθὸν ἐκ τῶν ὑπὲρ τῶν φυλακῶν ἀδελφοτήτων.

Ἐάν ποτε κατορθωθῇ ἡ σύστασις ἀδελφοτήτων ἐκ θεολόγων καὶ κληρικῶν καὶ ἐξ ἀληθῶς χριστιανῶν γυναικῶν καὶ ἐὰν αὐταὶ ἐν συναισθήματι γνησίας χριστιανικῆς ἀγάπης κανονίζωσι τὴν φιλανθρωπικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν, καθ' ὃν τρόπον διὰ γενικῶν γραμμῶν ὑπεδείξαμεν καὶ ὡς ἡ ἐπὶ τῶν πραγμάτων πείρα ἤθελε διδάξει, πρὸς τοῖς πολλοῖς εὐεργετήμασι, τὰ ὁποῖα ἀνεγράψαμεν θέλει συμβῆ καὶ τόδε. Ὁ πόθος τοῦ σώζειν ψυχὰς ὁ ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς πραγματώσεως αὐτοῦ ὁσημέραι θερμότερος γινόμενος ἀναγκαίως θέλει φέρει εἰς τὴν μέριμναν περὶ τῆς ἐν τῇ κοινῶνιᾳ ἀποκαταστάσεως τῶν ὑπὸ θεραπείαν διατελεσάντων ἐν ταῖς φυλακαῖς. Οἱ ἄεργοι θὰ τοποθετῶνται εἰς ἐργασίαν. Οἱ τέχναις γινώσκοντες θὰ ὑποστηρίζωνται καὶ θὰ περιθάλπωνται, οἱ ὀκνηροὶ θὰ γίνωνται φίλεργοι, οἱ δυστυχεῖς εὐτυχεῖς, οἱ πρῶν ἐπικίνδυνοι ἀκίνδυνοι, οἱ πρῶν ἐπιβλαβεῖς ὠφέλιμοι, οἱ ἄχρηστοι χρήσιμοι, οἱ κακοὶ ἐνάρετοι, οἱ ἀσεβεῖς εὐσεβεῖς.

Βεβαίως ταῦτα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν φαντασιοκοπήματα παρὰ τῶν σκεπτομένων καὶ βουλομένων κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν καὶ τοὺς πολλοὺς ἐμπνέον πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἡμῶν. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν δυσκολευόμεθα τὸ παράπαν νὰ εἰπώμεν, ὅτι «βεβαίως ταῦτα εἶνε κατορθωτὰ καὶ εὐκολώτατα, ἐὰν εὐρεθῶσι ἀφ' ἑνὸς ἄνδρες θεολόγοι καὶ κληρικοὶ καὶ ἰδρῦσωσι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης μίαν ἀδελφότητα . . . καὶ ἐὰν εὐρεθῶσιν ἀφ' ἑτέρου δέκα γυναῖκες χριστιαναὶ καὶ ἰδρῦσωσιν ἄλλην μίαν ἀδελφότητα, ἀλλ' ἀδελφότητα. Καὶ βεβαιότατα, ἐὰν ὑπῆρχε χριστιανικὴ ζωὴ εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν, δὲν θὰ ἐσπᾶνίζον οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες τῆς ἀληθοῦς αὐταπαρνήσεως, οἱ διὰ Χριστὸν ζῶντες καὶ θὰ εἶχομεν πρὸ πολλοῦ τοιαύτας ἀδελφότητας, οἷας δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς νῦν νὰ ἐν-

νοῶμεν, ἀλλὰ μόνον νὰ φανταζώμεθα καὶ νὰ ὄνειροπολῶμεν. Καὶ θὰ ἦτο διαφορετικὴ ἡ θέσις τῶν ἀτυχῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς σωματικῶς καὶ ψυχικῶς σηπομένων καὶ εἰς τὸν κατ' ἀμφοτέρα θάνατον ἀσφαλῶς καὶ ἀναγκαιῶς φερομένων· ἀλλὰ ἄς δώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ μέλλον.

§ 19. Ἡ φιλανθρωπία γυναικῶν πρὸς γυναῖκας ἐγκληματίας.

Γνωματεύομεν, ὅτι « Ἀνάγκη αἱ φιλάνθρωποι γυναῖκες νὰ φιλανθρωπεύονται πρὸς τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς νοσοῦντας ἔξω τῶν πυλῶν ἰστιάμεναι ». Καὶ ἔχομεν δίκαιον.

Προκειμένου ὅμως περὶ ἐγκληματιῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι δυστυχῶς δημιουργοῦνται καὶ παρ' ἡμῖν ὡς καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι πᾶσι, δὲν δυνάμεθα παρὰ νὰ ἔχωμεν τὴν ἀντίθετον γνώμην. Ὡσπερ περὶ τῶν ἀνδρῶν ἐγκληματιῶν καὶ ἠθικῶς νοσοῦντων γνωματεύοντες ἐν σχέσει πρὸς τὴν φιλανθρωπικὴν τῶν γυναικῶν ἐνέργειαν ὑπ' ὄψει εἶχομεν τὸν φυσικὸν καὶ ἠθικὸν νόμον, ὅς ἀναλλοίωτος καὶ αἰώνιος μένει, οὕτω καὶ ἐν τῇ περὶ τῶν ἐγκληματιῶν γυναικῶν γνώμῃ ἡμῶν.

Εἶνε μεγάλη εἰς τὰς εὐπορούσας Ἑλληνίδας προσβολή, διότι μέχρι τοῦδε δὲν ἐσκέφθησαν καὶ δὲν ἀπεφάσισαν νὰ ἰδρῦσωσιν ἐν διὰ πάσας τὰς ἐγκληματούσας γυναῖκας Σωφρονιστήριον, τὸ ὁποῖον νὰ ἦνε κυρίως ἐργαστάσιον γυναικείων ἔργων καὶ πνευματικὸν ἐν γένει θεραπευτήριον τῶν ἀθλίων τούτων ὄντων, αἱ ὁποῖαι δὲν παύουν νὰ ἦνε ἀδελφαί των. Εἶνε ἀδικαιολόγητος ἡ πρὸς τὰς ἀτυχεῖς ταύτας ἀστοργία των, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νὰ σωθῶσι καὶ νὰ ἀνακτήσωνται ὅ,τι ἀπώλεσαν, ἐὰν αἱ τρελλαὶ δαπάναι τῶν χορῶν καὶ αἱ μυθῶδεις τοῦ ἀνοήτου καὶ ἀσκόπου ἐπιβλαβοῦς δὲ πάντοτε καλλωπισμοῦ διετιθεντο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Ἄ! δὲν ὑπάρχει ζωὴ πνευματικὴ, δὲν ὑπάρχει ἀγάπη, δὲν ὑπάρχει φῶς, ἵνα ἴδωσιν αἱ γυναῖκες, ποῦ ἔγκειται τὸ ἀληθὲς μεγαλειόν των, ποῦ ἔγκειται ἡ ἀληθὴς δόξα των. Εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος καὶ νομίζουσιν, ὅτι ἴστανται ὑψηλὰ εἰς τὸ φῶς καὶ ἐπαίρονται ἐν

ἐκείνοις, διὰ τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ συστέλλωνται καὶ νὰ αἰσχύνωνται.

Ἡ κατάστασις τῶν γυναικείων φυλακῶν τῶν ἀνά τὸ Κράτος εἶνε ἐν τῶν πολλῶν τεκμηρίων, δι' ὧν βεβαιούμεθα, ὅτι θρησκευτικὴ ζωὴ ἦτοι πίστις καὶ ἀγάπη χριστιανικὴ δὲν ὑπάρχει παρά ταῖς γυναιξὶ ταῖς ἐχούσαις πλοῦτον ἡρημάτων καὶ πλοῦτον πνευματικῆς ἀναπτύξεως. Δὲν ὑπάρχουσιν ἠθικοὶ χαρακτῆρες γυναικῶν, διότι δὲν παιδεύονται ἐν παιδείᾳ καὶ νοθεσίᾳ Κυρίου αἱ γυναῖκες, δὲν παιδεύονται εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλανθρωπίας, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰ ἔργα τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς αὐταρκειᾶς τυφλαὶ εἰς τὸ ἀληθὲς συμφέρον των, κωφαὶ εἰς τὰς περὶ τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας των ἐντολὰς τοῦ Εὐαγγελίου. Λέγοντες δὲν ὑπάρχουν ἐννοοῦμεν, ὅτι καὶ ὑπάρχουν, ἀλλ' ἀτυχῶς ἐξαιρετικῶς. Αὐτὸ τὸ ἐξαιρετικῶς μᾶς παρηγορεῖ, εἰς αὐτὸ ἐλπίζομεν, καὶ δι' αὐτὸ τερπόμεθα νὰ φρονῶμεν, ὅτι δὲν εἶνε δύσκολον νὰ γείνη τὸ ἐξαιρετικῶς κανονικῶς, νὰ ἔχωμεν δηλ. κατὰ γενικὸν κανόνα τὰς ἀληθεῖς χριστιανὰς γυναῖκας ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀληθεῖ ἀρετῇ ζώσας καὶ κινουμένας καὶ νὰ ἔχωμεν ἀληθῆ θρησκευτικὴν ζωὴν μάλιστα ἐν τῇ ἀνάτροφῇ τῶν νέων καὶ νεανίδων, καὶ νὰ ἔχωμεν ἐξαιρετικῶς τὰς ὑπὸ τοῦ ψευδοπολιτισμοῦ τετυφωμένας καὶ τὰ γελοῖα εἰς σπουδαῖα ὑπολαμβανούσας. — Δῶν ὁ Ὑψιστος.

Αἱ ἐξαιρέσεις ἀποτελοῦσαι γυναῖκες αἱ ὑλικῶ καὶ ἠθικῶ πλούτῳ δυνάμεναι μέγα τι νὰ ἐπιτελέσωσιν ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν ἐγκληματιῶν γυναικῶν μερίμνῃ των δέον νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι μεγάλην εὐθύνην ὑπέχουσιν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν διὰ τὴν περὶ τούτου ἀμεριμνησίαν των. Ἡ Κυβέρνησις, ναί· ἀλλὰ ἀφ' οὗ αἱ Κυβερνήσεις, ὑπ' ἀνδρῶν πάντοτε ἀποτελούμεναι, δὲν κατώρθωσαν νὰ λάβωσι πρόνοιαν περὶ τῶν ἐν ἀθλιότητι εὐρισκομένων ἀνδρῶν ἐγκληματιῶν, τί περιμένετε νὰ πράξωσιν ὑπὲρ τῶν γυναικῶν;

Ἀφ' οὗ αἱ περιστάσεις καὶ συμφοραὶ τοῦ ἔθνους ἐπήνεγκον ἀτυχῶς πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ νόσημα τῆς κυβερνητικῆς ἀφιλανθρώπου ἀκηδίας καὶ κατήντησεν εἰς τὰ μέγιστα καὶ τὰ ἐλάχιστα ἢ σύνθεσις καὶ ἐφαρμογὴ τῶν πολιτικῶν νόμων καὶ ἢ περὶ τῆς ἐν πᾶσι προόδου τοῦ ἔθνους πρόνοια τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνών-

των νὰ μὴ ἐμπνέεται ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης, τί ἀναμένετε περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν ἐγκληματιῶν γυναικῶν; Ἐὰν εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι αἱ Κυβερνήσεις, τό γε νῦν ἔχον, ἠὲ ὑπόρου εἰς ἠθικὰ πρῶτον καὶ εἰς ὕλικὰ δεύτερον κεφάλαια καὶ ὅτι ἦσαν Κυβερνήσεις ἔχουσαι τὴν ἀρετὴν νὰ ἐμπνέωνται ἐν πάσῃ αὐτῶν ἐνεργείᾳ ὑπὸ πίστεως καὶ ἀγάπης χριστιανικῆς, καθὼς λέγεται, ὅτι ἐνεπνέοντο οἱ πατέρες μας ἐκεῖνοι, τότε δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνηται καθ' ὅλου λόγος περὶ φιλανθρωπίας ἐν Σωφρονιστηρίοις, οὔτε περὶ ἐθνικοῦ σωφρονισμοῦ, θὰ ἤμην δὲ καὶ ἐγὼ ἀπηλλαγμένος τῆς ἀνάγκης νὰ ὑποβάλω ἑμαυτὸν εἰς τὴν βίασά του τῆς διὰ συγγραφῆς ἐκφράσεως τῶν ἀτελῶν, ἀλλὰ, καθ' ἃ ὑπέθεσα καὶ ὑποθέτω, προσοχῆς ἀξίων διὰ τὴν εἰλικρίνειάν των ἰδεῶν μου.

Ἄλλ' ὡς ἔχομεν, κακῶς δὲ ἔχομεν, εἶνε ἀνάγκη τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καὶ τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας γινομένης. Εἰς τοῦτο εἶνε ὑποχρεωμένοι οἱ φιλοπάτριδες ἄνδρες καὶ αἱ φιλοπάτριδες γυναῖκες. Φιλοπάτριδας λέγοντες ἐννοοῦμεν τοὺς γνησίους ἐν τῷ αἰσθήματι καὶ τῷ φρονήματι αὐτῶν Ἕλληνας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας. Γνήσιοι Ἕλληνες καὶ γνήσια Ἕλληνίδες εἶνε οἱ ἀληθεῖς χριστιανοί. Διότι Ἕλλην χριστιανὸς ἐσήμαινε καὶ σημαίνει καὶ θὰ σημαίνῃ πάντοτε καὶ φιλόπατρις. Ὅστις δὲν ἐννοεῖ τοῦτο, δὲν ἐννοεῖ τίποτε. Ἄς προσέξῃ εἰς τὸ οὐσιῶδες τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἵνα τὸ ἐννοήσῃ.

Σπουδαῖον τὸ καθῆκον τῶν φιλοπατρίδων γυναικῶν τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν περιθάλψιν καὶ μόρφωσιν τῶν ἐγκληματιῶν γυναικῶν.

Τιμὴ καὶ ἔπαινος παρὰ Θεῶ καὶ παρὰ ἀνθρώποις θὰ ὀφείλεται εἰς ἐκείνας τὰς Ἑλληνίδας, αἱ ὅποιαι κατ' ἀμφοτέρα, ὡς εἶπομεν, εὐποροῦσαι θὰ ἐπιχειρήσωσι καὶ θὰ κατορθώσωσι νὰ ἰδρῦσωσι Σωφρονιστήριον γυναικῶν εἰς μέρος κατάλληλον, νὰ διευθύνωσι δὲ τοῦτο δι' αὐστηρᾶς ἐπιβλέψεως των. Διότι ἔξοχος εἶνε ἡ ἱερὰ διακονία νὰ εὐρίσκωνται, ὅσον δύνανται περισσότερο, μεταξὺ τῶν πεπλανημένων ὁμοφύλων των, νὰ τὰς διδάσκωσιν ἠθικοκοινωνικὰ μαθήματα, νὰ τὰς ὑποχρεώσωσιν εἰς διηνεκῆ ἐργασίαν, νὰ τὰς διαπλάσωσι, νὰ τὰς φωτίσωσι, νὰ τὰς σώσωσι, νὰ τὰς

καταστήσωσι ἀπὸ δυστυχῶν εὐτυχεῖς, ἀπὸ κοινωνικῶν τεράτων χριστιανὰς γυναῖκας ἐν σωφροσύνῃ καὶ ἀρετῇ ζώσας.

Εἶπομεν «κοινωνικῶν τεράτων», διότι εἰς τὸ πνεῦμά μας γυνὴ ἐγκληματοῦσα καὶ συρομένη εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ φυλακίζομένη καὶ . . . παρίσταται, ὡς κάτι τι ἀποτρόπαιον καὶ ἐν τῇ εἰδεχθείᾳ του φρικῶδες. Κάτι τι, τὸ ὁποῖον δὲν δύναμαι νὰ διατυπώσω, ὅπως τὸ αἰσθάνομαι, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιθυμῶ νὰ μὴ τὸ συλλογίζωμαι οὔτε νὰ τὸ αἰσθάνωμαι. Ποῖον θεῖον λοιπὸν ἔργον ἤθελον ἐπιτελέσει αἱ χριστιαναὶ γυναῖκες αἱ εὐποροῦσαι εἰς χρῆμα καὶ πνεῦμα, ἐὰν οὐχὶ ἐπιδεικτιῶσαι, ἀλλὰ ἐν τῇ καρδίᾳ των πο-νοῦσαι διὰ τὰς ἀτυχεῖς ταύτας ἐφρόντιζον, ὡς ἔπρεπε νὰ φροντί-ζωσι, μετὰ τὰ εἰρημένα εἶνε λίαν εὐνόητον.

Ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν ἐγκληματιῶν γυναικῶν σπουδαίᾳ καὶ σοβαρᾷ μερίμνῃ τῶν παρ' ἡμῖν χριστιανῶν γυναικῶν, εὐρίσκομεν, ὡς εἰ-κός, ἀπαραίτητον καὶ ἀναγκαιοτάτην τὴν τοῦ ἱερέως συνεργασίαν. Πολὺ ὅμως ὀλιγώτερον ἢ ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν σωφρονιζομένων ἀνδρῶν μερίμνῃ των. Εἶνε ἀρκετὸν εἰς ἐν Σωφρονιστήριον γυναικῶν διατε-λοῦν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν χριστιανῶν γυναικῶν νὰ μετα-βαίνη κατὰ Κυριακὴν ὁ ἱερεύς, νὰ λειτουργῇ καὶ νὰ κάμνη μίαν ἀπλὴν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὁμιλίαν ἐν τῷ ναῷ, οὐδενὸς δὲ ἄλλου ἀνάγκη. Ὅλα τὰ ἄλλα τὰ πρὸς μεταμέλειαν καὶ ἠθικὴν ἐπανόρθωσιν δύνανται νὰ τὰ ἐνεργήσωσιν αἱ φιλόανθρω-ποι γυναῖκες. Μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν ἐν τῇ συχνῇ μετὰ ἐναρέτων γυναικῶν ἀναστροφῇ των αἱ πεπλανημέναι θὰ αἰσθανθῶσιν ἐν τῇ καρδίᾳ των φιλοτιμίαν καὶ πόθον πρὸς τὴν σεμνότητα, τὴν σω-φροσύνην καὶ καθ' ὅλου πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἣ ὁποία, καθ' ἃ ἀμέσως θὰ ἀντιλαμβάνονται, λαμπρύνει, θεῖον δέ τι καὶ σεβασμοῦ ἄξιον καθίστησι τὴν γυναῖκα.

Διὰ ταῦτα, ἐὰν, ὅ,τι ὀνειρευόμεθα, εὐδοκήσῃ ὁ Θεὸς νὰ πραγ-ματοποιηθῇ ποτε, ἐὰν δηλ. κατορθωθῇ νὰ ἰδρυθῇ ἐν Σωφρονιστή-ριον δυνάμενον νὰ περιλάβῃ πάσας τὰς ἐγκληματίας γυναῖκας, αἱ φιλόανθρωποι γυναῖκες ἀνάγκη νὰ προσέχωσι πάρα πολὺ κατὰ τὰς ἐπισκέψεις καὶ ἀναστροφάς των μετὰ τῶν σωφρονιζομένων καὶ

ὑπὸ τὴν ἠθικὴν θεραπείαν τῶν διατελουσῶν. Σεμνότης, ἀφέλεια, σοβαρότης μετὰ εὐπροσηγορίας ἀναμειγμένη, συμπάθεια ἐγκάρδιος, προθυμία εἰς θυσίαν οἰανδήποτε, ἵνα σωθῆ ἡ ἠθικῶς νοσοῦσα, καὶ ἐπὶ πᾶσι προσοχὴ εἰς τὸ ἀνεπιτήδευτον τῆς ἀμφιέσεως, μεθ' ἧς θέλουσι κάμνει τὰς ἐπισκέψεις τῶν, ταῦτα ἀπαραιτήτως δεόν να ἀποτελῶσι τὸν θεραπευτικὸν τρόπον τῶν. Δυστυχῶς, δὲν εἰ-
 ξεύρω διατί, ἡ ἀφροσύνη εἰς τὰς γυναῖκας ἄρχεται γεννωμένη καὶ αὐξάνουσα ἀπὸ τῆς ἐλευθερίου καὶ καλλωπιστικῆς περιβολῆς. Δὲν τὸ ἐνόησαν αἱ γυναῖκες καὶ ἰδίᾳ αἱ μητέρες, ἀλλὰ ὀφείλου να τὸ ἐνόησουν καὶ μάλιστα αἱ διδασκάλισσαι καὶ αἱ διευθύντριαι τῶν παρθεναγωγείων. «Ὅσον διδάσκει ὁ τρόπος δὲν διδάσκει ὁ λόγος», λέγει σοφὸν ὄντως ἀπόφθεγμα.

Μήτηρ καὶ διδασκάλισσα ἐπιδεικτικῶς καὶ ἐλευθερίως ἐνδεδυμένη καὶ φερομένη ἄγρια να ἦνε να λόγια της, δὲν θὰ παύσῃ ποτὲ φυσικῶς να ἦνε μήτηρ καὶ διδασκάλισσα ἀσφαλῶς μεταδίδουσα εἰς τὰ ἀτυχῆ κοράσια τὴν τῆς φιλαρεσκείας νόσον καὶ ἐπομένως τὴν τῆς ὀλετείας γυναικειᾶς ἀφροσύνης νόσον. Καὶ ἀφ' οὗ εἰς τὴν διδασκάλισσαν διὰ τοῦτο ἀνάγκη μεγίστης προσοχῆς, πόση ἀπαιτεῖται προσοχὴ εἰς τὰς μελλούσας να ἀναλάβωσι τὴν ἠθικὴν θεραπείαν τῶν ἠθικῶς νοσοῦσῶν γυναικῶν ;

Ὅλα καὶ τὰ ἐλάχιστα ἀνάγκη να γίνωνται μετὰ σοβαρότητος καὶ ἠθικῆς ἐπιβλητικότητος· «Ὅσον διδάσκει ὁ τρόπος, δὲν διδάσκει ὁ λόγος».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΑΙ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ
ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΕΣ, ΚΑΙ Η Α. Μ. Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

§ 1. Ἡ Βασιλιῶσα δῶρον εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας
εἰς τὸ Ἔθνος.

Περὶ τῆς φιλανθρωπίας ἐν ταῖς φυλακαῖς διὰ μακρῶν πραγματευθέντες δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ μνημονεύσωμεν τῶν φιλανθρωπικῶν ἀδελφοτήτων, τὰς ὁποίας ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἢ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους Βασιλιῶσα ἱδρυσε, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμεναι.

Ὁ τίτλος ἐκάστης ἀδελφότητος εἶνε «ἢ ἐν Χριστῷ ἀδελφότης ἐν . . . ὑπὲρ τῶν φυλακῶν». Σκοπὸς τούτων εἶνε ἡ ἀνακούφισις καὶ περίθαλψις τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ ἡ πλήρωσις τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν, τὰς ὁποίας ὑπεδείξαμεν ἐν τοῖς εἰρημένοις. (Σελ. 109 § 7).

Οὐδεὶς, ὃς ἀγνοεῖ, ὅτι οἱ σπουδαιότεροι καὶ ἰσχυρότατοι πόθοι τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλιῶσσης εἶνε πόθοι φιλανθρωπίας ἐκ γνησίου χριστιανικοῦ φρονήματος.

Δύο εἶδη εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας παρατηροῦνται εἰς τὰ ἐπιφανῆ πρόσωπα καὶ δὴ εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας. Εὐσέβεια καὶ φιλανθρωπία ἔξωθεν ἐπιβαλλομένη, ἥτοι ἔνεκα τῆς θέσεώς των ἐνεργουμένη, καὶ εὐσέβεια καὶ φιλανθρωπία ἀπὸ διαθέσεως καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως. Τὸ πρῶτον εἶδος προϋποτίθησιν ἀδιαφορίαν ἢ ἀπιστίαν θρησκευτικὴν, τὸ δεύτερον πίστιν θερμὴν καὶ ἀγάπην ἀνάλογον πρὸς τὴν πίστιν ταύτην. Διότι καὶ οἱ βασιλεῖς εἶνε ἄνθρωποι καὶ ὁ ἠθικὸς αὐτῶν χαρακτήρ μορφοῦται, ὡσπερ καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων. Τὸν χαρακτῆρα δὲ τῆς μεγαλοφροσύνης καὶ μεγαλοψυχίας, τῆς ὑπὲρ τῶν λαῶν αὐταπαρησίας καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους αὐτοθυσίας εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας μορφώνει ἡ πεφωτισμένη καὶ σοφὴ διδασκαλία τῶν ἀρχῶν

τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ ἀρίστου θεολόγου γινομένη, ἡ φιλοσοφικὴ καὶ φιλολογικὴ διδασκαλία ὑπὸ σοφῶν καὶ ἀποδεδειγμένως ἐναρέτων φιλοσόφων καὶ ἡ ἐν πᾶσι καλὴ ἀναστροφή. Οἱ τοιοῦτον ἔχοντες ἠθικὸν χαρακτῆρα βασιλεῖς εἶνε μέγιστα καὶ ἀνυπολογίστου τιμῆς καὶ ἀξίας δῶρα τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ἔθνη.

Ἡ Βασίλισσα τῶν Ἑλλήνων δύναται νὰ λεχθῆ δῶρον εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας ἀπὸ διαθέσεως καὶ καλῆς προαιρέσεως εἰς τὸ Ἔθνος ἡμῶν. Γινώσκουσι τοῦτο πάντες οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληνες οἱ ἐκ φιλοπατρίας ἀληθοῦς προσέχοντες εἰς τὸν ἀληθῆ καὶ γνήσιον χαρακτῆρα τῶν Βασιλέων τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Γινώσκουσιν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀπὸ χρηστοῦ συνειδότος ἐνασμενίζουσι νὰ ἀνακαλύπτωσι τὰς ἀρετὰς καὶ νὰ βεβαιῶνται περὶ τῶν πλεονεκτημάτων αὐτῶν καὶ μετ' ἰδιαζούσης στοργῆς καὶ ἀγάπης ἄκρας δὲ εἰλικρινείας καὶ φιλαληθείας προθυμοποιῶνται νὰ ὑποδεικνύωσι τὰ πρακτέα, νὰ συμπληρῶσι διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς των τὰ ἐλλείποντα καὶ σημαντικῶς καὶ σπουδαίως μετ' ἀληθοῦς αὐταπαρνήσεως νὰ ὑποβοηθῶσιν εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν βασιλικῶν ἔργων, τὰ ὅποια εἶνε καθαρῶς ἔθνικὰ ἔργα τοσοῦτον τὰ μέγιστα, ὅσον καὶ τὰ ἐλάχιστα.

§ 2. Οἱ χριστιανοὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες. Οἱ ἀφιλοπάτριδες καὶ ἐγωῖσται.

Παρεχθαίνομεν καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ, καθ' ὃ ἔχομεν δικαίωμα νὰ παρεχθαίνομεν εἰς πᾶν τὸ ἀφορῶν εἰς τὸν ἔθνικόν σωφρονισμόν. Γινώσκοντες, ὅτι κεφαλὴ τοῦ ἔθνους εἶνε ὁ Βασιλεὺς σπουδαιοτάτην καὶ ἀπαραίτητον κρίνομεν τὴν δι' ὀλίγων ἐξέτασιν τῆς σχέσεως τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν ἡγεμόνα του, ἡ ὁποία σχέσις ἀνάγκη νὰ ᾔηνε σχέσις σωφροσύνης καὶ ἀμοιβαίας ἐγκαρδίου ἀφοσιώσεως, ἵνα τὰ ἔθνικα συμφέροντα ἀσφαλῶς ἐξυπηρετῶνται καὶ ἡ ἠθικὴ πρόοδος καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους πραγματικῶς ἐπιτυγχάνωνται.

Ἐκφράζομεν τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ παντὸς βασιλέως ἢ ἡγεμόνος ἐν σχέσει πρὸς τὸν λαόν του.

Οἱ ἐκ χυδαίου ἐγωῖσμοῦ καὶ φαύλης ἰδιοτελείας ἀφιλοπάτριδες,

οί ὑποκριταί καί κατάπτυστοι κόλακες δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ὀφθαλμοὺς νὰ βλέπωσι καὶ καρδίαν νὰ χαίρωσιν εἰς τὰ πλεονεκτήματα τῶν βασιλέων οὐδὲ προθυμοποιοῦνται νὰ προσφέρωσι πᾶσαν δυνατὴν εἰς αὐτοὺς συνδρομὴν εἰς τὸ νὰ ὑποβοηθήσωσι τὴν τελειοτέραν καὶ λυσιτελεστέραν ἐπιτέλεσιν τῶν βασιλικῶν ἔργων.

Οἱ ἐγωῖσται ἐπιθυμοῦντες νὰ ὑπηρετῇ ἡ βασιλικὴ δύναμις τὰ ἴδια συμφέροντα, παροξύνονται μὴ πληρουμένης τῆς ἐπιθυμίας των ταύτης, καὶ τὰ πλεονεκτήματα εἰς ἐλαττώματα μεταβάλλουσι κατασυκοφαντοῦντες καὶ πολλαχῶς ὑβρίζοντες.—'Ἐπὶ παραδείγματι.

Κλέπτουσιν αὐτοὶ τὰ δημόσια καὶ βασιλεῖον μόνον τὸ ἐγὼ των γινώσκουσι. Καταπατοῦσι τοὺς Νόμους, περιφρονοῦσι τὰς ἔθνικὰς παραδόσεις, ὑβρίζουσι τὴν Θρησκείαν τοῦ ἔθνους των, οὐδέποτε εἰς τὰς ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας τὴν ἐλαχίστην θυσίαν προσφέρουσι, κατορθώνουν νὰ ἀπαλλάσωνται ἀπὸ πάσης ὑποχρεώσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ πρὸς συντήρησιν τοῦ ἔθνους φόρου, τοὺς πάντας παραπλανῶσι καὶ παρασύρουσιν εἰς τὴν ἀνομίαν χάριν τῶν ἰδίων συμφερόντων, διάθεσιν καὶ προαίρεσιν ἔχουσι χυδαίου καὶ ἀγρίου ἐγωῖσμοῦ ἐπιθυμοῦντες νὰ ζῆ τὸ ἔθνος μόνον, ἵνα αὐτοὶ αὐτοῦ ἄρχωσι καὶ συνεργοῦντες ποικιλοτρόπως εἰς τὴν καταστροφὴν του, διότι ἡ ἐξοχότης των εἶνε ἐκτὸς τῶν πραγμάτων!!! Καὶ τοιούτων αὐτῶν ὄντων, ὅλα τὰ πταίει ἡ ἀνωτάτη τοῦ κράτους ἀρχή.

Καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι θὰ κινήσωσι ταῦτα πολλοὺς πατριώτας εἰς παροξυσμόν, καὶ εἰμὶ βέβαιος, ὅτι θὰ ἀνακράξωσιν. «'Ἐν τῇ γενικότητί του φιλοβασιλικός! τίς οἶδε!»

§ 3. Διατί εἶμαι φιλοβασιλικός.

Κύριοι φιλοπάτριδες ἐν λόγοις, ἵνα μὴ τὸ πνεῦμά σας πολὺ κουρασθῇ εἰς τὸ «τίς οἶδε. . .», πληροφορῶ ὑμᾶς περὶ τῆς αἰτίας τῶν φιλοβασιλικῶν μου φρονημάτων καὶ διαθέσεών μου. Ὑποβάλλω δῆλον ὅτι πρὸς ὑμᾶς τὴν ἀπολογίαν μου, πρὶν ἢ σεῖς προφθάσητε νὰ διατυπώσητε τὴν ἐγωῖστικὴν μομφὴν σας, εἰς ἣν προάγεσθε ἐκ τῶν ἰδίων κρίνοντες. Ἐὰν δὲ τυχὸν εἰς τοσοῦτον ἐγωῖστικῆς ὑλοφροσύ-

νης ἔχετε καταντήσει, ὥστε νὰ μὴ παραδέχησθε, ὅτι δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι καὶ εὐγενεῖς διαθέσεις καὶ ἀληθοῦς φιλοπατρίας αἷτια, καὶ ἱεροὶ σκοποὶ εἰς πᾶσαν περὶ τοῦ ἔθνους συζήτησιν καὶ συμβουλήν, τότε προσέξατε, διότι ἡ νόσος σας δὲν εἶνε νόσος ἐγωϊστικῆς ὑλοφροσύνης, ἡ ὁποία εἶνε θεραπεύσιμος, ἀλλὰ εἶνε τί δεινότατον καὶ ἀπεχθέστατον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα εἶνε . . . πώρωσις πνευματικῆ. Δὲν πιστεύω εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ νόσος αὕτη νὰ κατέχη πολλούς.

Δὲν ἄρνοῦμαι, ὅτι ὁμιλῶν περὶ βασιλέων ἐν γένει, πρωτίστως ὑπ' ὄψει ἔχω τὸ ἡμέτερον βασιλείον καὶ τοὺς ἡμετέρους Βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦτο ἡ γενικότης μένει. — Ἴδου ἡ ἀπολογία μου.

Εἶμαι φιλοβασιλικὸς καὶ φίλος πάσης πολιτικῆς ἀρχῆς, διότι εἶμαι φιλόθεος, διότι εἶμαι χριστιανός. Ὁ χριστιανισμός, ὁ ὁποῖος ἰδρύει καὶ μεγαλύνει τὰ ἔθνη καὶ κύριον αὐτοῦ σκοπὸν ἔχει νὰ καταστήσῃ τὰς ἀνθρωπίνους βασιλείας, βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐπιτάσσει τὴν πρὸς τὰς ὑπερεχούσας ἐξουσίας ὑποταγήν, ἵνα, διατηρουμένης τῆς πολιτικῆς ἁρμονίας καὶ τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης, καλλιεργῆται τὸ δένδρον τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ μεγαλύνηται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Κύριος καὶ Βασιλεὺς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ Παντοκράτωρ, ἐντελλόμενος « Ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ » εἰς τί ἄλλο ὑποχρεοῖ ἡμᾶς ἢ εἰς τὴν ὑποταγήν καὶ εὐπειθειαν πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀρχήν, οὐχὶ χάριν τῶν ἀρχόντων ἀτομικῶς, ἀλλὰ χάριν τοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἐν γένει κοινωνιῶν ; Ὁ θεῖος Παῦλος κατὰ τὴν ἐντολήν ταύτην τοῦ Κυρίου παραγγέλλων « Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω, οὐ γὰρ ἐστὶν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ, αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσὶ· ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθεστήκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς κρῖμα λήφονται... » (Ρωμ. ΙΓ', 1—3), ὁ θεῖος Πέτρος ὡσαύτως παραγγέλλων « τὸν βασιλέα τιμᾶτε » (Α'. Πέτρ. Β'. 17), τί ἄλλο ἐν τοῖς παραγγέλμασι τούτοις διδάσκουσιν ἢ τὴν ὑποχρέωσιν εἰς εὐπειθειαν πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀρχήν ;

Ταῦτα δὲ ἐπιτάσσει ὁ Κύριος καὶ παραγγέλλουσιν οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι ἀποβλέποντες εἰς παντὸς εἶδους ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν. Εἰδικῶς δὲ τὸν καιρὸν ἐκείνον εἶχον ὑπ' ὄψει τοὺς εἰδωλολάτρας βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας. Ἡ ἐντολὴ ἦτο ἀναγκαιοτάτη, ἵνα ἐννοήσωσιν οἱ χριστιανοί, ὅτι ἡ Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶνε «ἐκ τοῦ κόσμου τούτου», ἀλλὰ εἶνε Βασιλεία καθαρῶς πνευματικὴ καὶ διδαχθῶσιν, ὅτι ὀφείλουσι μετὰ πάντων νὰ εἰρηνεύωσι καὶ πάντας νὰ ἀνέχωνται, ἵνα συντελῶσιν εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν εἰρηνικὴν τῶν ἀνθρώπων συμβίωσιν καὶ ἵνα ἀσφαλέστερον καὶ πλουσιώτερον τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας διαδίδηται.

Περὶ χριστιανῶν δὲ βασιλέων καὶ ἡγεμόνων εἰδικῶς προκειμένου ἢ περὶ αὐτῶν κρίσις καὶ ἢ περὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς συμπεριφορᾶς γνώμη ἀλλάσσει καὶ διάφορος ἐν πολλοῖς παρίσταται.

Δὲν δύναται τις νοῦν ἔχων νὰ παραδεχθῆ, ὅτι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ χριστιανὸς βασιλεὺς, ἢ ἡγεμὼν ἀπὸ διαθέσεως κακὸς καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ του ἐθελουσίως ἐπιβουλεύων καὶ προδίδων, ὅσονδῆποτε καὶ ἂν ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ ὁ ἠθικὸς τυγχάνῃ, διαστραμμένος καὶ ἐλαττωματικὸς. Κακὸς βασιλεὺς ἐν γένει πρὸς τὸ ἔθνος, τοῦ ὁποίου κεφαλὴ ὑπάρχει, εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ χριστιανὸς βασιλεὺς. Μία ἐξαιρέσις δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐν τούτῳ, καὶ αὕτη εἶνε ἡ τῆς παραφροσύνης. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ παραφρόνων.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἔχω τὴν ἀμετάπειστον γνώμην, ὅτι διὰ τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰ σφάλματα τῶν βασιλέων παντὸς ἔθνους χριστιανικοῦ εὐθύνονται πρῶτον οἱ ἐγωῖσταί ἀφιλοπάτριδες καὶ δεύτερον οἱ ὑποκριταί καὶ κόλακες οἱ κατορθοῦντες νὰ ὑπεισδύωσι καὶ νὰ ὑπεισέρπωσι παρὰ τὸν τετιμημένον τοῦ ἔθνους θρόνον, κατὰ τρίτον δὲ λόγον εὐθύνῃ ἐπάγεται ἢ ἐξ ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας ἐκουσία ἀβλεψία καὶ ἀμέλεια αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, ἂν τοιαύτη ὑπάρχῃ. Ἡ αἰτιολογία τοῦ κατὰ τρίτον καὶ οὐχὶ κατὰ πρῶτον λόγον ζητητέα μετὰ ὑπομονῆς καὶ ἄνευ πλανώσης προκαταλήψεως ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῶν ἐπομένων ἐννοεῖται.

§ 4. Ἡ ὀφειλουμένη πρὸς τὸν βασιλέα ἀγάπη καὶ εὐλαβία.

Ἡ ἠθικὴ δύναμις παντὸς χριστιανοῦ βασιλέως ἢ ἡγεμόνος ἐγ-
 κειται ἐν τῇ εὐλαβίᾳ καὶ ἀδολφῷ ἀγάπῃ τοῦ λαοῦ του πρὸς αὐτόν.
 Πάντες ὀφείλουσι νὰ περιβάλλωσι τὸν βασιλέα διὰ τῆς στοργῆς των
 καὶ τῆς ἀφοσιώσεώς των· πάντες ὀφείλουσι μετὰ θυσίας τῶν ἀτομι-
 κῶν αὐτῶν συμφερόντων νὰ ἐνισχύωσιν αὐτόν καὶ νὰ ἐνθαρρύνωσι
 καὶ νὰ φωτίζωσι περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων καὶ νὰ
 ἐλκύωσι τὴν πρὸς αὐτὰ προσοχὴν τοῦ βασιλέως ἢ ἡγεμόνος ἐν ἔρ-
 γοις δὲ νὰ ἀποδεικνύονται ἐπιθυμοῦντες τὸ μεγαλεῖον τῆς βασιλι-
 κῆς ἢ ἡγεμονικῆς ἐξουσίας οὐχὶ χάριν τοῦ προσώπου τοῦ βασιλέως
 ὡς ἀτόμου, ἀλλὰ χάριν τοῦ ἐστεμμένου προσώπου τοῦ βασιλέως,
 ἤτοι χάριν τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἐπέθετο ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ
 τὸ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας στέμμα. Ὅταν λέγω πάντας ἔχοντας
 τὸ καθῆκον τοῦτο, ἐννοῶ πρωτίστως καὶ κυρίως τοὺς τὰ πρῶτα
 φέροντας εἰς τὰ γράμματα, τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν, καὶ τὴν
 πολιτικὴν ἰσχὺν ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Σωφρονήσωμεν καὶ ἐννοήσωμεν, ὅτι
 εἰς πᾶν ἐθνικὸν γεγονός ὁ λαὸς εἶνε ἀνεύθυνος, ἔστω καὶ ἂν μέγα
 ἐθνικὸν κακὸν εἶνε προῖον τοῦ παροξυσμοῦ του. Διὰ πάντα εὐθύνον-
 ται οἱ πνευματικῶς ἀνεπτυγμένοι, οἱ κληρικοί, οἱ στρατιωτικοὶ
 ἀξιωματικοί, οἱ πολιτευόμενοι, οἱ ἐπιστήμονες καὶ πάντες οἱ πε-
 φωτισμένοι καὶ φωστῆρες οἱ ἠθικῶς ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λαοῦ ἐπι-
 βαλλόμενοι καὶ τὰς διαθέσεις αὐτοῦ διευθύνοντες.

Ἐὰν ὁ βασιλεὺς ἢ ὁ ἡγεμὼν οἰουδήποτε ἔθνος ἐννοήσῃ ἑαυτὸν
 περιβαλλόμενον ὑπὸ τοιαύτης στοργῆς, οἶαν ἀνωτέρω ὑπεμνήσαμεν,
 τότε πάντως κατὰ τὸν ἀμετάβλητον ψυχολογικὸν νόμον θὰ περι-
 ἔλθῃ εἰς διηνεκὴ καὶ μόνιμον ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τῆς οὕτω ἀγαπώ-
 σης αὐτὸν ἐθνικότητος, θὰ διδαχθῇ δὲ καὶ θὰ ἀναγκασθῇ ἐκ τῶν
 πραγμάτων, νὰ παραδεχθῇ, ὅτι τὸ μεγαλεῖόν του τὸ πραγματικὸν
 ἐγκειται ἐν τῇ ὑπὲρ τοῦ οὕτως αὐτὸν ἀγαπῶντος λαοῦ αὐταπαρ-
 νήσει του καὶ ἐπὶ τέλος ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ αὐτοθυσίᾳ του.
 Ἀλλὰ λαὸς καὶ οἱ τὰ πρῶτα ὑπὸ ἑποψίν πνευματικῆς ἀναπτύξεως
 φέροντες δύνανται οὕτω νὰ διατίθενται πρὸς τὸν ἀνώτατον αὐτόν

πολιτικὸν ἄρχοντα μόνον ἐὰν ἐμφορῶνται ἀγάπης χριστιανικῆς ἀληθοῦς καὶ μόνον, ἐὰν γινώσκωσι καὶ αἰσθάνωνται τὰ περὶ πάσης βασιλικῆς καὶ ἡγεμονικῆς ἀρχῆς παραγγέλματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ. Δῆλα δὴ μόνον ἐὰν ᾔηνε κατ' ἐπίγνωσιν καὶ οὐχὶ κατὰ συνθήκην χριστιανοί.

§ 5. Οἱ πρωτίστως ἔνοχοι διὰ τὴν τῶν βασιλέων πλάνην ἐν τοῖς ἐθνικοῖς πράγμασιν.

ὑποθέσατε δέ, ὅτι εἰς ἓν ἔθνος συμβαίνει τὸ ἐναντίον, τίθεται ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου βλαστὸς βασιλικῆς οἰκογενείας ξένης ἐθνικότητος· ὁ βλαστὸς βασιλικῆς οἰκογενείας δὲν δύναται νὰ σημαίνει ποτέ, ὅτι ἔπαυσε νὰ ᾔηνε βλαστὸς ἀνθρώπων, δῆλα δὴ νὰ ᾔηνε ἄνθρωπος.... Περιμένει φυσικῶς νὰ τὸν περιβάλλῃ ἀμέριστος ἡ ἐθνικὴ στοργή καὶ ἔνθερμος ἡ ἐθνικὴ ἀφοσίωσις. Δὲν παρέρχεται πολὺς χρόνος καὶ τὰ φῶτα τὰ ἐθνικὰ πληροφοροῦσι καὶ ὁ ἴδιος ἀντιλαμβάνεται, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐθνικὴ στοργή, ὑπάρχει καὶ ἐθνικὴ ἀφοσίωσις, ἀλλὰ ὑπάρχουσι καὶ οἱ τὴν ἀγνότητά του ζητοῦντες ἐπὶ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ νὰ ἐκμεταλλευθῶσι. Καὶ περιέρχεται εἰς δυσφορίαν καὶ σκέπτεται ἐν ἑαυτῷ περὶ προσώπων ἐμπιστοσύνης καὶ ἄρχεται νὰ ὑποπτεύῃ, μὴ οἱ ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἐμπιστοσύνης ἄξιοι θεωρούμενοι αὐτοὶ ἀποβῶσιν ὀλετῆρες του. Καὶ ὅμως κατ' ἀνάγκην μετ' αὐτῶν ζῆ, ὑπὸ τούτων φωτίζεται, ὑπὸ τούτων παιδεύεται εἰς τὰ ἐθνικὰ πράγματα. Πληροφορεῖται, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἀπειλητικὰ ἐχθρότητες καὶ αὗται ἐξ ἰδιοτελείας καὶ κενοδοξίας! Ἄπιστία; ἐπιβουλή; ἐχθρότητες; ὕβρεις; φρίκη!!! Διελύθη τὸ ὄνειρον.... ἔπεσεν ὁ ἐνθουσιασμός. Προσοχὴ εἰς τὰς ἐχθρότητας. Προσῆλωσις εἰς τὰς φιλίας (καὶ εἶνε φιλίας;!). Χάος τὸν περιβάλλει. Ἀστάθεια τὸν περιβάλλει. Ἀδυναμία χαρακτήρων τὸν περιβάλλει. Χαλάρωσις ἐνεργείας τὸν περιβάλλει. Ἀπαγοήτευσις τὸν καταλαμβάνει. Δυσαρέσκεια τῷ παρουσιάζονται. Πικρία τῷ γεννῶνται· ἄκανθοι καὶ τρίβωλοι εἰς τὸ στάδιόν του, ἀγῶνες μυστηριώδεις ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος. Ἐπειτα ἐνδεχομένη

πλάνη. Ἐπειτα βλάβη πάντοτε ἀκουσία· ἀκουσία, διότι ἄλλως θὰ ἦνε παραφροσύνη, ὡς εἶπομεν, ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ παραφρόνων βασιλέων, ἀλλὰ περὶ βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, οἱ ὅποιοι ἐν ἀγνότητι αἰσθημάτων καὶ φρονημάτων τίθενται ἐπὶ τοῦ θρόνου οἰουδήποτε χριστιανικοῦ Κράτους. Καὶ τὴν βλάβην διαδέχεται ἀρχὴ ἀποσυνθέσεως καὶ μετὰ τοῦτο, εἶπατε ὑμεῖς, φίλτατοι ἀναγνώσται, τί δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ εἰς ἓν ἔθνος. . . .

Καὶ σκέψασθε σοβαρῶς καὶ μελετήσατε μετ' ἐπιστασίας τὰς ὑπομνήσεις μου ταύτας καὶ λάβετε διὰ τῆς δεξιᾶς σας, κύριοι Ἕλληνες πατριῶται(!), τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος καὶ ὑψώσατε καὶ διευθύνατε τὴν χεῖρα κατὰ συνείδησιν ἀνιδιοτελεῆ, καὶ σταθμίσατε, καὶ συγκρίνατε, καὶ δικαιώσατε, καὶ κρίνατε, καὶ ἀποφάνθητε καὶ τολμήσατε νὰ μὴ ρίψητε τὸν λίθον τοῦτον κατὰ . . . τῆς κεφαλῆς σας **πρῶτον**. Καὶ τολμήσατε νὰ μὴ εἶπητε **σωφρονήσωμεν**. Καὶ τολμήσατε νὰ μὴ εἶπητε, ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν, τὴν πατρίδα μας ὅλοι μας εἰς τὸν ὄλεθρον **ᾠδηγήσαμεν**. Καὶ τολμήσατε νὰ μὴ ὁμολογήσητε, ὅτι ἡ πρὸς πᾶν ἱερὸν καὶ ὅσιον ἀσέβεια τῶν **πνευματικῶς** ἐν Ἑλλάδι ἀνεπτυγμένων τῶν τὰ πάντα διεπόντων ἐπήνεγκε τὴν κατάστασιν ταύτην καὶ παρέσυρε πάντας καὶ διέφθειρε πάντας καὶ ἐπεσκότισε πάντα. Καὶ τολμήσατε νὰ μὴ εἶπητε «Δὲν εἴμεθα χριστιανοὶ καὶ διὰ τοῦτο εἴμεθα, οἳοι εἴμεθα!». Ἄλλὰ νὰ μάθητε πρῶτον πρέπει, ὅτι χριστιανὸς σημαίνει ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος ζῆ διὰ τὴν πατρίδα του πρῶτον, διὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δεύτερον καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του τρίτον. Χριστιανὸς σημαίνει ἄνθρωπος αὐταπαρνήσεως. Καὶ τολμήσατε νὰ μὴ ἀνακράξητε· «εἴμεθα ἄθρησκοι καὶ διὰ τοῦτο ὄνειδος περιεβαλόμεθα ὡς ἔθνος, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ κρημνῶν φερόμεθα καὶ εἰς τὴν ἐξόντωσιν θὰ καταντήσωμεν ὡς ἐθνικὴ ὑπαρξίς, ἐὰν μὴ συναισθανθῶμεν, ἐὰν μὴ ἐξομολογηθῶμεν ἐθνικὴν ἐξομολόγησιν, ἐὰν μὴ **σωφρονήσωμεν**.

§ 6. Οἱ τῶν βασιλέων κόλακες ὀλετῆρες αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔθνους.

Παρήχθημεν ὑπὸ τῶν ἐγωϊστῶν καὶ φαινόμεθα λησμονήσαντες τοὺς περὶ τὸν θρόνον τῶν βασιλέων καὶ ἡγεμόνων κόλακας, ἀλλὰ

δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ λησμονήσωμεν τοὺς χείρονας περὶ τῶν κακῶν ποιούμενοι λόγον. Εἶπομεν, ὅ,τι εἶχομεν νὰ εἴπωμεν περὶ ἐκείνων, ἵνα ἐλευθέρως τὴν γραφίδα ἡμῶν εἰς τοὺς χείρονας τούτους στρέψωμεν καὶ οὕτω τὴν περὶ χριστιανῶν βασιλέων καὶ ἡγεμόνων χριστιανικὴν ἡμῶν γνώμην πλήρη κατὰ τὰς ἡμῶν πεποιθήσεις ἐξενέγκωμεν.

Ὁ χριστιανὸς βασιλεὺς παιδαγωγεῖται καὶ προπαιδεύεται, καθ' ἃ εἶπομεν, εἰς βασιλέα αὐταπαρνήσεως ὑπὲρ τῆς ἐθνικότητος, εἰς ἣν κέκληται νὰ βασιλεύσῃ, ὑπὸ τῆς στοργῆς καὶ τῆς εἰλικρινοῦς ἀφοσιώσεως τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῷ λαῷ. Ναί, οὗτος τέτακται νὰ διευθύνῃ τὰς βουλάς τοῦ ἔθνους κατὰ τὸ πρέπον καὶ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ καὶ μεγίστην ἀνάγκην ἔχει νὰ φωτίζεται καὶ νὰ πληροφορηθῆται, νὰ ἀγαπᾶται καὶ νὰ ἀφίηται ἀγνὸς καὶ ἀκηλίδωτος εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ θέσιν, νὰ προφυλάσσεται δὲ παρὰ πάντων ἀπὸ παντὸς δυναμένου νὰ παραπλανήσῃ αὐτόν, ἄνθρωπον ὄντα, εἰς ἔργα μὴ συμφέροντα. Μόνον, ὅταν ὁ βασιλεὺς εἶνε τύραννος διὰ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς σπάθης τοῦ ἐπιβαλλόμενος ἐπὶ τοῦ δούλου εἰς αὐτὸν λαοῦ, μόνον τότε δι' ὅ,τι εἶνε καὶ δι' ὅ,τι πράττει εὐθύνεται μόνος του καὶ ἢ διὰ τὰ ἄτοπα καὶ τὰ ὀλέθρια ἐνοχὴ πίπτει ὀλόκληρος ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ βασιλεὺς συνταγματικὸς, ὡσπερ καὶ ἄρχων δημοκρατίας καὶ κατὰ τρίτον λόγον μονάρχης περιβαλλόμενος ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ δὲν δύναται νὰ εὐθύνηται, διότι τὸ ὅλον του ἔργον εἶνε *«Νὰ διευθύνῃ διευθυνόμενος, νὰ ἀγαπᾶ ἀγαπώμενος, νὰ ἔχη αὐταπάρησιν ὑπὸ αὐταπαρνήσεως περιτοχιζόμενος»*.

Λοιπὸν στοργὴ καὶ συμβουλὴ, ἀγάπη καὶ φωτισμὸς, κατ' ἄλλην ἔκφρασιν, δεόν νὰ περιβάλλῃ τὸν βασιλέα ἢ ἡγεμόνα παντὸς χριστιανικοῦ ἔθνους, ἐὰν τοῦτο εἶνε ἄξιον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Οἱ σύμβουλοί του εἶνε οἱ μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κράτους συνεργαζόμενοι. Πιστεύσατε, διότι θὰ πιστεῦσητε εἰς ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν, ὅτι καὶ εἰς τὸν μάλιστα εὐφυᾶ καὶ ἐν πᾶσιν ἀγγίχουν καὶ ὀξυδερκῆ βασιλέα ἢ ἡγεμόνα πᾶσά του ἢ βασιλικὴ ἐνέργεια κατὰ τὰ τρία τέταρτα δύναται νὰ ὀφείλεται εἰς τοὺς συμβούλους του καὶ κατὰ τὸ ἐν τέταρτον εἰς αὐτόν.

Τοῦτο ἐννοῶ καὶ ἐπ' ἐκείνων ἀκόμη τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων, τὰ ὅποια εἶνε τῆς ἰδίας αὐτοῦ πρωτοβουλίας καὶ τῆς ἀτομικῆς του ἐνεργείας καὶ προσπαθείας. Διότι καὶ ταῦτα δύνανται οἱ περὶ αὐτὸν νὰ τὰ διαστρέψωσιν καὶ νὰ τὰ ματαιώσωσι παραπεύθοντες διὰ τῆς κολακείας καὶ τυφλοῦντες διὰ τῆς ψευδοῦς τῶν πραγμάτων παραστάσεως.

Ἄλλοίμονον εἰς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου τὸν βασιλέα κατ' ἀτυχῆ σύμπτωσιν ἢ, τίς οἶδεν, ἐκ ποίων αἰτίων, περιστοιχιζούσι σύμβουλοι ὑποκριταὶ καὶ κόλακες τὰ ἴδια συμφέροντα ζητοῦντες νὰ ἐξυπηρετήσωσιν ἢ ἐκ συμπαθειῶν τῶν ἀτομικῶν εἰς τὰς σκέψεις καὶ συμβουλὰς τῶν διευθυνόμενοι, ἀπροσεκτοῦντες δὲ ὅπως εἰς τὴν ἱερότητα τῆς θέσεως, ἣν κατέχουσιν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, (ὁ Θεὸς δὲ νὰ φυλάττῃ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἀπὸ τοιαύτης περιπτώσεως!) ὁ ἀτυχῆς βασιλεὺς εἶνε τὸ πρῶτον θῦμα, τὸ ἀτυχῆς ἔθνος τὸ δευτέρον θῦμα καὶ οἱ ὑποκριταὶ καὶ κόλακες οἱ δῆμιοι.

Τί ἔπαθε τὸ Βυζάντιον παρὰ τῶν ὑποκριτῶν καὶ κολάκων τῶν περιστοιχιζόντων ἀγαθοὺς καὶ ἀληθεῖς χριστιανοὺς βασιλεῖς; . . . Πόσοι βασιλεῖς δὲν κατεδικάσθησαν εἰς τὴν ἀγχόνην καὶ εἰς τὴν σφαγὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ μόνοι αἴτιοι τῶν θυμάτων τούτων τῆς μανίας τοῦ ὄχλου ἦσαν ἀληθῶς καὶ ἀναντιρρήτως οἱ σύμβουλοί των; Πόσα τοιαῦτα διδάσκει ἡμᾶς ἡ Ἱστορία τῶν ἐθνῶν πάντων μὴ ἐξαιρουμένων δυστυχῶς τῶν χριστιανικῶν;

Οἱ ἄνθρωποι μένουσιν πάντοτε οἱ αὐτοί. Μόνον, ὅταν ἡ ἐθνικὴ συνείδησις μορφωθῆ ἀγαθῆ, μόνον, ὅταν ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη καταστῆ ἡ βᾶσις τῆς ἠθικῆς μορφώσεως πάντων τῶν πολιτῶν, δύναται νὰ μορφωθῆ ἐθνικὸς ἠθικὸς χαρακτήρ ἀληθοῦς φιλοπατρίας καὶ τιμιότητος καὶ νὰ μὴ δύνανται περὶ τὸν βασιλέα ἐνὸς ἔθνους χριστιανικοῦ νὰ περικολλῶνται βδελύγματα κολακείας καὶ ὑποκρισίας, ἀλλὰ νὰ περιίστανται ἄνδρες ἄγνοοι ἐν τῇ συνειδήσει των, μεγαλόφρονες καὶ πλήρης αὐταπαρνήσεως ἐν τῇ φιλοπατρίας των, εἰλικρινέστατοι δὲ ἐν ταῖς συμβουλαῖς καὶ γνωμοδοτήσεσιν αὐτῶν. Οἱ τοιοῦτοι σύμβουλοι εἶνε οἱ σωτῆρες τοῦ ἔθνους, οἱ πρωτερ-

γάται τοῦ μεγαλείου τοῦ βασιλικοῦ, οἱ ἀναφαίρετα κτώμενοι τὰ τῆς εὐγνωμοσύνης δικαιώματα ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λαοῦ.

Οἱ τοιοῦτοι σύμβουλοι θὰ ἔχωσι καὶ τὴν τῆς φιλοπατρίας παρρησίαν ἀψηφοῦντες πάντα κίνδυνον ἴδιον νὰ λέγωσι πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ ἔθνους των· «Βασιλεῦ στῆθι, ἀποτρέπου τούτου καὶ στέρξον ἐκεῖνο. Ἴδου τὰ πράγματα, ἴδου ἡ ἀλήθεια. Τὴν ζωὴν δίδομέν σοι ἐγγύησιν περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων. Βασιλεῦ πρόσχες. Βασιλεῦ σκέφθητι· βασιλεῦ ἄκουσον.» *Καὶ νὰ λέγωσι ταῦτα ποιοῦντες τὸν βασιλέα καὶ ἀγαπῶντες αὐτὸν περισσότερον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν των, διότι θὰ ἀγαπῶσι τὴν πατρίδα τὴν ἐκπροσωπομένην ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως των.*

Ἐὰν ὑποτεθῆ, ὅτι εἷς βασιλεὺς δὲν ἔχει τοιούτους φιλοπάτριδας συμβούλους, δὲν μοι λέγετε, σᾶς παρακαλῶ, προφήτης ἢ καρδιογνώστης θέλετε νὰ ἦνε, ἵνα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χάους τῶν ψεδῶν καὶ ὑστεροβούλων πληροφοριῶν διαγνώσῃ τὸ ἀληθές καὶ τὸ πρέπον; Καὶ τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς τοιαύτης ἀβεβαίου καὶ ἐπισφαλοῦς ἐν τῷ σκοτασμῷ αὐτῆς συμβουλευτικῆς ἐργασίας, ποῖα θέλετε νὰ ἦνε; Φωτεινά; ; . . .

§ 7. Ἡ προσευχὴ τῶν βασιλέων.

Εἶπομεν ἀνωτέρω «ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἀπὸ τοιούτων βασιλικῶν συμβούλων» καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πληροφοροῦμεν, ὅτι κατὰ καθῆκον ἱερὸν ὑπὲρ τῶν βασιλέων ἡμῶν εὐχόμενοι τὸ σπουδαιότερον τῆς εὐχῆς ἡμῶν ταύτης μέρος ἐννοοῦμεν καὶ ἐγκαρδίως ἀναπέμπομεν τόδε :

«Νὰ φυλάξῃ αὐτούς ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ὑποκριτῶν καὶ κολάκων.»

Ἐπειδὴ δὲ περὶ χριστιανῶν βασιλέων ὁ λόγος δὲν παραλείπομεν νὰ δώσωμεν αὐτοῖς συμβουλὴν ἀφορῶσαν εἰς τὴν προσευχὴν αὐτῶν τὴν καθημερινήν. Ἴσως τοῦτο θεωρηθῆ παρὰ τῶν ἀναγνωστῶν μου τόλμη ὑπερβάλλουσα τὰ ὅρια τῆς ὀφειλομένης ἐκ μέρους μου εὐλαθείας, ἀλλὰ ὑπενθυμίζω εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου, ὅτι εἰμὶ πολίτης Ἕλληνα, ἀλλὰ καὶ ἱερεὺς, καὶ ἡ τόλμη αὐτή,

ιδίως διὰ τὸ δεύτερον προσόν μου, δικαίως πρέπει νὰ θεωρηθῆ
τόλμη καθήκοντος ἱεροῦ καὶ ἀπαραιτήτου· Ἴδου ἡ μικρὰ συμβουλή
μου ἐπισφραγίζουσα τὰ περὶ βασιλέων εἰρημένα· «Ὅταν προσεύ-
χησθε, ὦ χριστιανοὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, ζητήσατε ἀπὸ τὸν
παντοδύναμον Θεὸν φωτισμὸν καὶ ἐνίσχυσιν, θάρρος καὶ ἐγκαρτέ-
ρησιν, ὑπομονὴν καὶ ἐλπίδα, ἵνα ἐπιτελέσητε τὰ ἱερώτατα, ἀλλὰ
καὶ δυσχερέστατα καθήκοντά σας πρὸς τὸ ἔθνος, τοῦ ὁποίου ἀνω-
τάτη ἀρχὴ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐτάχθητε, ἀλλὰ καὶ παρακαλεῖτε ἐπι-
μόνως τὸν Θεὸν νὰ σᾶς διαφυλάξῃ ἀβλαβεῖς ἀπὸ τῶν ἀφιλοπατρί-
δων ἐγωῖστῶν καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τῶν ὑποκριτῶν καὶ κολάκων
τῶν συνήθως ὑπεισδυόντων καὶ ὑπείσερπόντων παρὰ τὸν θρόνον
παντὸς βασιλέως παντὸς ἡγεμόνος, παντὸς ἄρχοντος, καθ' ἃ ἡ
ἱστορία διδάσκει».

Ὅλον τὸ ἔθνος εὐχεται ὑπὲρ τῶν βασιλέων, αἱ δὲ προσευχαὶ
παρὰ ἱερέων καὶ ἐπισκόπων ἀνάγονται εἰς διατάξεις ἐκκλησιαστι-
κὰς καὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐταῖς ἐκδηλοῦται ἡ ἀγάπη καὶ ὁ ὀφει-
λόμενος τοῦ λαοῦ σεβασμὸς πρὸς τοὺς βασιλεῖς του. Καὶ ἔχουσι
σημασίαν αἱ προσευχαὶ αὗται· καὶ προκαλοῦσι τὴν τοῦ Θεοῦ δύ-
ναμιν ἐν τῇ αἰσθηματικῇ αὐτῶν ἀγνότητι. Τοῦτο ὅμως, δὲν ἐμπο-
δίζει νὰ εἶπω, ἦν γνώμην ἔχω. Ὅλοι αὗται αἱ προσευχαὶ ἔχουσι
ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ ὀλιγωτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὰς ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν
καρδιῶν τῶν βασιλέων ἀπευθυνομένας, ὡς εἶπομεν. Διὰ τοῦτο οἱ
χριστιανοὶ βασιλεῖς εἶνε πλέον τετιμημένοι καὶ δεδοξασμένοι τῶν μὴ
τοιούτων, διότι ἡ προσευχὴ των ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν.
Προσευχόμενοι δὲ ἀντλοῦσιν ἀπὸ τῆς παντοδυναμίας δύναμιν, καὶ
ἀπὸ τῆς πηγῆς τοῦ φωτισμοῦ φῶς καὶ εἰς πᾶσαν αὐτῶν σκέψιν καὶ
ἀπόφασιν, εἰς πᾶσαν ἐπιχείρησιν καὶ πρᾶξιν ἀποδεκνύονται ἔχοντες
πεφωτισμένον τὸν νοῦν, ἀγνήν καὶ ἐν τούτῳ ἀνδρείαν τὴν καρδίαν,
ἀπηλλαγμένοι πλάνης, ἀπηλλαγμένοι δειλίας καὶ ἀπογοητεύσεως,
ἀπηλλαγμένοι ἐγωῖστικῆς τύφου καὶ πνευματικοῦ σκοτασμοῦ. Διὰ
τοῦτο ἡ τιμὴ των, ἡ δόξα των, τὸ μεγαλεῖόν των εἶνε γνήσια, εἶνε
παντοτεινά, μένουσιν αἰώνια, διότι ἀπὸ τῆς αἰωνίου τοῦ ἀληθινοῦ
Θεοῦ δυνάμειως προῆλθον καὶ πρὸς δόξαν τοῦ αἰωνίου βασιλέως

ἐγένοντο. Διότι τὸ μεγαλεῖον τῶν χριστιανῶν βασιλέων ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ δρώντων εἶνε μεγαλεῖον ἀναγόμενον εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ οὐρανίου Βασιλέως μεγαλεῖον. Εὐτυχία εἰς τὰ χριστιανικὰ ἔθνη τὰ τοιοῦτους βασιλεῖς ἢ ἡγεμόνας ἔχοντα, ἀλλὰ εὐδαιμονία ἄκρα καὶ δόξα ἄφθιτος καὶ εἰς τοὺς τοιοῦτους βασιλεῖς τοὺς ἐννοοῦντας τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν ἐν τῷ μεγαλείῳ τοῦ Παντοδυνάμου, καὶ Δικαιοκρίτου Θεοῦ. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Κεφαλαίου τούτου.

§ 8. Ἡ ἐπὶ τῶν Ἑλληνίδων ἐπίδρασις τῆς εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας τῆς Βασιλίδους.

Εἶπομεν, ὅτι ἡ Βασίλισσα τῶν Ἑλλήνων εἶνε δῶρον εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην ἠτιολογήσαμεν· προστίθεμεν δὲ εἰς τὴν αἰτιολογίαν ἐκείνην τὰ ἑξῆς :

Ἡ πρὸς τὰ ἱερὰ εὐσέβεια τῆς Βασιλίσσης καὶ ἡ φιλανθρωπία αὐτῆς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔχει καὶ τοῦτο τὸ λίαν εὐχάριστον ἀποτέλεσμα. Εὐσεβοῦσι μιμούμεναι τὴν Βασίλισσαν καὶ φιλανθρωπεύονται καὶ ἐν τούτῳ πρὸς τὴν ἀληθῆ εὐγένειαν φαίνονται ἔχουσαι σχέσιν τινὰ αἰ τῆς εὐπορούσης τάξεως Ἑλληνίδες αἰ ἀπὸ ἀνατροφῆς καὶ παιδεύσεως, κοινωνικῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐξ ὑποδειγμάτων μορφώσεως περὶ πλεῖστα περιττὰ καὶ ἐπιβλαβῆ μεριμνῶσαι καὶ τυρβάζουσαι τῆς δὲ θρησκείας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς ἐντελῶς ἀμελοῦσαι. Ὅτι δῶρον εὐγενείας τοιοῦτον ἡ Βασίλισσα διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς γνησίας αὐτῆς εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας παρέχει εἰς τὰς Ἑλληνίδας, πάντες οἱ ἐν Ἀθήναις ζῶντες καὶ εἰς τὰ πράγματα προσέχοντες γινώσκουσιν. Ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ φιλανθρωπία καθίστησι τὴν γυναῖκα, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀπεδείξαμεν, οὐράνιον ὄν, βαθέος δὲ σεβασμοῦ ἀξίαν. Διότι πᾶσα γυνὴ ἰδίᾳ δὲ ἡ Ἑλληνίς, ἐὰν μὴ ἦ εὐσεβὴς καί, ἐὰν μὴ προσεύχεται, καὶ ἐὰν ἔχη σκληρὰν τὴν καρδίαν πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς καὶ πάσχοντας παρίσταται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ὀρθῶς κρίνοντος τερατιώ-

δης τις ὑπαρξίς. Βεβαίως τὸ ὀρθῶς εὐσεβεῖν καὶ τὸ ἀληθῶς προσ-
εὔχεσθαι καὶ τὸ ἀπὸ διαθέσεως ἀγνῆς φιλανθρωπεύεσθαι εἶνε προῖον
γνησίας ἐν παιδείᾳ καὶ νοθεσίᾳ Κυρίου ἀνατροφῆς, θρησκευτικῶν
παραδειγμάτων, θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς καὶ κοινωνικῆς θρη-
σκευτικότητος.

Καὶ διὰ τοῦτο τὸ καθ' ὑποκριτικὴν μίμησιν εὐσεβεῖν καὶ τὸ τυ-
πικῶς καὶ ἀσυνειδήτως προσεύχεσθαι καὶ ἐναρέτως ζῆν εἶνε ἀνω-
φελές καὶ ἐφάμαρτον, διότι πολλάκις ἀποβαίνει ἐμπαιγμὸς τοῦ
θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ περιφρονητικὴ πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ ἔθνους
ἀδιαφορία καὶ ἡ τυφώδης καὶ ἀλαζονικὴ πρὸς τὰς θρησκευτικὰς
τοῦ ἔθνους παραδόσεις ἀνευλάβεια καὶ ἡ ἀστοργία καὶ βαρβαρότης
παρατηρουμένη εἰς Ἑλληνίδας εἶνέ τι ἀπεχθές καὶ ἀποτρόπαιον.
Μάλιστα, ὅταν ὡς κυριωτέρα αἰτία τούτων εὐρίσκεται ἡ γνῶσις
τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, τὸ ἐπὶ κλειδοκυμβάλου παιξίμον τῶν χει-
ρῶν καὶ ἡ φοίτησις εἰς τὰς θεατρικὰς παραστάσεις τὰς εἰς τὴν
Γαλλικὴν γλῶσσαν γινομένας.

Τὸ παράδειγμα τῶν τὰ πρῶτα φερόντων προσώπων φυσικῶς
ἐπίδρα καὶ κινεῖ πρὸς μίμησιν τοὺς ὑποδεεστέρους. Τοῦτο συμβαίνει
καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ θὰ ἦτο εὐτύχημα, ἐὰν πᾶσαι αἱ εὐποροῦ-
σαι καὶ ἀνεπτυγμένα Ἑλληνίδες προσεῖχον, ἐμιμοῦντο, ἠκολούθουν
τὴν βασίλισσαν καὶ ἐγένοντο ἐν διαθέσει εὐσεβεῖς καὶ φιλάνθρωποι.

Τὰ ἀπὸ ἀγαθῆς διαθέσεως καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης φιλανθρω-
πικῆ τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης συναισθήματα εἶνε τοῖς πᾶσι γνω-
στά, ἀπλῶς δὲ λόγον περὶ τούτων ποιοῦμαι, ἵνα ἐκφράσω τὴν ἀκρά-
δαντον πεποίθησίν μου, ὅτι ἡ ὑπὲρ τῶν φυλακῶν ἰδρυσις τῶν ἐν
Χριστῷ ἀδελφοτήτων εἶνε προῖον οἰκτιρμοῦ καὶ ἀληθοῦς συμπα-
θείας πρὸς τοὺς ψυχῇ τε καὶ σώματι ἐν τῇ στερήσει καὶ τῇ ἠθικῇ
παραλυσίᾳ φθειρομένους ἀδελφοὺς ἡμῶν τοὺς ἀτυχήσαντας νὰ ἐγ-
κληματήσωσι καὶ νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν ἀρπάγην τῆς πολιτικῆς
δικαιοσύνης, ἡ ὁποία ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι μεριμνᾷ περὶ τοῦ σωφρο-
νισμοῦ των καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν καὶ τῆς κοινωνίας, τοὺς ρί-
πτει εἰς τὰς τρώγλας τῶν λεγομένων φυλακῶν, ἔνθα λησμονοῦν
ἂν εἶνε καὶ ἄνθρωποι.

§ 9. Τὸ ὑπὲρ τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἔργον τῆς Βασιλίσσης.

Ἡ φιλόανθρωπος τῶν Ἑλλήνων Ἀνασσα μέγα τι βεβαίως ἐν τῷ νῷ αὐτῆς ἐσχεδίασε καὶ σφοδρὰν πρὸς τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν ἔσχε. Τοῦτο συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς ἀγνάς καὶ πάσης ιδιοτελείας ἀπηλλαγμένης ψυχάς. Καὶ ἰδρύθησαν αἱ ὑπὲρ τῶν φυλακῶν ἀδελφότητες ἐν Ναυπλίῳ, ἐν Ἀθήναις, ἐν Πάτραις, ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐν Λαρίσση. Καὶ ἤρξαντο τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν ἔργου. Καὶ ἐγένοντο θυσίαι καὶ περιθάλποντο ἐνδεεῖς καὶ πάσχοντες καὶ ἐπὶ τινα χρόνον ἐφωτίζοντο διὰ θρησκευτικῆς τινος διδασκαλίας οἱ ἐν τῷ σκότει ἀτελῶς ἔστω καὶ μερικῶς, ἀλλὰ τέλος πάντων ἐφαίνοντο, ὅτι ἐφωτίζοντο. Καὶ σκέψις ἐγένετο περὶ τῆς ἰδρύσεως ἐν Χριστῷ ἀδελφοτήτων πανταχοῦ τοῦ ἔθνους, ὅπου ὑπάρχουσι σωφρονιστικαὶ φυλακαί. Εἰκότως δὲ πάνυ ἢ ἐν Ἀθήναις ἐν Χριστῷ ἀδελφότης κατὰ τὴν ἠθικὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν φιλοανθρωπικῶν εἰσφορῶν εἶχε τὰ πρωτεῖα. Καὶ ἐγένετο λόγος πολὺς διὰ τὸ μέγα τοῦτο φιλοανθρωπικὸν τῆς Βασιλίσσης ἔργον. Καὶ νύχαριστήθησαν οἱ εὐσεβεῖς καὶ ἤλπισαν οἱ ἀπαισιόδοξοι καὶ ηὐλογήθη τὸ ὄνομα τῆς Βασιλίσσης καὶ ἐπηνέθησαν οἱ εἰς τὴν ἀγνήν χριστιανικὴν διάθεσιν αὐτῆς κληθέντες καὶ κληθεῖσαι προθύμως δὲ προσελθόντες καὶ προσελθοῦσαι νὰ ὑπηρετήσωσιν.

§ 10. Ἀποτυχία.

Καὶ τὰ ἀποτελέσματα; Νὰ σᾶς τὰ εἶπω ἐγὼ χωρὶς νὰ ἐμποδισθῶ ὑπὸ οὐδενός. Καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἐμποδισθῶ, διότι εἰς ὅ,τι λέγω καὶ εἰς ὅ,τι γράφω ἐννοῶ πάντοτε νὰ ἀναχωρῶ οὐχὶ ἀπὸ ξένων σκέψεων καὶ βουλήσεων, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συνειδήσεώς μου.

Τὰ ἀποτελέσματα δὲν ὑπῆρξαν ἀνάλογα τῶν ἀγνῶν φιλοανθρωπικῶν τῆς Βασιλίσσης αἰσθημάτων οὐδὲ τῶν χρηστῶν ἐλπίδων, εἰς ἃς ἐκ τοῦ φιλοανθρωπικοῦ γεγονότος ἤχθησαν οἱ εὐσεβεῖς φιλόανθρωποι καὶ φιλοπάτριδες Ἕλληνες. Τὴν ἀλήθειαν τούτου μαρτυρεῖ ἡ

παροῦσα τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοτήτων κατάστασις καὶ ἐνέργεια. Ἡ ἐνέργειά των εἶνε ἀρνητικὴ. Ὑπάρχουσι αἱ φιλόανθρωποι γυναῖκες αἱ ὑπὸ τῆς Α. Μ. κληθεῖσαι νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὸ μέγα φιλανθρωπικὸν ἔργον, ὅπερ ἴδρυσεν, καὶ φέρουσι τὸν τίτλον τῶν μελῶν καὶ τὸ σύμβολον τῆς ἀδελφότητος καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ἐξακολουθοῦσι νὰ ἔχωσιν ἀληθῆ ἐπιθυμίαν νὰ ἐκπληρώσωσι τὴν φιλόανθρωπον αὐτῶν ἀποστολήν, ἀλλὰ, καθ' ἃ τὰ πράγματα διδάσκουσιν ἡμᾶς, οὐδὲν γίνεται τακτικῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς· ὅ,τι δὲ ἐγένετο ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐγένετο, ἦτο δὲ παροδικὸν καὶ ἐφήμερον. Παραδέχομαι τοὺς ἰσχυρισμούς, καθ' οὓς ἐσώθησαν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς δράσεως τῶν ἀδελφοτήτων ψυχαὶ ἢ τοῦλάχιστον ἀνεκουφίσθησαν παρηγορηθεῖσαι, ἀλλ' ἵνα μὴ φανῶ τυφλῶς παραδεχόμενος μάλιστα τὸν περὶ σωτηρίας ψυχῶν ἰσχυρισμόν, γινώσκων καὶ διδάσκων, τί ἐστὶ σωτηρία ψυχῶν, καὶ διὰ τίνος αὕτη θεραπείας γίνεται, καὶ ἵνα μὴ ἀποδειχθῶ ἀδικαιολογήτως ἀποδεχόμενός τι, ὅπερ οἱ πολλοὶ πειστικῶς διαμφισβητοῦσι, παραπέμπω εἰς τὰ περὶ τῆς φιλανθρωπίας ἐν φυλακαῖς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένα (σελ. 97, Κεφάλ. Η' ἰδίᾳ § 12—19), ἐν οἷς σαφῆς καὶ πλήρης ἡ περὶ τούτου γνώμη μου εὐρίσκεται. Σχετικῶς δὲ πρὸς τοῦτο λέγω : ὅτι ἵνα ἐκτιμήσῃ τις τὴν ἀξίαν παντὸς ἔργου, ἀνάγκη νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὰ πραγματικὰ καὶ μόνιμα ἀποτελέσματα μηδαμῶς δὲ νὰ προσέξῃ εἰς τοὺς λόγους. «Οἱ λόγοι, ἵνα ἦνε λόγοι λογικοὶ ἀνάγκη νὰ στηρίζονται καὶ νὰ ἐπιστέφονται διὰ τῶν πραγμάτων.» Αἱ ἐν Ἀθήναις φυλακαὶ Συγγροῦ, Στρατῶνος, Μενδρεσέ, καὶ αἱ γυναικειαὶ φυλακαὶ οὐδεμίαν τακτικὴν φιλανθρωπικὴν εὐεργεσίαν σήμερον λαμβάνουσι παρὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος. Ἐννοεῖται βεβαίως, ὅτι τὴν σπουδαιστάτην πασῶν τῶν εὐεργεσιῶν ἐννοοῦμεν τὴν τοῦ θρησκευτικοῦ φωτισμοῦ, καθ' ἃ ἀνωτέρω διὰ μακρῶν ἀνεπτύξαμεν (σελ. 99—115). Αἱ φυλακαὶ Ναυπλίου, ἐν αἷς σήπονται σωματικῶς καὶ ψυχικῶς περὶ τοὺς χιλίους ἀδελφούς ἡμῶν, καὶ αὐταὶ οὐδὲν παρὰ τῆς ἐκεῖ ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος λαμβάνουσιν. Αἱ ἀδελφότητες Πατρῶν, Λαρίσσης, Κεφαλληνίας εἰς τὴν αὐτὴν ὑπάγονται κατηγορίαν. Καὶ

μὴ θαυμάζετε, ἔάν τόνον καθαρὰ τὰ λέγω, ἵνα ἀποδείξω ὀρθῶς τὴν γνώμην μου ἔχουσαν, καθ' ἣν «Οἱ λόγοι ἵνα ἦνε λογικοὶ λόγοι, ἀνάγκη νὰ στηρίζωνται καὶ νὰ ἐπιστέφονται διὰ τῶν πραγμάτων». Καὶ μὴ θαυμάζετε, ἔάν συμπληρώσω τὰ εἰρημένα διὰ τῆς ἐκφράσεως τῆς πεποιθήσεώς μου περὶ τῶν κυριωτάτων αἰτίων τῆς ἀπραξίας τῶν ὑπὲρ τῶν φυλακῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοτήτων. Μὴ θαυμάζετε, διότι καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἔάν ἀπετέλουν μέλος αὐτῶν τὰ αὐτὰ καὶ πλέον αὐστηρότερα θὰ ἔλεγον.

Διότι δὲν πρόκειται περὶ ἀτομικοῦ ἔργου, εἰς ὃ ἀνάγκη ἐπιεικειάς καὶ οἰκτιρμοῦ, ἀλλὰ περὶ δημοσίου. Καὶ τὰ δημόσια εἶνε ἱερά. Ἀνάγκη δὲ νὰ κρίνωνται αὐστηρότατα, καὶ εἰλικρινέστατα, ἔστω καὶ ἂν ὁ κρίνων διατρέχη τὸν κίνδυνον νὰ δυσαρεστήσῃ οὐχὶ φίλον του καὶ συγγενῆ του, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του. . . .

Ἐάν ὁ ἐπιχειρῶν νὰ κρίνῃ τοιαῦτα ἔργα τὰ πλεῖστα καὶ σπουδαιότατα καλύπτῃ καὶ τὰς κακίας αὐτῶν εἰς ἀρετὰς μεταβάλλῃ, ἵνα μὴ ἑαυτὸν ζημιώσῃ, ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐλέγχεται ἀσεβέστατος καὶ ἀναιδέστατος ἐμπαίκτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Διότι οὐ μόνον τοῦ καρδιογνώστου Θεοῦ καταφρονεῖ, τοῦ ἐλέους αὐτοῦ κατάχρησιν ποιούμενος, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ὀρώντας αὐτὸν ἀνθρώπους ζητεῖ νὰ ἀποδείξῃ μωροὺς καὶ τυφλοὺς. Ἐγὼ δὲν ἐννοῶ νὰ περιπέσω εἰς τοιοῦτον ἀσύγγωστον ἀμάρτημα, ἵνα μὴ τυχὸν τὴν χολὴν ἀνακινήσω ἐνὸς ἢ καὶ πλειόνων, οὐδὲ δύναμαι νὰ ἔχω ἐλατήριον κινουῦν τὴν χεῖρά μου ἄλλο παρὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐδήλωσα, καὶ τὸ ὁποῖον εἰς ὅλην μου τὴν ἐργασίαν φαίνεται· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ παρρησίας ἐκφράζω τὴν πεποίθησίν μου περὶ τῶν κυριωτάτων αἰτίων, δι' ἃ αἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφότητες οὕτως ἀπρακτοῦσιν.

§ 11. Τὰ αἷτια τῆς ἀποτυχίας τοῦ φιλανθρωπικοῦ τῆς Βασιλίδος ἔργου.

Τὰ αἰσθήματα τὰ φιλανθρωπικὰ τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης εἶνε ἐκτὸς πάσης ἀντιλογίας, ὅτι μένουσι τὰ αὐτὰ καὶ ὁ οἰκτιρμὸς καὶ ἡ συμπάθεια πρὸς τοὺς ἐν φυλακαῖς ἀδελφοὺς ἡμῶν αἰετοτε ἀκ-

μάζουσι, διότι τὰ τοιαῦτα αἰσθήματα ἐν ψυχαῖς ἀγναῖς καὶ πάσης ἰδιοτελείας ἀπηλλαγμέναις οὐδέποτε χαλαροῦνται ἢ ἐκλείπουσι.

Τεκμήριον τούτου μέγιστον ἡ ἴδρυσις τοῦ Σωφρονιστηρίου « Ἀβέρωφ », ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὴν φιλόανθρωπον πρωτοβουλίαν τῆς Βασιλίσσης καὶ εἰς τὴν πατριωτικὴν γενναιοδωρίαν τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ καὶ εἰς οὐδένα ἄλλον. Τεκμήριον μέγιστον τοῦ ἀναλλοιώτου τῶν ὑπὲρ τῶν ἐγκληματιῶν φιλανθρωπικῶν αἰσθημάτων τῆς Βασιλίσσης εἶνε καὶ ἡ φροντίς αὐτῆς περὶ ἰδρύσεως γυναικειῶν φυλακῶν ἐν Ἀθήναις, ἐν αἷς νὰ περισυλλεχθῶσι καὶ κλεισθῶσιν ἅπανσαι αἱ ἀπανταχοῦ ἐγκληματίαι. Τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἔργου τούτου τὴν θεωροῦμεν βεβαιωτάτην.

Τί λοιπὸν πταίει, ἵνα μὴ κατὰ τὰ ἀκμαῖα πάντοτε μένοντα φιλανθρωπικὰ συναίσθηματα τῆς Βασιλίσσης ἀκμάζη εἰς φιλανθρωπικὴν ἐνέργειαν ἢ ἐν Ἀθήναις ἀδελφότης καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἀδελφότητες αἱ ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς τεθειμέναι ;

Ἡ ἔλλειψις χρήματος ; **Βεβαιότατα ὄχι.** Διότι σὰς βεβαιῶ, ὅτι καὶ ἐὰν ἑκατομμύριον διετίθετο, ἵνα δαπανηθῇ διὰ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοτήτων ὑπὲρ τῶν ἐν φυλακαῖς ἢ αὐτῇ αὐτοτάτῃ ἀρνητικῇ καὶ ἄνευ πραγμάτων κατὰστασις αὐτῶν θὰ ὑπῆρχε. **Περισσότερα μόνον λόγια** καὶ τίποτε περιπλέον. Ἴσως ἴσως καὶ ὀλιγώτερα πράγματα ἀπὸ ὅσα ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐκ **φιλοτιμίας** ἐγένοντο καὶ περισσότερα ἄντεγκλήσεις.

Εἶμαι πολὺ παράδοξος εἰς τὰς πεποιθήσεις μου καὶ ἴσως ἴσως θεωρηθῶ ἀρεσκόμενος εἰς ὑπερβολάς. Ἐπεθύμουν νὰ ἤμην τοῦτο καὶ νὰ μὴ στηρίζωμαι ἐπὶ πραγμάτων γράφων τὰς πεποιθήσεις μου ταύτας τὰς παρὰ πολλῶν, ὡς φρονῶ, θεωρηθησομένας ὡς παραδοξολογίας καὶ ὑπερβολάς. Ἐπεθύμουν, διότι τὸ πρᾶγμα ἀνάγεται εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν κατὰστασιν καὶ διὰ τοῦτο εἶνε λυπηρότατον.

Ἡ πρώτη αἰτία εἶνε ἡ κυβερνητικὴ ἀδιαφορία πρὸς τοὺς ἐγκληματίας καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀδιαφορίας ταύτης προκύπτουσα ἔλλειψις ἐκτιμήσεως τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοτήτων. Ὡς γινώσκομεν ἐξ ἀξιοπίστων καὶ ἀναμφισβητήτων πληροφοριῶν οὐδεμίαν πρόθυμον καὶ

σπουδαίαν συνδρομήν παρέσχον οί ἀρμόδιοι εἰς τὰς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητας ἐκ προσηκούσης εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν ἐκτιμῆσεως, ἀλλὰ μόνον, ἐὰν ἐτύγγχανε μέλος τι τῆς ἀδελφότητος νὰ ἔχη τὰ μέσα παρὰ τῇ ἰσχυροῦσῃ πολιτικῇ (!!), τότε ἠκούοντο ἀναφοραὶ καὶ παρακλήσεις τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος. Τὰ πλείω τοῦ αἰτίου τούτου ἐννοοῦνται. Ὅτι δὲ τὸ αἷτιον τοῦτο εἶνε πραγματικόν καὶ πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τελευταῖον τὴν ἀπραξίαν τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοτήτων, εἶνε ἀναμφισβήτητον. Ἀλλὰ ὑπάρχει πρὸς τῷ πρώτῳ τούτῳ αἰτίῳ καὶ ἕτερον τὸ κατ' ἐμὴν γνώμην κυριώτατον· εἶνε δὲ τόδε.

Δὲν κατενοήθη ὁ σκοπὸς καὶ δὲν ἐξετιμῆθησαν προσηκόντως τὰ φιλανθρωπικὰ συναισθήματα τῆς Βασιλίσσης παρὰ τῶν κληθέντων καὶ κληθεισῶν νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς ταῦτα. Ὑπελήφθη δὲ τὸ ἔργον τοῦτο ὡς ἐν τῶν πολλῶν καὶ δὲν ἐτέθη ἡ προσήκουσα βᾶσις τῆς ἐνεργείας τῶν ἀναλαβόντων τὴν ἐπιτέλεσιν αὐτοῦ. Ἐν ᾧ τὸ ἔργον δὲν εἶνε ἐν τῶν πολλῶν καὶ τυχαίων, ἀλλὰ καθαρῶς ἀπὸ Θεοῦ, καὶ ἡ βᾶσις τῆς ἐνεργείας τῆς ἐπιτελέσεώς του δὲν δύναται νὰ ᾔηνε βᾶσις κοινόν τι πρὸς τὰ κοσμικὰ καὶ τετριμμένα ἔχουσα, τὰ τὴν πρῶϊαν συνιστώμενα καὶ τὴν ἐσπέραν καταλυόμενα, ἀλλὰ βᾶσις ἐνεργείας κατὰ Χριστόν.

Κύριοι πατριῶται, καὶ κυρίαὶ πατριώτιδες, βᾶσις ἐνεργείας κατὰ Χριστόν εἶνε βᾶσις αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας δηλ. ταπεινώσεως καὶ ὄχι φιλοπρωτία, ἐνότης καὶ οὐχὶ διαίρεσις ἐν τῇ ἐνότητι, ἀγάπη κατὰ Χριστόν ἐγκάρδιος καὶ οὐχὶ ἀντεγκλήσεις ἐψιμυθιωμένοι διὰ τρόπων εὐγενείας· ἐν πνεῦμα ὑπὸ τῆς χάριτος πεφωτισμένοι, μία δύναμις, μία θέλησις, εἷς σκοπός, μία ἐνεργεια· πάντες ἔσχατοι καὶ οὐδεὶς πρῶτος, πάντες διάκονοι καὶ οὐδεὶς κύριος· ἕκαστος ἐαντὸν κατώτερον τῶν ἄλλων θεωρῶν καὶ πρὸς μόνην τὴν ἐργασίαν ἀποβλέπων καὶ ἐν ταύτῃ φιλοτιμούμενος, ἀλλὰ φιλοτιμίαν μετὰ ἄκρας ταπεινοφροσύνης.

Τὸ πᾶν ἐπετέλεσεν εἰς· ἔστω. Τὸ γινώσκει ὁ Χριστός, εἰς οὗ τὸ ὄνομα εἴμεθα ἠνωμένοι; Ἐτελείωσεν. Ἐγὼ ὁ τελέσας τὸ πᾶν οὐδέποτε θὰ εἶπω, ὅτι ἕκαστα τίποτε· τὸ πᾶν ἐπέτέλεσεν ὁ Χριστός

καὶ ἡ ἀγάπη τῶν συναδελφῶν μου, διότι ἐν τῇ ἀγάπῃ ταύτῃ ὑπάρχει μοι δύναμις. Καὶ ὑπάρχει μοι δύναμις ἐν τῇ μετὰ τῶν συναδελφῶν μου ἀγάπῃ, διότι ἡ ἀγάπη αὕτη προκαλεῖ τὴν Χάριν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία Χάρις εἶνε ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου **παντοδυναμία**.

Ἴδου ἡ βᾶσις τῆς κατὰ Χριστὸν ἐνεργείας παντὸς ἔργου **ἐταιρικῶς** ἢ **ἀδελφικῶς** ἐνεργουμένου καὶ μάλιστα φιλανθρωπικοῦ ἔργου. Ἐννοεῖται βεβαίως, ὅτι τὸ ἐνεργούμενον ἔχει ποιητικὸν αἴτιον τὸ «ὕπὸ πιστευόντων εἰς τὸν Χριστὸν καὶ **εὐσεβούντων**» καὶ ὄχι τὸ «ὕπὸ τῶν τὴν εὐσέθειαν πορισμὸν ἐχόντων». Ἐὰν τοιαύτη βᾶσις δὲν τεθῆ καὶ ἐὰν αὐταπάρνησις καὶ αὐτοθυσία δὲν διέπη πᾶσαν ἐνέργειαν, τότε κατὰ ἀναγκαιότατον ἠθικὸν νόμον, δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσι πραγματικὰ ἀποτελέσματα σύμφωνα πρὸς τὸν σκοπὸν, ὃν φαίνεται ἔχον τὸ ἔργον, θὰ ἐπακολουθήσωσι τὰ ἀντίθετα πραγματικῶς, ἡ δὲ συμφωνία θὰ ᾔνε φαινομενικὴ. Πάντα τὰ ἔργα τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ἰδρυσόμενα εἶνε μέγιστα ἔργα καὶ μέγιστα ἔχουσι τὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα, ἐὰν ἡ βᾶσις τῆς ἐνεργείας ἡ πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ σκοποῦ ἀποβλέπουσα εἶνε βᾶσις ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως, ὡς εἴπομεν. Ἐὰν δὲ συμβῆ νὰ μὴ τεθῆ ἡ βᾶσις αὕτη καὶ ἐὰν μὴ **ἀμετακινήτως** ἐπ' αὐτῆς στηριχθῆ πᾶσα ἐνέργεια, τότε τὰ ἱερώτατα γελοιοποιοῦνται, καὶ πρὸς κακὸν ἐκμεταλλεύονται.

§ 12. "Ανευ ὀργάνων τίποτε ἀπολύτως.

Ἡ Βασίλισσα τῶν Ἑλλήνων ἡ ἐκ φιλανθρωπικοῦ ἐλαττηρίου γνησίας χριστιανικῆς ἀγάπης ὀρμηθεῖσα εἰς τὴν ἴδρυσιν τῶν ἐν Χριστῷ ὑπὲρ τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἀδελφοτήτων **βεβαιότατα** ἐπὶ τοιαύτης βᾶσεως ἀρχικῶς ἐνόησεν αὐτὰς ἰδρυσόμενας καὶ ἐν **πᾶσιν** ἐνεργούσας. Καὶ ἐὰν ἡ δύνατο πάντας καὶ πάσας ἀνεξαίρετως νὰ διαπλάσῃ κατὰ τὸ ἴδιον αὐτῆς φρόνημα καὶ τὰς ἰδίας διαθέσεις καὶ νὰ διευθύνῃ **πάντοτε** πρὸς τὸν αὐτὸν μέγαν σκοπὸν, ὃν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῆς ἀρχικῶς ἔθετο ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς εὐσεθείας της

φωτιζομένη, τότε θά εἶχομεν νῦν τὸ καθήκον μετὰ ἐθνικῆς ὑπερηφανείας νὰ ἀπαριθμῶμεν τὰ μεγάλα πραγματικὰ ἀποτελέσματα τοῦ μεγάλου τῆς Βασιλείσσης ἡμῶν ἔργου. Διότι τὰ μεγάλα ἔργα ὑπὸ πεφωτισμένων διανοιῶν καὶ ὑπὸ μεγάλων καρδιῶν ἀποφασίζονται καὶ ἐπιχειροῦνται καὶ ἰδρύνονται, ἀλλὰ δι' ὀργάνων τοῦ αὐτοῦ φωτισμοῦ καὶ τῶν αὐτῶν συναισθημάτων ἐπιτελοῦνται. Ἄνευ ὀργάνων τίποτε, ἀπολύτως τίποτε. Τεκμήριον μέγιστον καὶ ἡλίου φαεινότερον τὸ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου ἔργον τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ· ἐθουσιάσθη ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ διὰ τὸ ἔργον τοῦτο καὶ τὸ ἰδρυσεν, ἀλλὰ τὴν ἐπιτέλεσιν ἀνέθετο καὶ ἀναθέτει εἰς ὄργανα κατάλληλα καὶ ἄξια ἑαυτοῦ. Καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχουσιν ὄργανα ἀγάπης ὡς αὐτὸς εἶνε ὁλος Ἀγάπη, τίποτε δὲν γίνεται: τὸ ἔργον του δὲν προοδεύει, καὶ δὲν ὑπάρχει φῶς φωτίζον καὶ σῶζον, ἀλλὰ σκότος σκοτίζον καὶ κρημνίζον!! Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ τῶν ἐπιχειρουμένων καὶ ἰδρυομένων ὑπὸ πεφωτισμένων διανοιῶν καὶ μεγάλων ἐν τῷ συναισθηματι τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καρδιῶν. Ἄνευ ὀργάνων τίποτε: Ματαιοῦται, ὅ,τι ἐσκέψαντο καὶ ἐπεχείρησαν. Τὸ αὐτὸ συνέβη περὶ τοῦ καὶ εἰς τό, περὶ οὗ πρόκειται, μέγα ἔργον τῆς Βασιλείσσης. Διότι ἐρωτῶμεν· ἐστηρίχθησαν αἱ ἐν Χριστῷ ἐν Ἀθήναις, Ναυπλίῳ καὶ ἐν Πάτραις ἀδελφότητες ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης, αὐταπαρνησίας καὶ αὐτοθυσίας ἀμετακινήτως;

Παρακαλῶ νὰ βεβαιώσωσιν ἡμᾶς διὰ τῶν πραγμάτων καὶ διὰ τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας των, ἡ ὁποία εἶνε ζῶσα καὶ ὑπὸ τὰς ὄψεις παντὸς μὴ τυφλώττοντος ὑποκειμένη. Ἡμεῖς εὐχαρίστως θὰ δεχθῶμεν τὴν ἀπάντησιν, ἵνα πρὸς μεγίστην ἡμῶν εὐχαρίστησιν φωτισθῶμεν· ἀλλὰ θέλωμεν ἀπάντησιν εἰδικῶς περὶ τῆς βάσεως ταύτης καὶ περὶ οὐδενὸς ἄλλου, τὰ ἄλλα δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν εἶνε λόγια, «οἱ δὲ λόγοι, ἵνα ἦνε λογικοί, δέον νὰ στηριζῶνται καὶ νὰ ἐπιστέφονται διὰ τῶν πραγμάτων».

Καθ' ἣν δὲ ἔχω πεποιθήσιν ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως καὶ ἐξ ἀξιόπιστων καὶ ἀναμφισβητήτων πληροφοριῶν, ἡ βᾶσις αὕτη τῆς χριστιανικῆς αὐταπαρνήσεως δὲν ἐτέθη ἢ ἂν θέλετε, δὲν ἐμονιμο-

ποιήθη ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοτήτων. Τὸ αἷτιον τοῦτο εἶνε αἷτιον γενικὸν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπιρρίπτω τὴν ἐνοχὴν ἅπασαν εἰς τὰ μέλη τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοτήτων. Ἐξηγοῦμαι, ἵνα μὴ θεωρηθῶ, ὅτι θέλω νὰ ἀπαλλάξω τῆς ἐνοχῆς τοὺς πράγματι ἐνόχους.

§ 13. Τὸ ὑπολανθάνον ἐθνικὸν νόσημα πρῶτον αἷτιον τῆς ἀπραξίας τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοτήτων.

Εἶμαι ἐλεύθερος νὰ ἔχω τὰς περὶ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων πεποιθήσεις μου. Μία τῶν πεποιθήσεών μου τούτων εἶνε ἡ ἐξῆς. Πολλάκις τὴν εἶπον καὶ τὴν ἔγραψα, ἀνάγκης δὲ νῦν ὑπαρχούσης, ἐπαναλαμβάνω ταύτην.

Τότε ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες θὰ ἔχωμεν ἀληθῆ φιλοπατρίαν καὶ θὰ δεικνύωμεν εἰς τὰ πράγματα ἀληθῆ αὐταπάρνησιν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος ἡμῶν καὶ τότε θὰ ὑψωθῆ τὸ πνεῦμα ἡμῶν εἰς τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλά καὶ θὰ ἐπιθυμήσωμεν τὰ δίκαια καὶ τὰ ὅσια καὶ θὰ θυσιάζωμεν τὰ ἴδια ὑπὲρ τῶν κοινῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ ἀγαθοῦ, ὅταν ὑπάρξῃ ἠθικὴ κατὰ Χριστὸν ἀνατροφή καὶ τακτικὴ τῶν εὐαγγελικῶν ἀρχῶν διδασκαλία, ὅταν διὰ τῶν μέσων τούτων κατορθωθῆ νὰ κατασταλῆ ὁ ἄγριος ἐγωϊσμός νὰ ἐξομολογηθῆ ἕκαστος εἰς ἑαυτὸν καὶ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ συνειδήσει του· ὅταν κατανοήσωμεν πάντες τὴν φοβερὰν καὶ ὀλεθρίαν νόσον ὑπὸ τῆς ὁποίας κατεχόμεθα καὶ τὴν μισήσωμεν καὶ ζητήσωμεν νὰ θεραπευθῶμεν ἀπ' αὐτῆς. Πάσχουσι πολλοὶ τῶν εἰς τὰ δημόσια καὶ κοινὰ δρώντων Ἑλλήνων ἄλλος ὀλίγον, ἄλλος πολύ, ἰδιοτέλειαν ἀτομικὴν ἀποκλειστικῶς. Εἰς τὰς διαθέσεις των ὅλοι εἶνε ἀπὸ ἓν ἔθνος, διότι τὸ ἐγὼ των ἔχουσιν ἔθνος. Ἡ νόσος εἶνε τόσον τυφλωτικὴ, ὥστε ἕκαστος καὶ τὴν θρησκείαν ἐπιθυμῆ νὰ τὴν τροποποιήσῃ κατὰ τὴν ἰδιοτέλειάν του. Καθ' ἑνας κατασκευάζει εἰς τὸ νοσοῦν πνεῦμά του καὶ ἓνα Χριστὸν ὑπηρετήν τῆς ἰδιοτελείας του!!! Ὑπερβολικός!! ἔστω. Ἀλλὰ ἀκούσατε παρακαλῶ καὶ δέχομαι οἰανδήποτε θέλετε καταδίκην διὰ τὰς ὑπερβολάς μου.

Τὸ ἔθνος τὸ Ἑλληνικὸν εἶνε χριστιανικὸν ἔθνος.

Ὁ Χριστὸς εἶνε ἀγάπη καὶ ἄκρα δικαιοσύνη.

Ὁ Ἕλλην χριστιανὸς δημόσιος λειτουργός, ὡς τὰ πολλά, δὲν δυσκολεύεται πολὺ νὰ μεταβάλη τὸν Χριστὸν τῆς ἄκρας δικαιοσύνης καὶ τῆς ὑψίστης ἀγάπης εἰς Χριστὸν κλοπῆς τῶν δημοσίων ἢ ἂν οὐχὶ κλοπῆς, παντελοῦς περὶ τούτων ἀδιαφορίας. Ὁ Χριστὸς ἀγάπη, καὶ ἀντεγκλήσεις, καὶ ἔριδες μεταξύ κληρικῶν καὶ ἐπιφανῶν! Ὁ Χριστὸς δικαιοσύνη, καὶ τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου συνηθέστατα εἰς ἐφαρμογὴν. Ὁ Χριστὸς φιλανθρωπία καὶ ἡ ἀπανθρωπία καὶ ἀγριότης πρὸς ἀσθενεῖς καὶ πάσχοντας, πρὸς ἀδικουμένους καὶ καταδικωμένους τὰ κυριώτερα ἐλατήρια πολλῶν πλουσίων καὶ ἰσχυρῶν καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς φιλανθρωπίας τῆς χριστιανικῆς ἐπὶ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ **συνηθέστατα ἀπαντῶσα**. Ὁ Χριστὸς ἰσότης, ἀδελφότης, ἀμοιβαία συμπάθεια καὶ ἐπιείκεια, ἀμοιβαία διακονία καὶ θεραπεία καὶ οἱ ἐπιφανεῖς Ἕλληνες τίποτε ἄλλο παρά **Ἐγώ, Ἐγώ, Ἐγώ**. Λοιπὸν μὴ κρυπτόμεθα, ἵνα φανῶμεν ὑγιαίνοντες, ἐνῶ ὑπάρχει ἡ φοβερά καὶ ὀλεθρία αὕτη νόσος μεταδιδόμενη εἰς τὸν λαὸν καὶ διαφθείρουσα αὐτόν. Πᾶς νοσῶν ἐγωῖσμόν καὶ ἰδιοτέλειαν ἀδύνατον νὰ ἐπιτελέσῃ τι ὀρθὸν καὶ μόνιμον χριστιανικὸν ἔργον. Καὶ ὅπου ἰδιοτέλεια, οὐδὲ ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ δύναται νὰ ὑπάρχῃ, διότι ὁ Χριστὸς ἐβασίλευσε καὶ θὰ βασιλεύσῃ διὰ τῶν ὀργάνων του, τὰ ὁποῖα ἦσαν καὶ δεόν νὰ ἦνε ὄργανα αὐταπαρνήσεως. Καὶ πῶς λοιπὸν εἶνε δυνατόν νὰ ἐκπληρωθῶσιν οἱ πόθοι οἱ ἄγνοι καὶ ἅγιοι ἐνὸς ἀνθρώπου ἔστω καὶ βασιλέως, ἔστω καὶ βασιλίσσης τὰ πάντα προθυμουμένης καὶ αὐτὴν τὴν ὑγείαν της νὰ θυσιάσῃ ὑπὲρ τῶν πασχόντων; Πῶς; ἐὰν μὴ ὑπάρξωσι πάντες οἱ κληθέντες καὶ πᾶσαι αἱ κληθεῖσαι καὶ ἀναλαβόντες καὶ ἀναλαβοῦσαι νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν πόθων τούτων πληρέστατα ἐν πάσῃ ἐνεργείᾳ συννενοημένοι καὶ συνηνωμένοι πρὸς ἀλλήλους, ἐὰν μὴ πάντες καὶ πᾶσαι **μηδενὸς ἢ μηδεμιᾶς ἐξαιρουμένων** ἐμφορῶνται αὐταπαρνήσεως καὶ εἶνε προθυμότατοι εἰς αὐτοθυσίαν;

Οὐδεὶς ἑαυτὸν σεβόμενος ψέγει τὰ πρόσωπα· οὐδεὶς τὴν στοι-

χειώδη ἀξιοπρέπειαν ἔχων προσέχει εἰς τὰ άτομα καὶ τὰ ἀτομικὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἀτομικὰς ἀδυναμίας. Ἡ ἀσχολία εἰς ψόγους καὶ ἐπικρίσεις **προσωπικὰς** εἶνέ τι ἀνάξιον ἀνδρὸς σοβαροῦ καὶ εἰς τὰ γενικὰ τοῦ ἔθνους συμφέροντα ἐπιθυμοῦντος τὸ καθ' ἑαυτὸν νὰ ὑπηρετήσῃ. Ἀναγνώσατε τὴν ὅλην μελέτην μου, ἐξετάσατέ με, ἐὰν ἔχητε καιρὸν νὰ δαπανήσητε, εἰς ὅλην μου τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν διακονίαν τὴν κατὰ τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις ἐνεργουμένην καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι οὐδαμοῦ θὰ ἴδῃτε προσωποληψίας. Διότι ἀδιστάκτως φρονῶ, ὅτι ὁ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ διδάσκων καὶ γράφων, ὅ,τι δύναται νὰ διδάξῃ καὶ νὰ γράφῃ, ἔστω καὶ ἀτελέστατα, ἐὰν καὶ ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀποβλέψῃ εἰς πρόσωπα καὶ ἀποστῆ ἀπὸ τῆς προσηλώσεώς του πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἀπόλλυσι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ θεωρῆται ὑπέρτης τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰπτυστον ἑαυτὸν εἰς τοὺς νοῦν ἔχοντας συνίστησιν.

Παρακαλῶ νὰ ἐννοηθῶ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἰς τὰ ἀγνὰ τῆς φιλαληθείας μου ἐλατήρια καὶ εἰς τὴν κατὰ ταῦτα εἰλικρινειάν μου.

§ 14. Πόσον ἐκτιμῶ τὰς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητας.

Ἵπὲρ πολλοὺς ἄλλους ἐγὼ ἐκτιμῶ τὸν σκοπὸν τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοτήτων. Τὴν ἀξίαν τοῦ σκοποῦ, τὴν χρησιμότητα αὐτοῦ καὶ ἐν γένει τὰ πολλὰ καὶ τὰ μεγάλα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ μία τοιαύτη χριστιανικῆς φιλανθρωπίας δύναμις καταλλήλως καὶ ἐπὶ ὑγιoῦς, ὡς εἴρηται, βάσεως τεθειμένη, ἐπιτρέφατέ μοι νὰ εἶπω, ὅτι τὰ γινώσκω καὶ τὰ ἐννοῶ πληρέστατα, ὡς ὀλίγοι τὰ γινώσκουσι καὶ τὰ ἐννοοῦσι, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ὑπὲρ τοιούτων ἀδελφοτήτων ἐνθουσιασμός μου εἶνε γνήσιος καὶ διαρκής. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ μακρότερον τῆς παρουσίας πραγματείας μου μέρος ἀπετέλεσεν ἢ περὶ τῆς φιλανθρωπίας ἐν τοῖς Σωφρονιστηρίοις γνώμη μου. Πάντες δὲ οἱ ἀναγινώσκοντες, ἵνα ἐννοήσωσι καὶ οὐχί, ἵνα τὸν γράφοντα ψέξωσι καὶ διαβάλωσι, θὰ ἐνόησαν βεβαίως, ὅτι «φιλανθρωπίαν ἐν Σωφρονιστηρίοις» ἐννοῶ τὰς **τοιαύτας ἐν Χριστῷ ἀδελφοτητας.**

Κατὰ τὴν ἐκτίμησίν μου δὲ καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν μου τοῦτον ἀνάλογον αἰσθάνομαι καὶ τὴν θλίψιν καὶ τὴν εὐσυνείδητον ἀγανάκτησιν, ἐὰν μὴ ἐν τοῖς πράγμασι καθορῶ τοὺς ἀποτελοῦντας καὶ τὰς ἀποτελούσας τὰς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητας ἐν πάσῃ αὐτῶν ἐνεργείᾳ ἐνουμένων καὶ συννενοημένων πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἱερὸν σκοπὸν. Παρεδέχομαι καὶ, ἐὰν θέλετε, διακηρύττω πάντας καὶ πάσας τοὺς εἰς τοιοῦτον θεῖον ἔργον ὑπηρετοῦντας ὡς ἀγαθοὺς καὶ ἐναρέτους ἀνθρώπους καὶ εὐσεβεῖς χριστιανούς, ὡς ἄτομα, διότι ὡς ἄτομα δὲν μοί ἐπιτρέπεται οὐδαμῶς νὰ ἐξετάσω αὐτούς. Δὲν προσέχω εἰς τὰ ἰδιαίτερα, διότι τοῦτο μὲ καταβιβάζει εἰς τὴν εὐτέλειαν.

Ἐποδεικνύονται εἰς τὰ πράγματα μὴ κατανοήσαντες τὸν σκοπὸν ἐνὸς τοιούτου θείου ἔργου μηδὲ συννενοηθέντες ἐπὶ τῆς προσηκούσης βάσειως, ἵνα ὑπηρετήσωσιν ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον; Καθῆκον ἔχω ἢ νὰ σιωπήσω ἐν ἐμοὶ κρύπτων τὴν θλίψιν μου, ὅπερ οὐδαμῶς εἰς ἐμὲ ἐπιτρέπεται, τῆς πραγματείας μου εἰς τὰ ἔθνικα συμφέροντα ἀποβλεπούσης, ἢ νὰ εἶπω πρῶτον ἠτιολογημένως καὶ εἶτα σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως· «Συννενοήθητε ὡ βέλτιστοι, καὶ προσευχήθητε καὶ ζητήσατε δύναμιν ἐξ οὐρανοῦ, ἐννοήσατε, ὅτι σᾶς βλέπει ὁ Χριστός. Ἐκτιμῆσατε τὰς ἀγνάς καὶ ἀληθεῖς χριστιανικὰς τῆς Βασιλείσης διαθέσεις, ὑπηρετήσατε εἰς ταύτας μετὰ εἰλικρινοῦς ἀφοσιώσεως, ἐνθουσιάσατε διὰ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως καὶ ἐπιβολῆς τῆς δυναμένης νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητός σας· ὠφελήσατε καὶ ἀνακουφίσατε μὲ τὴν μεγάλην σας ταύτην ἠθικὴν δύναμιν, (τὴν ὁποίαν, ἐὰν θελήσητε, θὰ ἔχητε πάντοτε), τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς ἀδελφοὺς ἡμῶν, ὠφελήσατε τὴν πατρίδα, ἐλαττοῦντες τὴν ἐγκληματικότητα: τιμήθητε παρὰ τῶν ἀνθρώπων, τιμήθητε παρὰ τοῦ Θεοῦ, εὐτυχήσατε, δοξασθῆτε». Ταῦτα δὲ ἀπευθύνω πρὸς πάσας τὰς ἀδελφότητας, τὴν ἐν Ἀθήναις, τὴν ἐν Ναυπλίῳ, τὴν ἐν Πάτραις, τὰς λοιπὰς καὶ πρὸς πάσας τὰς ἐν τῷ μέλλοντι τυχόν ἰδρυθησομένας. Ἐζήτησα καὶ ἐπληροφορήθην καὶ ἐξ ἀμέσσου ἀντιλήψεως γινώσκω, ὅτι τὰ πλεῖστα μέλη τῶν τοιούτων ἀδελφοτήτων ἔχουσιν ἕξοχον ἱκανότητα καὶ ἀληθῆ εὐσέβειαν,

ἀνυπόκριτον φιλανθρωπίαν, μεγαλοφροσύνην καὶ γνησίαν χριστιανικὴν ἀρετὴν. Ἄλλὰ οὐδὲν ὠφελοῦσιν, ἐὰν καὶ ἓν μόνον μέλος δὲν ἐννοῇ τὸν σκοπὸν καὶ δὲν προθυμοποιῆται νὰ ὑπηρετήσῃ πρὸς τοῦτον μετὰ ταπεινοφροσύνης καὶ αὐταπαρνησίας. Ὅλα διὰ τοῦ ἐνὸς συγχέονται, ὅλα ἐπισκοτιζονται καὶ διαστρέφονται καὶ τὸ ἀποτέλεσμα χαλάρωσις καὶ ἀνατροπὴ καὶ μηδένωσις (ἴδετε περὶ τούτου εἰδικῶς καὶ σαφῶς σελ. 112 καὶ 113).

Ἀποβλέψατε, φίλτατοι ἀναγνώσταί, εἰς τὸ σῶμα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, εἰς τὸν κληρὸν. Ἐὰν μὴ ὑπάρξῃ ἀγάπη καὶ ἐνότης πρὸς ἓνα σκοπὸν, τὸν σκοπὸν τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης, πάντως θὰ ὑπάρξῃ ἀποσύνθεσις καὶ ὄλεθρος βλασφημία δὲ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ.

§ 15. Ἡ συμβουλή μου καὶ ἡ ὑπηρεσία μου πρὸς τὰς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητες.

Λοιπόν, ἱεραὶ ἀδελφότητες, ἀκούσατέ μου τοῦ περὶ ὑμῶν ἐνδιαφερομένου καὶ ὑμᾶς ἐκτιμῶντος ὑπὲρ πάντα ἄλλον. Ἡ δύναμις σας εἶνε μεγάλη, διότι εἶνε δύναμις ἀπὸ Χριστοῦ, ἐὰν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ στηριχθῆτε ἀληθῶς.

Ὁ πλοῦτός σας εἶνε πολὺς, διότι ἡ προστασία τῆς φιλανθρώπου τῶν Ἑλλήνων Ἀνάσσης, τῆς ἐν τούτῳ ἀντιπροσωπευούσης τὸν Χριστόν, εἶνε προστασία δυναμένη νὰ φέρῃ πλοῦτον, ὅταν ὑμεῖς ἐν πᾶσιν ἀποδειχθῆτε ἄξιοι τῆς προστασίας τοῦ Χριστοῦ πρῶτον καὶ τῆς ἀπὸ Χριστοῦ ἀπορρεούσης προστασίας τῆς Βασιλίσσης δευτέρου. Καὶ κατὰ ταῦτα ἡ ὠφέλεια, τὴν ὁποίαν δύνασθε νὰ φέρητε μεγίστη. Ἀναζήσατε, κινηθῆτε, θυσιάσατε, ἐκπλήξατε διὰ τῆς αὐταπαρνήσεώς σας, συναρπάσατε διὰ τῆς αὐτοθυσίας σας, ἐνθουσιάσατε διὰ τῆς χριστιανικῆς μεταξὺ σας ἀγάπης καὶ ἐνότητος. Καὶ ὁ μισθὸς ὁ ἐν οὐρανῷ πολὺς καὶ ἡ δόξα σας δόξα αἰώνιος.

Σφοδροτάτη μὲ κατέχει ἐπιθυμία νὰ δυνηθῶ νὰ ὑπηρετήσω μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας εἰς τὸ ἔργον σας τὸ θεῖον, ὅταν θελήσῃτε νὰ ἀναζήσητε, καὶ νὰ κινηθῆτε ὡς μία δύναμις ἐν Χριστῷ. Τώρα σᾶς προσφέρω ὡς μικρὰν βοήθειαν τὰ εἰδικῶς περὶ τοῦ

ἔργου σας εἰρημένα καὶ τὴν περὶ «Φιλανθρωπίας ἐν Σωφρονηστικαῖς φυλακαῖς» διὰ μακρῶν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ ἐκφρασθεῖσαν γνώμην μου : Ὅποση εὐχαρίστησις θὰ ὑπάρξῃ εἰς ἐμέ, ἐὰν εὐδοκήσῃ ὁ Θεὸς καὶ ἡ εἰλικρινῶς καὶ μετὰ χριστιανικῆς παρρησίας ἐκφρασθεῖσα γνώμη μου δώσῃ ἀφορμὴν εἰς ὑμᾶς νὰ κάμητε χρῆσιν τῆς μεγάλῃς ἠθικῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν, ἐὰν θελήσητε, δύνασθε νὰ ἔχητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπὸ τῆς Βασιλίσης ἡμῶν τῆς μετ' αὐταπαρνήσεως ὑπηρετούσης εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ!!

Γένοιτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

ΠΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΤΟΣ ΕΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ
ΤΟ ΑΒΕΡΩΦΕΙΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΝ

§ 1. Ἡ ἔθνικὴ ἡμῶν κατάστασις καὶ τὸ «Ἀβερώφειον».

Ἐπιχειροῦντες μετὰ τὰ εἰρημένα, ὡς ὑπεσχόμεθα, νὰ πληροφορήσωμεν τὸ Ἑλληνικὸν δημόσιον περὶ τῶν μέχρι τοῦδε παραχθέντων καρπῶν τοῦ, ἐν ᾧ ἐργαζόμεθα, Σωφρονιστηρίου, λογικῶς θεωροῦμεν ἐπιβεβλημένον εἰς ἡμᾶς νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον πάντες οἱ τὰ ἀνωτέρω ἀναγνόντες εὐλόγως ἀπευθύνουσιν ἀνυπομόνως ἀναμένοντες νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἀπάντησις : Ἐλειτούργησε τὸ «Ἀβερώφειον Σωφρονιστήριον» κατὰ τὸ μέχρι τοῦδε διάστημα, καθ' ὃν τρόπον γράφετε, ὅτι ἀνάγκη νὰ λειτουργήσῃ ἐν Σωφρονιστήριον, ὡς αὐτὸ ὀργανωμένον, ἵνα φέρῃ τοὺς παρὰ πάντων προσδοκωμένους καρπούς ; Ἀπαντῶμεν καὶ τὴν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπάντησιν ἡμῶν θεωροῦμεν ἡμεῖς, ἀξιοῦμεν δὲ νὰ θεωρήσῃ καὶ οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν ὡς τὸ μέσον τῆς παραγωγῆς τῶν ἠθικῶν καρπῶν τοῦ Σωφρονιστηρίου, περὶ τῶν ὁποίων ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ θὰ πληροφορήσωμεν.

Σχετικῶς πρὸς τὴν καθ' ὅλου κατάστασιν τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ

τὰ κατὰ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν χαρακτηρίζοντα πάντα τοὺς Ἑλληνας, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἐθνικά (;) ἰδιώματα, τὸ Σωφρονιστήριον «Ἀβέρωφ», ἐὰν μὴ ἐλειτούργησεν ἀκριβῶς κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον, ὁ ὁποῖος δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑπομιμνήσκων τελειότητα λειτουργίας Σωφρονηστηρίου, ἐλειτούργησεν ὁμως ἀρκετὰ καλὰ καί, ὡς τὰ πολλά, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐκτιθεμένων ἀρχῶν τῆς ἐμπρεπούσης ἠθικῆς θεραπείας.

Ἴσως εἶποι τις καὶ τίνα σχέσιν ἔχει ἡ καθ' ὅλου ἐννοουμένη κατάστασις τοῦ ἔθνους καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνοσ πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ Ἀβερωφείου καὶ δικαίως δύναται νὰ προσθέσῃ ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ λόγου, δι' ὃν ἐγὼ συνδυάζω τὰ κατ' αὐτὸν ἀσυνδύαστα, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν μέγα τι θέλω νὰ παραστήσω ἐν Σωφρονιστήριον, τὸ ὁποῖον, ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν ἦνε, καί, ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν γίνηται ἐν αὐτῷ, δὲν παύει τοῦ νὰ ἦνε ἐπὶ τέλους τίποτε ἄλλο παρά . . . ἐν Σωφρονιστήριον διὰ καταδίκους !! Εὐτυχῶς δὲν ὑπέφερα ποτέ μου ἀπὸ τὴν τάσιν τῆς μεγεθύνσεως τῶν ἀντικειμένων εἰς τὸ παραστῆσαι αὐτὰ ὀγκωδέστερα τοῦ πραγματικοῦ, διότι πάντοτε φρονῶ, ὅτι πρέπει νὰ ζητῶμεν πραγματικὰς μετριότητος καὶ νὰ ἀδιαφορῶμεν πρὸς τὰς μὴ δυναμένας ἢ μόνον κατ' ἐπίφασιν νὰ ὑπάρξωσιν ὀγκώδεις μεγαλειότητος. Οὐδὲ πρόκειται περὶ τοιούτου τινός, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐξῆς τοῦ ἀναγκαιότατα συνδυαζομένου πρὸς τὴν λειτουργίαν καὶ ἐνὸς Σωφρονηστηρίου.

Ἐξηγοῦμαι.

§ 2. Αἱ εἰδικότητες.

Εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν, τό γε νῦν ἔχον, καὶ ὁ ἀπλῶς παρατηρῶν πληροφορεῖται, ὅτι παρ' ἅπασιν καὶ τοῖς πνευματικῶς καὶ κοινωνικῶς ἐλαχίστοις θεωρουμένοις ἢ οὖσιν ὑπάρχει πλοῦτος εὐφυΐας καὶ γνώσεως, πλοῦτος ἰδεῶν καὶ βουλευμάτων περὶ ἐπανορθώσεων καὶ μεταρρυθμίσεων, περὶ προόδου καὶ μεγαλείου, περὶ οἰουδήποτε θέλετε σπουδαίου καὶ σημαντικοῦ πράγματος, ἀλλὰ σπανιώτατα παρατηρεῖ τις τὴν ἐπὶ ἐκάστου δημοσίου ἔργου ἀληθῆ εἰδικότητα προερχομένην ἐξ ἐμβριθοῦς μελέτης καὶ φιλοτίμου προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας.

Τὸ δὲ νόσημα τῆς ἐγωϊστικῆς καὶ τυφώδους παγγνωσίας καὶ πανικανότητος ἢ πανεπιτηδειότητος κινδυνεύει νὰ προσβάλῃ δυστυχῶς πολλούς.

Γινώσκωμεν πάντες, ὅτι ἡ πρόοδος καὶ ὁ ἀληθὴς πολιτισμὸς εἰς πᾶν ἔθνος γίνεται διὰ τῶν εἰδικοτήτων. Καὶ ὅτι εἰς τὰ ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχουσι γνώσεις, ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ γνώσις τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν, δημιουργοῦνται διὰ παντὸς καταλλήλου τρόπου διὰ πάντα τὰ δημόσια ἔργα τοσοῦτον διὰ τὰ μέγιστα καὶ κολοσσιαῖα, ὅσον καὶ διὰ τὰ ἐλάχιστα εἰδικότητες.

Γινώσκωμεν, ἐὰν σωφρονῶμεν, ὅτι, ὡσπερ τὰ ἐλάχιστα δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν ἄνευ τῶν μεγίστων, οὕτω καὶ τὰ μέγιστα ἄνευ τῶν ἐλαχίστων. Διότι γινώσκουσι καὶ οἱ κτίσται οἰκοδομῶν, ὅτι οἰκοδόμημα δὲν δύναται νὰ ἐγερθῆ καὶ νὰ ἴσταται, ἐὰν ὑπάρξωσι μόνον μεγάλοι λίθοι ἄνευ λιθαρῶν καὶ χαλίκων. Ἡ Πελασγικὴ ἐποχὴ παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτεῖ, εἶνε δὲ πάντῃ ἄγνωστος εἰς τοὺς σημερινούς κτίστας. Κατ' ἀναλογίαν ὀφείλομεν νὰ γινώσκωμεν, ὅτι ἀνάγκη καὶ ὁ ὡς ἔσχατος ὑπάλληλος θεωρούμενος, ὁ εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν τεταγμένος, ἵνα ἡ ὑπηρεσία ἦναι καὶ πράγματι ὑπηρεσία, ἀνάγκη νὰ ἦναι προπεπαιδευμένος καὶ νὰ ἔχῃ κεκτημένην εἰδικότητά τινα ἔστω εἰς τὰ στοιχειώδη· ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ τὸν σκοπὸν τῆς ὑπηρεσίας, εἰς ἣν τάσσεται καὶ νὰ ἔχῃ τῆς στοιχειώδους ἀνθρωπιᾶς τὴν ἠθικότητα καὶ φιλοτιμίαν, ἔστω καὶ χλιαράν, νὰ προσπαθῆσῃ δὲ νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ἔργου, εἰς ὃ τάσσεται νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπηρετῶν καὶ ἑαυτὸν.

Γινώσκωμεν, διότι ἀληθῶς ὡς ἔθνος τέλειον τῆς στοιχειώδους φρονήσεως δὲν ἀπέστημεν, καὶ ὀφείλομεν νὰ γινώσκωμεν, ἀλλὰ εἰς ἑαυτοὺς δὲν προσέχομεν, ἀλλὰ τὴν πατρίδα ἡμῶν τὴν, ὅσον πολυπαθῆ, τοσοῦτον καὶ ἐνδοξον δὲν ἀγαπῶμεν, ὅσον ἔπρεπε νὰ ἀγαπῶμεν, ἀλλ' εἰς τὸν Θεὸν τῆς πατρίδος ἡμῶν, ὁ ὁποῖος μεταξὺ πάντων τῶν ἐθνῶν αὐτὴν πρῶτον καὶ πλέον ἠγάπησε καὶ ἐδόξασεν, εἰς τὸν Θεὸν τῆς Ἑλλάδος, Ἕλληνες ἡμεῖς, ἀσεβοῦμεν, καὶ λόγοις καὶ ἔργοις ὑβρίζομενον ἀκούομεν καὶ βλέπομεν.

Γινώσκωμεν καὶ ὀφείλομεν νὰ γινώσκωμεν καὶ ὁμῶς μία ἄμιλλα

καταφαίνεται παρὰ πολλοῖς ἐν σχέσει πρὸς τὸ δημόσιον ὑπάρχουσα· τίς περισσότερον τοῦ ἄλλου νὰ μεγαλύνῃ καὶ νὰ θεοποιήσῃ τὴν ἄνευ πατρίδος, ἐν τιμῇ καὶ εὐπραγίᾳ ὑπαρχούσης, ἀσήμαντον καὶ μηδαμινὴν ἀτομικότητά του.

Ἴδου τὸ ζήτημα. Ἴδου ὁ λόγος ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, δι' ὃν πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς δημοσίοις ἔργοις ὑπάρχουσιν, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, μωραίνουσαι ἀνειδικότητες ὑποτρέφουσαι τὴν ἐθνικὴν γάγγραιναν καὶ ἀσφαλῶς προπαρασκευάζουσαι τὴν ἐθνικὴν αὐτοκτονίαν.

Ὑπάρχει, καὶ θὰ ὑπάρχῃ ὁ θηριώδης ἐγωϊστικὸς ἀτομικισμὸς καὶ αἱ μωραίνουσαι ἀνειδικότητες θὰ παρίστανται ἐπισήμως ἔξοχοι εἰδικότητες, ἐφ' ὅσον θὰ ὑπάρχῃ θρησκευτικὴ νεκρότης ἀπαισία, καὶ μέχρις οὗτου κατασταθῇ δυνατὸν τῷ ἔλεει τοῦ Θεοῦ νὰ ὑπάρξῃ θρησκευτικὴ ζωὴ ἐμπνέουσα εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν πασῶν τῶν λεγομένων κοινωνικῶν τάξεων τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ἔννοιαν καὶ ἐξημεροῦσα τὰς ἐκ τοῦ ἐγωϊσμοῦ θηριώδεις καὶ ὑλόφρονας ψυχάς.

Ἴδου ὁ λόγος ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, δι' ὃν μικρὸν καὶ ἀσήμαντον πρᾶγμα θεωρεῖται, ἐὰν μία προσωπικότης προωρισμένη φύσει, ἀνατροφῇ, ἀναστροφῇ καὶ παιδεύσῃ διὰ νὰ δουλεύσῃ εἰς τὸν χρηματολόγον καὶ κλεπτίστατον Ἑρμῆν παρουσιάζεται ὡς ἔξοχος εἰδικότης Ἑλληνοῦ ἐπισκόπου (ὁ βαθύτατος πρὸς τὰς ἐξαιρέσεις σεβασμὸς ἐννοεῖται, καὶ παρακαλῶ νὰ μὴ ἀδικηθῶ παρεξηγούμενος). Καὶ ἐπευφημεῖται ἡ εἰδικότης, κρημνίζεται ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία καὶ ἄπιστοι γίνονται οἱ Ἑλληνες χριστιανοί. Μικρὸν καὶ ἀσήμαντον πρᾶγμα, ἐὰν εὐεργετικὴ εἰδικότης Ἑλληνοῦ ἱερέως ἐξακολουθῇ νὰ θεωρῆται καὶ σήμερον ἔτι κατὰ τὸ 1898 μία ἀνθρωπίνη προσωπικότης προωρισμένη φύσει, ἀνατροφῇ καὶ παιδεύσῃ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν κοινωνίαν καὶ νὰ αὐτοὑπηρετηθῇ ὡς καραγωγεὺς ἢ ἓνας καλὸς καὶ τίμιος ὀπωροπώλης ἢ παντοπώλης. Καὶ μεγαλύνεται τὸ ὄνομα καὶ αὐξεται ὁ ὕλικὸς πλοῦτος τῶν ὑποστηριζόντων καὶ χειροτονοῦντων καὶ μεταβάλλεται εἰς χρήσιμος ἄνθρωπος, ὡς τὰ πολλὰ ἀθῶος, εἰς μίαν τερατώδη ὑπαρξίν τεμπε-

λιᾶς καὶ ἀσυνειδησίας, καὶ ἀγριώτερος ἐξ ἀθηρησκείας καθίσταται ὁ δυστυχισμένος Ἑλληνικὸς λαός.

Μικρὸν καὶ ἀσήμαντον θεωρεῖται, ἐὰν κλασσικαὶ καὶ μοναδικαὶ ἐπιστημονικαὶ εἰδικότητες προωρισμένοι ὡς φωστῆρες τηλαυγεῖς ἀπὸ τῶν ἐδρῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου νὰ λαμπρύνωσι τὸν πνευματικὸν τῆς Ἑλλάδος ὀρίζοντα, θεωρῶνται ἄνθρωποι τινες, οἱ ὅποιοι νοημοσύνη ἐπιστημονικῇ, χαρακτῆρι ἠθικῶ καὶ γνώσεων πλούτῳ καταφαίνονται προωρισμένοι νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐπωφελῶς καὶ σκοπίμως εἴτε ὡς γραμματεῖς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας ἢ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, ἐὰν τῆς Θέμιδος ἐρασταὶ εἰσιν, εἴτε ὡς διδάσκαλοι τῆς μέσης ἢ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως πάντοτε ὑπὸ αὐστηρὰν ἐποπτείαν, ἵνα μὴ ἐκπίπτωσιν εἰς τὴν πνευματοκτόνον νωχέλειαν, εἴτε ὡς βοηθοὶ ἐν τοῖς νοσοκομείοις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὰς ὀδηγίας τῶν ἐπὶ ἐπιστημοσύνη καὶ ἐμβριθεῖα ἐκ πείρας διακεκριμένων ἰατρῶν.

Καὶ πληθύνονται αἱ ἐξέχουσαι ἐπιστημονικαὶ κεφαλαὶ καὶ μεγαλύνονται αἱ μετριότητες καὶ ἀνικανότητες, καὶ συγχέεται ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, καὶ ἐκλείπει ὁσημέραι περισσότερον ἡ φιλότιμος ἐπιστημονικὴ ἀμιλλα καὶ ἡ ἐκ ταύτης καὶ μόνης δυναμένη νὰ προσέλθῃ ἐπιστημονικὴ ζωὴ καὶ πρόοδος, καὶ ἀφίπταται ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ τῆς Ἑλλάδος ὀρίζοντος τὸ γνήσιον ἐπιστημονικὸν ἰδεῶδες πρὸς τὸ ὅποῖον ἡ νεολαία προσβλέπουσα καὶ ὡς ὑπὸ μαγνήτου ὑπ' αὐτοῦ ἐλκομένη δύναται νὰ φρονηματίζεται καὶ νὰ μεγαλοφρονῇ, καὶ περιπίπταται ἀνά τὸν δεδοξασμένον ὀρίζοντα ψευδὲς καὶ ἀνούσιον ἐπιστημονικὸν ἰδεῶδες σκοτασμοῦ ἀκτίνης, ὡς τὰ πολλά, ἐκπέμπον, καὶ μεταβάλλονται αἱ γλαῦκες εἰς κόρακας καὶ . . . ἐπιστημονικῶς προοδεύομεν ! !

Μικρὸν καὶ ἀσήμαντον, ἐὰν τυχὸν αἱ τύχαι τοῦ Ἔθνους τοῦ Ἑλληνικοῦ μετ' ἐπευφημιῶν παταγωδῶν ἐμπιστεύονται ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἰς χεῖρας, ὅσον ἀδεξίους περὶ τὸ χειρίζεσθαι τὰ ἥνια τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας, τόσον δεξιοτάτας εἰς τὸ νοσφίζεσθαι τὸν ἠθικὸν καὶ ὑλικὸν πλοῦτον τῆς ἀγαπωμένης Πατρίδος ! !

Καταπατοῦνται οἱ νόμοι, ἵνα μεγαλυνθῶσι καὶ ἐπιφαίνωνται

ἀσήμαντοι καθ' ἑαυτὰς ἀτομικότητες ἢ ἵνα εὐημερήσωσιν εὐημερίαν τρυφῆς καὶ διασκεδάσεων προσωπικότητες κύριον ἰδίωμα ἔχουσαι τὴν ἀφιλοπατρίαν. Καὶ ἀνακηρύττονται καὶ εἰς τὴν οἰκουμένην ἀπασαν διατυμπανίζονται ὡς μοναδικαὶ εἰδικότητες δημοσίων λειτουργῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων, ἀνθρωποὶ μόνον μίαν εἰδικότητα κεκτημένοι, τὴν δόλω καὶ ἀπάτη, συκοφαντία καὶ ῥαδιουργία, χαμερπεία καὶ σοφιστεία, ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀτομικῶν των συμφερόντων. Καὶ πτωχεύει τὸ ἔθνος, καὶ νεκροῦται ἡ ἐκκλησία, καὶ ἀπρακτεῖ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἐν σκοτασμῷ εὐρίσκεται ἡ παιδεία, καὶ ἐπισημοποιεῖται ἡ ἀφιλοπατρία καὶ κίβδηλεύονται τὰ οἰκογενειακὰ καὶ κοινωνικὰ ἥθη καὶ ὀπισθοδρομεῖ ἡ τάλαινα Ἑλλάς! Καὶ ζῶμεν καὶ ὑπάρχομεν. Καὶ ἐν ἀμφιβόλῳ ἐσμὲν, ἐὰν ὑπάρξωμεν, ὡς ἐμπρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ ὑπάρξωμεν.

Καὶ ἵνα τὰ λοιπὰ παραλείψω καὶ εἰς ἕν τῶν ἐλαχίστων θεωρουμένων καταλήξω ὑπομιμνήσκων διὰ τούτου πάντα τὰ ἐλάχιστα τὰ ἐν τῇ σπουδαιότητι αὐτῶν τῇ ἴσῃ πρὸς τὴν τῶν μεγίστων συντελεστικώτατα ἀποδεικνυόμενα εἰς τὴν τοῦ ἔθνους ἠθικὴν πρόοδον, λέγω, ὅτι μικρὸν καὶ ἀσήμαντον θεωρεῖται ὁ διορισμὸς παιδαγωγοῦ ἢ ἐπιμελητοῦ, κλητῆρος, ἢ ἐπιστάτου Γυμνασίου, ἢ ἑλλ. σχολείου ἢ δημοδιδασκαλείου, ὡς εἰδικότητος σπανιζούσης, ἐνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐκ παιδῶν ἀνατραφεὶς εἰς τὴν νυσταλέαν καὶ ἀποκτηνοῦσαν ὀκνηρίαν, ὑπόδειγμα ἀταξίας καὶ ῥυπαρότητος παρίσταται. πλήρης δὲ χυδαιότητος καὶ ἀγροικίας καὶ συνηθέστατα πάσης ἠθικότητος ἀνθρωπίνης ἐστερημένος. Καὶ ἀφίεται εἰς ἑαυτὴν ἡ σφριγῶσα καὶ σπουδάζουσα τὰ γράμματα νεολαία, καὶ διαζεύγνυται τῆς ἠθικότητος πρὸ τοῦ νὰ λάβῃ γινῶσιν αὐτῆς καὶ τῶν πολυτίμων εὐεργεσιῶν τῆς, καὶ ἄρχεται μαραινομένη ἡ ὠραία τῆς Πατρίδος ἡμῶν νεολαία πρὸ τοῦ καλὰ καλὰ νὰ ἀνθήσῃ καὶ ἄρχεται μωραίνουσα πρὸ τοῦ νὰ μάθῃ τὰ καλὰ τῆς φρονήσεως, καὶ ἄρχεται φθίνουσα πρὸ τοῦ νὰ φανῆ ζῶσα. Καὶ ζήτησαν(!) οἱ τοὺς παιδονόμους, ἐπιμελητάς, κλητῆρας καὶ ἐπιστάτας ἢ παιδαγωγοὺς διορίζοντες, καὶ μεγαλυνέτω τὸ ἀσήμαντον αὐτῶν ὄνομα καὶ θεραπευέτω ἡ κενοδοξία των καὶ ἄς νεκροῦται ἡ Πατρίς, μὴ

υπαρχούσης θερμουργοῦ ζωῆς, μὴ ὑπαρχούσης πρὸς τὰ ὑψηλά
καὶ ὄντως μεγάλα ὀργώσης νεολαίας.

§ 3. Αἱ ἐν τῷ Ἀδερωφείῳ εἰδικότητες.

Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ εἰρημένα τὰ ἱκανῶς ὑπομιμνήσκοντα
τὴν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ ἔθνους ἡμῶν δυνά-
μεθα νὰ εἴπωμεν εἰς τὸ θέμα ἡμῶν ἐπανερχόμενοι, ὅτι μικρὸν
καὶ ἀσήμαντον θεωρεῖται παρ' ἡμῖν, ἐὰν ὡς εἰδικότης οἰουδήποτε
ὑπαλλήλου ἐνὸς Σωφρονιστηρίου ἐλληνικοῦ ἐκλέγεται καὶ διορίζη-
ται ἄνθρωπος ἐλαχίστας ἢ μηδεμίαν πρὸς τὴν σωφροσύνην σχέσιν
ἔχων. Προκειμένου περὶ τοιούτου (ἐννοῶ πάντα τὰ Σωφρονιστή-
ρια ἢ τὰς φυλακὰς), φαίνεται, ὅτι συμβαίνει τερατώδης τις πλάνη
καὶ σύγχυσις αἰτίαν ἔχουσα τὴν ἐπὶ παντός πράγματος ἀτελεῖ ἢ
ἐξ ἐπιπολῆς γινομένην ἀντίληψιν καὶ κρίσιν.

Κατὰ τὰς ὁμολογίας πάντων καὶ τὰς ἡμῶν ἐξ ἀμέσου ἀντι-
λήψεως πληροφορίας ἢ ἐκλογῇ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἐπιτηροῦν-
τος τοὺς ἐν Σωφρονιστηρίῳ ἢ ἄλλως ἐν φυλακῇ κλεισμένους
ἐγκληματίας, ὑπὸ ἔποψιν ἠθικότητος δὲν θεωρεῖται ἀθέμιτον καὶ
ἐπιβλαβές, ἐὰν γίνηται ἄνευ τινὸς διακρίσεως καὶ ἐκ τῶν προτέ-
ρων ἐξετάσεως, καὶ ἄνευ ἀξιώσεων προσόντων εἰδικότητος, ἐκτὸς
τοῦ ἀπαραιτήτου προσόντος τῆς παρά τοῦ δεινός ἢ δεινός **χατηρι-
κῆς** συστάσεως. Εἶνε καὶ οὗτοι ἐν εἶδος δημοσίων λειτουργῶν καὶ
δὴ εἶδος ὑπαλλήλων Σωφρονιστηρίου ἀποστολὴν ἔχόντων, ἵνα ἐπι-
τηρῶσι καταδίκους!! Οἷον τὸ ἔργον τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐργάται!
(Ἐνταῦθα συμβαίνει ὁ ἠθικῆς ἀμβλυωπίας ψευδῆς συλλογισμὸς).
Ἄθλιον τὸ περιεχόμενον ἐνὸς Σωφρονιστηρίου κατὰ τὴν κρίσιν τὴν
γενικῶς ἐπικρατοῦσαν, τί βλάπτει ἢ μᾶλλον, διατί νὰ μὴ ᾔνε καὶ
οἱ ἐπιτηροῦντες αὐτοὺς τουλάχιστον εἰς τὰ κεφαλαιῶδη ὅμοιοι
πρὸς τοὺς ἀποτελοῦντας τὸ οὕτω καταφρονητικῶς θεωρούμενον
περιεχόμενον τοῦτο!! Μέθη, κλοπή, ἀγριότης καὶ βαναυσότης,
ἀσωτία καὶ ἀκρασία ἤγαγον τοὺς ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ κεκλει-
σμένους εἰς τὴν ἀπρεπῆ κατάστασιν, εἰς ἣν εὐρίσκονται. Ἐ! καὶ
τί πειράζει, ἐὰν οἱ πλεῖστοι ἢ τινὲς ἐκ τῶν ἐπιτηρούντων κατα-

φαίνονται κατεχόμενοι ὑπὸ ἐνὸς ἢ καὶ δύο τῶν εἰρημένων παθῶν καὶ ἐν τῇ πρὸς σωφρονιζομένους συμπεριφορᾷ αὐτῶν οὐδαμῶς τούτων διαφέρωσιν. «Ὅμοιον ὁμοίῳ αἰεὶ πελάζει». Τὸ λέγει καὶ ἡ παροιμία!!! Τερατώδης συνδυασμὸς φύσει ἀνομοίων ὡς ὁμοίων.

Ἡ διὰ πολλῶν ἐξενεχθεῖσα γνώμη ἡμῶν περὶ πάντων τῶν ὑπαλλήλων ἐνὸς Σωφρονιστηρίου ἀπαλλάσσει ἡμᾶς τῆς ὑποχρεώσεως νὰ ἀναιρέσωμεν τὸν τερατώδη τοῦτον συνδυασμὸν, ὁ ὁποῖος εἶνε ἐν τῶν φυσικῶν προϊόντων τῆς περὶ παντὸς δημοσίου ἀστόργου καὶ ἐγκληματικῆς ἀδιαφορίας, τὴν ὁποίαν ἀτυχῶς νοσοῦσι τινες τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων.

Τὸ Σωφρονιστήριον «Ἀβέρωφ» ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη ἐπὶ τούτῳ προπεπαιδευμένους ὑπαλλήλους εἰς τὰ πράγματα δυναμένους νὰ ἀποδείξωσι τὴν ἀπαιτουμένην τοῦ σωφρονισμοῦ εἰδικότητα: Οἱ διορισθέντες καὶ διοριζόμενοι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἦνε ἄλλοι παρὰ Ἑλληνας. Καὶ δικαιοῦται βεβαίως νὰ ὑποθέσῃ τις μετὰ τὰ εἰρημένα τὰ ἱκανῶς ὑπομιμνήσκοντα τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν κατάστασιν, ὅτι καὶ οἱ τοῦ Σωφρονιστηρίου «Ἀβέρωφ» ὑπάλληλοι ἐτάχθησαν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ σκοποῦ, καθ' ὃν τρόπον τάσσονται πάντες οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ Ἑλληνας εἴτε περὶ τῶν μεγίστων εἴτε περὶ τῶν ἐλαχίστων πρόκειται **χατηρικῶς καὶ ἐπομένως ἀνεξετάστως.**

Ἐν ἀντιθέσει ὅμως πρὸς τὴν δικαίαν ταύτην ὑπόθεσιν ἡ πασίγνωστος τοῦ Σωφρονιστηρίου ἀνθρωπίνη ὀργάνωσις καὶ ἡ παρὰ τῶν ἀρμοδίων πλήρης, ὡς εἰκός, κατανόησις τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ, ὅς δύναται νὰ ἐξυπηρετηθῇ διὰ τοῦ Σωφρονιστηρίου τούτου ἐξ ἀρχῆς ἠνάγκασαν εἰς τὴν καταβολὴν πάσης προσπάθειας, ἵνα τὸ προσωπικὸν τοῦ πρωτοφανοῦς καὶ μοναδικοῦ Σωφρονιστηρίου ὑπάρξῃ ἄξιον τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ.

§ 4. Αἱ δημιουργοῦσαι τὰς εἰδικότητας Σχολαί.

Ἄλλὰ ποῦ Σχολὴ προπαιδεύουσα νοσοκόμους διὰ τὰ φιλανθρωπικὰ καὶ δημόσια νοσοκομεῖα; Οὐδαμοῦ. Καὶ αἱ νοσοκόμοι καὶ οἱ

νοσοκόμοι κατ' ἀνάγκην *κατηγορικῶς* καὶ *συστατικῶς* προσλαμβάνονται εἰς ὑπηρεσίαν, ἣν ἐντελῶς ἀγνοοῦσιν, ἐξ ἀκοῆς δὲ μόνον γινώσκουσιν. Ἀλλὰ ποῦ σχολή (μὴ ἐκπλήττεσθε διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐρωτήσεως, εἶνε ψύχωσις τοῦ γράφοντος) ποῦ σχολή προπαιδεύουσα ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς ἤτοι ἰατροὺς καὶ νοσοκόμους τῶν ψυχῶν; οὐδαμοῦ. Καὶ προσλαμβάνονται εἰς τὴν τῶν ψυχῶν θεραπείαν ἄνθρωποι πᾶν ἄλλο γινώσκοντες ἢ τὴν θεραπείαν ταύτην. — Ποῦ σχολή προπαιδεύουσα *εἰδικότητος* δι' ἐν Σωφρονιστήριον προωρισμένον καὶ ὀργανωμένον, ἵνα λειτουργήσῃ καθ' ἃ ἐν τοῖς εἰρημέγοις πολλαχοῦ εἶπομεν, ὡς *πνευματικὸν θεραπευτήριον*;

Διὰ τὴν κατηγορίαν ταύτην τῆς *εἰδικότητος* ἀπαιτεῖται σχολή, ἐν ἣ νὰ διδάσκηται ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἠθικότης, ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη καὶ ἡ συμπάθεια πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀθλιότητα, εἴτε σωματικὴν εἴτε ψυχικὴν. Ἐὰν ὑπῆρχον Σχολαὶ τοιαῦται κανονικῶς λειτουργοῦσαι καὶ σωφρονίζουσαι καὶ ἠθικοποιοῦσαι καὶ εἰς *εἰδικότητος* σωφρονισμοῦ προπαιδεύουσαι τοὺς διδασκομένους, τότε ὁ καταρτισμὸς προσωπικοῦ ὑπαλλήλων δι' ἐν Σωφρονιστήριον ὡς τὸ «Ἀβερῶφειον» θὰ ἦτο εὐκόλος καὶ οἱ ἀρμόδιοι θὰ ἐπετέλουν τὸ καθήκον τῶν ἐπιτυχῶς καὶ σκοπίμως. Ἀλλὰ ποῦ Σχολαὶ σωφρονίζουσαι, καὶ ἠθικοποιοῦσαι; Πανταχοῦ μὲν τοῦ ἔθνους ἀνεγνηγερμένοι καὶ ἰστάμενοι, ἀλλὰ οὐδεμία τούτων *σωφρονιστικῶς* καὶ *ἠθικοποιητικῶς* λειτουργεῖ, ἵνα τὸ ἔργον τῆς διοικήσεως τὸ Σωφρονιστήριον «Ἀβέρωφ» Ἐφορείας εὐκολυνθῇ καὶ τὸ Σωφρονιστήριον σκοπίμως καὶ ἀποτελεσματικῶς λειτουργήσῃ. Καὶ τίνες αἱ σχολαὶ αἱ πανταχοῦ ἀνεγνηγερμένοι, ἀλλὰ μὴ σωφρονιστικῶς καὶ ἠθικοποιητικῶς λειτουργοῦσαι;

Οἱ ναοί, ὧ βέλτιστοι Ἕλληνες, τὰ μόνα διὰ πάντας σωφρονιστήρια, καὶ τὰ μόνα σχολεῖα τῆς ἠθικοποιήσεως τῆς κοινωνίας, ἐκ τῆς ὁποίας κατ' ἀνάγκην δι' ἐν ἑλληνικὸν σωφρονιστήριον θὰ προσληφθῶσιν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι θὰ συνεργασθῶσιν εἰς τὴν πνευματικὴν θεραπείαν τῶν μὴ εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα φοιτησάντων ἐγκληματιῶν.

§ 5. Τὸ αἷτιον τῆς ἐθνικῆς ἀφροσύνης.

Οἰκονομικῶς χάριν τοῦ λόγου ὠνομάσαμεν τοὺς ἱεροὺς ναοὺς Σχολάς, διότι προσηκόντως πρέπει νὰ ὀνομάζονται *πνευματικὰ θεραπευτήρια*, ἐν οἷς δύναται καὶ πρέπει νὰ θεραπεύηται ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς καὶ νὰ διατηρῆται αὕτη εἰς εὐρωστίαν παντοτεινήν, ἵνα καταστῆ ἀξία τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ τῇ αἰωνίῳ. Οἱ τῶν πνευματικῶν τούτων θεραπευτηρίων πνευματικοὶ ἰατροὶ καὶ διδάσκαλοι δύνανται καὶ ὀφείλουσι νὰ ἐμπνέωσι τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἠθικότητα, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συμπάθειαν εἰς τὰς ψυχὰς πάντων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, νέων καὶ γερόντων, πλουσίων καὶ πτωχῶν, πεπαιδευμένων καὶ ἀμαθῶν. Ἐὰν τὰ πνευματικὰ ταῦτα θεραπευτήρια δὲν λειτουργῶσι θεραπευτικῶς καὶ δὲν μορφώνουσι χαρακτῆρας εὐσυνειδησίας, σωφροσύνης καὶ ἠθικότητος, τότε κατ' ἀνάγκην τὸ νόσημα τῆς ἀφροσύνης εἰς πάσας τὰς κοινωνίας καὶ ἐπὶ πάντων θὰ ἦνε διαρκῶς ἐπιδημικόν. Καὶ μόνον διαφορὰ ὀξυτέρας ἢ ἀσθενεστερας προσβολῆς δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

Καὶ δὲν πρέπει νὰ σᾶς φαίνεται παράδοξον, διότι βλέπετε κοινωνικῶς καὶ ἐθνικῶς ἐξεχούσας κεφαλὰς εἰς βαθμὸν ἐπικίνδυνον νοσοῦσας τὴν τῆς ἀφροσύνης νόσον, τιμωμένας δὲ ὡς ὑγιεῖς, διότι χάρις εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ τὸν σκοτασμόν, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουσι τὴν νόσον ταύτην, ὅταν ἦνε ἐπιδημικὴ, δυνατόν νὰ ὑποτεθῶσι ὡς τοιαῦται, ἐὰν κατορθώσωσι νὰ φορέσωσι προσωπίδα ὑγείας.

Καὶ δὲν πρέπει κατ' ἀναλογίαν νὰ ἐκπλήττεσθε καὶ νὰ κόπτεσθε *φιλοπατρικῶς*, ἐὰν τὸ «Ἀβερῶφειον» δὲν ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε νὰ ἔχη ἀνεξαίρετως πάντας τοὺς ἠθικοὺς αὐτοῦ νοσοκόμους σῶφρονας εἰς βαθμὸν ἰκανόν, ὥστε νὰ δυνηθῶσι νὰ σωφρονίσωσι καὶ ἄλλους. Ἴσοφαρίσαμεν τὰ μέγιστα πρὸς τὰ ἐλάχιστα, προκειμένου περὶ τοῦ οἰκοδομήματος τῆς ἐθνικῆς προόδου, καὶ δυνάμεθα δικαιοματικῶς νὰ μεταπηδῶμεν ἀπὸ τῶν μὲν εἰς τὰ δὲ ἄνευ τοῦ κινδύνου νὰ θεωρηθῶμεν ὡς καταπίπτοντες εἰς τὸ λογικὸν τοῦ ἀσυμβιβάστου χάσμα.

Διὰ τὰ ἠθικὰ πράγματα δὲν ὑπάρχει χάσμα. Ὅπουδῆποτε καὶ νὰ θέσης αὐτὰ εἶνε εἰς τὴν θέσιν των. Ἐάν, τῶν πνευματικῶν θεραπευτηρίων μὴ προσηκόντως λειτουργούντων, οὐδεμίαν δύνασαι νὰ ἔχῃς πεποιθήσιν περὶ τῆς ὑγείας ἐξέχουσῶν κεφαλῶν ἢ καί, ἂν ἐπιβληθῆς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ἔχῃς, δὲν θὰ δυνηθῆς νὰ ἀποφύγῃς τὸν φόβον μὴ πλανηθῆς, πῶς δύνασαι νὰ ἐπιτρέψῃς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ἔχῃς τὴν ἀξίωσιν, ὥστε αἱ ἐξέχουσαι αὐταὶ κεφαλαὶ αἱ ὑπὸ τὰ νεύματα αὐτῶν συγκεντροῦσαι πᾶσαν *χατηρικὴν καὶ συστατικὴν* διὰ πᾶν δημόσιον ἔργον ἐνέργειαν νὰ ἀνεύρωσι καὶ νὰ συστήσωσι, νὰ χαρισθῶσι καὶ μὲ ὅλα τὰ χαρίσματα νὰ προικίσωσιν ἀνθρώπους τῶν Ἑλληνικῶν κοινωνιῶν τῶν μὴ πνευματικῶς θεραπευομένων, (ὡς εἶπομεν, καὶ ἐπαναλέγομεν, καὶ ἔάν ἡδυνάμεθα ἀδιακόπως ἠθέλομεν διακηρύττει), ὄντως σώφρονας ἐν πᾶσι καὶ ἐλαττωμάτων ἀπηλλαγμένους, καὶ *εἰδικούς* ἐπομένως εἰς τὴν σωφρονιστικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ « Ἀθερωφείου Σωφρονιστηρίου » ; Ὑπόθετες, ὅτι οἱ ἐκλέγοντες καὶ διορίζοντες εἶνε ἐμπεπνευσμένοι διὰ προφητικῆς διορατικότητος. Σᾶς βεβαιῶ, ὅτι ἡ διορατικότης των αὐτῆ ὀσηνδῆποτε καὶ ἂν ἔχῃ ὀξύτητα, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ μεταβληθῆ εἰς ἀμβλυωπίαν ἐντὸς τοῦ κυκεῶνος τῶν χατηρικῶν συστάσεων τῶν πανταχόθεν προβαλλομένων. Διότι πᾶν τὸ περιβάλλον νοσεῖ τὴν εἰρημένην νόσον ἀδιάφορον ἂν εἰς μικρὸν ἢ εἰς μέγα βαθμὸν νοσῇ· οἱ δὲ ὑγιαίνοντες οὐδὲ διὰ τῆς Διογενείου μεθόδου δυνατὸν νὰ ἀνευρεθῶσι.

§ 6. Καὶ λοιπὸν τὸ « Ἀθερώφειον » :

Καὶ ὁμως τὸ « Ἀθερώφειον » μεθ' ὅλας ταύτας τὰς ἀτελείας τὰς οὐχὶ ἀτομικὰς, διότι ἡμεῖς δὲν παραδεχόμεθα ἀτομικὰς ἀτελείας, ἀλλὰ μόνον ἐθνικὰς· οὐδὲ ἀτομικὰς εὐθύνας, ἀλλὰ ἐθνικὰς. Διότι δὲν δυνάμεθα ἐκ τῶν πραγμάτων ὀδηγούμενοι παρὰ νὰ φρονῶμεν, ὅτι ἡ ἐπανόρθωσις τῶν κακῶς κειμένων, τότε θὰ καταστῆ δυνατὴ καὶ ὁ σωφρονισμὸς τότε μόνον θὰ ἐπικρατήσῃ, ὅταν πάντες ἀποβλέψωμεν εἰς τὰ διηνεκῶς ἐπιδημοῦντα ἐθνικὰ νοσήματα καὶ ζητή-

σωμεν πάντες καὶ προσπαθήσωμεν δι' ὧν ἔχομεν δυνάμειων πάντες νὰ ἐκτοπίσωμεν αὐτά, καὶ καθαρίσωμεν τὴν ὑπ' αὐτῶν μεμολυσμένην καὶ πάντας μολύνουσαν ἀτμόσφαιραν· μεθ' ὅλας, λέγομεν, τὰς ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὑποδειχθείσας ἐθνικὰς ἀτελείας τὸ «'Αβερῶφειον» ἐλειτούργησε μέχρι τοῦδε, ἐὰν μὴ κατὰ τὸ ὅλον, τούλάχιστον κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς ἐμπρέπει εἰς τὸν ἱερὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Οἱ καρποὶ εἶνε ἀνάλογοι, ὡς εἰκός, πρὸς τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ. Εἶνε πράγματα δὲν εἶνε λόγια, ὅτι τὸ Σωφρονιστήριον «'Αβέρωφ» ἀπέδωκεν εἰς τὴν κοινωνίαν τοὺς πλείστους μὲν ἐκ τῶν δι' αὐτοῦ πρὸς σωφρονισμὸν διελθόντων ἀληθῶς σώφρονας καὶ χρηστούς, τοὺς δὲ λοιπούς τοὺς μὴ ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῷ διατελέσαντας, ἀλλ' ἔλαττον τῶν δύο μηνῶν, (χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἀδύνατον νὰ γένηται ἀρκοῦσα ἢ θεραπεία), τούτους ἐν συναισθήσει τῆς ἰδίας καταστάσεως εἰς τὸ δεύτερον στάδιον τῆς ἠθικῆς ἀναρρώσεως των.

§ 7. Αἱ ἠθικαὶ ἐν τῷ «'Αβερῶφείῳ» ἐπανορθώσεις καὶ αἱ δυόχεραι. Τὸ ἔργον τῆς θείας χάριτος.

Ἔσχομεν καὶ ἔχομεν ἠθικὰς ἐπανορθώσεις, αἱ ὁποῖαι καὶ ἡμᾶς ἐξέπληξαν.

Νέοι, οἱ ὅποιοι ἐκ παιδῶν ἔζησαν ἐντὸς ἐγκληματικῆς ἀτμοσφαιρας καὶ ἐν τῇ ἀνηθικότητι ἐζυμώθησαν εἶχον δὲ ἤδη μεμορφωμένον χαρακτῆρα κακούργου ἀσυνειδησίας παρίστανται σήμερον ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ μετὰ ὀκτάμηνον ἢ δεκάμηνον θεραπείαν ἠθικὰ πρότυπα κοσμιότητος καὶ εὐσχημοσύνης, ἄκρας δὲ εὐπειθείας καὶ ἀξιοθαυμάστου χρηστότητος. Καὶ δὲν ἔχομεν ἓνα ἢ δύο, ἔχομεν πολλούς! Ἐλθέτωσαν οἱ βουλόμενοι, ἵνα ἴδωσι, καὶ θὰ ἴδωσιν, ὅτι ἔλλατον τῆς ἀληθείας λέγομεν. Τοὺς παρελάβομεν ἀναισθήτους πρὸς πᾶν ἠθικὸν καὶ τίμιον, οἰκτρὰ πτώματα τῆς ἁμαρτίας, διὰ τὴν ὁποίαν τὰ ἀτυχῆ πλάσματα οὐδαμῶς κατὰ τὴν ἡμῶν πεποίθησιν εὐθύνονται. Διότι μετ' αὐτῆς ἐγαλακτοτροφήθησαν, μετ' αὐτῆς ἐλικνίσθησαν, μετ' αὐτῆς ἀχωρίστου θελκτικῆς συντρόφου τὰ παιδικὰ των ἔτη διῆλθον, μετ' αὐτῆς εἰς τὴν ἐφηβικὴν εἰσῆλ-

θον ἡλικίαν καὶ ὁμῶς κατέστησαν πλήρεις ἠθικῆς ζωῆς καὶ πεφωτισμένοι εἰς τὸ νὰ γινώσκωσι καὶ ἐννοῶσι τὸν ἀληθῆ αὐτῶν προορισμόν, τὴν ἀληθῆ αὐτῶν εὐδαιμονίαν.

Εἶνε ἀπερίγραφτος ἡ οἰκτρά τῆς πλάνης καὶ τῆς ἠθικῆς ἀναισθησίας κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο οἱ ἀτυχεῖς νέοι οἱ πρῶην τρόφιμοι τοῦ ἐν τῇ φυλακῇ Συγγροῦ ἐφηβείου καὶ τὸν πρῶτον πυρῆνα τοῦ « Ἀβερωφείου Σωφρονιστηρίου » ἀποτελέσαντες. Καὶ ὁμῶς οὗτοι σήμερον ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων κατέστησαν σώφρονες ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀξίας τῆς σωφροσύνης καὶ εἶνε ζηλωταὶ τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς ὡς τὸ μόνον μέσον τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας των ταύτην θεωροῦντες.

Δὲν ἐννοῶ, ὅτι τὸ θαῦμα τῆς ἐκπληττούσης ταύτης ἠθικῆς μεταβολῆς εἶνε κατόρθωμα ἐμόν, διότι δὲν εἶνε οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ ᾔηνε κατόρθωμα ἐμόν. Κατωτέρω θὰ δειχθῆ, εἰς τίνα τοῦτο ὀφείλεται καὶ εἰς τίνα ὁ ἐκ τούτου θρίαμβος ἀνήκει. *Ἐκάστω τὸ ἴδιον.*

§ 8. Ἡ θεός μου ἐν ταῖς δυσχερείαις.

Εἰς ἐμὲ ἐπιτραπήτω ἀτομικὴ ἐξομολόγησις, ἵνα μὴ ὑποληφθῶ ὑποπεσὼν εἰς τὸ τῆς περιαιτολογίας μωρὸν καὶ γελοῖον ἀμάρτημα, τοῦ ὁποίου τὸν πειρασμόν, σᾶς βεβαιῶ, ὅτι δὲν ἔχω τὴν ἀδυναμίαν νὰ αἰσθάνωμαί ποτε.

Ὅτε τὸ πρῶτον εὐρέθην ἀπέναντι τοιαύτης πλάνης καὶ ἠθικῆς ἀναισθησίας, ἀπογοήτευσίς καὶ θλίψις ἦσαν τὰ πρῶτα συναισθήματα, τὰ ὁποῖα διηγέρθησαν ἐν τῇ ψυχῇ μου ἀπέναντι τοιοῦτου θεάματος, εἰς ὃ πρώτην φοράν παρίσταμαι καὶ οὐχὶ ὡς ἀπλοῦς θεατῆς, ἀλλ' ὡς ἐντεταλμένος παρ' ἀνθρώπων καὶ παρὰ Θεοῦ καὶ ὑποχρεωμένος ἐπιτακτικῶς ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς μου νὰ συμπαθήσω πρὸς τὰ νεκρά ταῦτα τῆς ἠθικῆς πλάνης πτώματα καὶ νὰ ἐμφυσήσω εἰς αὐτὰ μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν πνευματικῶν πνευμόνων μου ζωὴν ἠθικῆς ἀναστάσεως καὶ πνευματικῆς ὑγείας. Καὶ καθάπερ ὁ εὐσυνείδητος καὶ καθ' ἑαυτὸν εἰλικρινῆς σωματικὸς ἰατρός, ὁπότε παρίσταται ἀπέναντι νόσου δυσιάτου ἐν τῇ περιπλοκῇ αὐτῆς, δυσ-

χεραίνει καὶ ὑπὸ ὄκνου καταλαμβάνεται, μὴ δὲν δυνηθῆ ἐπιτυχῶς ἐν πᾶσι νὰ θεραπεύσῃ τὸν νοσοῦντα, μὴ ἢ ἀπειρία του περὶ τοιαύτας φοβερὰς πάντοτε νόσους καταστήσῃ ἀνωφελῆ τὴν ἐμβριθῆ πολυμάθειάν του καὶ κατόπιν θλιβεροῦ καὶ ἀνεπανορθώτου ἀποτελέσματος τῆς θεραπείας του εὐρεθῆ πρὸς μεγίστην του καὶ παντοτεινὴν θλίψιν ἐπιχειρήσας ἔργον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιτέλεσις ἀνῆκεν εἰς τὴν πεφωτισμένην πείραν ἐτέρου σοφοῦ ἰατροῦ, ἐκ δὲ τοῦ φόβου μὴ ἀπέναντι τοῦ ἠθικοῦ νόμου καταστῆ ἀκουσίως ἔνοχος ὀλέθρου μιᾶς ὑπάρξεως πολλαχῶς ἐπωφελοῦς καὶ χρησίμου, ἀνατίθεται τὴν πρωτοβουλίαν τῆς θεραπείας εἰς τὸν μᾶλλον αὐτοῦ πεπειραμένον σοφὸν ἰατρὸν καὶ ἀπαλλάσσεται τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ἐνδεχομένης εἰς μέγα κακὸν ἐνοχῆς, οὕτω καὶ ἐγώ, τὴν θεραπευτικὴν ἀδυναμίαν τὴν ἐξ ἀπειρίας εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτῆς μέγεθος συναισθανόμενος, εὐρέθην εἰς δυσφορίαν ἀπερίγραπτον ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως ἐννόησας, ποῖον ἔργον ἐν τῇ ἀπροσεξίᾳ καὶ τῇ ἀγνωσίᾳ μου ἀνέλαβον. Καὶ ἐμελαγχόλησα μελαγχολίαν ἀσυνήθη. Καὶ ἐπεθύμησα νὰ ἐπανορθώσω τὸ σφάλμα τῆς ἀδικαιολογήτου τόλμης μου, ἣν ἔσχον, νὰ ἀναλάβω ὑπ' εὐθύνην μου τὴν πνευματικὴν θεραπείαν εἰς ἓν θεραπευτήριον προωρισμένον διὰ πάσχοντας ὑπὸ νόσων δυσιάτων, δυναμένων δὲ διὰ τῶν παραδόξων καὶ ἀγνώστου φύσεως συμπτωμάτων των νὰ τρέψωσιν εἰς φυγὴν καὶ τὸν σοφώτατον καὶ ἐμπειρότατον πνευματικὸν ἰατρὸν. Καὶ εἶπον καὶ ἐπανάλαβον «τί ἤθελα ἐδῶ.» Καὶ ἐζήτησα δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ μου καὶ ἐζήτησα θάρρος. — Διότι ἡ θέσις μου ἦτο δεινὴ. — Δεινὴ τόσον, ὅσον βεβαίως δὲν ἐπρόκειτο περὶ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ περὶ ἐξαπλώματος καὶ *φειλαμικῆς* οἰκονομίας, «ὅτι λαμπρὰ πηγαινομεν: ὅτι ὠραῖα οἱ ἀσθενεῖς ἔχουσι» καὶ τὰ ἀποτελέσματα ὑποτροπαὶ καὶ ἐπιπλοκαὶ καὶ φρικωδέστεροι θάνατοι!! Δεινὴ τόσον ὅσον βεβαίως δὲν γινώσκουσι οἱ μὴ μεθ' ὑποχρεώσεως καὶ εὐθύνης εἰσελθόντες εἰς τοιοῦτον πνευματικὸν θεραπευτήριον, καὶ ὅσον δὲν ἐγίνωσκον καὶ ἐγώ ὁ αὐτοαπατηθεὶς καὶ μεῖζους τὰς δυνάμεις μου ὑπολογίσας. Δεινὴ ἡ θέσις μου τόσον, ὅσον εἶνε τὸ μέγεθος τῆς ἠθικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου, εἰς ὃ ἐτάχθην· καὶ ὅσον μεγίστη

εἶνε ἢ παρὰ Θεοῦ ἀμοιβή, ἐὰν ἢ ἐπιτέλεις αὐτοῦ ἀποβαίνῃ ἐπιτυχής καὶ σκόπιμος· καὶ ὅσον μεγίστη ἢ ἐνοχὴ, ἐὰν ἀδεξίως καὶ ἀμελῶς, κατὰ τὸ φαινόμενον δὲ μόνον, ἄνευ οὐδεμιᾶς προσοχῆς, εἰς τὰ πράγματα ἐνεργῆται.

Καὶ ἴσως ὁ ἀναγινώσκων μόνον διὰ νὰ περνᾷ τὸν καιρὸν ἀναγινώσκων, οὐχὶ δέ, ἵνα περνᾷ τὸν καιρὸν του καὶ ἐννοῶν περὶ τίνος πρόκειται, ἴσως ὁ οὕτω ἀναγινώσκων ἀνατιναχθῆ ἐκ τῆς νωχελείας του καὶ ἀνακράξῃ ἀναγινώσκων τὴν ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐξομολόγησίν μου «*περιαυτολογίας!*» Δὲν εἶνε *περιαντολογίας*, ἀλλὰ εἶνε *ὀρθολογίας*. Δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται λόγια, διότι εἶνε πράγματα. Ἐὰν δὲ ἦσαν λόγια καὶ δὲν ἦσαν πράγματα, ὁ περὶ Σωφρονιστηρίων καὶ περὶ ἐθνικοῦ σωφρονισμοῦ γράφων, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ νωχελῶς ἀναγινώσκοντος καὶ ὡς περιαυτολογίας τὰ πράγματα ὑπολαμβάνοντος καὶ χαρακτηρίζοντος, οὐδαμῶς θὰ ἐγίνωσκε τὴν θέσιν του καὶ ἐπομένως θὰ ἦτο πολὺ εὐχαριστημένος, ἀφ' οὗ τέλος πάντων ἠξιώθη νὰ κατέχη *μίαν θέσιν*, δὲν θὰ ἔγραφε δὲ περὶ ἐθνικοῦ σωφρονισμοῦ, ἀλλὰ περὶ περισσευούσης ἐθνικῆς σωφροσύνης καὶ περὶ καθήκοντος χρησιμοποίησεως ἢ μεταδόσεως τοῦ περισσεύματος τούτου εἰς πτωχὰ ἄλλα ἔθνη πρὸς τὸ ἡμέτερον γεινιάζοντα. Εἶνε *ὀρθολογία*, διότι διὰ τοῦ αὐστηροῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς σοβαρότητος τῆς ἐν Σωφρονιστηρίῳ θέσεως ἐνὸς ἱερέως καὶ διὰ τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν εὐθυνῶν αὐτοῦ θέλομεν νὰ καταστηλιτεύσωμεν τὸν ἐπικρατοῦντα παρ' ἡμῖν περὶ παντὸς ἔργου ἀσυνείδητον καὶ ἐπιβλαβέστατον ἀτομικισμὸν «*οὐχὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν θέσιν, ἀλλ' ἡ θέσις διὰ τὸν ἄνθρωπον!!*» Καὶ ἔπειτα ἱκανότης λέγεται ἢ ἐπιτυχία τῆς θέσεως. *Ἐπέτυχες*: εἶσαι ἱκανός. *Ἐκάθησας ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ἐπισκοπικοῦ*; — ἀρκεῖ σοι καὶ τῇ ἀγαπητῇ σου *ὀρθοδόξῳ Ἑλλάδι!* Εἶσαι φωστήρ. — Εἶσαι Χρυσόστομος καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλεις. — ἔγεινες . . . ἀρκεῖ. — Εἶσαι ἱκανότης θαυμαστὴ καὶ ζηλευτὴ. Ἀδιάφορον ἂν δὲν εἰξεύρης τί ἔγεινες — καὶ διὰ τί ἔγεινες — ἀδιάφορον ἂν δὲν εἰξεύρης τί εἶσαι καὶ πρὸς τί εἶσαι. — Κατόρθωσον μόνον νὰ διατυμπανισθῆς διὰ τῶν ἐφημερίδων, ὅτι εἶσαι ὁ ἀπὸ οὐρανοῦ καταπτὰς ἐκκλησιαστικὸς καὶ

ἔθνικὸς ἀναμορφωτῆς, κατόρθωσον νὰ ἔχῃς ἐν Ξεξοδοχείοις καὶ Οἰνοπωλείοις καὶ Ζαχαροπλαστείοις χειροκροτοῦντας εἰς τὸ ὄνομά σου ἐγκαθέτους. Πλάνησον ὀλίγους, ἵνα πλάνησῃς πολλούς. **Καὶ εἶσαι ἱκανότης!!** Καὶ χαρὰ εἰς τὸ ἔθνος ποῦ σὲ ἀπέκτησε!! Τίποτε ἔμπρὸς εἰς σὲ οἱ δοξασμένοι ἥρωές του! Τίποτε οἱ τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας διαπρύσιοι κήρυκες καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι. Σὺ εἶσαι! . . .

Ἰερεὺς ἐνὸς Σωφρονιστηρίου, ἔστω καὶ τοῦ λεγομένου «Ἀθερωφείου, (λέγουσιν οἱ τὴν ἐπὶ παντὸς ἔργου ἱκανότητα οὕτω κρίνοντες)· μεγάλη ὑπόθεσις!! ἱερεὺς εἰς μίαν φυλακὴν! Τίποτε περισσότερον: Εὐθύται, ἐργασία πνευματικὴ: Θεραπεία ἠθικὴ: Συνειδήσις: Θεὸς κριτῆς· ἔλλειψις ἀντοχῆς· ἀνάγκη προσόντων, ἰδιοφυίας, καὶ δεξιότητος· κοινωνία ἀναμένουσα καρπούς. Τίποτε, ὅλα εὐκολώτατα δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας. **Κατέλαβες** δίκην φρουρίου, κατόπιν μάχης **τὴν θέσιν**; ὅλα τὰ ἄλλα τίποτε. Ἀνακήρυξον σαυτὸν ἱκανότητα ἱερέως Σωφρονιστηρίου. Ποίησον ὡς πάντες ποιοῦσι. «Δὲν θὰ διορθώσῃς σὺ τὸ ἔθνος, αὐτὸ εἶνε ἐγωϊσμός, ἕνας κοῦκος ἀνοιξὶ δὲν φέρει.» Γενέσθωσαν λοιπὸν πάντες οἱ Ἕλληνες κοῦκοι «ἄφωνοι» εἰς τὴν συνειδήσιν των τὴν ἐθνικὴν, διότι «εἰς κοῦκος ἀνοιξὶν δὲν φέρει!!». Καὶ πηγαίνει καλὰ ἢ πατρὶς ἢ ἀκριβέστερον πηγαίνουν καλὰ αἱ συμφεροντολογικαὶ ὑποθέσεις ἐκάστου. Δηλ. παραφροσύνη περνῶσα εἰς ἕν ἔθνος, τὸ ὁποῖον δὲν ἐφρόντισέ ποτε περὶ ἐθνικῆς σωφροσύνης. Καὶ ἂν δὲν ἦτο φυσικὸν του νὰ ἔχῃ ὑγίειαν νοητικὴν καὶ ἂν δὲν τὸ ἐφύλαττεν ὁ Θεὸς κατόπιν τοσοῦτων ἀπὸ τοῦ παντελοῦς ἐκφυλισμοῦ καὶ ἂν δὲν τῷ ἐπεφύλαττεν ὁ Θεὸς, καθ' ἃ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν πραγμάτων, μέλλον ἄξιον τοῦ ἐνδόξου του παρελθόντος ἐπὶ ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος, σὰς βεβαιῶ, ὅτι κατὰ τὴν σημερινὴν ἐθνικὴν σωφροσύνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν νὰ δίδωμεν χαρακτῆρα προσωρινῆς ἐπιδημίας, ἢ ἄλλως μεταβατικόν, θὰ ἦτο ἤδη πρὸ πολλοῦ μεταβεβλημένον εἰς τόπον εἰδικῶς γόνιμον εἰς τὸ δένδρον τῆς ἀφροσύνης.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐξέφρασα ἀνωτέρω τὴν μεγάλην δυσφορίαν, εἰς ἣν εὗρέθην, ὅτε ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀντελήφθην καὶ

ἐνόησα, ποῖον ἔργον ἀνέλαβον, αὐτοαπατηθεὶς περὶ τῆς δυσχερείας τῆς ἐπιτυχοῦς καὶ σκοπίμου διεξαγωγῆς αὐτοῦ. Καὶ λοιπὸν ἐζήτησα δύναμιν.

Ἐν ἐμοί;—Ἀπειρία τοιούτων πραγμάτων καὶ ἀμάθεια. Δειλία ἐκ τῆς ἀπειρίας καὶ ὡς ἀνωτέρω εἶπον, μελαγχολία ἀσυνήθης ἐκ τῆς δειλίας.

Τί μὲ ἐνεθάρρουνεν;

Ἡ πίστις εἰς τὴν δύναμιν τῆς θρησκείας.

Τί μὲ ἔκαμε νὰ αἰσθανθῶ τὴν δειλίαν μου μεταβεβλημένην εἰς δύναμιν καὶ τὴν μελαγχολίαν μου εἰς ψυχικὴν προαγωγὴν καὶ εὐχαρίστησιν;

Ἡ πεποιθήσις, ὅτι ὑπὸ τοιαύτην δύναμιν ἠδύναντο νὰ σωθῶσιν αἱ εἰς τὴν ἀπώλειαν διὰ παντὸς τρόπου ὀδηγηθεῖσαι ψυχαὶ καὶ ἀπὸ τῆς ἐγκληματικῆς τούτων νόσου νὰ σωθῆ ἡ κοινωσία, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔμελλον νὰ ζήσωσι μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ποινησίων. Καὶ μὲ τὸ θάρρος αὐτὸ τῆς πεποιθήσεώς μου ταύτης τῆς ἀκλονήτου πλέον καταστάσεως ἠρξάμην τῆς θεραπευτικῆς ἐργασίας.

§ 9. Ὁ τρόπος τῆς ἠθικῆς ἐπανορθώσεως.

Τὸ πρῶτον καὶ κύριον, εἰς ὃ σύντονον ἐπέστησα τὴν προσοχὴν μου, ἦτο ἡ θρησκευτικὴ ἐπιβολή. Διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν τακτικῶς καὶ σοβαρώτατα γινομένων προσευχῶν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σωφρονιστηρίου προσεπάθησα νὰ ὑψώσω τὸν νοῦν τῶν εἰς τὴν θρησκευτικὴν ιδέαν καὶ νὰ διαλύσω τὰ ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν θεραπευομένων ἐπικαθήμενα σκότη τῆς ἀγνοίας τοῦ Θεοῦ.

Καὶ δὲν ἐννοῶ ταῦτα λέγων, ὅτι οἱ τὸ πρῶτον εἰσερχόμενοι εἰς τὸ Σωφρονιστήριον «Ἀβέρωφ» ἀγνοοῦσι παντελῶς τὸν Θεόν. Γινώσκουσι Θεόν. Ἀλλὰ μόνον Θεὸν ὑβριζόμενον δι' αἰσχίστων ὑβρεων καὶ αὐτοὶ μόνον διὰ τοιούτων ὑβρεων πρὸς αὐτὸν ἀναφέρονται φαύλως καὶ ἀσεβῶς, παλλούσης τῆς ἀθλίας καρδίας τῶν!!!

Γινώσκουσι Χριστὸν ἐσταυρωμένον καὶ Θεοτόκον Παρθένον ἢ ἄλλως Παναγίαν.—Ἀλλὰ μόνον βλασφημούμενους ἀνηκούστως.—

Τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον, ἐν ᾧ ἔζησαν πρὶν εἰσελθῶσιν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἀφ' οὗ εἰσηλθόντες εἰς αὐτάς, αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν ἔκαμε πρὸς αὐτούς. Διδασκαλίαν ἀσεβείας καὶ βλασφημίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς πᾶν ἱερὸν καὶ τίμιον. Ὁ ἱερεὺς τῆς πατρίδος τῶν καὶ ὁ ἱερεὺς τῆς φυλακῆς, (ἐὰν ὑπῆρχε τοιοῦτος, ὅπερ ἀπίθανον), τὴν πίστιν του καὶ τὴν εὐσέβειάν του πρὸς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν τὴν εἶχε μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν του — ἀμετάδοτον! . . .

Λοιπὸν γινώσκουσι τὰ ἀτυχή ταῦτα πλάσματα μόνον Θεὸν ὑβρίζομενον διότι, ἵνα μὴ καὶ τὸν ἐθνικὸν σωφρονισμὸν λησμονήσωμεν, ἐν τῶν κυριωτάτων χαρακτηριστικῶν τῆς ἐξ ἀθρησκείας προσελθούσης ἐπιδημικῆς τῆς ἀφροσύνης νόσου εἶνε καὶ αἱ ἀνά τὰς πλατείας καὶ τὰς ὁδοὺς αἴσχισται ὕβρεις κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἱερῶν τῆς θρησκείας ἡμῶν, αἱ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀντὶ προσευχῶν καὶ εὐχαριστήσεων ἀντὶ δοξολογιῶν καὶ παρακλήσεων ἀναπεμπόμεναι!!

Καὶ ἀκούουσιν οἱ ἀστυνόμοι καὶ βλέπουσιν οἱ δικασταί. Καὶ θεῶνται ἀπαθῶς οἱ ἱερεῖς καὶ παρέρχονται εὐλογοῦντες τὸν λαὸν οἱ ἀρχιερεῖς! Καὶ καμαρώνουν οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων, διότι δὲν φροντίζουσι μὲν νὰ ἀκούωσι τὰς πρὸς τὸν Θεὸν τῆς Ἑλλάδος ἀναπεμπομένας βλασφημίας, ἀκούουσιν ὁμῶς τὰς πρὸς τὸ ἔνδοξον ἄτομόν των ἐπευφημίας καὶ ζητωκραυγὰς!

Καὶ ζῶμεν . . .

Οὕτω γινώσκοντας τὸν Θεὸν εὐρών τοὺς τὸ πρῶτον εἰσελθόντας καὶ εὐρίσκων τοὺς ἐκάστοτε εἰσερχομένους προσεπάθησα καὶ προσπαθῶ νὰ τοῖς ἐπιβάλλω τὸν πρὸς τὸν Θεὸν σεβασμὸν, καὶ νὰ παραστήσω εἰς τὸ ἐσκοτισμένον πνεῦμα αὐτῶν τὴν ἀληθῆ τοῦ Θεοῦ ὄψιν, δηλ. Θεὸν οὐχὶ ὕβρεων ἄξιον· ἀλλὰ Θεὸν ἄξιον εὐγνωμοσύνης ἐγκαρδίου διὰ τὰ ἄπειρα αὐτοῦ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα παρέχει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, Θεὸν δοξολογίας ἐνθουσιώδους, διὰ τὴν παντοδυναμίαν καὶ πανσοφίαν του, Θεὸν παρακλήσεων πρὸς συγγνώμην καὶ σωτηρίαν διὰ τὴν ἄπειρον εὐσπλαγγίαν του, καὶ εἰδικῶς καὶ κυρίως Θεὸν ἀγάπης. Αἱ προσπάθειαι ἡμῶν ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας.

Τὰ ἀποτελέσματα εἶνε ἀνώτερα τῶν προσδοκιῶν ἡμῶν. Ἀλλὰ τὰ

ἔργα τῆς θείας δυνάμεως εἶνε πάντοτε ἀνώτερα τῶν προσδοκιῶν τῶν μικρονόων πάντοτε ἀνθρώπων.

Ὁ Θεὸς ἐν πάσῃ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ ἐκπλήττει καὶ εἰς θαυμασμὸν ἔλκει τὰ ὄμματα τοῦ μὴ τυφλώττοντος ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο πᾶν ἔργον τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ ὀνομάζεται θαῦμα. Καὶ εἶνε θαῦμα ἐν γένει πρὸς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἠθικὴ μεταβολὴ καὶ βελτίωσις τοῦ ἀνθρώπου συμβαίνουσα ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς εἶνε ἐν τῶν ἀξιολογοτέρων θαυμάτων τῆς θείας χάριτος. Τοιαῦτα θαύματα συχνότατα τελούμενα δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐν Σωφρονιστηρίῳ ἢτοι ἐν πνευματικῷ θεραπευτηρίῳ, ἐν ᾧ ἡ θεραπεία γίνεται τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς δι' ὄλων τῶν μέσων, δι' ὧν δύναται ἡ ἠθικῶς νοσοῦσα ψυχὴ νὰ προπαρασκευασθῆ ἱκανῶς ἐν τῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν προαιρετικῇ καὶ μονίμῳ αὐτῆς ἐπιθυμίᾳ, ὥστε νὰ τελεσθῆ, διὰ τῆς ἐν τοιαύτῃ μόνον περιπτώσει ἐπερχομένης θείας χάριτος, τὸ θαῦμα τῆς ἠθικῆς μεταβολῆς καὶ τῆς εἰς τὴν πνευματικὴν τελειοποίησιν σταθερᾶς καὶ ἀμετακινήτου κλίσεως.

Εἰς τὴν τακτικὴν λειτουργίαν τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ Σχολείου καὶ εἰς τὴν ἐγκαίρως γνωσθεῖσαν ἠθικότητα τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Σωφρονιστηρίου ὀφείλονται τὰ πολλὰ θαύματα τῆς θείας δυνάμεως τῆς διὰ τῆς θρησκευτικῆς ἐπιβολῆς ἐνεργησάσης. Προσευχαὶ βραχεῖαι μὲν, ἀλλὰ τακτικαὶ καὶ παρὰ τῶν προσευχομένων ἐννοούμεναι. Βραχεῖαι, ἵνα μὴ κουραζόμενον τὸ εἰς τὰ τοιαῦτα ἀσυνήθιστον πνεῦμα τῶν θεραπευομένων ἀπωθῆ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν καὶ γίνωνται εἰς ὧτα μὴ ἀκούοντων, τακτικαί, ἵνα *συνηθίσῃ*. Καὶ ἐσυνεῖθισαν καὶ εὐχαρίστως προσεύχονται, καὶ μετὰ θαυμαστῆς εὐλαθείας ἴστανται προσευχόμενοι. Ὁ ἱερός Ναὸς εἰς τὸ πνεῦμά των εἶνε τόπος, ἐν ᾧ ἱστάμενοι ὀφείλουσι νὰ φρίττωσι καὶ νὰ εὐχαριστῶνται ἅμα. Νὰ φρίττωσι διὰ τὴν ἀναξιότητά των, νὰ εὐχαριστῶνται καὶ νὰ χαίρωσι, διότι ἔχουσι τὴν ἐλπίδα νὰ καταστῶσιν ἄξιοι νὰ ἴστανται ἀνευ φρίκης καὶ φόβου, ἀλλὰ μετ' ἀγάπης καὶ ἀγαλλιάσεως, βέβαιοι, ὅτι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐλεηθέντες ἀγαπῶνται.

Ἡ ἐν τῷ σχολείῳ διδασκαλία ἓνα κύριον σκοπὸν ἀποδεικνύεται ἔχουσα καὶ ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ποικιλίᾳ περὶ ἓν σημεῖον περιστρέφεται. Θεὸς δίκαιος, ἀλλὰ καὶ εὐσπλαγχνος· Θεὸς τιμωρός, ἀλλὰ καὶ ἀγαπῶν· Θεὸς ὀργιζόμενος κατὰ τῶν ἀσεβῶν, ἀλλὰ καὶ δεχόμενος τοὺς μεταμελουμένους καὶ πρὸς αὐτὸν προσερχομένους ἀσεβεῖς. Μετάνοια—σωτηρία. Κακία—θάνατος. Ἀρετὴ—ζωή. Παρακοή εἰς τὸν νόμον τὸν ἠθικὸν καὶ τὸν τῆς πολιτείας—ὄλεθρος·—ὑπακοή πρὸς τὸ ὑπερέχον θεῖον καὶ ἀνθρώπινον δίκαιον—ἀσφάλεια εὐδαιμονίας πραγματικῆς.

Ἡ ἐρμηνεία τοῦ εὐαγγελικοῦ νόμου ἀπετέλεσε τὴν καλλιγραφίαν τῆς καρδιᾶς των. Καὶ ἠγάπησαν τὸν εὐαγγελικὸν νόμον καὶ ἤρξαντο πρὸς αὐτὸν προσοικειούμενοι πάντες. Καὶ περὶ αὐτοῦ συζητοῦσι καὶ περὶ αὐτοῦ ἐνδιαφέρονται. Καὶ ἔπαυσαν βλασφημοῦντες τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Σταυροῦ, τῆς Παναγίας, καὶ ἤρχισαν συνηθίζοντες νὰ εὐλογῶσι πᾶν ἱερόν καὶ νὰ τιμῶσι πᾶν τίμιον. Καὶ ἤρξαντο φωτιζόμενοι. Καὶ ἐξανίστανται ἐν τῷ πνεύματί των κατὰ πάσης ἀκοσμίας δυναμένης νὰ παρατηρηθῆ καὶ εἰς ἓνα ἐκ τῶν αὐτοῦς ἐπιτηρούντων, ὁ ὁποῖος κατ' ἀτυχῆ σύμπτωσιν δὲν φοιτᾷ εἰς τὰς ἐν τῷ ναῷ προσευχάς, ὅπως αὐτοὶ καὶ δὲν διδάσκεται ἐν τῷ σχολείῳ, ὅπως αὐτοί, ἔξω δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν ἔζη καὶ ζῆ, ὅπως ἔζων καὶ αὐτοί. Καὶ ἐξεγείρονται μὲν, ἀλλ' ὑπακούουσι, διότι τὸ θέλει ὁ Θεός, διότι τὸ ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον των. Προσεπάθησα εἰς πολλὰς τῶν καθημερινῶν ὀμιλιῶν μου νὰ παραστήσω εἰς τὸ πνεῦμά των τὸν διευθυντὴν τοῦ καταστήματος πρότυπον ἠθικότητος καὶ τιμιότητος. Μεγίστη ἀνάγκη τῆς περὶ τούτου βεβαιώσεώς των, ἵνα μὴ παραβλάπτηται ἡ θεραπεία των ἀπὸ τῶν ἐνδεχομένων ἀτασθαλιῶν ἐνὸς κατωτέρου οἰασδῆποτε ὑπηρεσίας ὑπαλλήλου ἔστω καὶ τῆς τελευταίας τάξεως καὶ, ὁ ὁποῖος κατὰ τύχην ἀδοκίμαστος διὰ τῆς *χαριστικῆς* καὶ *συστατικῆς* μεθόδου ὑπεισηλθεν εἰς τὸ Σωφρονιστήριον, ἵνα σωφρονίσῃ καὶ οὐχὶ ἵνα σωφρονισθῆ. Εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχωσιν ἐν ἰδανικὸν ἠθικότητος ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ, καὶ τοῦτο νὰ ᾔνε ὁ *διευθυντὴς των*. Καὶ πολὺ τοῦτο συνετέλεσε. Διότι ἡ περὶ

τιμιότητος καὶ ἠθικότητος τοῦ Διευθυντοῦ λόγοι μου, ἐστηρίζοντε ἐπὶ πραγμάτων.

§ 10. Ἡ θρησκευτικὴ πειθὴ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ πολιτικοῦ νόμου. — Ἀκουέτωσαν οἱ νομοθέται καὶ ἄρχοντες.

Προκειμένου περὶ τῶν ὁμιλιῶν τοῦ ἱερέως ἐν τῷ Σχολείῳ, τῶν καθ' ἐκάστην, ὡς εἶπομεν, γινομένων, ἀνάγκη νὰ μὴ παραλείψω μίαν παρατήρησιν, ἡ ὁποία μοι ἐνεποίησεν ἰσχυρὰν τὴν ἐντύπωσιν. Εἶνε δὲ παρατήρησις πολλάκις γινομένη βεβαία καὶ ἀληθῶς ψυχολογικὴ ἅτε ἀναγομένη εἰς ψυχικὴν κατάστασιν ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν κατὰ τοῦ πολιτικοῦ νόμου πρώην ἐπαναστατῶν σαφῶς ἐκφραζομένην. Δύναται δὲ ἡ παρατήρησις αὕτη διὰ τοῦ βιβλιαρίου τούτου γινομένη γνωστὴ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀδιδάκτους τυχὸν Ἕλληνας νομοθέτας καὶ ἄρχοντας καὶ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τους, καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ, ἐὰν καλῶς προσέξωσι καὶ πιστεύσωσι μὴ ἀκούσαντες, μηδὲ ἰδόντες, πιστεύσωσι δὲ εἰς ἐμέ, ὁ ὁποῖος δὲν κάμνω λογοτεχνικὰ παίγνια, ἀλλὰ πῆμα νὰ γράψω, ὅ,τι γινώσκω ἐξ ἀμέσου πραγματικῆς ἀντιλήψεως, νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ, λέγω, ἐὰν τυχὸν προσέξωσι καὶ πιστεύσωσι, νὰ εἴπωσι μετὰ τῆς προσηκούσης συναισθήσεως καὶ σοβαρότητος, ἐὰν ποτὲ συζητήσωσι πρὸς ἐξεύρεσιν τρόπου λύσεως τοῦ λίαν δυσεπιλύτου προβλήματος τῆς μὴ ἐφαρμογῆς τῶν ἐλληνικῶν νόμων καὶ τῆς ἀσεβείας πρὸς αὐτοὺς τῆς ἐπαγομένης τὸ ἔγκλημα, νὰ εἴπωσι, καί, εἰ δυνατόν, νὰ ἀνακράξωσι καὶ νὰ ἀνακηρύξωσι «Καὶ διὰ τὴν λύσιν τοῦ ἐθνικοῦ τούτου προβλήματος ζητήσωμεν, ὡσπερ πάντες οἱ σωφρονοῦντες χριστιανικοὶ λαοί, ζητήσωμεν τὴν θρησκείαν».

Καὶ τίς ἡ παρατήρησις;

Ἴνα ἐπιτύχωμεν τὴν σκοπούμενην μεταμέλειαν καὶ τὴν πραγματικὴν μετάνοιαν, ἐν ἄλλοις λόγοις, ἵνα ἐπιτύχωμεν εἰς τὴν ψυχικὴν θεραπείαν ἡμῶν, ἣν ἐπὶ τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων ἐνεργοῦμεν, ἦτο ἀνάγκη νὰ τοὺς ἀποδείξωμεν διὰ καταλλήλου τρόπου μὴ προσβάλλοντος τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν, ὅτι δικαίως ἐτιμωρήθησαν

καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ τιμωρηθῶσι καὶ νὰ ὑποβληθῶσιν, εἰς ἣν ποινὴν ὑπεβλήθησαν. Ἦτο δὲ ἀνάγκη διὰ δύο λόγους :

Πρῶτον, ἵνα ἱκανοποιηθῇ ἡ πολιτικὴ δικαιοσύνη καὶ διασώσῃ τὸ ἐπὶ τῶν ψυχῶν κράτος αὐτῆς, οὐ ἄνευ δὲν δύναται νὰ σταθῇ οὔτε κοινωνία οὔτε ἔθνος, καὶ δεύτερον, τὸ καὶ σπουδαιότερον δι' αὐτούς, ἵνα αὐτοὶ συνεισθῶσι καὶ θεραπευθῶσιν ἀπὸ τὴν τῆς κακίας καὶ κακουργίας νόσον. Καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν, ἀφ' οὗ τοὺς ἐξοκείωσα πρὸς τὴν γνώμην ταύτην ἢ μᾶλλον πρὸς τὴν ἀλήθειαν ταύτην καὶ παρετήρησα εἰς τοὺς μορφασμοὺς τῶν προσώπων των, ὅτι οὐδεμίαν ἠσθάνοντο δυσφορίαν, προσέβην εἰς τὴν ἐξῆς συμβουλήν ἐντόνως καὶ ῥητῶς, ἀλλὰ καὶ συχνότατα ἐπαναλαμβανομένην μετὰ πολλῶν δικαιολογητικῶν παρεκβάσεων καὶ μεθ' ἀπάντων τῶν σχετικῶν :

« Ἐπταίσατε ; νὰ ἔχητε πάντοτε τὴν γενναιότητα καὶ τὴν αὐταπάρνησιν νὰ λέγετε· « ἐπταίσαμεν ». Ἐτιμωρήθητε διὰ τὸ πταίσμασας ἢ διὰ τὸ κακούργημάσας ; νὰ ὁμολογήτε καὶ νὰ λέγητε· « Δικαίως ἐτιμωρήθημεν καὶ περισσότερον ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῶμεν ». Ἐπταίσατε καὶ δὲν ἐτιμωρήθητε ; νὰ στενοχωρῆσθε περισσότερον παρά, ἔάν ἐτιμωρεῖσθε· καὶ νὰ τρέμετε καὶ νὰ μετανοήσητε καὶ νὰ κλαύσητε, δι' ὅ,τι ἐπράξατε παρά τὸν νόμον καὶ διεφύγετε τὴν προσοχὴν τῆς ἐξουσίας τῆς ἐφαρμοζούσης αὐτόν, διότι ἄλλως θὰ διατελῆτε ὑπὸ τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ, θὰ ἦσθε τυφλοὶ, θὰ σᾶς διευθύνῃ ἡ κακία καὶ θὰ ὑποπέσητε εἰς μεγαλείτερα, τὰ ὅποια θὰ σᾶς φέρουν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ θὰ σᾶς ὀδηγήσουν εἰς τὴν λαιμητόμον ! Ἡ τιμωρία, ἡ ποινὴ, εἶνε φάρμακον, τὸ ὅποιον εἶνε **δύσπεπτον**, ἀλλὰ ὠφελιμώτατον εἰς τὸν λαμβάνοντα αὐτό. Καὶ ἂν τὸ φάρμακον αὐτὸ τὸ ἐλαμβάνετε ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸν πατέρα σας καὶ τὴν μητέρα σας καὶ ἀπὸ πάντας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶχον καθῆκον ἀπὸ Θεοῦ νὰ ἐνδιαφέρωνται περὶ τῆς εὐδαιμονίας σας, δὲν θὰ εὐρίσκεσθε σήμερον εἰς αὐτὴν τὴν ἀπρεπῆ εἰς σᾶς κατάστασιν. Δηλαδή δὲν θὰ ἐστερεῖσθε τῆς ἐλευθερίας σας, ἣν ὁ Θεὸς ἐν τῶν πρώτων καὶ κυριωτάτων δώρων του πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐδώρησατο.

Καὶ τώρα ὀφείλετε ἐντὸς τοῦ πνευματικοῦ θεραπευτηρίου εὐρίσκόμενοι νὰ θέλητε νὰ σᾶς τιμωροῦν καὶ νὰ ὑφίστασθε μετὰ συναισθήσεως καὶ ἀγογγύστως τὰς ἐπιβαλλομένας διὰ τὰς παρεκτροπὰς σας ποινάς, διὰ νὰ συνηθίσητε εἰς τὴν ὑπὸ τὸν πολιτικὸν νόμον εὐλαβῆ ὑποταγὴν σας καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὴν πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον ἀφοσίωσίν σας, καὶ νὰ ἐμβάλητε ἐντὸς σας τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἦσθε πάντοτε ἀσφαλεῖς καὶ νὰ μὴ παρεκτρέπεσθε καὶ νὰ μὴ ὑποπέσητε πλέον εἰς τὸ ἔγκλημα καὶ νὰ μὴ δουλεύετε εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἣ ὁποία πάντως θὰ φέρῃ τὴν δυστυχίαν σας ἐδῶ καὶ τὸν θάνατόν σας τὸν αἰώνιον, δηλαδὴ τὴν αἰώνιον τιμωρίαν σας ἐν τῇ αἰωνίῳ κολάσει».

Ὅσάκις δίδω τὴν συμβουλὴν ταύτην παρατηρῶ βαθεῖαν συγκίνησιν ἐκ πραγματικῆς συναισθήσεως τῆς θέσεώς των. Ἡ συγκίνησις των αὐτὴ εἶνέ τι, τὸ ὁποῖον δὲν περιγράφεται, ἀριδηλότατα ὁμως φαίνεται εἰς τὰ πρόσωπά των ἐκπεφρασμένη κατὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς εἰρημένης συμβουλῆς. Καὶ τί λέγει ἡ συγκίνησις αὕτη; «Ἐννοοῦμεν ὅτι οὕτω μᾶς συμφέρει νὰ κάμνωμεν καὶ οὕτω θὰ κάμνωμεν. Μᾶς ἀρέσκει ἡ συμβουλή σου. Θέλομεν καὶ ἐπιθυμοῦμεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ τὴν τηρήσωμεν. Θὰ τὴν τηρήσωμεν». Διότι τί ἄλλο παρὰ αὐτὸ λέγει ἡ ψυχὴ, ὅταν τὸ πρόσωπον ἰλαρύνεται εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν λόγων τῆς συμβουλῆς, ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ καταβιβάζονται καὶ ἡ κεφαλὴ εὐλαβῶς πρὸς τὰ κάτω κλίνει; Ἐσχομεν καὶ μερικὰ ἀποτελέσματα τῆς συμβουλῆς ταύτης. Τινὲς τῶν ζωηροτέρων καὶ διὰ τοῦτο ἀτακτοτέρων καὶ συχνότατα ὑποπιπτόντων εἰς παρεκτροπὰς ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ, καλούμενοι ὑφ' ὑμῶν κατόπιν τῆς ἐκτίσεως τῆς ἐπιβληθείσης εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῆς διευθύνσεως ποινῆς ὁμολογοῦσιν «ὅ,τι ἔπταισαν καὶ δικαίως ἐτιμωρήθησαν». Ὁμολογοῦσι δὲ ἑαυτοὺς ἐλεεινολογοῦντες. Αὕτη εἶνε μία τῶν ἀρίστων εὐκαιριῶν ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ ἐπωφεληθῆται ὁ ἱερεὺς, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ἠθικὴν μεταβολὴν τοῦ νοσοῦντος. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἀνάγκη πολλῶν ἐπαίνων δικαίως καὶ σκοπίμως πάντοτε λεγομένων, ἀνάγκη ἐκδηλώσεως τῆς χαρᾶς, τὴν ὁποίαν δὲν

δύναται παρὰ νὰ αἰσθάνηται ὡς ἱερεὺς καὶ ὡς χριστιανὸς διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ νοσοῦντος ἐκ ψεύδους καὶ θεραπευομένου· εἶνε ἀνάγκη διὰ νὰ κατανοήσῃ ὁ νοσῶν, ὅτι μέγα καλὸν συμβαίνει εἰς τὸν ἑαυτὸν του διὰ τῆς εἰλικρινοῦς ταύτης ὁμολογίας, διότι ἤρξατο νὰ νικᾷ τὸν ἄγριον καὶ ἀτάσθαλον ἐγωϊσμόν του, ὁ ὁποῖος ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὸν καταστρεψῇ.

Ἀκουέτωσαν λοιπὸν καὶ μαθέτωσαν οἱ νομοθέται καὶ οἱ ἄρχοντες, ὅτι ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν πολιτικὸν νόμον καὶ ἡ διὰ τῆς ὑπακοῆς ταύτης πρόληψις τοῦ ἐγκλήματος ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ ἐὰν ἡ θρησκεία δὲν ἐπιβάλλῃ τοῦτο. Ἡ θρησκεία δι' ἑνὸς ἱερέως πιστεύοντος εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ θέλοντος.

§ 11. Ἡ πίστις καὶ ἡ θέλησις τοῦ ἱερέως.

Καὶ ἄς φροντίσωσι περὶ ἱερέων ἐφημερίων πιστευόντων εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ θελώντων. Ἄλλως ἄς καύσουν τὰς περὶ ποινῶν καὶ ἐγκλημάτων νομοθεσίας των, διότι δὲν κάμνουν τίποτε. Ἡ τιμωρία ἢ εἰς τὴν κακουργοῦσαν σάρκα ἐπιβαλλομένη, ἐὰν μὴ συνοδεύηται διὰ φωτισμοῦ τοῦ πνεύματος οὐδὲν δύναται νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα. Ἐὰν μὴ ὑψωθῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνισχυθῇ τὸ πνεῦμα διὰ τῆς ἀπὸ οὐρανοῦ δυνάμεως εἰς τὸ νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τὸ πάντοτε ἀχαλινώτως σφριγῶν εἰς τὴν ἀνομίαν σῶμα, οὐδὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ ὁ νόμος.

Ἀναφέροντες τὰ τῆς θρησκευτικῆς ἐπιβολῆς καὶ ἐπιδράσεως ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν, ὅτι οὔτε ῥητορικὴ ἰκανότης ἔκτακτος, οὔτε πολυμάθεια σπανία ἀπαιτεῖται ἐν τῷ προσώπῳ ἑνὸς ἱερέως, ἵνα ἡ θρησκευτικὴ αὐτῆ ἐπιβολὴ καὶ ἐπίδρασις κατορθωθῇ καὶ τὰ ἀποτελέσματα ὑπάρξωσι ἀληθῆ καὶ πραγματικά. Πρέπει νὰ δηλώσωμεν εἰς τοὺς φίλους ἀναγνώστας, ὅτι δὲν ἠσθάνθημέν ποτε ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ ἐργαζόμενοι τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῶν προσόντων τούτων, ἀλλ' ἐνόησαμεν πάντοτε, ὅτι ἦτο καὶ εἶνε ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπιτελέσωμεν τι ἄξιον τῆς ἀποστολῆς ἡμῶν καὶ σύμφωνον πρὸς τὸν ἐν πολλοῖς τῶν εἰρημένων

ὑποδειχθέντα ἱερὸν τοῦ Σωφρονηστηρίου σκοπόν, ἐὰν μὴ κινῶσιν ἡμᾶς διαρκῶς καὶ συντόνως δύο ἐλατήρια: ἡ πίστις πρὸς τὴν ἠθοποιὸν τοῦ Εὐαγγελίου δύναμιν καὶ ἡ θέλησις. Πιστεύω καὶ θέλω, ἰδοὺ ἡ δύναμις μου. Εἶμαι ῥήτωρ καὶ πολυμαθής· δὲν πιστεύω καὶ δὲν θέλω, εἶμαι μηδέν.

Ὡστε οὐδὲν εἰς τὴν ἰκανότητα τὴν ἐπίκτητον τοῦ ἱερέως πρωτίστως ὀφείλεται, ἀλλ' εἰς τὴν χάριν τὴν ἐνεργοῦσαν δι' αὐτοῦ πιστεύοντος καὶ θέλοντος. Ἐκφράζω τὴν ἐκ πραγμάτων σχηματισθεῖσαν γνώμην μου ταύτην, διότι φρονῶ, ὅτι προκειμένου περὶ θρησκευτικῆς ἐπιδράσεως ἀποβλεπούσης εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν καὶ τὴν κοινωνικὴν εἰρήνην καὶ εὐδαιμονίαν ἀνάγκη, ἵνα ζητηθῶσιν οἱ σπουδαιότατοι καὶ ἀναγκαιότατοι συντελεσταὶ αὐτῆς. Τοιούτους δὲ συντελεστὰς εὐρίσκω τοὺς ἱερεῖς τοὺς θέλοντας καὶ κυρίως πιστεύοντας. Ἡμεῖς διὰ τούτων τῶν ὄπλων ἀγωνιζόμενοι ἔσχομεν εὐάρεστον ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας ἡμῶν. Ὀφείλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν τοῦτο, διότι τοῦτο πράττοντες εὐγνώμονες πρὸς τὸν Θεὸν ἀποδεικνυόμεθα, διότι παρ' αὐτοῦ ἡ θερμότης τῆς πίστεώς μας παρ' αὐτοῦ ἡ ἰσχὺς τῆς θελήσεώς μας. Ἐὰν μὴ ταῦτα τὰ ὄπλα εἶχομεν, τὰ ἀπὸ Θεοῦ ἀμέσως παρεχόμενα, καὶ τὰς γλώσσας τῶν ἀγγέλων, ἐὰν ἐλαλοῦμέν, καὶ τὴν σοφίαν τῶν ἀνθρώπων πάντων ἐὰν εἶχομεν, κύμβαλα θὰ εἴμεθα ἀλλαλάζοντα καὶ οὐδὲν θὰ ἐπράττομεν.

Ἐκρίναμεν ἐπάναγκες νὰ δώσωμεν τὴν πληροφορίαν ταύτην, ἵνα καταδείξωμεν, ὅτι οἰοσδήποτε ἱερεὺς, ἐν Σωφρονηστηρίῳ ἐργαζόμενος, δύναται νὰ κατορθώσῃ τὴν ἀναγκαιοτάτην θρησκευτικὴν ἐπίδρασιν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ᾔνε γνώστης τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου, τῶν δογμάτων τῆς πίστεως ἡμῶν, καὶ πρὸ πάντων νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ θέλῃ.

Ὡστε πάντα τὰ Σωφρονηστήρια δύνανται νὰ λειτουργήσωσι σκοπίμως καὶ ἐθνωφελῶς, διότι ἐν Ἑλλάδι, ἐὰν μὴ ὑπάρχωσι πολλοὶ οἱ γλωσσομαθεῖς καὶ πολυμαθεῖς ἱερεῖς, δὲν σπανίζουσιν ὅμως οἱ ἱερεῖς οἱ πιστεύοντες καὶ θέλοντες. Ἄς ζητηθῶσι λοιπὸν καὶ ἄς ταχθῶσιν εἰς τὰ δυσχερέστατα ταῦτα ἔργα οἱ πιστεύοντες καὶ θέ-

λοντες, διότι δὲν ἐνεργοῦσιν αὐτοί, ἀλλὰ δι' αὐτῶν ὁ Παντοδύναμος Θεός.

§ 12. Τὸ καθῆκον καὶ ἡ ἰκανότης τοῦ Ἱερέως.

Σχετικὴ πρὸς τὴν ἐν τῷ ναῷ καὶ τῷ σχολείῳ θεραπευτικὴν ἐργασίαν εἶνε καὶ ἡ εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων συμβουλευτικὴ κατ' ἰδίαν διδασκαλία ἀνάλογος πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ τὰ ἐλαττώματα ἢ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ ἐξομολογήσει καὶ τῇ καθ' ὄλου ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ συμπεριφορᾷ αὐτοῦ δύναται ψυχολογῶν νὰ παρατηρήσῃ ὁ ἱερεὺς.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας ταύτης ἔσχομεν θαυμάσια.

Ἄνευ τῆς ἰδιαίτερας ταύτης συμβουλευτικῆς διδασκαλίας ἢ ἐν τῷ σχολείῳ τακτικῶς πρὸς πάντας γινομένη θρησκευτικὴ καὶ ἠθικοκοινωνικὴ διδασκαλία δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὰ ποθούμενα ἀποτελέσματα.

Ὡς πρὸς τὸ σπουδαῖον δὲ τοῦτο τοῦ ἱερέως καθῆκον σημειωτέον, ὅτι ἡ ἰδιαίτερα συμβουλευτικὴ ἐξομολόγησις ἀνάγκη νὰ γίνηται εἰς διάφορα δι' ἕκαστον χρονικὰ διαστήματα ἀπὸ τῆς εἰς τὸ Σωφρονιστήριον εἰσαγωγῆς αὐτοῦ. Διότι οὐχὶ πάντες ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν μόνις τὸ τρίτον τῶν εἰσερχομένων εἰσέρχονται ἐν συναισθήσει πλήρει τῆς ἀπρεποῦς εἰς αὐτοὺς καταστάσεως τῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐπιδεκτικοὶ ἀνατομικῆς ἐξετάσεως τῶν κατεχόντων τὴν καρδίαν τῶν παθῶν, μεθ' ἣν ἐξέτασιν δύναται νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ σκόπιμος καὶ ἀποτελεσματικὴ θεραπεία. Οἱ λοιποὶ εἰσέρχονται συγκεχυμένην ἔχοντες τὴν διάνοιαν διὰ τὴν στέρησιν τῆς ἐλευθερίας, ἣν φύσει ἐπιθυμοῦσιν, ἀλλὰ ταύτης ἀναξίους ἑαυτοὺς κατέστησαν. Τούτους προπαρασκευάζει εἰς τὴν συναίσθησιν ἢ ἀπὸ τῆς ἑδρας καθημερινὴ κατηχητικὴ διδασκαλία γινομένη εἰς ἐντελῶς καταληπτὴν γλῶσσαν καί, εἰ δυνατόν, πάντοτε *κουβεντιαστιά*. Διότι, ὡς παρατήρησα, διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔλκεται ἡ προσοχὴ τῶν εἰς μέγαν βαθμὸν καὶ εὐχαριστοῦνται ἀκούοντες

ἰδέας καὶ ἐννοίας, ὁποίας οὐδέποτε εἰς τὸ πρότερον ἤκουσαν. Ἐν τούτῳ ὑπάρχει ἀνάγκη ἰκανότητος ἰδιαζούσης τοῦ ἱερέως. Ζωή, ἀπλότης, ἀφέλεια, ἐπιείκεια, ἀλλὰ καὶ αὐστηρότης δέον νὰ χαρακτηρίζῃ τὰς καθημερινὰς ὁμιλίαις του. Τὰ προσόντα ταῦτα τοῦ λόγου βεβαίως πρέπει νὰ ὑπάρχωσι φυσικῶς, διότι δὲν εἶνε εὐκόλος ἢ τούτων ἐπιτήδευσις. Ἄλλ' ἡ φυσικότης εἶνε προῖον τῆς πίστεως καὶ τῆς θελήσεως: *Πίστευε καὶ θέλε καὶ εἶσαι καὶ εἰς τὴν φυσικότητά σου*. Διὰ τὴν φυσικότητα ταύτην δὲν χρειάζονται φιλοσοφίαι.

Ἐννοῶ ἀποροῦντας πολλοὺς τῶν ἀναγινωσκόντων τὰς γραμμὰς ταύτας, πῶς ἐπιμένων λέγω· «ὁμιλία» «κατηχητικὴ διδασκαλία», ὡσεὶ μόνον τοῦτο εἶνε τὸ ἔργον τοῦ ἱερέως ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ «Ἀβέρωφ», ἐν ᾧ δὲν εἶνε ἀπλοῦς ἱερεὺς, ἀλλὰ καὶ διδάσκαλος. Δηλαδή ἱερεὺς ὑποχρεωμένος νὰ διδάσκῃ καὶ ἀνάγνωσιν καὶ ἀριθμοὺς καὶ καλλιγραφίαν εἰς τοὺς πάντη ἀγραμμάτους νέους. Ὑποχρέωσις ὑπὸ Διατάγματος εἰς ἓνα σεβόμενον καὶ ἀγαπῶντα πρῶτον τὸν ἑαυτὸν του, εἰς ἓνα ὑπακούοντα πρῶτον εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν συνειδήσιν του καὶ εἶτα προσέχοντα εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ἀνθρώπους σημαίνει καὶ πρέπει νὰ σημαίνῃ *ἐκτέλεσιν ἀκριβῆ*. Ἄλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς κωλύει ἡμᾶς ἐκ πείρας διδαχθέντας νὰ πληροφορησώμεν καὶ νὰ ὑποδείξωμεν, ἐν πλήρει βεβαιότητι ὅτι ἔχομεν δίκαιον, ὅτι ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ «Ἀβέρωφ» δέον νὰ ἦνε θεολόγος κατηχητῆς μὲ πίστιν καὶ μὲ θέλησιν καὶ μόνον τοῦτο.

Τὸ εἶναι τὸν ἱερέα ἐνὸς Σωφρονιστηρίου, ὡς τὸ περὶ οὗ πρόκειται ὠργανωμένου, ἅμα καὶ διδάσκαλον γραμμάτων καὶ ἀριθμῶν, εἶνε γνώμη ἐνὸς ἢ πλειόνων ἀνθρώπων. Ἐχει τοὺς πείθοντας λόγους ἢ γνώμη αὐτῆ παρὰ τοῖς ἔχουσιν αὐτήν· εἶνε δὲ σεβαστὴ καὶ ἀξιόλογος ἐπ' ἀγαθῷ θεσπισθεῖσα εἰς ἐφαρμογὴν. Ἡ ἐπ' αὐτῆς παρατήρησις μας εἶνε ἡ ἐξῆς: Τὸ νὰ διδάσκῃ καὶ γράμματα ὁ ἱερεὺς εἶνε ἀσύμφορον, διότι διὰ τούτου πρῶτον ἀφαιρεῖται μέγα μέρος τοῦ χρόνου τοῦ ἀναγκαιοτάτου εἰς τὴν κατηχητικὴν διδασκαλίαν, ἐκ τῆς ὁποίας, τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς γινομένης

ἐξαρτᾶται ἡ προπαρασκευὴ εἰς τὴν *πλήρη συναίσθησιν*, μεθ' ἣν ἄρχεται ἡ ἀσφαλὴς καὶ βεβαία θεραπεία. Δεύτερον εἶνε μία ἀνακολουθία ἀσύμφορος νὰ μεταβάλληται ἀπὸ τῆς μιᾶς στιγμῆς εἰς τὴν ἄλλην ὁ κατηχητὴς εἰς γραμματοδιδάσκαλον παθαίνομενον οὐχὶ πλέον, ἵνα ἐμπνεύσῃ ιδέας καὶ ἀρχὰς ἠθικάς, ἀλλ' ἵνα τὸ ἀλφάβητον καλλιγραφηθῇ. Φρονῶ καὶ ἐκ πείρας πέπεισμαι, ὅτι ὁ ἱερεὺς ὁ συναισθανόμενος τὴν ἑαυτοῦ μεγάλην ἀποστολὴν ἐν ἐνὶ Σωφρονιστηρίῳ καὶ κεκτημένος παρὰ Θεοῦ τὴν δύναμιν νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς εὐθύναις καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς ἀποστολῆς ταύτης, καθ' ὃν χρόνον συμφύρεται μετὰ τῶν σωφρονιζομένων καὶ εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ φροντίσῃ περὶ καλλιγραφίας καὶ περὶ ἀριθμῶν καὶ περὶ ἀναγνώσεως τοῦ ἀλφάβητου, ἀναγκαίως αἰσθάνεται ἑαυτὸν καταδεδικασμένον εἰς ἔργον ἀπρεπὲς καὶ μάταιον καί, τὸ χειρίστον, εἰς ἔργον συντελοῦν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἠθικοῦ γοήτρου καὶ τῆς ἠθικῆς ἐπιβολῆς, ἣν πρέπει νὰ ἀσκῇ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν θεραπευομένων, ἵνα ἡ θεραπεία προβαίῃ ἀσφαλῶς.

Ἐννοῶ τὸν θεολόγον ἱερέα εἰς ἕν χωρίον διδάσκοντα τὰ γράμματα τοὺς μικροὺς παῖδας καὶ τοῦτο τὸ θεωρῶ συντελεστικώτατον εἰς τὴν μόρφωσιν χαρακτῆρος. Καὶ ἄλλοτε ἐν τῇ «Ἀναπλάσει» ὑπεστήριξα τοῦτο. Ἀλλὰ τὸν ἱερέα τοῦ Σωφρονιστηρίου «Ἀβέρωφ» τὸν ἐννοῶ μόνον ἱερέα, ἥτοι *μόνον πνευματικὸν ἰατρόν*. Διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἀνατροφῆς, ἀλλὰ περὶ *θεραπείας*, καὶ δὴ περὶ θεραπείας δεινῶς νοσοῦντων καὶ διὰ τοῦτο συντονον ἀπαιτούντων τὴν ἐπαγρύπνησιν καὶ μέριμναν. Ἐκεῖ ὁ ἱερεὺς ἔχει καρδίας ἀθώας καὶ εὐμαλάκτους, καρδίας ἀγνάς καὶ ἐτοιμοὺς νὰ δεχθῶσι πᾶν τὸ ἐμπνεόμενον εἰς αὐτάς. Καὶ πάνυ εἰκότως, ὁ πεφωτισμένος ἱερεὺς εἶνε ὁ μόνος κατάλληλος νὰ ἐπιθέσῃ ἐπὶ τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἀνεξίτηλον τὴν σφραγίδα τῆς πίστεως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῆς ἀγάπης. Ἐνταῦθα, ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ, ὁ ἱερεὺς ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπαλείψῃ τὴν σφραγίδα τῆς κακίας τὴν κεχαραγμένην διὰ τῆς κακῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς χειρίστης ἀναστροφῆς. Ἐκεῖ ὁ μετὰ τῶν παιδῶν συγχρωτισμὸς του, εἶνε ἀγάπη καὶ τὰ παιδιὰ ἐν τῷ συγχρωτισμῷ τούτῳ λαμβάνουσι τὰ διδα-

σκόμμενα ἠθικὰ παραγγέλματα μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας καὶ χαρᾶς, μεθ' ἧς καὶ τὰ γλυκίσματα τῶν. Ἐνταῦθα, ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ, ἀνάγκη πρῶτον καὶ κυρίως νὰ θεωρηθῆ ὁ ἱερεὺς μόνον καὶ μόνον ὡς ἀπὸ Θεοῦ ἔχων τὴν ἀποστολὴν νὰ σώσῃ τοὺς νοσοῦντας ἀπὸ τῆς νόσου τῆς κακίας. Πρέπει δέ, ἵνα τὴν πεποιθήσιν ταύτην ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν θεραπευομένων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ του νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι κύριον σκοπὸν ἔχει τὸ ἠθικὸν τῶν διδασκομένων συμφέρον. Καὶ νὰ τὸ εἶπω καθαρά. Ἴνα ἐπιβληθῆ καὶ συγκλονίσῃ εἰς ἀφύπνισιν τὰς καθευδούσας ψυχὰς, ἅς ἀναλαμβάνει νὰ θεραπεύσῃ, πρέπει νὰ ἦνε καὶ νὰ θεωρηθῆ οὐχὶ ὡς εἰς τῶν πολλῶν καὶ κοινῶν διδασκάλῳ, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ Θεοῦ φθεγγόμενος. Ἐκαστος λόγος τοῦ ἱερέως Σωφρονιστηρίου πρέπει νὰ ἦνε λόγος διδάσκων, καὶ οἱ θεραπευόμενοι δέον εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ ἱερέως νὰ μὴ ἐννοῦν αὐτόν, ἢ μόνον ἰατρόν των καὶ νὰ ἀναμένωσι μόνον συμβουλὴν του.

Ἐὰν εἴσθε εἰς τὴν θέσιν μου, φίλτατοι ἀναγνώσται, θὰ ἀνεκηρύττετε μετὰ μείζονος ἐπιμονῆς, ὅτι ὁ ἱερεὺς τοῦ Σωφρονιστηρίου « Ἀβέρωφ » διδάσκων γράμματα, καλλιγραφίαν καὶ ἀριθμοὺς σημαίνει ἱερεὺς παραβαίνων τὸ καθῆκόν του, τὸ ὁποῖον τῷ ἐπιβάλλει ὁ Θεός, ἢ συνειδήσῃς του, καὶ ἡ πατρίς του.

Ἀνέρχομαι τὴν ἔδραν τῶν ὁμιλιῶν μου ἐν τῷ Σχολείῳ· ὅλοι μὲ ἐνατενίζουσι μὲ ἰλαρὸν πρόσωπον καὶ ἀναμένουσι τὴν καθηγητικὴν διδασκαλίαν μου, ἢ ὁποῖα οὐδέποτε τοὺς κουράζει, ποικιλλομένη πάντοτε διὰ παραδειγμάτων ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου εἰλημμένων ὁμιλιῶν ἐπὶ μίαν ὥραν, πολλάκις ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν, ὅταν ὑπάρχῃ διαθέσιμος χρόνος ἐκ τοῦ ὥρολογίου τοῦ Σωφρονιστηρίου. Μὲ ἀκούουσι μετὰ συντόνου προσοχῆς, τὸ δὲ παράδοξον, ἀλλὰ ψυχολογικῶς εὐλογον, ὅσον προχωρεῖ ἡ ὁμιλία μου ἐπὶ τοσοῦτον προσεκτικώτεροι καὶ μᾶλλον εὐχαριστημένοι φαίνονται. Τὸ ψυχολογικῶς εὐλογον φαινόμενον τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς μικρὸν κατὰ μικρὸν αὐξούσης προσοχῆς των κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν διὰ τῶν λόγων μου ἀφύπνισιν τῆς ψυχῆς των. Καὶ τελειῶν τὴν ὁμιλίαν μου καὶ τοὺς ἀφήνω εὐχαριστημένους καὶ φεύγω κατευχαριστημένος.

Ἄνερχομαι τὴν αὐτὴν ἔδραν τὴν ἐπομένην. Μὲ περιμένουν μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον. Τοὺς δηλῶ, ὅτι θὰ διδάξω κατ' ἀνάγκην ἀριθμητικὴν. Εἰς τὰ πρόσωπα πάντων παρατηρῶ δυσφορίαν, ἀθυμίαν. Δὲν περιμένουν παρ' ἐμοῦ ἀριθμητικὴν. Περιμένουν μιὰ καλὴ κουβέντα ἀπὸ ἐκείνας ποῦ ἀναπαύουν τὴν ψυχὴν των. Τοὺς βλέπω νὰ λέγουν μέσα εἰς τὸ πνεῦμά των. «Τί κοινὸν ἔχει ἡ ἀριθμητικὴ μὲ τὸν πάτερ Τιμόθεον;» Καὶ ἔχουσι δίκαιον καὶ τὸ καταλαμβάνω καὶ διδάσκω ἀριθμητικὴν, καθ' ἣν ἔχω ὑποχρέωσιν, ἄλλου μὴ ὑπάρχοντος νὰ ἔχη τὴν μὴ προσήκουσαν εἰς ἐμὲ ὑποχρέωσιν ταύτην, καὶ τελευταῖον κλέπτω ἀπὸ τὸν χρόνον τῆς ἀριθμητικῆς διὰ τοῦ τρόπου τῆς μεταβάσεως εἰς τὰ ὅμοια τοὺς κάμνω μιὰ μικρὰ κουβέντα περὶ τῶν ἀριθμῶν αἰφνης τοῦ Πυθαγόρου ἐν σχέσει πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ κόσμου καὶ τοὺς λέγω, ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἐζήτηε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ δὲν τὴν εὔρε, καὶ ὅτι ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου ὑπάρχει ἐν τῷ Χριστῷ. Ἄλλὰ ὑποφέρω, ἀλλὰ στενοχωροῦμαι. Τὸ λέγω, διότι εἰς τὰ σπουδαῖα ἡ ἀπόκρυψις καὶ τοῦ ἐλαχίστου βεβαιότατα εἶνε μέγιστον ἀμάρτημα. Πρόκειται περὶ ψυχῶν καὶ τὸ ζήτημα δι' ἐμὲ εἶναι σπουδαιότατον. Πλημμέλεια εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ψυχῶν οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη ἐπιτρέπεται, ἐπάγεται ζημίαν καὶ ἡ ζημία εἶνε ἀδικαιολόγητος. Φρονῶ, ὅτι ὁ τὸ Διάταγμα τοῦ Σωφρονιστηρίου «Ἀθέρωφ» ἐκπονήσας διαπρεπῆς νομομαθῆς παρέχων τὸ δικαίωμα καὶ ὑποδεικνύων τὸ καθῆκον εἰς τὴν ἐπιτηρητικὴν ἐπιτροπὴν νὰ προτείνῃ τὸν διορισμὸν βοηθοῦ διδασκάλου τοῦ Ἱερέως πρωτίστως ἐννοεῖ διδάσκαλον γραμμάτων καὶ ἀριθμῶν.

Ἡ κατηχητικὴ διδασκαλία ἡ τακτικὴ προπαρασκευάζει, ὡς εἶπομεν, τοὺς ἐν συγχύσει φρενῶν τὸ πρῶτον εἰσερχομένους εἰς συναισθησιν τῆς ἰδίας καταστάσεως, εἰς ταύτην δὲ ἡ ἰδιαίτερα συμβουλευτικὴ ἐξομολόγησις ἦτοι ἡ ἰδιαίτερα κατήχησις, καθ' ἣν ὁ ἱερεὺς δύναται πῶς ἀσφαλέστερον νὰ διαγνώσῃ τὸ εἶδος τῆς νόσου τοῦ ὑπὸ τὴν σωφρονιστικὴν θεραπείαν διατελοῦντος. Μετὰ τοῦτο ἄρχεται ἡ εἰς τὰ διάφορα στάδια τῆς ἠθικῆς ἐπανορθώσεως προαγωγή,

ὡς αὐτὴν ἐν τῇ διατυπώσει τῆς περὶ Σωφρονιστηρίων γνώμης ἡμῶν ἀνωτέρω ὑπεδείχσαμεν. (Σελ. 63—70).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

§ 1. Οἱ ἠθικοὶ καρποί. — Τίνες οἱ κριταί.

Τοὺς ἠθικοὺς καρποὺς ἐνὸς τοιοῦτου ἔργου κυρίως δεόν νὰ ἐκτιμήσῃ ἡ κοινωνία, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξέρχονται οἱ τὴν σωφρονιστικὴν θεραπείαν ὑποστάντες. Ἡ κοινωνία, καὶ μάλιστα οἱ τὰ πρῶτα ἐν αὐτῇ φέροντες λόγῳ πνευματικῆς ἀναπτύξεως, δεόν νὰ κρίνωσιν ἐπὶ παντὸς ἔργου καὶ νὰ ἐπαινῶσι τὰ ἐπαίνου ἄξια, νὰ ψέγῃσι δὲ τὰ κακῶς γινόμενα καὶ ἐν τούτῳ ψεκτέα. Ἄλλὰ τίς ὁ προσέχων; Τίς ὁ περὶ τοιούτων ἐνδιαφερόμενος; Τίνα περὶ τῶν ἄλλων μέλει; Ποῖος θορυβεῖται καὶ ἀσχάλλει, ἐὰν εἰς πρῶην ἐγκληματίας κακουγότερος καὶ ἐπικινδυνότερος ἐξέρχεται ἐκ τῶν διαφθειρουσῶν φυλακῶν; Τίς ἐνοχλεῖται νὰ προσέξῃ, ἐὰν εἰς νεαρὸς ἐγκληματίας ἐν τῷ Ἀβερωφείῳ διατελέσας σῶφρων ἀληθῶς ἐγένετο; Τίς τὴν σωφροσύνην ἐκτιμᾷ; τίς τὴν ἀρετὴν γεραίρει; τίς ἐπὶ τῇ τοῦ ἄλλου εὐδαιμονίᾳ χαίρει;

Δυστυχῶς δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν τὸ ἠθικὸν αἰσθητήριον μάλιστα τῶν ἀθρήσκων γραμματισμένων καὶ τῶν πλουσίων τοσαύτην ἐκ τῆς ἀθρησκείας καὶ τῆς ἐπικρατοῦσης ἀδικίας ὑπέστη χαλάρωσιν, ἂν μὴ ἀλλοίωσιν, ὥστε ἡ εἰς τὰ σπουδαῖα προσοχὴ καὶ ἐκτίμησις εἶνε προσοχὴ καὶ ἐκτίμησις ἀναισθησίας.

§ 2. Τίνες οἱ ἐν ἀωφροσύνῃ εἰς τὴν κοινωνίαν ἀποδοθέντες.

Εἰδικῶς καὶ διὰ μακρῶν περὶ ἠθικῶν καρπῶν τοῦ «Ἀβερωφείου» Σωφρονιστηρίου βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ πραγματευθῇ μόλις μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας αὐτοῦ. Ὑπέδειξα ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ, ὅτι ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς συ-

στάσεως καὶ λειτουργίας παντός ἔργου οὕτω καὶ ἐν τῇ τοῦ « Ἀβερωφείου » Σωφρονιστηρίου δὲν ἦτο δυνατόν παρά νά συμβῶσιν ἀταξία καὶ νά ἀναφανῶσι σωφρονιστικαὶ ἀτέλειαι, διότι δὲν εἶνε εὐκόλον νά δημιουργηθῶσιν ἐν βραχεῖ χρόνῳ **σωφρονιστικαὶ εἰδικότητες** εἰς ἓν ἔθνος, ἐν τῷ ὁποίῳ σχολεῖα κοινωνικοῦ σωφρονισμοῦ δὲν ὑπάρχουσιν ἐν ἐνεργείᾳ.

Καὶ δικαίως δύναται τις νά εἴπῃ, ὅτι εἰς τὴν ἀναγκαίαν καὶ φυσικὴν ταύτην ἀταξίαν καὶ τὴν ἀτέλειαν ἀνάλογος εἶνε καὶ ἡ τῶν ἠθικῶν καρπῶν ἀφορία. Καὶ ὅμως μεθ' ὅλα ταῦτα ἐν τῇ ἀτελείᾳ μας ἔχομεν κατὰ τὸ βραχὺ σχετικῶς διάστημα σωφρονιστικούς καρπούς ἐκπλήττοντας καὶ ἡμᾶς αὐτούς. Ἐβεβαιώθημεν δὲ δι' ἐνὸς ἐπὶ πλέον τεκμηρίου πραγματικοῦ, ὅτι ὁ Ἕλλην δὲν θέλει πολὺ μεγάλα πράγματα καὶ πολὺπλοκα συστήματα διὰ νά γείνη ἄνθρωπος. Θέλει **μυρωδιὰ ἀνθρωπιᾶς** καὶ ἀνθρωπίζεται. . . Καὶ ὅτι ὁ Ἕλλην ἐγκληματίας δὲν εἶνε ἐγκληματίας ἐν διαθέσει καὶ προαιρέσει, ἀλλὰ **πεπλανημένος**. Μόλις ἴδῃ φῶς, ἐχαιρέτισε τὴν πλάνην καὶ ἤλθεν εἰς τὴν ἀλήθειαν· ἐγκατέλιπε τὴν κακίαν καὶ παρεδόθη εἰς τὴν ἀρετὴν. Οὗτος ὁ λόγος, δι' ὃν ἔσχομεν θαυμάσιους καρπούς καὶ δῆ :

Εἰς τὰς Πάτρας τὸ « Ἀβερωφειον » Σωφρονιστήριον ἀπέδοτο ἐν σωφροσύνῃ δύο νέους· πρῶτον τὸν Σ. Δελεντᾶν, τοῦ ὁποίου ἡ ἠθικὴ συναίσθησις καὶ ἠθικὴ μεταβολὴ ἦτο καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτούς τοὺς πάντοτε θαρροῦντας παράδοξος.

Ἡ φυσικὴ ζωηρότης, ἡ ἀπαιδευσία, καὶ ἡ συναναστροφὴ ἡ διαφθείρουσα εἶχον προξενήσῃ εἰς τὸν ἀτυχῆ νέον τὸ νόσημα τοῦ ἐγωϊστικοῦ τύπου εἰς βαθμὸν φοβερὸν καὶ δυσθεράπευτον. Τὸ δυσκάθεκτον ἐν τῷ ἰσχυρισμῷ, τὸ ἀσυνάρτητον ἐν ταῖς ἀντιφάσεσιν, ἡ αὐτοπεποίθησις, ὅτι ἦτο **καλὸς καὶ φρόνιμος** παρά τὰς διαμαρτυρίας τῶν πράξεών του καὶ τῆς καθ' ὅλου ἀτασθάλου συμπεριφορᾶς του, ἡ πρὸς τὰ θρησκευτικὰ ἀπροσεξία του, **διότι αὐτὰ τὰ εἴξευρε** τὰ εἶχεν ἀκούσει καὶ εἰς τὰς φυλακὰς Συγγροῦ (!), συνεχίνου ἐἰς οἶκτον, ἀλλ' ἐγέννων καὶ τὴν δυσφορίαν εἰς πάντας τοὺς ἔχοντας τὸ καθήκον νά φροντίσωσι περὶ τῆς θεραπείας του. Ἐπὶ τρεῖς καὶ ἡμισυ

μῆνας ἦτο ἀσύλληπτος εἰς τὸ δίκτυ τῆς σωφροσύνης. Ἐφαίνετο χλευάζων ἡμᾶς ἐν τῇ προσπαθείᾳ μας νὰ τὸν ζωγράψωμεν. Ἐφαίνετο ἐντρυφῶν ἐν τῷ ἐξευτελισμῷ τῆς ἀλλεπαλλήλου παρά τῆς διευθύνσεως τιμωρίας καὶ ἐνόμιζέ τις, ὅτι ἐν τούτῳ εὕρισκεν εὐχαρίστησιν ὡσεὶ ἡ νόσος ἐν τούτῳ εὕρισκε τὴν τροφήν της.

Τί συνέβη εἰς τὴν ψυχὴν του; καὶ ὁ πρῶην ἀτίθασος ἐγένετο ἡμερώτατος, ὁ πρῶην ἀπειθέστατος εὐπειθέστατος, ὁ εἰς τὴν ἀντιφατικὴν ἀντιλογίαν μοναδικὸς τυφλὸς ὑπήκοος, ὁ ἄφρων σώφρων, ὁ ψευδόμενος ἀληθεύων, ὁ εἰς τὴν θρησκευτικὴν ὁμιλίαν ἀπροσεκτῶν καὶ ἐν δυσφορίᾳ κατὰ ταύτην διατελῶν μετὰ ἀδιαπτώτου προσοχῆς προσέχων καὶ συγκινούμενος(!) καὶ . . . δακρῶν; Πῶς ἐγένετο; καὶ ἐκεῖνος, καθ' οὗ ἠγανακτημένη ἦτο ὀλόκληρος ἡ ὑπερησία κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πρὸ τῆς ἐξόδου του μῆνας ἐνέβαλεν εἰς πάντας τὴν ἐκπληξιν διὰ τὴν παραδειγματικὴν εὐπειθειάν του!! Ἴδου ἡ λύσις τοῦ σωφρονιστικοῦ προβλήματος. Καὶ ἠγαπήθη ὁ τὴν ἀποσιροφὴν ἐμποιῶν εἰς πάντα ὀρῶντα τὴν συμπεριφορὰν του, καὶ ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ διήγειρε τὴν ἐπιθυμίαν εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν εὐεργεσίαν.

Τοιοῦτον ἀπέδομεν αὐτὸν εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν Πατρῶν, ἀγάπης καὶ τιμῆς ἄξιον ὡς νέον καὶ πολίτην. Τὰ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδράσαντα καὶ τὴν συγκίνησιν καὶ τὴν μεταβολὴν ἐπενεγκόντα εἶνε γνωστὰ εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν ἐκ τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου. Δι' ὃ δὲν ὑπολείπεται εἰς ἡμᾶς ἢ νὰ ἐρωτήσωμεν.

Ἀπέδομεν ἡμεῖς ἐν σωφρονιστικῇ ἀναρρώσει, τὸν μὴ κακόν, τὸν μὴ ἐγκληματίαν φύσει καὶ διαθέσει Σ. Δελεντᾶν, ἀλλὰ ἐλλείψει θρησκευτικῆς ἀγωγῆς, αὐστηρᾶς ἐπιβλέψεως, ἀγάθης ἀναστροφῆς, ἐλλείψει ἠθικῆς παιδεύσεως ἀποπλανηθέντα εἰς τὸ ἐνασμενίζειν ἐν τῷ κακῷ, ἀπέδομεν ἡμεῖς αὐτὸν ἐν ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ, τίνες τὸν παρέλαβον, ἵνα ἡ ἀνάρρωσις καταστῇ ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἀρετῆς πλήρης ὑγίεια; Παρέλαβεν αὐτὸν κοινωνικὸν περιβάλλον ἐξασκοῦν γόητρον ἠθικῆς ἐπιβολῆς; Παρέλαβεν αὐτὸν Ἐκκλησία ἀναζωπυροῦσα τὸ θρησκευτικὸν του συναίσθημα καὶ ἐξαγνίζουσα ἐκ τῶν παραπτωμάτων, ἦτοι Ἐκκλησία θεραπεύουσα; Παρέλαβεν αὐτὸν

κοινωνική τάξις, κοινωνική χρηστότης διεγείρουσα ἐν αὐτῷ τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀμιλλαν καὶ τὴν φιλοτιμίαν; Παρέλαβεν αὐτὸν Δικαιοσύνη πολιτικὴ ἐξασφαλίζουσα τὴν τιμὴν του ὡς οἰκογενειάρχου, τὴν περιουσίαν του καὶ τὴν ἡσυχίαν του ὡς πολίτου; Καὶ ἂν μὴ ταῦτα παρέλαβον αὐτόν, τί παράδοξον, ἐὰν εὑρεθῆις ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐξ ἧς ἔπασχε μολυσματικῆς καὶ δυσθεραπεύτου νόσου πάθη ὑποτροπὴν καὶ ἐκπέσῃ εἰς τὴν προτέραν ἢ καὶ χειρῶν κατάστασιν; Ἡ χαρὰ ἡμῶν διὰ τὸν νέον αὐτὸν ὑπῆρξε μεγάλη καὶ πᾶς εἰς τὴν θέσιν ἡμῶν εὐρισκόμενος τοιαύτην θὰ ἔχαιρε χαράν, ἀλλὰ καὶ ἡ λύπη ἰσόβαθμος, διότι ἀναρρωνύοντα εἶδομεν αὐτὸν περιερχόμενον εἰς χεῖρας ἀστόργων πολυωνύμων ἀρμοδιῶν παρὰ τοῦ ἀτυχοῦς ἔθνους πλουτιζομένων, οἱ ὅποιοι οὐδὲ θὰ τὸν προσέξωσιν ἐν τῇ ἀναρρώσει του, ἀλλὰ, ἐὰν ἴδωσιν αὐτὸν μεταπεσόντα ἐξ αἰτίας των, (ὃ μὴ γένοιτο!), θὰ ἐξαγριωθῶσι καὶ θὰ ἀνακράξωσι: «πρῶην κατάδικος!!» Εἰς τὸ κάτεργον (!!!).

Μόνον εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ πεποιθότες ἐλπίζομεν νὰ ἐμμεῖνη ὁ νέος οὗτος σταθερὸς ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ νὰ ἀποβῆ χρηστὸς καὶ τίμιος πολίτης, ἐλπίζομεν, διότι ἐσχηματίσαμεν τελευταῖον τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἐν ἐπιγνώσει τινὶ ἠγάπησε τὴν χρηστότητα καὶ τὴν ἀρετὴν.

Ἄπέδομεν δεύτερον εἰς τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν ἐν συναισθήσει καὶ σωφρονιστικῇ ἀναρρώσει πραγματικῇ τὸν 20ετῆ νέον Ἄ. Βλαχοχρῆστον. Ἐζητήσαμεν νὰ τὸν συστήσωμεν ἐκεῖ εἰς ἱερέα νὰ διατελῆ ὑπὸ τὴν τῆς θρησκείας ἐπίδρασιν καὶ ἔμπνευσιν, ἀλλ' εὐρομεν; Καὶ μένομεν, ὡς εἰκὸς, μὲ τὸν φόβον μὴ μᾶς λησμονήσῃ μὴ παραβῆ τὰς ὑποσχέσεις του, ἅς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἔδωκεν. Ἐνδεχόμενον νὰ κλονισθῆ, τίς ὁ στηρίζων; Πιθανὸν νὰ πέσῃ, τίς ὁ ἀνορθώσων; Νέος σφριγῶν καὶ μεθύων καὶ ἐν τῇ ἐλαχίστῃ ἀφορμῇ δυνάμενος νὰ ἐξαφθῆ καὶ νὰ συγχυσθῆ καὶ νὰ σκοτισθῆ καὶ νὰ λησμονήσῃ: τίς ὁ διὰ τῆς ἠθικῆς ὑδροθεραπευτικῆς θεραπέυσων αὐτὸν καὶ ἐν νηφαλιότητι διατηρήσων; . . .

Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ.

Ἄπέδομεν εἰς τὸ χωρίον Στρέφι τῆς Ἡλείας τὸν Γ. Δακουρᾶν

16ετη διακαῶς ἐπιθυμήσαντα νὰ ἀφοσιωθῆ, καθ' ἃ ἐβεβαίωσεω ἡμᾶς, εἰς τὸν Θεόν, νὰ γείνη κληρικός, νὰ σώσῃ τοὺς γονεῖς του ψυχικῶς καὶ εἰκοσιν ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τίποτε ἄλλο μὴ θέλοντα, διότι ἐννόησεν, ὅτι «ἐδῶ ἐγεννήθηκε καὶ ἐγεινευ ἄλλος ἀνθρώπος». Εἰς τὸ παιδί αὐτὸ δὲν εὔρομεν οὐδεμίαν δυσκολίαν. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς του ἢ εὐπείθειά του, ἢ ἐν τῷ Ναῶ εὐλάβειά του, ἢ κατὰ τὰς ὁμιλίαις τὰς θρησκευτικὰς προσήλωσίς του καὶ ὄλη του ἢ συμπεριφορὰ ἦτο εἰς ἄκρον παραδειγματική, ἀλλὰ δὲν ἠλπίζομέν ποτε νὰ καταληφθῆ ἐνώπιον ἡμῶν ὑπὸ λυγμῶν κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς του καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ Σωφρονιστηρίου, διότι ἐν αὐτῷ «ἤσθάνθηκεν ὅτι ἐγεννήθη! !»

Σημειωτέον δέ, ὅτι εἶνε μονογενὴς υἱὸς εὐπόρου πατρός, ἵνα μή τις ὑποθέσῃ, ὅτι ἢ ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ εὐημερία ἦτο ἢ αἰτία τῆς ἐπιθυμίας του ταύτης. Ἡ ἐπιθυμία του ἦτο καθαρῶς πνευματικὴ καὶ ἐν τούτῳ ἔχει μεγίστην ἀξίαν.

Ἐν χωρίῳ δὲ εὐρισκόμενος ὁ ἀναγεννηθεὶς, εὐτυχῶς δὲν διατρέχει οὐδένα κίνδυνον νὰ ἀλλοιωθῆ εἰς τοὺς πόθους του, οὓς ἐνταῦθα ἤσθάνθη καὶ ἐξεδήλωσε. Καθ' ἃ δὲ συμπεραίνω ἐξ ἐπιστολῆς του, εἶνε μὲν σύμφωνος πρὸς τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ συμβουλήν μου νὰ μένῃ παρὰ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ καὶ νὰ γείνη ἐν τῷ μέλλοντι παράδειγμα χρηστοῦ καὶ τιμίου οἰκογενειάρχου ὠφελῶν ἐν τούτῳ τὴν κοινωνίαν, ἐν ἣ ζῆ, καὶ τὴν πατρίδα μας, ἀλλὰ ἐννοεῖ νὰ ζήσῃ ζητῶν πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. «Ἡ ἐργασία μου (λέγει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του) πάη ἐμπρός· καταπολεμὸ τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ μὲ τὸ ὄπλον τῆς χάριτος». Καὶ μοὶ ἀπαριθμεῖ τὰ θρησκευτικὰ βιβλία, τὰ ὅποια ἔχει πρὸς μελέτην καὶ μοὶ ζητεῖ νὰ τῷ στείλῳ ἐντεῦθεν ἄλλα. Αὐτοκαλεῖται δὲ «ὁ υἱὸς σας ὁ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ γεννηθεὶς . . .»

Ἀπέδομεν γραμματοδιδάσκαλον εἰς τὸ Ἀλβανόφωνον χωρίον τῆς Κορίνθου Ἐυλοκέριζα τὸν πρῶτον ἀγράμματον 20ετη X. Κακούρη, γραμματοδιδάσκαλον δὲ θεολογοῦντα καὶ ἠθικολογοῦντα καὶ διεγείροντα τὴν ἐκπληξιν τῶν συγχωρίων του, καθ' ἃς ἐλάβο-

μεν ἀξιόπιστους πληροφορίας. Διότι παρίστανται ἐνώπιον ἀλλοκότου θεάματος. Ὁ πρῶν ἀπαίδευτος καὶ ἐπὶ παληκαρισμῶ ἐπαίρομενος καὶ διὰ παληκαρισμὸν ἐγκληματήσας ἡμερώτατος ἐν πᾶσι δείκνυται, σωφρονέστατος δὲ καὶ εἰς τὴν μελέτην θρησκευτικῶν βιβλίων ἀπὸ καρδιᾶς παραδεδομένος. Οὗτος εἶνε ὁ ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ ἐπὶ κόρρης ὑπὸ μικροτέρου του καὶ ἀσυγκρίτως ἀδυνατοτέρου του ἰσχυρῶς ῥαπισθεὶς καὶ ὑπομείνας χωρὶς τὸ παράπαν νὰ ταραχθῆ. Ἠκολούθησε τὴν ἐντολὴν «τῷ τύπτοντί σε τὴν σιαγόνα στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἑτέραν». Καὶ εἶνε ἀληθῶς θαυμαστόν, πῶς ὁ ὀργίλος ὦν καὶ διὰ τοῦτο ἐγκληματήσας ἔσχε τοιαύτην ὑπομονήν. Ὁ ὀργίλος ἐγένετο ἡμέρος, ὁ ἀπαίδευτος σοφὸς ἐν τῷ ἐννοεῖν τὸ συμφέρον του. Καὶ ἐσωφρονίσθη, ἵνα καὶ ἄλλους σωφρονίσῃ.

Ἀπέδομεν εἰς τὸ χωρίον, Βραχάτι τῆς Κορίνθου τὸν 19ετῆ πρῶν ἀγράμματον Χ. Κόρον τὸν ἐξ ἀπαιδευσίας μὴ δυνάμενον νὰ ὁμιλήσῃ, ἀπέδομεν δὲ αὐτὸν πεφωτισμένον καὶ σωφρονέστατον. Καὶ οὗτος κατὰ τοὺς τρεῖς ἐκ τῶν ὀκτῶ μηνῶν, οὓς διετέλεσεν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ, ἦτο ἀτίθασος καὶ δύσχρηστος, εἰς ὑπερβολὴν δὲ ἀνευλαβῆς καὶ βλάσφημος καὶ ἀπαισιότητά τινα καὶ εἰδέχθειαν ἐν στιγμαῖς παροξυσμοῦ εἶχεν. Αὐτοῦ τοῦ νέου ἡ ἠθικὴ μεταβολὴ καὶ ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ κατανόησις τοῦ ἐν τῇ πραχότητι καὶ σωφροσύνη συμφέροντός του, ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ εὐλάβεια, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν μάλιστα τοὺς τελευταίους 2 1/2 μῆνας πρὸ τῆς ἐξόδου του, ἦτο ἀπίστευτος, ἀλλὰ πραγματικὴ. Ἐχομεν ἐπιστολὴν του, ἐν ἣ ἀπερίτως καὶ μὲ χάριν ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τοὺς ἰδρύσαντας τὸ Σωφρονιστήριον, τὴν Μεγαλειοτάτην Βασίλισσαν καὶ τὸν Γεώργιον Ἀβέρωφ.

Ἀναφέρομεν τοὺς ὀλίγους τούτους τοὺς ἀληθῶς διακριθέντας ἐν τῷ σωφρονισμῷ, εἰς ὃν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ περιῆλθον, ἵνα ἐνοηθῶσι πάντες οἱ ἐν αὐτῷ διατελέσαντες ἐπὶ ἱκανὸν ὅπωςδήποτε χρόνον, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖται ἵνα ἐπιδράσῃ ἐπ' αὐτῶν ἡ ἠθικὴ τάξις, ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ διδασκαλία καὶ ἡ τακτικὴ τοῦ ναοῦ λειτουργία. Καὶ εἰ μὴ πάντες ἐν πλήρει φωτισμῷ καὶ σωφροσύνη, τὰ ὁποῖα, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν κατεδείχθη, εἶνε προϊόντα μακρᾶς

θεραπείας, πάντες ὁμως, ὡς ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐπληροφόρησαμεν, ἀπεδόθησαν εἰς τὴν κοινωνίαν ἐν συναισθήσει τῆς ἰδίας καταστάσεως καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ.

Μόνον οἱ εἰς μέγιστον νοσοῦντες βαθμὸν ὀλίγον δὲ χρόνον ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ διατελέσαντες, τοσοῦτον, ὅσος δὲν ἐπῆρκει, ἵνα ἐκ τῆς τῶν φρενῶν συγχύσεως συνέλθωσι καὶ ἑαυτοὺς ἐννοήσωσιν ὡς ἀνθρωπίνην προσωπικότητα προορισμὸν ἔχουσιν οὐράνιον τῶν δὲ κτηνῶν ἀποτόμως διαφέρουσιν, μόνον οὗτοι ἐξῆλθον ὡς εἰσῆλθον, βόμβον τινὰ περὶ τὰ ὄψα τῆς ψυχῆς των αἰσθανόμενοι ἐκ τῆς ἐπιμόνης, ἀδιαλείπτως, διατόρως καὶ ἐκκωφαντικῶς πληττούσης αὐτὰ φωνῆς τῆς περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς, θρησκείας καὶ σωφροσύνης, τάξεως καὶ εὐπειθείας. Ἄλλ' εἰμὶ βέβαιος, ὅτι ὁ βόμβος οὗτος ἔπαυσε παρενοχλῶν αὐτοὺς ἅμα τῇ ἐξόδῳ των ἐκ τοῦ Σωφρονιστηρίου καὶ μάλιστα ἅμα τῇ ἀναστροφῇ των μετὰ τῶν ὁμοίων των. Ὁ λόγος τούτου εὐνόητος. Διὰ τοῦτο ἔχομεν καὶ τὰς ἐπιστροφὰς μας. Δηλονότι, ὅσοι ἐξῆλθον, ὡς εἰσῆλθον, ἐπανῆλθον, δι' ὃν λόγον καὶ πρότερον εἶχον εἰσαχθῆ εἰς τὰς φυλακὰς. Ἐχομεν ἰδίχ' ἓνα ἐπανελθόντα, τὸν ὁποῖον κατὰ τὸ διάστημα εἴκοσιν ὀκτῶ ἡμερῶν, καθ' ἃς ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ τὸ πρῶτον διετέλεσε, τόσον δὲν μᾶς ἐνόει ἐκ τῆς ζωηρότητος τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τόσον ἀπώθει τὸ ἄγκυστρόν μας ἢ μᾶλλον οὐδὲ τὸ ἐπλησιάζει καθ' ὅλου, ὥστε ἀπηλιπισμένους ἀφῆκεν ἡμᾶς καὶ τῆς ἀπελιπισίας μας τὴν φωνὴν ἐρρήξαμεν ἐν . . . τῷ βιβλίῳ τῆς ἠθικῆς ποιότητος, ὃ κρατοῦμεν. Καὶ εἶχομεν δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀτυχῆς νέος δὲν εἶχεν ἄδικον, οὐδεὶς πταιεῖ. Πταίου μόνον αἱ εἴκοσιν ὀκτῶ ἡμέραι, αἱ ἀνεπαρκέσταται πρὸς τὴν θεραπείαν του. Εὐτυχῶς δι' αὐτὸν αἱ εἴκοσιν ὀκτῶ ἡμέραι ηὔξηθησαν εἰς δέκα μῆνας καὶ ἰδοὺ ἐν ταῖς χερσίν ἡμῶν ἐπανελθὼν καί, καθ' ἃ κολακευόμεθα νὰ πιστεύωμεν, εἰς τὸ τῆς σωφροσύνης ἄγκυστρον ἀρξάμενος νὰ πλησιάζῃ νὰ συλληφθῇ.

§ 3. Οἱ ἀποδοθησόμενοι.

Εἶπομεν, ὅτι ἀπέδομεν, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἐλάχιστον ἀπέναντι τοῦ «ἔχομεν νὰ ἀποδώσωμεν» εἰς τὴν κοινωνίαν τοὺς πλείστους, ἐξ

δσων ὑπὸ τὴν σωφρονιστικὴν ἡμῶν ἐπίδρασιν ἔχομεν, σωφρονου-
 τας καὶ χρηστούς. Καθ' ὃν χρόνον τὰς γραμμὰς ταύτας χαράσσο-
 μεν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ περὶ τοὺς ἑκατὸν τριάκοντα
 νέοι. Μόνον περὶ τοὺς δέκα φαίνονται μὴπω συναισθανθέντες καὶ
 ἐν φρενῶν συγχύσει ὄντες. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες σωφρόνως καὶ εὐ-
 πειθῶς διάγουσιν. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ φιλόπονοι καὶ πρόθυμοι, ἐν τῷ
 Σχολείῳ ἀπαραμίλλως εὐτακτοὶ καὶ ἐπιμελεῖς, ἐν τῷ ναῶ κατὰ
 τὰς προσευχὰς μετ' ἀξιοζηλεύτου εὐλαθείας καὶ κατανύξεως. Εἰ-
 μεθα ἔχθροὶ τοῦ συστήματος τῶν φανταστικῶν μεγεθύνσεων ἐπὶ
 τῶν συμβαινόντων καὶ διὰ τοῦτο πάντοτε ἐπιθυμοῦμεν νὰ λέγω-
 μεν ὀλιγώτερα τῶν πραγματικῶν. Τὴν πληροφορίαν ταύτην δι-
 δομεν, ἵνα σώσωμεν ἀπὸ τοῦ κινδύνου τῆς ὀργίλου ἐξάψεως καὶ
 τῆς θυελλώδους ταραχῆς τοὺς δυσπίστους καὶ εὐεξάπτους εἰς τὰ
 ξένα καὶ παράδοξα ἀκούσματα, σωθῶμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἀπὸ ἐν-
 δεχομένων μομφῶν, ὧν οὐκ ἐσμὲν ἄξιοι. Λέγομεν λοιπὸν ἐν σχέ-
 σει πρὸς τὴν τῶν νέων τούτων εὐπειθειαν καὶ εὐταξίαν, ὅτι, ἐὰν
 οἱ διευθυνταὶ τῶν ἐκπαιδευτηρίων παρίσταντο εἰς τὴν ἐν τῷ σχο-
 λείῳ διδασκαλίαν καὶ ἀντελαμβάνοντο τῆς ἀδιαπτώτου προσο-
 χῆς καὶ τῆς κοσμιότητος καὶ εὐσχημοσύνης, μεθ' ἧς οἱ νέοι τοῦ
 « Ἀβερωφείου » ἀκροῶνται, ἐὰν ἀντελαμβάνοντο τοῦ τρόπου, μεθ' οὗ
 ἴστανται καὶ ψάλλοντες προσεύχονται ἐν τῷ ναῶ, ἐὰν τὴν εὐ-
 σχημοσύνην, μεθ' ἧς ἀναστρέφονται, ἐργάζονται καὶ περιπατοῦσιν
 ἔβλεπον, εἰμὶ βεβαιότατος, ὅτι ἤθελον ἀναφωνῆσαι « Ἴδου ὑπό-
 δεῖγμα διὰ τὰ ἐκπαιδευτήριά μας ».

Ἄνωτέρω, τὸν γενικὸν τῆς ἀναμορφωτικῆς καὶ σωφρονιστικῆς
 ἐργασίας χαρακτηρισμὸν ποιούμενοι, διὰ σαφῶν ἐπληροφορήσαμεν
 ὑπαινιγμῶν, ὅτι πολλοὺς ἔχομεν τοὺς ἐκπλήττοντας καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς
 διὰ τῆς ἠθικῆς ἀλλοιώσεως, ἣν παρουσιάζουσιν ἐν διαστήματι ἕξ
 ὀκτὼ ἢ δέκα μηνῶν, καὶ ἐνταῦθα λέγομεν, εἰδικῶς περὶ τῶν ἠθι-
 κῶν τοῦ Σωφρονιστηρίου καρπῶν προκειμένου, ὅτι ἔχομεν ὑπὸ θε-
 ραπείαν βαρυποίνους νέους, οἱ ὅποιοι ἐν σχέσει πρὸς τὴν εἰς τὸ
 πρότερον ἠθικὴν των κατάστασιν καὶ τὴν καθ' ὅλου συμπεριφορὰν
 αὐτῶν κατέστησαν ἀγνώριστοι. Ἐν αὐτοῖς λαμβάνει τις γινῶσιν ἐν

τῆ πραγματικότητι τοῦ τρόπου τῆς ἀποβολῆς τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀποθέσεως τῶν ὄπλων τοῦ σκότους καὶ τῆς ἐνδύσεως τῶν ὄπλων τοῦ φωτός ἀληθῶς καὶ οὐχὶ καθ' ὑπόκρισιν· (τὸ καθ' ὑπόκρισιν δὲν λαμβάνει χώραν εὐκόλως παρ' ἡμῖν χωρὶς νὰ ὑποστῇ δριμὺν τὸν ἔλεγχον).

Ἠγάπησαν τὴν ἀγνότητα, τὴν σωφροσύνην, τὴν ἀρετὴν, ἐταπεινώθησαν οἱ πρῶην ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἐγκληματικὴν ὀργὴν κυριεύουσιν ἔχοντες, ἐφωτίσθησαν οἱ πρῶην ἐσκοτισμένοι, πρὸς τὸ ἀγαθὸν διαφλέγονται οἱ ἐν τῷ κακῷ πρότερον τρυφῶντες καὶ ἐνασμενίζοντες, πρὸς τὰ οὐράνια καὶ τὰ αἰώνια ἀναπτεροῦνται μονίμως, οἱ εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὴν σῆψιν πρότερον κατακείμενοι. Ἐχομεν τὴν ἱστορίαν τῆς βαθμιαίας ἐνὸς ἐκάστου μεταβολῆς· οὐδὲν ψυχολογικῶς θαυμαστότερον καὶ συγκινητικώτερον τῶν ἱστοριῶν τούτων. Ἐὰν ὁ Θεὸς θελήσῃ, θὰ ἀνακοινώσωμεν ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τὸ δημόσιον διὰ βιβλίου τὰς ἐπὶ τῶν ἱστοριῶν τούτων ψυχολογικὰς κρίσεις μας. Ὁ σκοπὸς ἡμῶν ἔσται ἡ ὑποστήριξις τῆς γνώμης, ἣν ἀμετάβλητον ἔχομεν «ὅτι οὐδεὶς ἠθικῶς νοσῶν ἀθεράπευτος, ἐὰν τὰ μέσα τῆς θεραπείας ἐπαρκῆ ὑπάρχωσιν.» Ἀγνώριστοι εἶνε εἰς ἡμᾶς οἱ τὸν παλαιὸν ἀποθέμενοι ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀγνώριστοι ἔσονται πρὸ πάντων εἰς τοὺς οἰκειοὺς καὶ φίλους καὶ εἰς τὴν κοινω- νίαν, εἰς ἣν ἀποδοθήσονται θάττον ἢ βράδιον ἕκαστος.

§ 4. Οἱ ἐν τῷ ἀπωτέρῳ μέλλοντι καρποὶ τοῦ «Ἀβερωφείου».

Ἐχομεν νὰ ἀποδώσωμεν τοιοῦτους καρποὺς χρηστότητος καὶ σωφροσύνης ἡμεῖς οἱ ἐργασθέντες κατὰ τὸ ἔτος τῆς συστάσεως τοῦ Σωφρονιστηρίου, τί δὲ θὰ ἔχωσιν οἱ ἐν τῷ μέλλοντι ἐργασθησόμενοι; Ἀσυγκρίτως τελειότερα καὶ θαυμαστότερα. Διότι, καθ' ἃ διὰ μακρῶν ἐν τοῖς εἰρημένοισι κατεδείξαμεν, ἵνα λειτουργήσῃ ἐν Σωφρονιστήριον συμφώνως πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, ἀνάγκη πάντες οἱ ἐν αὐτῷ ὑπάλληλοι ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου μέχρι τοῦ κατωτάτου νὰ ἔχωσι τὴν εἰδικότητα τοῦ σωφρονιστικῶς φέρεσθαι καὶ σωφρονίζειν ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ κύκλῳ τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, καθ' ἣν

εις σχέσιν πρὸς τοὺς θεραπευομένους ἔρχεται. Τούτου ὄντος ἀναντιρρήτου, ἀπεδείξαμεν ἐπίσης, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ἡ διοικοῦσα τὸ Σωφρονιστήριον Ἐφορεία νὰ ἔχη τὸ προφητικὸν χάρισμα νὰ διαγινώσκη τὰς ψευδεῖς χατηρικὰς συστάσεις ὑπαλλήλων σωφρονισμοῦ δεομένων, οὐδὲ τὴν δύναμιν νὰ καταβιβάσῃ ἀπὸ οὐρανοῦ σωφρονιστικὰς *εἰδικότητας*, καὶ ἐδηλώσαμεν ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς τὸ γνήσιον εἰς μικρὸν περιωρίσαν τὴν ἐπιδρομὴν σωφρονιστικῶν ἀνειδικοτήτων ἐν τῷ «Ἀβερωφείῳ», ἐπήνεγκεν ἐμμέσως τοὺς ἠθικοὺς καρπούς. περὶ ὧν ἐπληροφορήσαμεν. Ποία δὲ τελειότης σωφρονιστικῆς ἐργασίας δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἐν τῷ μέλλοντι, ἐὰν κατόπιν δοκιμῆς αὐστηρᾶς κρατοῦνται ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ ὡς ὑπάλληλοι *μόνον* οἱ ἔχοντες προσόντα χρηστότητος καὶ σωφροσύνης, σοβαρότητος καὶ σεμνοπρεπείας, αὐστηρότητος καὶ φιλοπονίας, ἦτοι *μόνον* οἱ ἔχοντες προσόντα τοῦ σωφρονίζειν ἄλλους καὶ μὴ αὐτοὶ σωφρονισμοῦ δεόμενοι; Ἡ σπουδαιότης τοῦ ζητήματος ἀναγκάζει νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς ὅ,τι πολλαχοῦ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὑπεδείξαμεν. «*Τὸ πᾶν εἰς ἐν Σωφρονιστήριον οἱ ὑπάλληλοι ὡς ἐχαρακτηρίσαμεν αὐτοὺς ὄντες*». Δὲν ἀρκεῖ δὲ μόνον ὁ διευθυντής, δὲν ἀρκεῖ μόνον ὁ ἱερεὺς, δὲν ἀρκοῦσι δύο ἢ καὶ τρεῖς, *πρέπει πάντες*. Τὸ «Ἀβερῶφειον» ἠυμοίρησε χρηστῆς διευθύνσεως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρῶην διευθυντοῦ καὶ εὐτυχεῖ νὰ ἔχη δικαίαν καὶ πεπειραμένην διεύθυνσιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νῦν διευθυντοῦ. Ἄλλ' ὄλα μάταια, ἐὰν καὶ εἰς ὑπάλληλος δὲν εἶνε ἄξιος τῆς ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ θέσεώς του. *Γνώτωσαν οἱ ἀρμόδιοι*, ὅτι τὸ «ὄλα μάταια ἐὰν καὶ εἰς δὲν εἶνε ἄξιος» δὲν τὸ λέγω, ἵνα τὸ εἶπω, οὐδὲ τυχαίως καὶ ἀνεξετάστως, ἀλλὰ κατόπιν συντόνου προσοχῆς εἰς τὰ πράγματα καὶ κατόπιν ὠρισμένων ἱστορικῶν γεγονότων,

Ἡ τελειοτέρα ἐν τῷ «Ἀβερωφείῳ» σωφρονιστικῆ ἐργασία θὰ καταστῇ δυνατὴ, ὅταν αἱ προσπάθειαι τῆς διοικούσης Ἐφορείας καὶ τοῦ Διευθυντοῦ στεφθῶσιν ὑπὸ ἐπιτυχίας καὶ κατορθωθῇ ἡ ἀκμαία λειτουργία πάντων τῶν ἐργοστασιῶν, ὅτε πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ νέοι θὰ ἔχωσιν ἐργασίαν σωματικὴν. Ἀπεδείξαμεν ἐν τῷ

ιδίῳ περὶ ἐργασίας κεφαλαίῳ (Σελ. 89), ὅτι Σωφρονιστήριον ἐν ᾧ πάντες οἱ σωφρονιζόμενοι δὲν ἐργάζονται σωματικῶς, δὲν δυνα-
ται νὰ ᾔνε τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἄξιον.

Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι οἱ νέοι οἱ ἐν τοῖς τεχνουργείοις ἐργαζό-
μενοι ἄλλην ζωὴν ἔχουσιν ἢ οἱ μὴ ἐργαζόμενοι· εἰς τούτους ἡ
νωθρότης καὶ ἡ νωχέλεια εἶνε ψηλαφητή, εἰς ἐκείνους τὸ εὐσταλές
καὶ τὸ ἀνθηρὸν κατάδηλα. Ἡ τοῦ σώματος νωθρότης καὶ νωχέ-
λεια εἶνε καὶ τοῦ πνεύματος ὑπνηλότης, τὸ δὲ εὐσταλές καὶ ἀν-
θηρὸν τοῦ σώματος εἶνε καὶ τοῦ πνεύματος ζωηρότης καὶ διαύ-
γεια, ἐν οἷς ὁ σωφρονισμὸς ἀσφαλῶς ἐπιτυγχάνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

ΑΙ ΕΝ ΤΩΙ ΑΒΕΡΩΦΕΙΩΙ ΑΝΑΓΚΑΙ

§ 1. Φιλανθρωπία ἐν τῷ «Ἀβερωφείῳ».

α'. Τὸ νοσοκομεῖον.

Τὰ περὶ φιλανθρωπίας ἐν Σωφρονιστηρίοις ἐν ἰδίῳ Κεφαλαίῳ,
βεβαίως ἀποβλέπουσι καὶ εἰς τὸ περὶ οὗ πρόκειται Σωφρονιστήριον,
ὑπεσχόμεθα ὅμως ἐκεῖ (Σελ. 109) ὅτι εἰδικῶς θὰ κάμωμεν λόγον
περὶ τῆς ἐν τῷ «Ἀβερωφείῳ» φιλανθρωπίας. Τὸ εἰδικῶς πρέπει
νὰ ἐννοηθῇ συμπληρωματικῶς, διότι ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐννοοῦνται
καὶ τὰ Σωφρονιστήρια τὰ ἐν τῷ μέλλοντι τυχὸν ὀργανωθησόμενα
ὡς τὸ «Ἀβερῶφειον».

Συμπληροῦντες λοιπὸν λέγομεν, ὅτι πείνα, γυμνότης καὶ ἔλ-
λειψις θρησκευτικοῦ φωτισμοῦ δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ
«Ἀβέρωφ»· διότι τροφή, ἐνδυμασία καὶ διδασκαλία παρέχονται
ὑπὸ τοῦ κεντρικοῦ τοῦ Κράτους ταμείου, βραδύτερον δὲ εἰς τὰς
δαπάνας ταύτας θὰ ἀντιστοιχοῦσιν αἱ ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν σωφρο-
νιζομένων νέων πρόσοδοι, ὅτε θὰ ᾔνε καὶ ἡ ἀκμαία τοῦ Σωφρο-
στηρίου λειτουργία.

Μόνοι ἀνάγκαι, ὧν ἡ πλήρωσις παρὰ φιλανθρώπων καθίσταται εὐεργετικωτάτη κατ' ἀμφοτέρα (Κεφ. Η' Σελ. 97, 98) παρουσιάζονται ἐν τῷ νοσοκομείῳ καὶ κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀπόρων.

Ἐν τῷ νοσοκομείῳ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη φροντίδος περὶ νοσοκόμων καὶ ἱατροῦ ἐκ μέρους φιλανθρώπων, οὔτε ἀνάγκη φαρμάκων. Ταῦτα παρέχει τὸ ταμεῖον τοῦ Κράτους καὶ περὶ ἱατροῦ καὶ νοσοκόμων φροντίζει ἡ Ἐφορεία, μισθώνει δὲ τούτους ἡ Κυβέρνησις. Ἐὰν ἄρα ὁ ἱατρὸς ἢ οἱ νοσοκόμοι δὲν ἐπιτελῶσι τὸ καθήκον αὐτῶν ἐν εὐσυνειδησίᾳ καὶ αὐταπαρνήσει, ὡς ἐν τῷ οικείῳ περὶ νοσοκομείου ἐν Σωφρονιστηρίοις Κεφαλαίῳ ὑπεδείξαμεν (Σελ. 93), οὐδὲν δύνανται νὰ ὠφελήσωσιν οἱ ἐξωτερικοὶ φιλόανθρωποι μὴ δυνάμενοι νὰ περιλάβωσιν ἐν τῇ εὐεργετικῇ των δικαιοδοσίᾳ τὴν ποιότητα τοῦ ἱατροῦ καὶ τῶν νοσοκόμων· ἀφ' οὗ καὶ εἰς τὸν διευθυντὴν καὶ τὸν ἱερέα τοῦ καταστήματος καθίσταται ἀδύνατος ἡ σωτηρία βαρέως νοσοῦντος νέου, ἐὰν τυχὸν ὁ τεταγμένος νὰ ἐπιμεληθῇ αὐτοῦ νοσοκόμος εἶνε μοναδικὴ ἀνειδικότης ἢ σκληροκαρδία νοσοκόμου. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδεὶς πταίει, οὔτε αὐτὸς ὁ τὸν νοσοκόμον ἐπαγγελλόμενος. Διότι, τί πταίει ὁ ἀθῶος !! Πταίει τὸ χαρτί ποῦ ἐπῆρεν ἀπὸ ἱατροὺς νοσοκομείων, ἐν οἷς ὑπῆρέτησε, καὶ τὸ ὅποῖον τὸν διακηρύττει μοναδικὴν νοσοκόμου πεπειραμένου ειδικότητα. Πταίουσι αἱ χατηρικοὶ συστάσεις αἱ ἐπὶ τοῦ χαρτίου δικολαβικῶς στηριζόμεναι καὶ τὴν διοικοῦσαν Ἐφορείαν παραπείθουσαι μὴ ἔχουσαν, ὡς εἶπομεν, τὸ προφητικὸν χάρισμα νὰ διαγνώσῃ, τί ἐν τῷ χαρτίῳ καὶ ταῖς ἐνθέρμοις αὐτοῦ ὑποστηρίξουσιν ἐγκρύπτεται, παρὰ κατόπιν δοκιμῆς, τῆς ἀλλαγῆς πάντοτε οὔσης δυσκόλου. Τίς δύναται νὰ διαγνώσῃ τὰ ἀνεξιχνίαστα μυστήρια καὶ τὰ κρυπτά τῶν τοιούτων Ἑλληνικῶν διορισμῶν τῶν ἐπιβλαβῶν ἀνειδικοτήτων ; Καὶ γίνονται θῦμα ἀπάτης οἱ διορίζοντες καὶ γίνεται θῦμα ὁ διοριζόμενος, διότι εἰς τὸν λαιμόν του λαμβάνει ζωᾶς, τὰς ὁποίας, ἀντὶ νὰ σώσῃ διὰ τῶν γνώσεών του, δυνατόν νὰ φονεύσῃ διὰ τῆς ἀπειρίας του περὶ τοιαῦτα σοβαρὰ καὶ σπουδαῖα καὶ νὰ ὑποπέσῃ εἰς τοιοῦτον ἀμάρτημα, δι' ὃ θὰ ἀξιώθῃ τῆς αἰωνίου γεέννης χωρὶς καὶ ὁ ἴδιος νὰ τὸ καταλάβῃ

καὶ χωρὶς νὰ ἔχη καμμίαν εἰδησιν. «Πῶς δύναται νὰ ἴδῃ ὁ τυφλὸς τοῦ πίπτει». Ὁ τάλας πίπτει ἀκουσίως του· ἀλλὰ πίπτει. Παρεστήσαμεν ἐν τῷ περὶ νοσοκομείων Κεφαλαίῳ τὴν θέσιν τοῦ ἀσθενοῦς φυλακισμένου καὶ εἶπομεν, ὅτι οἱ ἰατροὶ καὶ νοσοκόμοι πρέπει νὰ ἦνε ἐμπειρότατοι, εὐσυνειδητότατοι καὶ φιλανθρωπότατοι, ἄλλως φρικαλέα ὄργια δυνατόν νὰ συμβαίνωσιν εἰς ἀνθρώπους ἐν τῇ ἀνελευθερίᾳ των τῇ πλήρει **μηδένα ἔχοντας**. Καὶ ὁ ἰατρὸς πρῶτον, ἀλλὰ οὐδὲν δύναται ἰατρὸς ἄνευ νοσοκόμων πεπειραμένων, σωφρονούντων, καὶ φιλανθρώπων.

Τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Σωφρονιστηρίου «Ἀθήρωφ» ἐν τῇ ἐνάρξει τῆς λειτουργίας του δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ ὑποστῇ τὴν διὰ χατηρικῶν συστάσεων ἐπιδρομὴν νοσοκομικῶν ἀνειδικοτήτων ἐπὶ τῇ βάσει χαρτίου. Εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν, καθ' ὃν χρόνον χαράσσομεν τὰς γραμμὰς ταύτας νὰ λησμονήσωμεν πάντα, ὅσα μᾶς ἔθλιψαν, καὶ νὰ δηλώσωμεν, ὅτι χάρις εἰς τὴν ἀμετάτρεπτον ἀπόφασιν τῆς ἀπροσωπολήπτως διοικούσης ἐφορείας εἰς τὸ νὰ μὴ προσέχη ἀνεξετάστως εἰς τὰς χατηρικὰς συστάσεις, ἠρξάμεθα νὰ ἔχωμεν νοσοκομεῖον ἄξιον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, **διότι θὰ ἔχωμεν νοσοκόμους**. Ἐπρεπε, φίλτατοι ἀναγνώσταί, νὰ διαμένητε, ὡς ἐγώ, παρὰ τὸν κοιτῶνα τῶν νοσοῦντων ἀτυχῶν νέων καὶ νὰ γινώσκητε, ποίαν ἐπὶ ὅλων τῶν σωφρονιζομένων ἀσκει ἐπίδρασιν μορφωτικὴν ἢ γινῶσις τῆς μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ ἀγάπης περιποιήσεως αὐτῶν καὶ ποίαν ἐπήρειαν ἢ γινῶσις τοῦ ἐναντίου, ἔπρεπε νὰ ἀντιλαμβάνεσθε τοὺς στόνους καὶ νὰ βλέπετε τὰ δάκρυα τῶν νοσοῦντων **ἀνελευθέρων** καὶ τότε θὰ ἠδύνασθε νὰ ἐννοήσητε πληρέστατα, διατὶ μέγιστον κατόρθωμα κρίνω τὴν προσήκουσαν λειτουργίαν τοῦ νοσοκομείου τοῦ Σωφρονιστηρίου. Καὶ τότε θὰ ἐνοῆτε, ὡς ἐγώ, πόσον πολῦτιμος εἶνε ἡ δι' ἐφορείας ἐποπτευούσης ἀποκεντρωτικῆ διοικήσεως Σωφρονιστηρίου. Ἀφίνω ταῦτα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν καθ' ἕκαστα ἱστορίαν τοῦ Σωφρονιστηρίου ἦν, ὡς εἶπον, μετὰ τῶν ψυχολογικῶν μου ἐπὶ τῶν σωφρονιζομένων παρατηρήσεων θὰ δημοσιεύσω, καὶ ἐπανέρχομαι ὅθεν ἐξέβην εἰπών, ὅτι οὐδὲν δύναται ἢ ἐξῶθεν φιλανθρωπία προκειμένου περὶ νοσοκόμων καὶ ἰατροῦ.

Αἱ τοῦ νοσοκομείου ἀνάγκαι αἱ δυνάμεναι ὑπὸ ταύτης νὰ πληρωθῶσιν εἶνε τὰ ἀναρρωτικὰ βαρέως ἀσθενοῦντος, τὰ ὅποια δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ παράσχη ἡ Κυβέρνησις μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης τρυφερότητος. Τρυφερότητα λέγων ἐννοῶ ἀφθονίαν τῶν δεόντων εἰς περιστάσεις ἐκτάκτους. Τοῦτο λέγω ἐκ πείρας ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ περὶ οὗ πρόκειται Σωφρονιστηρίου. Ἡ Κυβέρνησις δίδει 75 λεπτὰ τὴν ἡμέραν διὰ τὸν νοσοῦντα καὶ εἶνε ἀρκετὰ εἰς ἓνα μὴ εἰς μέγα βαθμὸν ἐξηντλημένον. Πόσα δὲ χρειάζονται εἰς τὸν μετὰ μακρὰν καὶ ἐπώδυνον νόσον ἀναρρωννύοντα; Εἶνε γνωστότατα. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς ἑξῶθεν φιλανθρωπίας, ἡ ὅποια θαυμασίως δυνατὸν νὰ ἀσκηθῆ διὰ τοῦ ἱατροῦ καὶ τοῦ ἱερέως ἐν γνώσει τοῦ διευθυντοῦ, εἰς ὃν νὰ ἐγχειρίζηται τὸ προσφερόμενον χρηματικὸν ποσὸν ἢ τὰ εἶδητῶν ἀναρρωτικῶν φαρμάκων ἢ τροφῶν.

β'. Ἡ περὶ τῶν ἀπόρων φροντίς.

Ἡ φροντίς κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀπόρων εἰς δύο εἶδη ἀναγκῶν ἀναφέρεται εἰς τὴν τῆς ἐνδυμασίας τῶν γυμνῶν, (τοῦ Διατάγματος μὴ ἐπιτρέποντος νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὰ ἐνδύματα τοῦ καταστήματος ὁ ἀπολυόμενος), καὶ εἰς τὴν τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς ἐργασίαν τῶν πρότερον ἀέργων καὶ ἐν τῇ ἀεργίᾳ ἐγκληματησάντων. Τὸ πρῶτον ἡσκήθη παρὰ τῆς Ἐπιτηρητικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ « Ἀβερωφείου εἰς πολλοὺς. Τοὺς πλείστους δὲ ἐκ τούτων ἐνέδυσεν ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφετῶν κ. Α. Καρατζᾶς, δούς τὰ χρηματικὰ εἰς χεῖρας του ἐλέη εἰς τὴν Ἐπιτηρητικὴν ἐπιτροπὴν τὴν κατὰ τὸ Διατάγμα ἔχουσαν τὸ καθήκον τῶν τοιούτων φροντίδων. Τῶν προσφερομένων δὲ βοηθημάτων μὴ ἐπαρκούντων καὶ τῆς Ἐπιτηρητικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ μὴ ἔχειν μὴ διδούσης, εὐρέθησαν οἱ ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ πολλάκις εἰς μεγάλην δυσφορίαν εἰς τὸ ἀκουσμα, ὅτι ὁ δεῖνα, τοῦ ὁποίου ἐκάθησαν ὡς ἀχρηστα τὰ ἐνδύματα, θὰ ἐξέλθῃ αὐριον ἐλεύθερος καὶ ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων καὶ καλύμματος τῆς κεφαλῆς καὶ ἐν ναύλου στερήσει πλήρει. Εὐτυχῶς ἔδωκεν ὁ Θεὸς καὶ ἠκούσθησαν μὲν τοιαῦτα ἀκούσματα, ἀλλ' οὐδεὶς ἐξῆλ-

θεν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, ἀλλὰ πάντες μετὰ ἐπαρκῶν ἐφοδίων πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν.

Σπουδαιοτάτη ὁμῶς εἶνε ἡ ἀνάγκη αὕτη, μέχρις ὅτου ἕκαστος νέος θὰ δυνηθῇ νὰ ἔχῃ ἐκ τῆς ἐργασίας του ἀποθεματικόν τι κεφάλαιον, ἀλλὰ καὶ πάντοτε θὰ ἐξακολουθῇ ἐν σμικρῷ ἢ ἐν μεγάλῳ ἡ ἀνάγκη αὕτη, διότι ὑπάρχουσιν ἐλαφρόποιοι ἄποροι οἱ μὴ εἰς ἐκμάθησιν τέχνης τασσόμενοι.

§ 2. Ποῦ τεσσάρων χιλιάδων δραχμῶν φιλάνθρωπος ;

Αἱ ἐν τῷ νοσοκομείῳ ἀνάγκαι καὶ αἱ διὰ τοὺς ἀπόρους, τὰς ὁποίας ἀδύνατον νὰ πληρώσῃ ἡ Κυβέρνησις, ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ δηλώσωμεν, ὅτι ἔργον εὐεργετικωτάτης φιλανθρωπίας θὰ ἐπιτελεσθῇ ἐὰν εὐρεθῇ εἰς πλούσιος, τοῦ ὁποίου ἡ φιλανθρωπία νὰ φθάσῃ καὶ μέχρι τοῦ Ἀβερωφείου, νὰ καταθέσῃ ἑτησίως τρεῖς ἢ τὸ πολὺ τέσσαρας χιλιάδας δραχμῶν, κυρίως μὲν καὶ πρωτίστως διὰ τὰς ἐν τῷ νοσοκομείῳ ἀνάγκας καὶ τὰς κατὰ τὴν ἔξοδον καὶ τὴν εἰς ἐργασίαν ἐγκατάστασιν τῶν ἀπολυομένων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς κάτωθι μνημονευθησομένας ἀνάγκας, ὧν ἡ πλήρωσις διὰ τὸ πλήρες καὶ τέλειον τοῦ μορφωτικοῦ συστήματος καθίσταται σπουδαιοτάτη.

Τὰ χρήματα ταῦτα, ἵνα ἡ χρῆσις γίνηται δεόντως καὶ σκοπίμως, δεόν νὰ ὑπάρχωσιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Διευθυντοῦ, τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ ἱατροῦ, νὰ δίδωσι δὲ οὗτοι λοισμὸν τῆς δαπάνης εἰς τὴν Ἐφορείαν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδεὶς θὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος νὰ διατεθῶσιν εἰς ἀνάγκας ἄλλας παρὰ ἐκείνας, δι' ἃς ἔσονταί διατεθειμένα.

Ἡ εἰς ἐργασίαν ἐγκατάστασις τῶν ἀέργων καὶ ἡ περὶ τούτων μέριμνα εἶνε σπουδαιοτάτον φιλανθρωπικὸν ἔργον. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀνάγκη συστάσεως ἀδελφότητος φιλανθρώπου ἐννοούσης τὴν μεγίστην σημασίαν, ἣν ἔχει ἡ σωτηρία καὶ μιᾶς ψυχῆς καὶ ἡ προφύλαξις τῆς κοινωνίας καὶ ἀπὸ ἐνὸς κακοποιοῦ. Τόσον δέ, ἐνῶ φαίνονται σμικρὰ, εἶνε μέγιστα καὶ δυσχερέστατα τὰ ἔργα ταῦτα, ὥστε εἶνε δυσκολώτατον νὰ συντηρηθῶσι παρ' ἡμῖν χωρὶς

νά μεταπέσωσιν ἐν τοῖς πράγμασιν εἰς τὸ γελοῖον. Διότι ἀπαιτοῦντα αὐταπάρνησιν, ἰδρύνονται ὑπὸ φιλαυτίας καὶ διέπονται διὰ τῆς ἰδιοτελείας.

Ἴνα προστατευθῶσιν ἄποροι καὶ ἀναγκασθῶσιν εἰς ἐργασίαν ἀπαιτεῖται καὶ ἡ κυβερνητικὴ συνδρομὴ καὶ ὑποστήριξις· ἀλλὰ τίνα μέλει; Ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία πέντε ἢ δέκα φιλανθρωπῶν μεγάλα δύναται νὰ κατορθώσῃ ὡς ἐν τῷ περὶ φιλανθρωπίας Κεφαλαίῳ ἀνεπτύξαμεν (Σελ. 97—137). Ἀλλὰ ποῦ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἢ τῆς ἀνυποκρίτου φιλανθρωπίας;

§ 3. Ἡ μουσικὴ καὶ τὰ γράμματα.

Διὰ τῆς χρηματικῆς ταύτης δωρεᾶς τοῦ φανταστικοῦ φιλανθρωποῦ, τὸν ὁποῖον εὐχόμεθα νὰ καταστήσῃ ἡ θεία πρόνοια πραγματικόν, διὰ τῆς δωρεᾶς ταύτης δυνατόν νὰ ἐνίσχυθῶσι σημαντικῶς καὶ τὰ τῆς ἠθικοποιήσεως μέσα. Ἡ ἐνίσχυσις ἀνάγκη νὰ γένηται διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Ἡ ἀνάγκη τῆς συντηρήσεως μουσικοδιδασκάλου εἶνε μεγίστη. Ἡ μουσικὴ εἶναι ἀναγκαιότατον μέσον πρὸς τὴν ἀναζωπύρῃσιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναίσθήματος καὶ τὴν ἐξημέρωσιν τῆς ψυχῆς. Προκαλεῖ βαθεῖαν τὴν συναίσθησιν, διεγείρει τὴν συγκίνησιν καὶ ἐπιφέρει τὴν κατάνυξιν. Παρατηρήσαμεν, ὅτι ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ ἄκρα ἐν τῇ προσευχῇ εὐλάβεια προέρχεται ἐκ τῆς φωνητικῆς μουσικῆς, εἰς ἣν ἀσκηθέντες ὅπωςδήποτε οἱ νέοι ψάλλουσι τοὺς θρησκευτικοὺς ὕμνους.

Ἀλλὰ ποῦ χρήματα πρὸς συντήρησιν διδασκάλου τῆς μουσικῆς; Ἡ Ἐπιτηρητικὴ ἐπιτροπὴ ἠβουλήθη καὶ βούλεται νὰ συντηρῇ τοιοῦτον, ἀλλὰ αἱ φιλανθρωπικαὶ πρόσοδοι αὐτῆς δὲν εἶνε δυνατόν τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἐπαρκέσωσιν οὐδὲ εἰς μίαν μετρίαν ἀμοιβὴν μουσικοδιδασκάλου. Μόλις κατωρθώθη μέχρι τοῦδε ἡ ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος διδασκαλία τῆς μουσικῆς καὶ αὕτη ἀτελῶς.

Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν συντήρησιν ἐνὸς διδασκάλου γραμμάτων, γραφῆς καὶ ἀριθμητικῆς, δι' ὃν λόγον ἀνωτέρω ἀνεπτύξαμεν (Σελ. 190—193), δύναται νὰ διατεθῇ μέρος τῆς δωρεᾶς.

Τῶν ἀναγκῶν τούτων πληρουμένων, δυνατὸν εἶνε εἰς τοὺς πραγματικούς καρπούς τὸ Σωφρονιστήριον τοῦτο νὰ ἀποβῆ πρότυπον πνευματικοῦ θεραπευτηρίου, πάντες δὲ οἱ εἰς τοῦτο εἰσαγόμενοι νὰ καθίστανται χρηστοὶ καὶ ἐνάρετοι, ζῶντα δὲ παραδείγματα κοσμιότητος καὶ εὐσχημοσύνης καὶ ἀπὸ ἀχρήστων καὶ ἐπιβλαβῶν χρήσιμοι καὶ ἐν πᾶσιν ὠφέλιμοι.

Περατοῦμεν τὰ περὶ φιλανθρωπίας προστιθέντες, ὅτι τὴν ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ «Ἀβέρωφ» ἄσκησιν ἐξωτερικῆς φιλανθρωπίας ἐννοοῦμεν, ὡς αὐτὴν διευτύσαμεν, ἐν τῷ ἰδίῳ κεφαλαίῳ (Σελ. 97—137). Τόσον δὲ ἀσφαλῶς ἐκ τῶν πραγμάτων ἐδιδάχθημεν, ὥστε τὴν γνώμην ἡμῶν κρίνομεν ἀδιάψευστον καὶ ταύτην ἀμετάβλητον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἔχομεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

§ 1. Ἡ ἰδιόζουσα ἐν τῷ Ἀβερωφείῳ δυσχέρεια. — Ἡ ἐκ ταύτης ἀξία του.

Ἀνάγκη νὰ δηλώσωμεν ἐν τέλει, ὅτι ἡ ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ «Ἀβέρωφ» σωφρονιστικὴ δυσχέρεια ἰδιαζόντως εἶνε πολὺ μεγαλύτερα ἢ ἐν πάσῃ ἄλλῃ φυλακῇ ὅπωςδῆποτε ἀνθρωπίνως ὀργανωμένη ἐν τῷ παρόντι ἢ ἐν τῷ μέλλοντι· ὁ δὲ λόγος ὁ ἐξῆς·

Ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ τούτῳ κλείονται καὶ θὰ κλείωνται κατὰ τὸν νόμον νέοι ἠθικῶς πεπλανημένοι καὶ ἐγκληματήσαντες. Ἡ ἡλικία των ποικίλλει ἀπὸ τοῦ 13 ἔτους μέχρι τοῦ 23 ἢ 24.

Τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ μάλιστα τοῦ μὴ παιδευθέντος «ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου», ἐν χρηστότητι καὶ ἀρετῇ, ἐν σωφροσύνῃ καὶ ταπεινοφροσύνῃ, ἐν τῷ ἔρωτι πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ πρέπον, εἶνε διάστημα, καθ' ὃ ἐν διηνεκεῖ παρο-

ξυσμῶ διατελεῖ ἡ σάρξ, ὁ δὲ ἐγωϊστικὸς τύφος ἐξωθεῖ ἀκατασχέ-
τως εἰς τὰ ἀπρεπῆ καὶ τὰ ἄτοπα, καὶ τὸ μεθύσκον σφρίγος ἐπιμό-
ως οἰστρηλατεῖ εἰς τὰ θέλγοντα καὶ ἠδύνοντα μὲν, **φονεύοντα δέ.**

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο κυρίως ἀνάγκη σιδηρῶν καὶ ἐν πᾶσιν
ἰσχυρῶν χαλινῶν, ἀνάγκη σθεναρῶν καὶ ἐπιτηδείων ἠνιόχων,
ἄλλως ὁ ἄνθρωπος, εἰς ἑαυτὸν ἀφιέμενος, κατὰ παντὸς κρημνοῦ
φέρεται καὶ εἰς τὴν τῆς ἀπωλείας ἄβυσσον εὐθὺ διευθύνεται. Τοῦτο
περὶ παντὸς νέου—ἀνθρώπου ῥητέον.

Τί δὲ ῥητέον περὶ τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι νηπιόθεν οὐ
μόνον οὐδαμῶς ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἀπετράπησαν, ἀλλ' εἰς τοῦτο παρὰ
παντὸς πλησιάζοντος παρωτρύνθησαν; Τί ῥητέον περὶ ἐκείνων, οἱ
ὅποιοι τὴν τοῦ κακοῦ μόνον ἠδύτητα αἰσθανθέντες ἀπὸ αὐτῆς τῆς
γαλακτοτροφῆσεώς των, ταύτην μόνον γινώσκουσι καὶ ἐν ταύτῃ
μόνον ἐνασμενίζουσι; Τί ῥητέον περὶ τῶν θυμάτων τῆς πατρικῆς
κακοθεΐας, τῆς μητρικῆς μωρίας καὶ κακοτροπίας, τῆς κοινωνι-
κῆς διαφθορᾶς, τῆς θρησκευτικῆς ἀπαιδευσίας;

Ῥητέον μὲν καὶ διακηρυκτέον, ὅτι οὐδαμῶς ἢ ἐλάχιστα πταίου-
σιν ἐκτραπέντες καὶ ἐγκληματήσαντες, ἀφ' οὗ εἶνε **θύματα**, ἀφ' οὗ
ἀπ' αὐτῆς τῆς νηπιακῆς ἡλικίας των τὸν πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν
κόσμον ἠγνόησαν, ἐν τῷ τῆς ὑλοφροσύνης σκοτασμῷ διετέλεσαν,
μετὰ τῆς ἁμαρτίας ἐξυμώθησαν καὶ διεπλάσθησαν καὶ εἰς πᾶσαν
αἰσχροσύνην καὶ καθ' ὅλου ἠθικὴν παρεκτροπὴν ὀδηγοῦς ἔσχον τοὺς
μεγαλόσχημονας **τρανοὺς** τῆς κοινωνίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγεννήθησαν
καὶ ἀνετράφησαν, ἀλλὰ καὶ ἐννοητέον τὸ διὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν
ταύτην κατάστασιν δυσχερὲς τῆς ἠθικῆς ἐπανορθώσεως καὶ μετα-
βολῆς των, ἐννοητέον τὸ ἐργῶδες καὶ λίαν ἐπίμοχθον τῆς ἀπὸ τῆς
νόσου τῆς πλάνης καὶ τῆς κακοθεΐας ἀπαλλαγῆς των.

Τὸ ἰδιάζον καὶ κύριον τῆς δυσχερείας ταύτης αἴτιον εἶνε, ὡς ἐκ
τῶν εἰρημένων ἐξάγεται, **αὐτὴ ἡ ἡλικία των**· εἶνε τὸ νεανικὸν
σφρίγος τὸ μηδαμῶς ὑπὸ τοῦ λογικοῦ καταστελλόμενον· εἶνε ἡ
μέθη τῆς νεανικῆς ζωηρότητος, τῆς ὁποίας αἱ ἐξάψεις εἶνε ἐξά-
ψεις ἠθικῆς παρανοίας, μανιώδους καὶ ἀκατασχέτου πρὸς τὸ
κακὸν κλίσεως.

Ναί, ἡ σὰρξ ἢ ἐν τῇ κακοηθείᾳ διαπλασθεῖσα σφριγᾷ καὶ μεθύει καὶ μανιωδῶς ἐξάπτεται κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν γεροντικὴν· ναί, ὁ ἐν κακοῖς ἀνδρωθεὶς καὶ γηράσας, κατὰ τὴν κοινῶς ἐπικρατοῦσαν γνώμην, δυσκόλως μετανοεῖ καὶ εἰς ἀγαθὸν μεταβάλλεται, ἀλλὰ, καθ' ἃ ἐκ πραγμάτων καὶ κατόπιν πολλῶν παρατηρήσεων ἔχω βεβαιωθῆ, ἡ γνώμη αὕτη δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κανὼν, ἐὰν μὴ ἀντιθέτως ληφθῆ. «**Δυσχερέστερον διδάσκεται, φωτίζεται, εἰς συναίσθησιν καὶ μεταμέλειαν ἔρχεται ὁ ἔφηβος καὶ ἐν γένει ὁ νέος παρὰ ὁ ἀνὴρ καὶ καθ' ὅλου ὁ τῇ ἡλικίᾳ προβεβηκώς**».

Τὸν τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας ἐγκληματίαν, ἐκ φαυλότητος τυφλώττοντα εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν ἴδιον προορισμὸν παντελῶς ἀγνοοῦντα καὶ ἐὰν μὴ κατεπόνησε καὶ εἰς βαθμὸν τινα κατενάρκησεν ἢ κατὰθλιψίς τῆς ποιότητος, ὁ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐξευτελισμὸς, αἱ πολλὰ καὶ ποικίλαι στερήσεις, ἡ ἀπώλεια τῶν ἀγαθῶν πάντων, ἐν τούτοις **νηφαλιώτερον** τοῦ νεαροῦ ἐγκληματίου πάντοτε αὐτὸν εὐρίσκομεν. Διότι ἔχει μὲν τοὺς μανιώδεις ἐγκληματικούς παροξυσμούς του, εἰς οὓς ἐσυνήθισε νὰ εὐχαριστῆται καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ (!!); ἀλλὰ δὲν ἔχει τὰς διαρκεῖς τῆς σφριγώδους νεανικῆς σαρκὸς ἐξάψεις, αἱ ὁποῖαι, ὡς εἶπομεν, μὴ ὑπὸ ἠθικοῦ καταστελλόμεναι χαλινοῦ, μεθύσκουσι καὶ δεινῶς σκοτίζουσι τὸν ἐν τῇ κακοηθείᾳ ἀνατραφέντα νέον.

Ὁ προβεβηκῶς ἐγκληματίας διὰ τὴν **νηφαλιότητά** του ταύτην διατελεῖ ἐν ποιᾷ τινι συναισθήσει τῆς ἰδίας ἀθλιότητος· ἐννοεῖ πως, τί εἶχε καὶ τί ἀπώλεσε, καὶ ποτε καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ μὴ ᾔτο οἷος εἶνε, ἀλλὰ νὰ εὐρίσκετο ὅπως ἔπρεπε νὰ εὐρίσκηται. Βεβαιότατα εἰς τοὺς παροξυσμούς του τοὺς ἐγκληματικούς οὐδὲν τούτων συλλογιζέται, ἀλλ' ἔχει καὶ στιγμάς, ἔχει καὶ ὥρας, καθ' ἃς οἰκτεῖρει καὶ θρηνεῖ ἑαυτόν, σφοδρῶς ἐπιθυμεῖ τὴν καλλιτέρευσίν του, διαφλέγεται πρὸς τὸν ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐλευθερίᾳ ἔντιμον βίον.

Ὁ νεαρὸς δὲν ἐννοεῖ ποῦ εὐρίσκεται, πόθεν ἦλθε καὶ ποῖ βαδίζει ζῶν. Ὅ,τι αἰσθάνεται καὶ ὅ,τι πράττει, ὅ,τι σκέπτεται καὶ ὅ,τι λέγει, εὐρίσκει δίκαια καὶ ὀρθά, ἀφ' οὗ εἰς ταῦτα νηπιόθεν ἐσυνή-

Θισε, ταῦτα μόνον γινώσκει, ἐν τούτοις ἠδύνεται καὶ χαίρει, ἐν τούτοις τὴν ζωὴν του ἐννοεῖ. Ἡ ψυχὴ του ὑπνώττει βαθέως, διότι οὐδέποτε ἀφυπνίσθη, οὐδέποτε εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν ἐκινήθη.

Ἐγεννήθη καὶ ἀνηρτήθη ἀπὸ τῶν γαλακτοφόρων τῆς μητρός του πηγῶν, ἀκορέστως καὶ ἀπλήστως τὴν ζωὴν ἀπὸ τούτων ἀντλῶν. Ὁ πρῶτος πόθος του **ὕλική ἀπόλαυσις**. Ἐν τῇ ἀνατροφῇ του καὶ ἐνηλικιώσει του ἀντελήφθη καὶ ἐνόησε τὸ ζῆν ὡς ζῆν διὰ τὸ τρώγειν καὶ πίνειν, διὰ τὸ ἐνδύεσθαι καὶ ὑλικῶς ἀπολαμβάνειν. Οὐδεμία φωνὴ πηγάζουσα ἀπὸ οὐρανοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν αὐτὸν ἀνύψωσε! Ζῆ πρὸς τὸ χῶμα προσηλούμενος, ὡσεὶ μόνον χῶμα ἦτο. Ἀπομιμεῖται ἐν τούτῳ τὰ ζῶα τὰ ἄλογα, τῶν ὁποίων οἱ ὀφθαλμοὶ λόγῳ ὀργανικῆς κατασκευῆς, ἀλλὰ καὶ λόγῳ ἐνστίκτων ὀρμῶν καὶ ὀρέξεων οὐδέποτε πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπουσι, πάντοτε δὲ κατοπτεύουσιν ἢ περιβλέπουσι.

Παράδειγμα τῶν ὁμοίων του ἀνθρώπων τῶν πρεσβυτέρων ἢ ὁμιλήκων του δὲν τῶ ἐπεβλήθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ τὸν συναρπάσῃ εἰς ἠθικὰ ιδεώδη καὶ νὰ τὸν συγκρατήσῃ εἰς πνευματικὴν ζωὴν.

Ἐκ τούτου καθ' ἑαυτὸν ἐννοούμενος εἶνε σὰρξ ὑλικῶς ἀπολαμβάνουσα καὶ οὐδὲν πλέον. Αἱ πρὸς ἀπόλαυσιν κινήσεις τῆς σαρκὸς καταντῶσι μηχανικαὶ ἄνευ ἐλευθερίας. Ἡ μέθη τῆς σφριγηλότητος τῆς νεανικῆς καθίστησι τὰς μηχανικὰς ταύτας πρὸς ἀπόλαυσιν κινήσεις πάντοτε ἐκτὸς τροχιᾶς καὶ ἀρμονίας. Τὸ κινεῖσθαι διὰ τὸν τοιοῦτον νεανίαν εἶνε παραπαίειν, τὸ προοδεύειν ὀπισθοδρομεῖν καὶ τὸ ἀνέρχεσθαι καὶ ὑφοῦσθαι εἶνε **πίπτειν** καὶ κρημνίζεσθαι, τὸ δὲ ζῆν εἶνε φθίνειν καὶ αὐτοεξοντώνεσθαι.

Νηφαλιότης καὶ συναίσθησις οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ἐν αὐτῷ ὑπάρχει. Αὐτοκατάκρισις καὶ αὐτοταλανισμὸς ἀπολύτως ἀδύνατα διὰ τὸ μεθύειν καὶ μαίνεσθαι. Τιμωρίαὶ καὶ περιορισμοί, στερήσεις καὶ ἐξευτελισμοί, ὅλα συνηθίζονται, ἀφ' οὗ ἡ σημασία των δὲν ἐννοεῖται.

Μέλλον καὶ εὐτυχία, προκοπὴ καὶ ἀποκατάστασις, ὑποχρεώσεις καὶ καθήκοντα, ὅλα ταῦτα οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀξίαν, οὐδαμῶς κι-

νοῦσι τὸ ἐνδιαφέρον, διότι δὲν γινώσκονται, διότι δὲν ἐννοοῦνται, διότι οὐδαμῶς εἰς προσοχὴν διεγείρουσι τὴν βαθύτατα κοιμωμένην ψυχὴν.

Τοιοῦτος ἐν ἀτελεστάτῃ σκιαγραφίᾳ ὁ προβεβηκῶς καὶ ὁ νεαρός ἐγκληματίας· ἐκάτερος τούτων ἔχει τὴν ἰδιάζουσαν εἰς τὴν ἡλικίαν του ἠθικὴν ἀδυναμίαν. Ἡ ἐπανόρθωσις ἐκατέρου δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν αὐτῶν μέσων, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, διὰ τοῦ αὐτοῦ τῆς θεραπευτικῆς καὶ τῆς ψυχιατρείας τρόπου. Δυσχερὴς ἡ τέχνη καὶ πολύμοχθος ὁ ἀγὼν διὰ τὴν προβεβηκότητα, ἀλλὰ δυσχερέστατα καὶ λίαν πολύμοχθα ταῦτα διὰ τὸν νεανίαν, ὁ δὲ λόγος ἐν τοῖς εἰρημένοις δῆλος καὶ σαφὴς εὐρίσκεται.

Διὰ ταῦτα τὸ θεραπεύειν εἰς ἀληθῆ καὶ σταθερὰν ἐπανόρθωσιν ἑκατὸν πεντήκοντα νέους ἀπαιτεῖ τόσας θεραπευτικὰς δυνάμεις, ὅσαι χρειάζονται διὰ χιλίους προβεβηκότας (ἄγοντας δηλ. ἡλικίαν ὑπὲρ τὰ εἴκοσι καὶ πέντε ἢ ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη).

Ἡ πληροφορία μου αὕτη ἴσως ἐκπλήξει τοὺς τὰ τοιαῦτα μελετῶντας καὶ πειρὰν τινα ἐπὶ τῶν τοιούτων μὴ ἔχοντας. Ἄλλ' ἡ ἐκπληξίς των θὰ ἔχη πρὸς τὰ πράγματα τὸν αὐτὸν λόγον, ὃν αἱ θεωρίαι των πρὸς τὴν ἀνυπαρξίαν τῆς πείρας των.

Τὸ ὑπερβάλλον δὲ τῆς δυσχερείας ἐν τῇ θεραπευτικῇ καὶ τῇ ψυχιατρικῇ τέχνῃ, ὡς εἶκός, καθίστησι λαμπρότερον τὸν ἠθικὸν θρίαμβον, ὅταν ἡ ἐν πᾶσιν ἐπιμέλεια καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τὸ γνήσιον τὸ ἐκ τῆς κατανοήσεως τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ ἐνὸς Σωφρονιστηρίου διὰ νεανίας ὑπερνικήσῃ πᾶσαν δυσχέριαν καὶ πᾶσα ἐνέργεια διὰ τῆς προσηκούσης ἐπιστεφθῆ ἐπιτυχίας.

Ἄλλὰ καὶ οἱ ἠθικοὶ καρποὶ μιᾶς τοιαύτης θεραπευτικῆς ἐργασίας εἶνε πολλῶ ἡδύτεροι, διότι εἶνε πολλῶ ὠφελιμώτεροι. Ὁ σωφρονισθεὶς ἀληθῶς καὶ σταθερῶς νεανίας καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν ἀποδιδόμενος δὲν ἐμποιεῖ τὴν αὐτὴν χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν, οἷαν ὁ προβεβηκῶς. Τὸ μακρὸν τοῦ βίου του στάδιον, τὸ ὅποιον ἐν σωφροσύνῃ καὶ ἀρετῇ ἔχει νὰ διατρέξῃ, ἐὰν μὴ προώρως ἀποθάνῃ, ἢ ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀρετῆς του καὶ χρηστότητος προσγεννησομένη ὠφέλεια εἰς τὴν κοινωνίαν, ἐν ἣ θὰ ζήσῃ, καὶ καθ' ὅλου εἰς τὸ

ἔθνος, (ἀδιάφορον ἐν μικρῷ ἢ ἐν μεγάλῳ), ἡ παρ' αὐτοῦ δόξα καὶ ἀληθῆς τοῦ Θεοῦ λατρεία ἡ ὑπὸ τὰς ὄψεις πάντων μέλλουσα νὰ ὑποπίπτῃ, ταῦτα ἐπαξίως μελετώμενα, πρεπόντως ἐκτιμώμενα καὶ σπουδαίως παραβαλλόμενα πρὸς τὰς τοῦ παρελθόντος του κακίας μάλιστα δὲ πρὸς τὰς κακίας τοῦ μέλλοντος ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἄφρων πάλιν εἰς τὴν κοινωνίαν ἀπεδίδετο, προξενούσι μείζω τὴν εὐχαρίστησιν καὶ διεγείρουσι θερμότερον τὸ τῆς εὐγνωμοσύνης συναίσθημα πρὸς πάντας τοὺς ὀπωσδήποτε συντελέσαντας, ἵνα εἰς πρώην νεαρὸς ἐγκληματίας ἀποδοθῇ σῶφρων, χρηστὸς καὶ χρήσιμος εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ ἔθνος, τῶν ὁποίων τὸ συμφέρον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν πρόοδον καὶ τὴν τιμὴν, τὸ ἐξ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἤρξατο νὰ ἐπιβουλεύῃ καὶ νὰ προσβάλλῃ.

Ἴδου ἡ ἠθικὴ ἀξία ἐνὸς Σωφρονιστηρίου διὰ νέους. Ἴδου ἡ ἀξία τοῦ Ἀβερωφείου.

§ 2. Ἡ διοικοῦσα τὸ Σωφρονιστήριον «Ἀβέρωφ» Ἐφορεία. Τὸ ἔργον αὐτῆς.

Εἶνε εὐτύχημα μέγα, διότι κατενοήθη ἡ τοιαύτη σωφρονιστικὴ δυσχέρεια τῶν ἐν τῷ Ἀβερωφείῳ κλειομένων καὶ ἐξετιμῆθη προσηκόντως ἡ ἠθικὴ τοῦ ἔργου ἀξία. Ἡ κατανόησις καὶ ἡ ἐκτίμησις αὕτη ἐπήνεγκε τὴν ἀποκεντρωτικὴν διοίκησιν τοῦ Σωφρονιστηρίου. Ἐτάχθησαν διὰ νόμου νὰ διοικῶσι καὶ νὰ ἐποπτεύωσι, νὰ μεριμνῶσι καὶ περὶ πάντων τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Σωφρονιστηρίου νὰ ἀποφασίζωσιν ἀνώτεροι τοῦ Κράτους δικαστικοὶ λειτουργοὶ καὶ ὁ νομάρχης Ἀττικῆς. Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν διοικοῦσαν Ἐφορείαν δικαστικοί, ὁ εἰσαγγελεὺς καὶ ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν καὶ ὁ Γενικὸς τοῦ Ὑπουργ. τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεὺς εἶνε ἐκ τῶν πρώτων τοῦ ἔθνους ἀνδρῶν, εἰς οὓς ὑπάρχει ἐμπιστοσύνη καὶ σεβασμὸς καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐλπίζομεν νὰ σχηματισθῇ ὁ τῆς ἐθνικῆς ἀναμορφώσεως πυρὴν. Ἡ δὲ ἐν τῇ ἐφορείᾳ παρουσία ἀνδρὸς ἐκ τῶν τοῦ Γραφείου τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης προσδίδωσι τιμὴν καὶ

γότητρον εἰς τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ δεικνύει τὸ διαρκές τῆς Α. Μεγαλειότητος ὑπὲρ τούτου ἐνδιαφέρον. Ἐκ τοῦ ἐνδιαφέροντος δὲ τούτου μέγιστα καλὰ δύνανται νὰ προκύπτωσιν.

Ἄν ἐλπίζωμεν, ὅτι τὸ σωφρονιστήριον τοῦτο θὰ ἐξακολουθήσῃ παρέχον ἠθικούς καρπούς, ἂν ἐλπίζωμεν ὅτι δὲν θὰ καταστραφῇ, καὶ δὲν θὰ παρακμάσῃ πρὸ τοῦ ἀρχίσῃ νὰ ἀκμάσῃ, ὅπως συνέβη καὶ συμβαίνει δυστυχῶς εἰς τὰ πολλὰ τῶν ἐθνικῶν ἔργων, ἂν ἐλπίζωμεν, ὅτι μεγάλη εὐεργεσία θὰ παρέχῃται εἰς τὸ ἔθνος διὰ τοῦ Ἀβερφείου, διότι ἐν τούτῳ θὰ θεραπεύηται τὸ νόσημα τῆς νεαρᾶς καὶ ἐν τούτῳ ἐπικινδυνωτάτης ἐγκληματικότητος καὶ θὰ προλαμβάνεται ἢ ἐν ταῖς κοινωνίαις εἰς πολλοὺς μετὰδοσις αὐτοῦ, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι εἰς ἐγκληματίας κατὰ τὸν κύκλον τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας δύναται νὰ μεταδώσῃ τὴν κακοήθειάν του εἰς ὀλίγους, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλοὺς, δύναται νὰ διαφθείρῃ καὶ νὰ παρασύρῃ ἓνα καὶ δύο ἢ πέντε, ἀλλὰ καὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν καὶ πλεόν, ἂν ἐλπίζωμεν καὶ ἐλπίζοντες διατελοῦμεν ἐνθουσιῶδεις ὑπὲρ τοῦ ἔργου καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἶχομεν πλείους καὶ μείζους τὰς δυνάμεις νὰ διακονήσωμεν εἰς αὐτό, ἐλπίζομεν καὶ ἐνθουσιῶμεν πεποιοῦτες εἰς τὸ ἀπροσωπόληπτον τῆς διοικήσεως ἐφορείας, πεποιοῦτες εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς εὐθυκρισίας τῆς καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς σοβαρότητος, ἀπέναντι τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἢ φουσφετολογικὴ ἀμαρτία ἢ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν δημοσίων τάσσουσα ὑπαλλήλους ἀσυνειδήτους, θραύεται δὲ καὶ ματαιοῦται πᾶσα ἐπιδεικτικὴ ἐλαφρότης καὶ ἀτασθαλία δυναμένη νὰ γελοιοποιήσῃ τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἔργον καὶ νὰ τὸ καταστήσῃ νὰ παράγῃ ἠθικούς καρπούς ἀνηθικούς. Ἐκφράζω τὸν λόγον τῆς ἐλπίδος μου μετὰ τοιαύτης εἰλικρινοῦς παρρησίας, διότι δὲν δύναμαι νὰ χωρίσω τὸν ἱερέα τοῦ Σωφρονιστηρίου ἀπὸ τὸν Ἕλληνα τὸν ὀφείλοντα νὰ πονῇ τὰ ἐθνικὰ ἔργα περισσότερον ἀπὸ τὰ ἴδια καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον.

Ἐπειτα ἱερεὺς τοῦ Σωφρονιστηρίου εἶμαι σήμερον, καὶ αὔριον δὲν θὰ εἶμαι βεβαιότατα, ἀλλὰ ἱερεὺς Ἕλληνα θὰ εἶμαι πάντοτε καὶ τοιοῦτος θὰ ἀποθάνω, αἱ δὲ τελευταῖαί μου εὐχαὶ θὰ ἦνε εὐχαὶ

ὑπὲρ τῆς Πατρίδος μου μετὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου κόσμου σύμπαντος.

Καὶ ἐπὶ τῇ ἀφορμῇ ταύτῃ τῆς πληροφορίας τῆς ιδιότητός μου, ὅπως ἐγὼ, ἰδιοτρόπως ἴσως, ἐννοῶ αὐτήν, πληροφοροῦ τοὺς ἀναγνώστας, ὅτι τὴν πραγματείαν μου ἔγραψα χωρὶς νὰ ἐννοῶ ἐμαυτὸν ἀποκλειστικῶς ἱερέα τοῦ περὶ οὗ γράφω Σωφρονιστηρίου, καὶ νὰ δεσμεύωμαι τὸ παράπαν ὑπὸ τῆς ἀποκλειστικότητος ταύτης, ἀλλὰ ἐννοῶν πάντοτε ἐμαυτὸν ἐν ἐλευθερίᾳ πλήρει, ἐξέφρασα δέ, ὅ,τι ἐν τῇ καρδίᾳ αἰσθάνομαι καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ ἐννοῶ ὡς ὀρθὸν καὶ πρέπον. Ἐγραψα ὑπὸ τὴν ιδιότητα Ἑλληνοσ προσέχοντος μετὰ ἐνδιαφέροντος ἀνιδιοτελοῦς πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Σωφρονιστηρίου « Ἀβέρωφ » καὶ πρὸς τὰς φυλακὰς τοῦ Κράτους, Ἑλληνοσ δὲ ἐλευθέρου καὶ οὐδέποτε δυναμένου νὰ παραδεχθῆ νὰ ζήσῃ ὑπὸ δουλείαν. . . . Ἀναλλοίωτος δὲ μένων, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ιδιότητα, ἐὰν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ, θὰ γράψω καὶ τὴν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα ἱστορίαν τοῦ Σωφρονιστηρίου κατὰ τὰς παρατηρήσεις καὶ σημειώσεις μου, κρίνων αὐτὴν μεγίστου ἐνδιαφέροντος καὶ πολὺ ὠφέλιμον.

§ 3. Ἰδρῦσατε Σωφρονιστικὰ Ἐκπαιδευτήρια διὰ τοὺς ἐλευθέρους παῖδας.

Διέρχομαι διὰ τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς, ἵσταμαι εἰς τὰς πλατείας, περιπατῶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐνὸς τῶν λόφων τοῦ Σταδίου τῶν ἀγῶνων τῆς τιμῆς, ἀναβαίνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἵσταμαι εἰς τὸν Παρθενῶνα.

Φυσικῶς καὶ κατ' ἀνάγκην τοὺς ὀφθαλμοὺς μου δὲν στρέφω μόνον, ἵνα παρατηρῶ τὸ ἄψυχον περιβάλλον, οὐδὲ ὑψῶ αὐτοὺς μόνον εἰς τὸ ἀχανές καὶ τὸ ἄπειρον, στρέφω τούτους καὶ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον, βλέπω μεταξὺ τίνων ζῶ, ὀδηγοῦμαι εἰς τὴν κοινωνικὴν συμπεριφορὰν μου, ὀρίζω τὰ πρὸς τὸν πλησίον μου καθήκοντα, κρίνω καὶ ἀποφαίνομαι ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, ἀντιλαμβάνομαι τῆς πνευματικῆς καταστάσεως καὶ ἐννοῶ τὴν ἠθικὴν κίνησιν τῆς κοινωνίας, ἐν ἧ ζῶ, καὶ τοῦ ἔθνους, εἰς ὃ ἀνήκω,

καὶ μετὰ ταῦτα ἐννοῶ ἑμαυτὸν ὡς πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ὄν, τὴν ἐμπρέπουσαν εἰς ἐμὲ ζωὴν ἐπιθυμῶ, καὶ ἐπιζητῶν προσπαθῶ νὰ κατορθώσω νὰ ζήσω ταύτην σταθερῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως.

Εἶνε πολλαὶ αἱ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλαφρότητος συναντώμεναι ἀηδίαι. Ἡ αὐταρέσκεια καὶ ἡ ἐπίδειξις, ἡ φιλαρέσκεια καὶ ἡ ἀλαζονία, ἡ ἐλευθεριότης καὶ τὸ σεμνότυπον, ἡ σκυθρωπότης καὶ τὸ ἄσεμνον, ἡ τῆς κακοηθείας ἀναίδεια καὶ ἡ τῆς φαυλότητος ἰταμότης, ἡ ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων λακπατουμένη ἠθικὴ ἀξιοπρέπεια καὶ ἡ ἀνὰ τὰς παρόδους καὶ τὰ ἀπόκεντρα κεντρικὰ μέρη εὐτελιζομένη ἀνθρωπίνη τιμὴ, ταῦτα πάντα συμφυρόμενά καὶ ἀντιτιθέμενα καὶ ὑπὸ τὰς ὄψεις ψυχολόγου παρατηρητοῦ ὑποπίπτοντα ἐμποιοῦσι τὴν βδελυγμίαν, ἀλλὰ καὶ κινουῦσι εἰς οἶκτον, ἐμπνέουσι τὴν ἀπαισιοδοξίαν, ἀλλὰ καὶ προκαλοῦσι τὰς ἐγκαρδίους θλιβεράς εὐχάς, ἵνα παύσουν αἱ πολυάριθμοι κοινωνίαι παρέχουσαι τὸ θέαμα τοῦτο τοῦ κινητοῦ φρενοκομείου, τὸ θέαμα τῆς ἐξοντωτικῆς ἀλληλεπιδράσεως, τὸ θέαμα τῆς ἀλληλοδιαφθορᾶς.

Περιορίζομαι ἀπέναντι τῶν γενικῶν τούτων κοινωνικῶν φαινομένων μόνον εἰς εὐχάς, διότι ἡ μεταβολὴ τούτων ἀπὸ ἀηδῶν καὶ δυσαρέστων, ἀπὸ θλιβερῶν καὶ τὴν ἀπαισιοδοξίαν ἐμβαλλόντων εἰς σεμνά καὶ ὄσια, εἰς ὀρθὰ καὶ δίκαια, εἰς φρόνιμα καὶ σκόπιμα, εἰς ὠφέλιμα καὶ εὐχάριστα, ἡ μεταβολή, λέγω, αὕτη ἀπαιτεῖ κολοσσιαίας τὰς ἠθικὰς δυνάμεις καὶ τὴν σύμπραξιν ὅλων τῶν συστοιχιῶν τῶν ἐθνικῶν ἀρμοδιῶν κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν. Ἄλλ', ὡς γνωστόν, ἡ ἐπὶ ἐνὶ σκοπῷ ἐνότης καὶ σύμπραξις τῶν ἀρμοδιῶν τούτων ἐν τῇ ἀποσυνθέσει καὶ τῇ ἐκλύσει τῇ ἐκ τῆς ὀλετείας ἰδιοτελείας, ἡ ὁποία τοὺς πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν καὶ ἰσχυρῶν διέπει καὶ διευθύνει, δὲν εἶνέ τι, τὸ ὁποῖον δύναται τις νὰ θεωρῇ κατορθωτὸν χωρὶς νὰ νομισθῇ ἀμβλυοπῶν καὶ ἀνοηταίνων.

Ἡ ἐνότης καὶ σύμπραξις πολλῶν εἰς μίαν δύναμιν ἀκαταγώνιστον καὶ τὰ δυσχερέστατα ἐθνικὰ ζητήματα λίαν ἐπιτυχῶς λύουσιν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἐὰν εἰς ἕκαστος τῶν ὀφειλόντων νὰ συνενωθῶσι καὶ συμπράξωσι δὲν εἶνε αὐτὸς πρῶτον ὡς πρὸς τὰ δημόσια ἠθικὸς ἐν διαθέσει καὶ κατὰ προαίρεσιν.

Ἡ τοιαύτη πρὸς τὰ δημόσια ἠθικότης δὲν λέγω, ὅτι εἶνε τι σπανιώτατον, εἶνε ὅμως τόσον σπάνιον κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν, ὥστε ἵνα ὑπάρξωσιν οἱ πολλοὶ ἔχοντες ταύτην χρειάζεται χεὶρ Κυρίου Παντοκράτορος πατάσσουσα καὶ καθαίρουσα τὰς κοινωνίας ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἔθνικῶς ἀνηθικῶν ἐγώιστῶν, τοὺς δὲ ἠθικοὺς ἀναδεικνύουσα καὶ πολλαπλασιάζουσα.

Διὰ τοῦτο εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν πεποιθότες περιοριζόμεθα ἀπέναντι τῆς γενικῶς ἐπικρατούσης καὶ παρατηρουμένης ἀπρεποῦς καὶ θλιβερᾶς καταστάσεως **μόνου εἰς εὐχάς**, ἵνα μὴ τὴν αἰσιοδοξίαν μας τὴν ἔθνικὴν ἀποβάλωμεν καὶ τὸ θάρρος μας ἀπολέσωμεν.

Εἰδικῶς ὅμως ἀπέναντι ἐνὸς κοινωνικοῦ φαινομένου ἀσχημοσύνης, ὅπερ κατὰ τὸν εἰρημένον περίπατόν μας καθορῶμεν, δὲν περιοριζόμεθα μόνον εἰς εὐχάς, ἀλλὰ καὶ προβαίνομεν εἰς σκέψεις.

Τὸ τῆς κοινωνικῆς ἀσχημοσύνης φαινόμενον τοῦτο εἶνε ἢ παρὰ παντὸς παρατηρουμένη φαύλη τῶν παιδῶν ἀναστροφή!

Οἱ παῖδες τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, οἱ παῖδες τῶν Γυμνασίων (ἀφίνω τοὺς πλείστους τῶν ἀκαδημαϊκῶν πολιτῶν), οἱ παῖδες τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων, οἱ παῖδες οἱ ἄεργοι, οἱ παῖδες οἱ πλανόδιοι, ἐκτὸς ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔχουσι γονεῖς καὶ προστάτας ἰσχυρῶς καὶ διαρκῶς χαλιναγωγοῦντας, ἐκδίδονται ὑπὸ τὰς ὄψεις σεμνοτύφου καὶ ἠθικῶς ἀναισθήτου **πολιτισμένης** κοινωνίας εἰς συναναστροφᾶς τοιαύτης ἀσχημοσύνης καὶ φαυλότητος, ὥστε ἢ κακοήθεια ἀναβιβάζεται εἰς τέλειον ἐπιστήμης σύστημα.

Ἐκ τούτων οἱ κατόπιν ὕπουλοι φοβεροὶ τῶν πόλεων ἐγκληματῖαι, ἐκ τούτων οἱ ἄσωτοι καὶ οἱ ἀκόλαστοι οἱ οἰκογενείας καταστρέφοντες καὶ τὴν κοινωνικὴν εὐδαιμονίαν ἐπιβουλεύοντες. Ἐκ τούτων οἱ μεγάλοι ἐγκληματῖαι τῆς κλοπῆς καὶ τῆς ἐγκληματικῆς ὀργῆς. Ἐκ τούτων οἱ παράλυτοι καὶ τὰ ἀποφώλια κοινωνικὰ τέρατα τὰ οὐχὶ σπανίως παρουσιαζόμενα ἔχοντα τὴν τετυφωμένην καὶ ἄφρονα κεφαλὴν των ὑπὸ πῖλον ὑψηλόν, τὸ ψιμύθιον ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ τὴν καθ' ὅλου περιβολὴν ἄμεμπτον, ψυχὴν δὲ ἀγρίαν καὶ μοχθηρὰν ψυχὴν ἐν τῇ φαυλότητι πεπωρωμένην, ψυ-

χὴν ἐν τῇ κακουργίᾳ ἠδυνομένην ἐκ τῆς ἠθικῆς ἀναισθησίας της, εἰς ἣν ἡ ἀμαρτία αὐτὴν ἔρριψεν. Καὶ ἐσκέφθην καὶ σκέπτομαι καὶ κατ' ἐμαυτὸν εἶπον καὶ νῦν λέγω. «Ποῖον μέγα εἰς τὰς κοινωνίας καὶ τὸ ἔθνος ὄφελος θὰ ἐγένετο, ἐὰν δι' ὅλα αὐτὰ τὰ παιδιὰ τὰ φαύλως καὶ εἰς κακοθήθειαν ἀναστρεφόμενα, τῶν ὁποίων πολλὰ στεροῦνται γονέων καὶ προσπατῶν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐχόντων εἶνε ὡς μὴ ἔχοντα, ἐὰν δι' αὐτὰ ἐγένετο ἐν Σωφρονιστικὸν ἐκπαιδευτήριον περιέχον τέχνας καὶ στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν καὶ καθ' ὅλου ὀργανωμένον ὡς τὸ Ἀβερῶφειον μὲ τὴν διαφορὰν τῆς ἐλευθέρας ἐξόδου κατὰ ὠρισμένας ἐκάστου μηνὸς ἡμέρας ὑπὸ ἐπιτήρησιν.

Καὶ ἐννοοῦμεν νὰ ᾔηε τὸ σωφρονιστικὸν τοῦτο ἐκπαιδευτήριον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κράτους· καὶ νὰ διευθύνωσιν αὐτὸ οἱ τιμιώτεροι καὶ οἱ ἠθικώτεροι τοῦ ἔθνους ἄνθρωποι καὶ νὰ ὑπάρχη ἐν αὐτῷ διδασκαλία θρησκευτικὴ καὶ ἐκπαίδευσις ἠθικὴ ἀρίστη· καὶ γενικῶς εἰπεῖν νὰ ἀναπληροῖ τὸ Κράτος τὴν ἀχρηστίαν ἢ τὴν ἀνυπαρξίαν τῶν γονέων.

Καὶ νὰ συστήσῃ τὸ Κράτος σῶμα παιδαγωγῶν καὶ παιδονόμων εἰς τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν φιλονομίαν εἰς τὴν φιλαλήθειαν καὶ τὴν ἀρετὴν παιδαγωγούντων.

Καὶ νὰ φροτίζωσι περὶ τῶν νεωτέρων ἢ περὶ τῶν παίδων οἱ παιδαγωγοὶ καὶ παιδονόμοι οὔτοι χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι καὶ πολῖται Ἕλληνες, ὡς ἐφρόντιζον οἱ Ἀρεοπαγῖται εἰδωλολάτραι Ἕλληνες τοῦ Παλαιοῦ Ἀρείου Πάγου· καὶ νὰ ἔχωμεν χάρις εἰς τὴν φροντίδα ταύτην, ἀντὶ τῶν φαύλων καὶ ἀσώτων, ἀντὶ τῶν ὑπούλων κακούργων καὶ τῶν ἀποφωλίων τεράτων, τῶν πολιτισμένην ὄψιν παρουσιαζόντων, νὰ ἔχωμεν ἐν πᾶσι χρηστοὺς καὶ ἐναρέτους πολίτας τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἔθνους συντελοῦντας !!

Καὶ ἴσως ἀνοκράξῃ τῶν ἀπαισιδοξῶν τις «Αὐτὸ μᾶς ἔλλειψε».

Καὶ ὅμως ἀπὸ τοιούτων δέον νὰ ἀρξώμεθα εἰς τὴν ἠθικὴν τοῦ ἔθνους ἀναμόρφωσιν.

Κυβέρνησις καὶ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ συνεννοούμεναι καὶ ἀλληλοβοηθούμεναι, ἀσφαλῶς δύνανται νὰ ἐπανορθώσωσι τὰ κακῶς κείμενα ἔθνικα πράγματα.

Σωφρονιστήρια ἢ ἄλλως ἐκπαιδευτήρια διὰ τοὺς ζῶντας καὶ εἰς τὴν φαυλότητα ἐκκλίνοντας παῖδας οὐ μόνον τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς, ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν τῆς Ἑλλάδος μεγαλοπόλεων, φρονῶ ὅτι δύνανται νὰ ἀποβῶσι φυτώρια κοινωνικῆς ἠθικότητος καὶ τὰ συντελεστικώτατα μέσα τῆς περιστολῆς καὶ ἐλαττώσεως τῆς ἐγκληματικότητος.

Ἀπαιτοῦνται κεφάλαια χρηματικά ;

Ἐν τούτῳ, κύριοι Ἕλληνες ἑκατομμυριοῦχοι, ὁ προορισμός σας καὶ ὁ τῆς ὑπάρξεώς σας σκοπός. Ἐν τούτῳ, Μοναστηριακὰ Συμβούλια, ἡ αἰτιολογία τῆς ὑπάρξεως τῶν ἱερῶν μονῶν.

Ἀπαιτοῦνται δυνάμεις ἠθικαί ;

Ἐν τούτῳ, κύριοι πολιτευόμενοι καὶ ἄρχοντες Ἕλληνες, ἐργασία, ὅσον ἐθνικὴ τοσοῦτον καὶ ἱερά, εἰς τὴν ὁποίαν τὰς τυχόν μὴ ἀγνάς ἐξ ἰδιοτελείας χεῖράς σας πρέπει νὰ τὰς διατηρήσητε καθαρὰς καὶ ἀκηλιδώτους.

Ἴδου ἔργον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ παραδώσητε εἰς τοὺς ἠθικωτάτους καὶ τιμιωτάτους τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἀγωνισθῆτε καὶ νὰ καταβάλητε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς τὴν ὅσον οἶόν τε σκοπιμωτέραν καὶ λυσιτελεστέραν λειτουργίαν αὐτοῦ. Ἴδου ἔργον, σεβασμιώτατοι ἐπίσκοποι, καὶ λόγιοι κληρικοί, εἰς τὸ ὁποῖον δύνασθε νὰ χρησιμοποιοῦσητε τὰς τυχόν ἀδρανούς σας καὶ διὰ τοῦτο ἀχρήστους ἠθικὰς δυνάμεις σας.

Ἐθνικὰ Σωφρονιστήρια ἢ ἐκπαιδευτήρια, μέσον ἐξημερώσεως κοινωνικῆς, μέσον πολιτισμοῦ, μέσον, δι' οὗ ἢ ὑπὸ τῆς αἰσχίστης καὶ μανιώδους ἠδυπαθείας φθειρομένη ἀδέσποτος ἠθικῶς νεολαία θὰ ἀναδειχθῆ ἢ πρὸς τὰ δίκαια καὶ τὰ ὅσια ὀργῶσα δύναμις, μέσον, δι' οὗ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους ἀσφαλῶς καὶ σπουδαίως θὰ ἐξυπηρετῆται καὶ τῶν λοιπῶν συνδραμόντων, βεβαίως θὰ ἐπιτευχθῆ.

Σωφρονιστήρια ἔθνικὰ διὰ τὴν εἰς τὰ φαῦλα σφριγῶσαν νεολαίαν σημαίνει ἐκρίζωσιν τοῦ τῆς κοινωνικῆς ἀφροσύνης δένδρου καὶ ἀντικατάστασιν διὰ τοῦ τῆς σωφροσύνης καὶ μεγαλοφροσύνης.

Ἡ φαντασία μου παρουσιάζει εἰς τὸ πνεῦμά μου τὴν στιγμὴν ταύτην, καθ' ἣν τὴν περὶ ἔθνικῶν Σωφρονιστηρίων γνώμην μου ἐκ-

φράζω, τὴν εἰκόνα ἐνὸς τετυφωμένου σοφοῦ τῶν ὀλίγων εὐτυχῶς νεωτέρων ἐκπεφυλισμένων Ἑλλήνων. Ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ οἱ εἰρωνικοὶ τοῦ προσώπου μορφασμοὶ καὶ τὸ σαρκαστικὸν μειδίαμα μοὶ ἐμπνέουσι βαθεῖαν ἀπογοήτευσιν καὶ μὲ ἀναγκάζουσι νὰ μετανοήσω, δι' ὅσα ἐτόλμησα νὰ γράψω, καὶ νὰ ἐπικρίνω αὐτὸς ἐμαυτὸν διὰ τὰς αἰσθηματικὰς παραδοξολογίας μου.

Τὴν εἰκόνα τοῦ εἰρωνος καὶ σαρκαστοῦ νεωτέρου Ἕλληνας φανταστικῶς ἀναγκάζομαι νὰ τὴν ἀκούσω λέγουσαν· «αὐτὰ εἶνε φαντασιοπληξίαι· ἡ Ἑλλὰς θὰ προοδεύσῃ καὶ θὰ ζήσῃ διὰ τῶν οικονομικῶν νομοσχεδίων καὶ διὰ τῆς διπλωματικῆς τέχνης! Τί Σωφρονιστήρια, τί ἐκπαιδευτήρια, τί Ἄρειοι Πάγοι, τί ἐκκλησία, τί Εὐαγγέλιον, τί χριστιανισμὸς, τί πίστις, τί ἀπὸ Θεοῦ δύναμις, τί σωφροσύνη, τί ἠθικότης, τί οἰκογένεια, τί τιμιότης καὶ ἀρετή, τί ἀλήθεια, τί δικαιοσύνη; !! . . . λόγια. Ἡμεῖς θέλομεν πράγματα. Τὸ πᾶν ἢ οικονομικὴ ἐπιστήμη τὸ πᾶν ἢ διπλωματικὴ περίνοια».

Οἱ οὕτω σκεπτόμενοι εἶνε οἱ τὴν δύσμοιρον Ἑλλάδα εἰς τὴν ἄβυσσον καὶ τὴν ἐξόντως ὀδηγήσαντες. Ἀλλὰ ἡ θεία δύναμις δὲν θὰ ἐγκαταλίπη αὐτὴν ἀπροστάτευτον καὶ θὰ ἀναδείξῃ τοὺς ἐπ' αὐτῇ πεποιθότας καὶ ἐν τούτῳ ἀληθεῖς πατριώτας Ἕλληνας. Διὰ τοῦτο δὲν ἐμπνέει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπογοήτευσιν ὁ σαρκασμὸς καὶ ἡ εἰρωνία τῶν ἀφρόνων τούτων, ὅσον ἡ ἀδιαφορία τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἡ ἐκ φιλοδοξίας καὶ φιλαρχίας ἰδιοτελῆς πάντοτε ἐνέργεια τῶν πολιτευομένων καὶ ἡ ψυχρότης καὶ ἀμβλυωπία τῶν λογίων καὶ ἐν γένει τῶν πνευματικῶς ἀνεπτυγμένων Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους φαίνεται ἐπηρεάζουσα καὶ ἀποτυφλοῦσα ἡ τῆς ὑλοφροσύνης καὶ ἰδιοτελείας νόσος.

Ἐὰν ὑπάρξῃ δημοσιογραφικὸς ἐκ φιλοπατρίας ἀληθοῦς φωτισμὸς καὶ πατριωτικὴ φωνὴ παρὰ πάντων τῶν εὖ φρονούντων, ἐὰν ὑπάρξῃ κίνησις καὶ δρᾶσις, αὐταπάρνησις καὶ αὐτοθυσία ἐκ μέρους τῶν Ἐπισκόπων, τῶν λογίων κληρικῶν, τῶν διαπρεπῶν πολιτευομένων, τῶν αἰσθηματικῶν στρατιωτικῶν, ἐὰν ὑπάρξῃ ἀγνότης φιλοπατρίας εἰς τὰ σπλάγγνα τῶν ζαπλοῦτων ὁμογενῶν, οὐ μόνον Σωφρονιστήρια ἢ ἔθνικα ἐκπαιδευτήρια, ὡς ἡμεῖς ἐφαντάσθημεν καὶ

δι' ὀλίγων ἐχαρακτηρίσαμεν, δύνανται νὰ ἰδρυθῶσιν, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν καθ' ὅλου ἠθικὴν τοῦ ἔθνους θεραπείαν καὶ τὸν ἐθνικὸν σωφρονισμὸν δύνανται νὰ κατορθωθῶσιν. Τὰ Σωφρονιστήρια ἢ ἐθνικὰ ἐκπαιδευτήρια εἶνε ἐν τῶν πάντων τούτων, ἄνευ τῶν ὁποίων οὔτε ἐκεῖνα δύνανται νὰ ὠφελήσωσιν, ὅσον ἡμεῖς παρεστήσαμεν, ὅτι δύνανται νὰ ὠφελήσωσιν.

§ 4. Ἰδρύσατε Σωφρονιστικὰ ἐκπαιδευτήρια διὰ τὰ κοράδια καὶ τὰς νεάνιδας.

Ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσι καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ θλιβερωτέρα καὶ ἀηδεστέρα εἶνε ἡ ἀπαντωμένη ἀσχημία τῆς ἐλευθερίου ἐν πᾶσι ἀναστροφῆς καὶ συμπεριφορᾶς τῶν κορασίων τῶν ἀπόρων καὶ ἐν πενιχρότητι διατελουσῶν οἰκογενειῶν.

Ταῦτα διακρίνονται εἰς ἐργάτιδας καὶ μαθητρίας τῶν Παρθεναγωγείων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἀρσακείου.

Τὸ ἀναιδὲς καὶ ἄσεμνον κοινωνικὸν περιβάλλον, οἱ τρόποι τῶν διδασκόντων ἢ διδασκουσῶν, ἡ ἔλλειψις πάσης ἐπιβλέψεως, ἡ ἀνυπαρξία τῆς θρησκευτικῆς ἐπιβολῆς, ἡ ὑπόπτου ἠθικότητος ἐπιτήρησις τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς, ἡ τερατώδης ἐν τῇ κτηνωδίᾳ αὐτῆς συμπεριφορὰ τῶν πλανοδίων φαύλων, τῶν ὁποίων πολλοὶ κοινωνικῶς ἐξέχουσι καὶ ἐπαγγελματικῶς ἐπιφαίνονται, ὡς πολιτισμένοι δὲ νεώτεροι Ἕλληνες ἐγκαλλωπίζονται, ταῦτα καθιστῶσι τὰς ἐργάτιδας καὶ μαθητρίας ταύτας νὰ διαζευχθῶσι τὴν αἰδῶ καὶ τὴν σεμνότητα πρὶν ἢ μετ' αὐτῶν ἄρξωνται νὰ βιώσωσι, νὰ λησμονήσωσι τὴν ἀρετὴν πρὶν ἢ τὸ ἐξοχὸν αὐτῆς κάλλος αἰσθανθῶσι λαμπρὸν αὐτάς.

Ἡ φιλαρέσκεια καὶ τὸ αὐτάρεσκον δεσπόζουσιν ἐπὶ τοῦ ἐσκοτισμένου ἐκ τῆς νεανικῆς ζωηρότητος πνεύματός των, ἡ πρὸς τὴν ἐπίδειξιν δίψα κατατρύχει τὴν λίαν προόρως ζηρανθεῖσαν καὶ ἄγονον εἰς ἠθικὰ καὶ εὐγενῆ συναισθήματα κατασταῶσαν καρδίαν των. Ἡ ἀφροσύνη ἐκτοπίζει τὴν φρόνησιν, ἡ μανία ἐπακολουθεῖ, ἡ πρὸς τοὺς κινδύνους καὶ τὰς παγίδας προσοχὴ καθίσταται ἀδύ-

νατος, τὸ βάραθρον χαίνει, ἡ πτώσις οὐχὶ μοιραίως ἀλλ' ἀναγκάως ἐπέρχεται, ἡ δὲ πολιτισμένη Ἑλληνικὴ κοινωνία, ἡ εὐγενὴς Ἑλληνικὴ κοινωνία, ἡ ἀριστοκρατία τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, κροτεῖ τὰς χεῖρας καὶ ἐπευφημεῖ εἰς τὴν πτώσιν ταύτην τὴν συμβολίζουσαν **πραγματικῶς** τὴν πτώσιν τοῦ μόλις ἀρξαμένου νὰ ἀνίσταται Ἑλληνικοῦ ἔθνους !!!

Καὶ ἔχομεν ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ τούτου πραγματικοῦ φαινομένου τὰ φρικαλέα δράματα τῶν **κοινωνικῶς** καὶ **πολιτισμένως** ἀπολυμένων ψυχῶν. Καὶ ἐσυνήθισε τὸ ἠθικὸν αἰσθητήριον τῶν ἀστέων Ἑλλήνων νὰ ᾔηνε ἐντελῶς ἀσυγκίνητον καὶ ἀναίσθητον ἀπέναντι τοιούτων φρικαλεοτήτων. Καὶ φαίνονται οἷονεὶ δυσφοροῦντες οἱ ὑλόφρονες πεπολιτισμένοι, Ἕλληνες δέ, ἐὰν παρέλθῃ ἡμέρα καὶ δὲν ἀναγνώσωσι μετὰ περισσῆς περιεργείας πάσας τὰς λεπτομερείας τοῦ τρόπου, καθ' ὃν εἰς τὸν βωμὸν τῆς κοινωνικῆς ἀνηθικότητος καὶ τῆς θηριώδους ἐξ ἀκολασίας σκληρότητος ἐθυσίασθη μία ὑπαρξίς, καὶ ἀπώλετο μία ψυχὴ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βεβαπτισμένη. Μία ψυχὴ, εἰς τὴν ὁποίαν τὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν ἔδωκεν ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διὰ ταύτην θυσιασθεὶς ἀναμάρτητος Ἰησοῦς, τὴν δὲ σωματικὴν ἐλευθερίαν τὸ ποταμιδὸν ῥέυσαν αἷμα τῶν ἀθανάτων προγόνων τῆς Ἑλλήνων, τῶν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πίστεως καὶ τῆς τιμῆς προθυμότατα θυσιασθέντων.

Ἀδιαφοροῦσιν οἱ ἐκπεφυλισμένοι εὐγενεῖς οὔτοι Ἕλληνες, εἰς τῶν ὁποίων ἀτυχῶς τὰς χεῖρας ὑπάρχει καὶ παίζεται ἡ τύχη τῆς δυσμοίρου Ἑλλάδος, μέχρις ὅτου ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐξέλθῃ **μὲ δύναμιν ἢ ζῶσα καὶ οὐδέποτε δυναμένη νὰ ἐκλείψῃ ἐθνικὴ ἀρετὴ** καὶ τοὺς φυγαδεύσῃ εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὸν ἐμπρέποντα εἰς αὐτοὺς ἐξευτελισμὸν, ἀδιαφοροῦσι καὶ οἷονεὶ μετὰ τέρψεως πληροφοροῦνται, ἐὰν μία Ἑλληνὶς νεᾶνις θεῖον καὶ ὑψηλὸν ἔχουσα προορισμὸν Ἑλληνίδος συζύγου καὶ μητρὸς καὶ ἐν τούτῳ πολῦτιμος οὔσα ὑπαρξίς, ἐὰν αὕτη ἐν μέσῃ ὁδῷ τοῦ κλεινοῦ Ἄστεως κατασπαράσσεται ὑπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ θηρίου τῆς ἀκολασίας ὑπὸ φρικαλεωτέρας καὶ κτηνωδεστέρας ἐν τῇ ὑπουλότῃ συνθήκῃ παρὰ ἡ ῥωμαία δούλη καὶ ἡ Ἑλληνὶς δούλη τοῦ βαρβάρου τυράννου τῆς

Ἑλλάδος. Ἀδιαφοροῦσι καὶ ἐν τῇ εἰς τὰ πράγματα παρατηρουμένη ἀδιαφορίᾳ τῶν ταύτῃ ἐλέγχονται λέγοντες «Αὐτὰ συμβαίνουσι πολὺ χειρότερα εἰς τὸν πολιτισμένον τῶν μεγαλοπόλεων τῆς Εὐρώπης κόσμον καὶ ἐδῶ ; ! . . .»

Ἡμεῖς ἀπέναντι τοιαύτης παχυλότητος καὶ ἐγκληματικῆς ἀδιαφορίας δὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν τίποτε ἄλλο παρ' ὅτι μεγίστην αἰσχύνην προξενεῖ εἰς τὴν ἔνδοξον ὀρθόδοξον χριστιανὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς ἀπαισιοδοξίαν καὶ ἀπόγνωσιν ἐμβάλλει ὡς πρὸς τὸ μέλλον τῆς πτωχῆς καὶ ἀδυνάτου νεωτέρας Ἑλλάδος ἡ πραγματικότης τοιούτων κοινωνικῶν φρικαλεοτήτων. Ἐκφράζοντες δὲ τὰς θλιβεράς μας εὐχὰς περὶ *καλλιτερεύσεως*, σκεπτόμεθα ὡς πάντοτε μετὰ αἰσιοδοξίας καὶ ἐλπίδων καὶ λέγομεν· «Ποῖον θεῖον ἔργον θὰ ἐτελεῖτο, ἐὰν διὰ τὰ κοινωνικὰ ταῦτα θύματα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν δυσωδεστέραν κοινωνικὴν σῆψιν ἐλαμβάνετο μία σωφρονιστικὴ φροντίς· ἐὰν ἰδρύνοντο σωφρονιστικὰ Παρθεναγωγεῖα — Ἐργαστήρια, ἐν οἷς *θρησκεία πρῶτον, ἠθικότης κοινωνικὴ* δεύτερον, *οἰκοκυρωσύνη* τρίτον, *ἐργασία βιοποριστικὴ* τέταρτον, *γράμματα πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς ἱερᾶς Γραφῆς* πέμπτον ἐδιδάσκοντο παρὰ γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι νὰ μὴ ἔχουν *παλαβώσει* ἀπὸ πέντε γαλλικὰς λέξεις ποῦ εἰξεύρουσιν καὶ ἀπὸ μίαν εἰς τὴν Εὐρώπην ἢ τὴν Ἀμερικὴν ἐπίσκεψιν, ἀλλὰ παρὰ γυναικῶν γνησίων Ἑλληνίδων κατὰ τὴν θρησκευτικὴν πίστιν, τὸ ἔθνικόν φρόνημα, τὰς ἠθικὰς παραδόσεις, τὴν κοινωνικὴν σεμνοπρέπειαν, τὴν *γυναικείαν αἰδημοσύνην*· ποῖον μέγα εἰς τὸ ἔθνος ὄφελος, εἰς τὸ ὅποιον οὕτω θὰ δημιουργῶνται μητέρες ἐνάρετοι καὶ φιλόπονοι, Ἑλληνίδες δὲ γνήσiai ἐν τῇ μεγαλοφροσύνῃ καὶ τῇ μεγαλοψυχίᾳ ! !»

Ποῦ χρήματα ;

Χρήματα ὅσα θέλετε, ἀφοῦ εὔρητε πρῶτον φιλοπατρίαν καὶ ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς καὶ ἔθνικῆς ἠθικότητος.

Δὲν ἔχομεν ἔλλειψιν ὑλικῶν δυνάμεων διὰ τοιαῦτα ἔργα, ἔχομεν ἔλλειψιν ἠθικῶν δυνάμεων.

Δὲν εἶνε δύσκολος ἡ τοιούτων ἔργων ἵδρυσις καὶ λειτουργία κατὰ

τὸ προσῆκον καὶ τὸ ὠφέλιμον, ἀλλὰ δυσκολωτάτη ἡ εὕρεσις Ἑλ-
λήνων καὶ Ἑλληνίδων θελόντων καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως, ταπεινο-
φροσύνης ἀθορύβως καὶ ἄνευ ἐπιδείξεως καὶ ἰδιοτελείας ἐνεργούντων.

Εὔρετε θέλησιν φιλοπατρίας καὶ ἠθικότητα εὐσεβείας πρὸς τὸν
παντοδύναμον Χριστὸν πραγματικῆς καὶ θὰ ἴδητε, ὅποια ἔθνικὰ
θαύματα εἰς διάστημα ἐνὸς μόνον ἔτους δύνανται νὰ συντελεσθῶσιν.

Ἄλλὰ . . .

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Ἄνεπνεύσαμεν πνοὴν εὐχαριστήσεως περατώσαντες τὴν ἔκφρα-
σιν τῶν κατεχόντων τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἰσθημάτων συμπαθείας πρὸς
τοὺς ἐκ πνευματικῆς πλάνης ἐγκληματήσαντας καὶ ἐν ταῖς φυλακαῖς
εἰς τὴν σωματικὴν φθορὰν καὶ τὴν ψυχικὴν σῆψιν ἐγκαταλελειμμέ-
νους. Ἠσθάνθημεν εὐχαρίστησιν, διότι, καθ' ἣν εἶχομεν δύναμιν
ὑψώσαμεν φωνὴν ὑπὲρ ἀδελφῶν φρικωδῶς πασχόντων. Ἀλλὰ τὴν
τῆς εὐχαριστήσεως ἀναπνοὴν διεδέξατο στόνος βαθύς· μονολογῶν δὲ
εἶπον· «πιστεύω ὅτι ἔχασα τὸν κόπον μου καὶ τὸν καιρὸν μου ἀνω-
φελῶς καὶ ματαίως· τίς θὰ προσέξῃ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χάους τῆς
ἀναισθησίας; τίς θὰ κινηθῇ ἐν τῇ πνευματικῇ ἀδρανεῖα καὶ
τῇ νεκρότητι; τίς θὰ φροντίσῃ ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγαλοσχήμου
ἀδιαφορίας καὶ σκληροκαρδίας; τίς θὰ φωτίσῃ ἐν τῷ μέσῳ τῆς
τρυφῆς τοῦ σκότους; τίς θὰ σωφρονίσῃ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐγωῖστι-
κῆς καὶ ἰδιοτελοῦς ἀφροσύνης; !!! »

Καὶ εὐρέθην εἰς στιγμὰς ἀπελπιστικῆς ἀπαισιοδοξίας ὁ ἕνεκα τῆς
θαρραλέας αἰσιοδοξίας μου γράψας, ὅ,τι ἐγίνωσκον καὶ ἠσθάνομην.
Καὶ εὐρέθην ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ φιλοπατρίας ὁ ἐν ἀμεταπτῶτῳ ἐν-
θουσιασμῷ ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος μου τὴν ἀσθενῆ μου
φωνὴν ὑψώσας καὶ εἰς πάντα τὴν προσοχὴν μου περιστρέψας. Καὶ
ἐδυσφόρησα ὑπὸ δυσβάστακτον ὄγκον θλίψεως ὁ ἐν ἐλευθερίᾳ πνεύ-
ματος καὶ μετὰ κρυφίας χαρᾶς νομίζων ὅτι τὸ ἱερώτατον τῶν
καθηκόντων ἐπετέλεσα.

Ἄλλὰ πάντα ταῦτα ἦσαν ἀδικαιολόγητα. Αἱ στιγμαὶ τῆς
ἀπαισιοδοξίας εἶνε στιγμαὶ νεκρότητος, ἐνῶ ἡμεῖς ἔχομεν τὸ κα-
θῆκον νὰ ζῶμεν καὶ νὰ κινώμεθα, νὰ ζῶμεν καὶ νὰ ἐλπίζωμεν,
ἀφ' οὗ εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τὰ πάντα
ἀνάγομεν. Δὲν ἐξετάζομεν τὸ «τί γενήσεται». Τοῦτο ἀνήκει

εἰς Ἐκείνον, ὁ ὁποῖος τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος μεταξὺ πάντων πρῶτον ἐξελέξατο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς τοῦ ἀνθρωπίνου κόσμου σωτηρίας. Πεποιθασμεν, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος θὰ ζήσῃ καὶ θὰ μεγαλυνηθῇ, καὶ ἡ πεποιθήσις ἡμῶν εἶνε πεποιθήσις οὐχὶ ἐπὶ ἀνθρώπων *μηδὲν δυναμένων*, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, παρὰ τῷ ὁποίῳ οὐδὲν ἀδυνατεῖ. Εἰς τὸ ἔθνος μας ἐπικρατεῖ νάρκη καὶ ἠθικὸς σκοτασμός, ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων συμφορῶν, εἰς ἃς ὑπεβλήθη διὰ τὰς ἀμαρτίας του. Ἀνάγκη νὰ φωτισθῇ καὶ ἀνατιναχθῇ ἀπὸ τῆς νάρκης εἰς τὴν ζωὴν καὶ πάραυτα θὰ ἀνακτήσῃ τὴν θέσιν, ἣτις τῷ προσήκει. Ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ἡμῶν ταύτῃ ὑπεδείξαμεν, δι' ὧσων ἐγράψαμεν, ὅτι εἶνε ἠθικὸν ἔγκλημα μέγιστον ἢ εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὴν σῆψιν ἐγκατάλειψις τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς σωφροσύνης καὶ καθ' ὅλου πνευματικῆς θεραπείας δεομένων, ἀλλ' ἐπίσης ἠθικὸν ἔγκλημα μέγιστον εἶνε ἡ περὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς σωφροσύνης ἀφροντισία· ὑπεδείξαμεν ὅτι, ἐὰν μὴ τὸ ἔθνος ἡμῶν τεθῇ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ παιδαγωγηθῇ διὰ τῆς τοῦ **Σωτῆρος Χριστοῦ ἀγάπης**, ἀδύνατον, ἀπολύτως ἀδύνατον, νὰ ἀποκτήσῃ πολιτισμὸν καὶ ἀσφαλῶς νὰ προοδεύσῃ καὶ νὰ μεγαλυνηθῇ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἦτοι ὁ κληρὸς ἀνάγκη νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ὑπάρχει, ἵνα φωτίξῃ καὶ μορφώσῃ ἡθὸς χριστιανικὸν ἦτοι ἡθὸς δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης, ἄλλως δὲν εἶνε κληρὸς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἄξιος, ὅτι ἡ παιδεία ἀνάγκη νὰ ᾔνε παιδεία διαπλάττουσα εἰς εὐσέβειαν, σωφροσύνην, φιλοδικαιοσύνην, φιλοπατρίαν, ἀξιοπρέπειαν καὶ μεγαλοφροσύνην, ἄλλως εἶνε παιδεία σκοτιζουσα καὶ ἀποτυφλοῦσα, δι' ὧσων δὲ σκότους ὀπλίζουσα *τοὺς παιδευομένους*, ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἦτοι ὁ πολιτικὸς νόμος ἀνάγκη νὰ λειτουργήσῃ κατὰ τὸν Εὐαγγελικὸν νόμον ἦτοι κατὰ τὸν νόμον τῆς χριστιανικῆς δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης, ἡ ὁποία εἶνε πλήρωσις παντὸς νόμου, καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξημεροῦνται οἱ ἄγριοι καὶ ἐκπολιτίζονται οἱ ἀνθρωποφάγοι, ἄλλως ἀποβαίνει δικαιοσύνη ἀδικοῦσα, διότι κιβδηλεύεται ὑπὸ τῆς προσωποληψίας καὶ τῆς αἰσχίστης *ἰδιοτελείας* ἐν τῇ ἐνασκήσει αὐτῆς. Καὶ ἵνα πάντα συνελὼν εἴπω, ὑπεδείξαμεν κατὰ τὰ διδάσκοντα ὑπὸ τὰς ὄψεις ἡμῶν πράγματα, ὅτι τὸ ἔθνος ἡμῶν, ὡς νῦν ἔχει, ἐὰν μὴ προσέλθῃ

εἰς τὴν πίστιν πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ μὴ μείνη ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐὰν μὴ καταστηλιτευθῆ ἢ ἐν αὐτῷ πλανῶσα ἀδράνεια τοῦ κλήρου, ἐὰν μὴ παταχθῆ ἢ διαφθείρουσα ἀγυρτεία ἐγωϊστῶν καὶ ὑπὸ φιλαρχίας μαινομένων πολιτευομένων, ἐὰν μὴ εἰς τὸ αἴσχος καὶ τὸ ὄνειδος ῥιφθῆ ἢ ἀσυνείδητος ἐν πᾶσι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἱερωτάτοις ἰδιοτέλεια, τὸ ἔθνος ἡμῶν θὰ περιστῆ θᾶττον ἢ βράδιον εἰς ἠθικὴν ἔκλυσιν καὶ ἀποσύνθεσιν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον τὸν αἰώνιον.

Ταῦτα ὑποδείξας ἔκρουσα τὸ ἐπ' ἐμοὶ καὶ διὰ λογαριασμὸν μου ἀπέναντι τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ τῆς πατρίδος μου τὸν κώδωνα τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου. Καὶ ὀφείλει πᾶς σωφρονῶν νὰ κρούσῃ τὸν κώδωνα τοῦτον τοῦ κινδύνου, διότι, ὡς δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πεποιθήσιν ἐπὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ, οὕτω πρέπει νὰ κατεχώμεθα ὑπὸ τρόμου μήποτε διὰ τῆς μακρὰν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τῇ ἀσεβείᾳ ζωῆς ἀκούσῃ τὸ ἔθνος ἡμῶν παρὰ τοῦ δικαίου καὶ τιμωροῦ Θεοῦ «οὐ μείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν αὐτοῖς . . . ». Τρέμω καὶ νὰ φαντασθῶ ἀπλῶς τοιαύτην περίστασιν διὰ τὴν δοξασμένην καὶ τιμημένην Πατρίδα μου τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ οἱ ἠθικοὶ νόμοι εἶνε ἀμετάβλητοι καὶ ἡ **θεία Δικαιοσύνη δὲν αἴρεται διὰ τῆς μακροθυμίας.**

Ἠγαπήθημεν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐσώθημεν ἐν τοσοῦτοις κινδύνοις, συνετισθῶμεν καὶ σωφρονήσωμεν καὶ βαθυτάτην διὰ τὸ ἔλεός του εὐγνωμοσύνην ἐκδηλώσωμεν ἐν πραγματικῇ ἐξομολογήσει καὶ μετανοίᾳ ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, τὰ κοινωνικὰ καὶ τὰ ἔθνικὰ ἐγκλήματα του. Μὴ πλέον κάμνωμεν κατάχρησιν τῆς ὑπερβαλλούσης τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης. Διδαχθῶμεν ὅτι ἡ εὐσπλαγχνία του ἔχει ὄρια· διδαχθῶμεν, ὅτι ἡ κακία καὶ ἡ ὑλοφροσύνη ἀπώλεσε ἔθνη ἐπίσης ἀγαπητὰ τῷ Θεῷ καὶ ἐπιστραφῶμεν ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ ἐν τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ δικαιοσύνῃ ἐν τῇ αὐταπαρνήσει καὶ αὐτοθυσίᾳ πρὸς τὸν Θεάνθρωπον Σωτῆρα Χριστόν, ὁ ὁποῖος θυσίαν ἑαυτὸν προσήνεγκεν, ἵνα ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας τὸν ἄνθρωπον ἐλευθερώσῃ καὶ εἰς τὸ προσῆκον αὐτῷ πνευματικὸν μεγαλεῖον ἀνυψώσῃ, πρὸς **Ἐκεῖνον**, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἐπὶ τῇ

σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δόξαν του πρώτου καὶ σπουδαιότατον συντελεστήν προεξελέξατο καὶ προεκήρυξε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος.

Ἐννοοῦμεν ὡς χριστιανοὶ καὶ ὡς Ἕλληνες τὸν οὐράνιον ἡμῶν προορισμὸν καὶ τὸ πνευματικὸν μεγαλεῖον, εἰς ὃ προωρίσθημεν; Σωφρονήσωμεν λοιπόν, ἵνα φωτισθῶμεν, πιστεύσωμεν εἰς τὸν Χριστόν, ἵνα δύναμιν ἀκαταγώνιστον ἀπ' αὐτοῦ ἀντλήσωμεν, ζήσωμεν ἐν τῇ ἀγάπῃ του, ἵνα εἰς ἀληθῆ πολιτισμὸν προαχθῶμεν καὶ ἐν πᾶσι μεγαλυθῶμεν καὶ κατὰ τὸν ἀπὸ Θεοῦ προορισμὸν μας εἰς τὸ πνευματικὸν τοῦ κόσμου μεγαλεῖον ὑπηρετήσωμεν.

ΤΕΛΟΣ ΚΑΙ Τῷ ΘΕΑΝΘΡΩΠῷ ΣΩΤΗΡΙ ΧΡΙΣΤῷ ΔΘΕΑ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΦΙΕΡΩΣΙΣ	Σελ. 3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Σωφρονιστήριον «Ἀβέρωφ».

§ 1. Ἡ πρώτη αἰτία τῆς μελέτης μου	15
§ 2. Ἡ ἐν τῷ Σωφρονιστηρίῳ «Ἀβέρωφ» διδασκαλία .	16
§ 3. Αἱ ἐξετάσεις ἐν τῷ Ἀβερωφείῳ	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Ἐγκληματολογικὴ καὶ θεραπευτικὴ.

§ 1. Τίς ὁ ἄνθρωπος ;	18
§ 2. Τὸ ἐγκληματολογικὸν πείραμα	24
§ 3. Αἱ κοινῶς καὶ παρὰ πάντων παρατηρούμεναι ἠθικαὶ μεταπτώσεις	27
§ 4. Τίνες οἱ ἐγκληματῖαι	29
§ 5. Ἡ περὶ ἀνθρώπου διδασκαλία τοῦ χριστιανισμοῦ	34
§ 6. Αἱ ἐπιθυμίαι καὶ ὄρμαί τοῦ σώματος	35
§ 7. Ἡ κυριωτέρα τῶν ἐγκλημάτων αἰτία	38
§ 8. Ἡ κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου	40
§ 9. Τὸ δικαίωμα τῆς ἐπὶ πνευμάτων κυριαρχίας τοῦ ἀνθρώπου	43
§ 10. Αἱ τάσεις τῆς ψυχῆς	49

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

	Σελ.
§ 1. Ἀβερῶφειον καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ Κράτους φυλακαί.	53
§ 2. Ἀξίζει τὸ μέγιστον ἐνδιαφέρον μου τὸ Ἀβερῶφειον; — Οἱ ἐγωῖσται ἀπαισιόδοξοι. — Τὸ καθήκον τῶν φιλοπατρίδων	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

**Πῶς πᾶν Σωφρονιστήριον δύναται νὰ φέρῃ
καρποὺς Σωφρονισμοῦ.**

§ 1. Ἡ θρησκεία τὸ πρῶτον τῆς ἠθικῆς θεραπείας μέσον	60
§ 2. Τὰ διάφορα τῆς πνευματικῆς θεραπείας σιάδια	63
α'. Ἡ ἀμφιταλάντευσις	63
β'. Ἡ συναίσθησις	65
γ'. Ἡ μετάνοια	66
δ'. Ἡ Μετάληψις	69
§ 3. Νόμος καὶ Διάταγμα τοῦ Σωφρονιστηρίου « Ἀβέρωφ »	71
§ 4. Ἱερεὺς — Διευθυντής	71
§ 5. Ὁ πολιτικὸς καὶ ἠθικὸς νόμος	72
§ 6. Διευθυντοῦ ἠθικὴ ἀξία καὶ συμπεριφορὰ	75
§ 7. Ὁ Διευθυντής καὶ αἱ ποιναὶ ἐν Σωφρονιστηρίῳ	76
§ 8. Ἡ ἀλληλοβοήθεια Διευθυντοῦ καὶ ἱερέως	79
§ 9. Παραδείγματα τῆς ὀλεθρίου ἀσυμφωνίας μεταξὺ τῶν ἐπιτηρούντων καὶ τοῦ ἱερέως	80
α'. Ὁ οἶκτος πρὸς τοὺς νοσοῦντας	80
β'. Ἡ βλασφημία τῶν ἱερῶν	81
γ'. Ἡ μέθη	82
δ'. Ἡ κλοπή	83
ε'. Ἡ ισότης	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ἡ ἀπομόνωσις ἐν ταῖς Σωφρονιστικαῖς φυλακαῖς .	Σελ. 85
--	------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

Ἡ ἐργασία ἐν τοῖς Σωφρονιστηρίοις.—Ἡ ἐργασία ἠθικότης καὶ ἀρετή.—Ἡ ἐργασία προσευχὴ καὶ εὐδαιμονία	89
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

Νοσοκομεῖον ἐν Σωφρονιστηρίῳ	93
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

Φιλανθρωπία ἐν Σωφρονιστηρίοις.

§ 1. Ἡ ἀναγκαιότης καὶ ἡ σημασία τῆς ἐξώθεν φιλανθρωπίας ἐν Σωφρονιστηρίοις	97
§ 2. Οἱ Θεολόγοι καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐν ταῖς σωφρονιστικαῖς φυλακαῖς	99
§ 3. Ἡ παρὰ γυναικῶν φιλανθρωπία ἐν ταῖς φυλακαῖς .	101
§ 4. Ἀνάγκη σοφίας καὶ ἐν τῷ φιλανθρωπεύεσθαι . .	102
§ 5. Ἡ γνώμη μου περὶ τοῦ φιλανθρωπεύεσθαι τὰς εὐσεβεῖς γυναῖκας ἐν ταῖς φυλακαῖς	105
§ 6. Ἡ φιλαλήθεια.—Ἡ σύντροφός μας πλάνη . . .	106
§ 7. Αἱ ἀνάγκαι τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς αἱ προκαλοῦσαι τὴν τῶν θεολόγων καὶ εὐσεβῶν γυναικῶν φιλανθρωπίαν.—Οἱ ἐγκληματοῦντες πένητες	109
§ 8. Ἡ ἀπαιτουμένη ἀγνότης ἐν παντὶ φιλανθρωπικῷ ἔργῳ	112

§ 9.	Ὁ παρά ἀδελφοτήτων θρησκευτικός φωτισμός τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς	113
§ 10.	Τὸ μὴ τακτικὸν κήρυγμα ἀνωφελές ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ταῖς φυλακαῖς	114
§ 11.	Τὰ ἐθνικὰ πράγματα πάντα δέονται εἰλικρινείας καὶ αὐταπαρνήσεως.— Ἡ ἐνοχὴ τῶν ἐν τούτοις ἰδιοτελῶς ἐνεργούντων	116
§ 12.	Ἡ ἀμαρτωλὴ ψυχὴ νοσοῦσα καὶ οὐχὶ κακὴ ψυχὴ. Ὁ Παντοδύναμος Ἴατρός	118
§ 13.	Τίνες οἱ μόνοι Ἴατροὶ τῶν ψυχῶν	122
§ 14.	Ἡ ἔμμεσος εὐσεβῶν γυναικῶν φιланθρωπία πρὸς τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς	126
§ 15.	Ὁ ἀσθενὴς καὶ ὁ ἱατρός του	127
§ 16.	Τὸ τερατῶδες φαινόμενον	129
§ 17.	Ἡ διατύπωσις τῆς γνώμης ἡμῶν	130
§ 18.	Καὶ ἐν ἐπὶ πλέον ἀγαθὸν ἐκ τῶν ὑπὲρ τῶν φυλακῶν ἀδελφοτήτων	132
§ 19.	Ἡ φιλανθρωπία γυναικῶν πρὸς γυναῖκας ἐγκληματίας	133

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

**Αἱ ὑπὲρ τῶν φυλακῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητες,
καὶ ἡ Α. Μ. ἡ Βασιλισσὰ τῶν Ἑλλήνων.**

§ 1.	Ἡ Βασιλισσα δῶρον εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας εἰς τὸ Ἔθνος	138
§ 2.	Οἱ χριστιανοὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες. Οἱ ἀφιλοπάτριδες καὶ ἐγωῖσταί	139
§ 3.	Διατὶ εἶμαι φιλοβασιλικός	140
§ 4.	Ἡ ὀφειλομένη πρὸς τὸν βασιλέα ἀγάπη καὶ εἰλικρίνεια	143

§ 5.	Οί πρωτίστως ἔνοχοι διὰ τὴν τῶν βασιλέων πλάνην ἐν τοῖς ἐθνικοῖς πράγμασιν	144
§ 6.	Οἱ τῶν βασιλέων κόλακες ὀλετῆρες αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔθνους.	145
§ 7.	Ἡ προσευχὴ τῶν βασιλέων	148
§ 8.	Ἡ ἐπὶ τῶν Ἑλληνίδων ἐπίδρασις τῆς εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας τῆς Βασιλίσσης	150
§ 9.	Τὸ ὑπὲρ τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἔργον τῆς Βασιλίσσης	152
§ 10.	Ἀποτυχία	152
§ 11.	Τὰ αἷτια τῆς ἀποτυχίας τοῦ φιλανθρωπικοῦ τῆς Βασιλίσσης ἔργου	154
§ 12.	Ἄνευ ὀργάνων τίποτε ἀπολύτως	157
§ 13.	Τὸ ὑπολανθάνον ἐθνικὸν νόσημα πρῶτον αἷτιον τῆς ἀπραξίας τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοτήτων	159
§ 14.	Πόσον ἐκτιμῶ τὰς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητας	161
§ 15.	Ἡ συμβουλὴ μου καὶ ἡ ὑπηρεσία μου πρὸς τὰς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητας	163

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Πῶς κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἐλειτουργήτε τὸ Ἄβερῶφειον Σωφρονιστήριον.

§ 1.	Ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν κατάστασις καὶ τὸ «Ἄβερῶφειον»	164
§ 2.	Αἱ εἰδικότητες	165
§ 3.	Αἱ ἐν τῷ Ἄβερῶφειῳ εἰδικότητες	170
§ 4.	Αἱ δημιουργοῦσαι τὰς εἰδικότητας Σχολαί	171
§ 5.	Τὸ αἷτιον τῆς ἐθνικῆς ἀφροσύνης	173
§ 6.	Καὶ λοιπὸν τὸ «Ἄβερῶφειον;»	174
§ 7.	Αἱ ἠθικαὶ ἐν τῷ «Ἄβερῶφειῳ» ἐπανορθώσεις καὶ αἱ δυσχερεῖαι. Τὸ ἔργον τῆς θείας χάριτος	175
§ 8.	Ἡ θέσις μου ἐν ταῖς δυσχερεῖαις	176

	Σελ.
§ 9. Ὁ τρόπος τῆς ἠθικῆς ἐπανορθώσεως	180
§ 10. Ἡ θρησκευτικὴ πειθὴ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ πολιτικοῦ νόμου.— Ἀκουέτωσαν οἱ νομοθέται καὶ ἄρχοντες.	184
§ 11. Ἡ πίστις καὶ ἡ θέλησις τοῦ Ἱερέως	187
§ 12. Τὸ καθῆκον καὶ ἡ ἰκανότης τοῦ Ἱερέως	189

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

§ 1. Οἱ ἠθικοὶ καρποί.—Τίνες οἱ κριταί	194
§ 2. Τίνες οἱ ἐν σωφροσύνῃ εἰς τὴν κοινωνίαν ἀποδοθέντες	194
§ 3. Οἱ ἀποδοθησόμενοι	200
§ 4. Οἱ ἐν τῷ ἀπωτέρῳ μέλλοντι καρποὶ τοῦ «Ἀβερωφείου»	202

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

Αἱ ἐν τῷ «Ἀβερωφείῳ» ἀνάγκαι.

§ 1. Φιλανθρωπία ἐν τῷ «Ἀβερωφείῳ».	204
α'. Τὸ νοσοκομεῖον	205
β'. Ἡ περὶ τῶν ἀπόρων φροντίς	207
§ 2. Ποῦ τεσσάρων χιλιάδων δραχμῶν φιλάνθρωπος;	208
§ 3. Ἡ μουσικὴ καὶ τὰ γράμματα	209

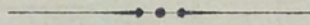
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄

Ἐν εἴδει ἐπιλόγου.

§ 1. Ἡ ἰδιάζουσα ἐν τῷ «Ἀβερωφείῳ» δυσχέρεια.— Ἡ ἐκ ταύτης ἀξία του	210
---	-----

§ 2.	Ἡ διοικοῦσα τὸ Σωφρονιστήριον «Ἀβέρωφ» Ἐφορεία. Τὸ ἔργον αὐτῆς	215
§ 3.	Ἰδρύσατε Σωφρονιστικὰ Ἐκπαιδευτήρια διὰ τοὺς ἐλευθέρους παῖδας	217
§ 4.	Ἰδρύσατε Σωφρονιστικὰ ἐκπαιδευτήρια διὰ τὰ κοράσια καὶ τὰς νεάνιδας	223
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.		227

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ. 28	στ. 21	ἀντὶ Νέος ἐκ παίδων ἀνάγνωθι	Νέος ἔστω ἐκ παίδων.
» 54	» 33	» ἐξάπτωνται	» ἐξάπτονται.
» 141	» 7	» πνευματικὴ	» πνευματικὴ.
» 142	» 29	» βασιλέως	» βασιλέως.
» 200	» 18	» τὸν ὁποῖον	» ὁ ὁποῖος.
» 214	» 9	» τὴν προβεβηκότητα	» τὸν προβεβηκότα.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εκ του Τυπογραφείου της Εστίας

Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1898—1910

